

REVISTA ROMÂNĂ DE STUDII DE INTELLIGENCE

Nr. 5/Iunie 2011
București

George Cristian MAIOR

**SRI în era informațională.
Argument pentru o viziune strategică**

John M. NOMIKOS

**Reforming the Greek intelligence-security community:
new challenges**

Ionel NIȚU

**Contribuții la definirea unui cadru conceptual și metodologic
al analizei de intelligence**

Gabriela TRANCIUC

**Modalități de cooperare în domeniul intelligence
în cadrul Alianței Nord-Atlantice**

Mircea MOCANU

**Analiza de intelligence în domeniul informațiilor
pentru apărare și securitate națională**

Sorin APARASCHIVEI

**Spre o nouă dimensiune a culturii de intelligence:
Intelligence-ul strategic**

Ella Magdalena CIUPERCĂ

Premise academice ale culturii de securitate și intelligence

Karin MEGHEȘAN

Adevăr și ficțiune în cultura de intelligence

Roxana TUDORANCEA

**Rolul intelligence în asigurarea securității nucleare: Cazul
Cernobâl**

Niculae IANCU

Un deceniu de la 9/11

Cristian NIȚĂ

Social media și schimbările politice din Orientul Mijlociu

**Aitana BOGDAN
Oana SPRÎNCENATU**

**Transforming Hamas. Risk analysis on the transition
from a terrorist organization to a political party**

**Bogdan-Alexandru TEODOR
Mihai SOFONEA
Valentin-Ionuț NICULA**

**Conflicte înghețate în regiunea extinsă a Mării Negre.
O analiză de risc**

**REVISTA ROMÂNĂ
DE STUDII DE INTELLIGENCE**

**Nr. 5
Iunie
2011**

**București
- 2011 -**

Colegiul Editorial:

George Cristian MAIOR

- director al Serviciului Român de Informații, conf. univ. dr.
Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”
și Școala Națională de Studii Politice și Administrative

Christopher DONNELLY

- senior fellow la Defence Academy din Regatul Unit și
director al Institute for Statecraft and Governance, Oxford

Ioan Mircea PAȘCU

- deputat Parlamentul European, prof. univ. dr. Școala
Națională de Studii Politice și Administrative

Vasile DÂNCU

- prof. univ. dr. Universitatea din București, Universitatea
Babeș-Bolyai și Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Gheorghe TOMA

- prof. univ. dr. Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Cristiana MATEI

- lecturer Center for Civil-Military Relations din
Monterey, SUA

Cristian BARNA

- conf. univ. dr. Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Irena DUMITRU

- conf. univ. dr. Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Valentin Fernand FILIP

- lector univ. drd. Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Remus Ioan ȘTEFUREAC

- asist. univ. drd. Academia Națională de Informații
„Mihai Viteazul”

Colectivul de redacție:

Redactor-șef: *conf. univ. dr. Meda UDROIU*

Redactori: *George IANCU*
Aitana BOGDAN
Bogdan TEODOR
Valentin NICULA
Mihai SOFONEA

Tehnoredactor: *Alina Rodica PETRA*

CUPRINS

George Cristian MAIOR	SRI în era informațională. Argument pentru o viziune strategică – editorial	7
John M. NOMIKOS	Reforming the Greek intelligence-security community: new challenges – editorial	9
Ionel NIȚU	Contribuții la definirea unui cadru conceptual și metodologic al analizei de intelligence	11
Gabriela TRANCIUC	Modalități de cooperare în domeniul intelligence în cadrul Alianței Nord-Atlantice	31
Mircea MOCANU	Analiza de intelligence în domeniul informațiilor pentru apărare și securitate națională	52
Sorin APARASCHIVEI	Spre o nouă dimensiune a culturii de intelligence: Intelligence-ul strategic	67
Ella Magdalena CIUPERCĂ	Premise academice ale culturii de securitate și intelligence	86
Karin MEGHEȘAN	Adevăr și ficțiune în cultura de intelligence	96
Roxana TUDORANCEA	Rolul intelligence în asigurarea securității nucleare: Cazul Cernobâl	109

Nicolae IANCU	Un deceniu de la 9/11	124
Cristian NIȚĂ	Social media și schimbările politice din Orientul Mijlociu	137
Aitana BOGDAN Oana SPRÎNCENATU	Transforming Hamas. Risk analysis on the transition from a terrorist organization to a political party	150
Bogdan-Alexandru TEODOR Mihai SOFONEA Valentin-Ionuț NICULA	Conflicte înghețate în regiunea extinsă a Mării Negre. O analiză de risc	164

CONTENT

George Cristian MAIOR	Romanian Intelligence Service in the Information Age. Arguments for a strategic vision – editorial	7
John M. NOMIKOS	Reforming the Greek intelligence-security community: new challenges – editorial	9
Ionel NIȚU	Contributions to defining the conceptual and methodological framework for intelligence analysis	11
Gabriela TRANCIUC	Methods of cooperation in the field of intelligence within the North Atlantic Alliance	31
Mircea MOCANU	Intelligence analysis in the field of defense and national security intelligence	52
Sorin APARASCHIVEI	Towards a new dimension of intelligence culture: Strategic Intelligence	67
Ella Magdalena CIUPERCĂ	Academic prerequisites of security and intelligence culture	86
Karin MEGHEȘAN	Truth and fiction in intelligence culture	96
Roxana TUDORANCEA	Role of intelligence in assuring nuclear security: Study Case Cernobâl	109

Nicolae IANCU	A decade from 9/11	124
Cristian NIȚĂ	Social media and political transformations in the Middle East	137
Aitana BOGDAN Oana SPRÎNCENATU	Transforming Hamas. Risk analysis on the transition from a terrorist organization to a political party	150
Bogdan-Alexandru TEODOR Mihai SOFONEA Valentin-Ionuț NICULA	Frozen conflicts in the Extended Region of the Black Sea. A risk analysis	164

**SRI în era informațională.
Argument pentru o viziune strategică
– editorial –**

George Cristian MAIOR

Peste două miliarde de cetățeni ai planetei utilizează în prezent internetul. Mai mult de zece milioane dintre aceștia sunt români. Explozia conceptului *web 2.0* – rețele sociale, bloguri, site-uri de schimburi de fișiere audio și video, platformele digitale, adică instrumente web în care conținutul este generat de utilizator – a dus la nașterea unor macro-comunități virtuale lipsite de frontiere, în care gestiunea securității a devenit una între cele mai mari provocări intelectuale și tehnologice ale secolului. La mijlocul anului 2011 *Facebook* avea în România în jur de trei milioane și jumătate de conturi și peste cinci milioane de vizitatori unici. În aceste condiții, este o certitudine că o parte importantă din România a intrat, într-un ritm alert, în era informațională cu toate avantajele nete, dar și incertitudinile și riscurile implicite care decurg de aici.

Această expansiune a lumii virtuale a creat o nouă dimensiune a puterii statale, „puterea digitală”, cu efecte pe termen lung asupra cunoașterii strategice și acțiunilor statului în plan național și internațional. Mai mult, migrarea continuă a resorturilor decizionale și acționale în rețelele informatice determină noi forme de coagulare a securității prin care noile riscuri le modelează și le transformă pe cele clasice. Un astfel de mediu impune adaptarea rapidă și răspunsuri competente ale instituțiilor principale din domeniul securității naționale. Din acest motiv, Serviciul Român de Informații a inițiat o nouă viziune strategică intitulată „**SRI în era informațională. 2011-2015**” care își propune să configureze răspunsul instituției la noile riscuri, provocări și oportunități generate de dezvoltarea tehnologică.

Un reper cheie al concepției SRI este acela că privim tehnologia ca un avantaj competitiv fundamental, ca un instrument de bază în modelarea intelligence, dar și ca o vulnerabilitate suplimentară din perspectiva amenințărilor cibernetice în creștere. De aceea, viziunea definește modul în care SRI își va consolida performanța operațională și analitică prin utilizarea noilor instrumente tehnologice și explorează oportunitățile de asigurare a unui plus de cunoaștere pe dimensiunile SIGINT și CYBERINT.

Scopul viziunii strategice este să orienteze transformarea SRI în direcția asimilării „puterii digitale” ca parametru indispensabil al muncii de informații. În acest sens, avem în vedere mai multe obiective strategice precum dezvoltarea capacităților de culegere în acord cu noile instrumente, realizarea unei infrastructuri integrate de comunicații și tehnologia informației, adoptarea celor mai moderne tehnologii în ciclul de intelligence, perfecționarea resursei umane în funcție de noile provocări tehnologice sau asigurarea nivelurilor de cunoaștere și inovare pentru creșterea performanței activității de intelligence în cadrul unui sistem unitar de cercetare-dezvoltare.

Formele de evoluție a „puterii digitale” vor reprezenta, în egală măsură, oportunități de dezvoltare, dar și vulnerabilități la adresa securității, iar gestionarea acestora va fi determinată de capacitatea de accesare, decelare și utilizare a informației. Se profilează, astfel, un nou front de acțiune a serviciilor de informații, care modifică responsabilitățile tradiționale, dar extinde și conceptele securității cu o dimensiune complet nouă, cea a securității cibernetice. Și, așa cum se întâmplă în cazul noilor amenințări, contracararea lor eficientă nu va fi posibilă decât prin cooperare, atât națională, cât și internațională, în cadrul formatelor și alianțelor consacrate precum NATO sau Uniunea Europeană.

Această pledoarie pentru actualizarea metodelor, procedurilor și instrumentelor muncii de intelligence în conformitate cu evoluțiile tehnologiei informației și provocările conectării masive a populației la spațiul virtual nu înseamnă însă un abandon al mijloacelor tradiționale din sfera HUMINT. Creșterea performanței serviciilor de informații din orice parte a globului este o ecuație complexă a cărei rezolvare este dată de măsura în care reușesc să realizeze o sinteză armonioasă între om și mașină. Este exact ceea ce ne propunem să facem prin noua viziune strategică „SRI în era informațională”. Dezvoltarea profesiei de ofițer de intelligence este indisolubil legată de integrarea instrumentelor informatice în activitatea curentă, comunicarea rapidă prin platforme de lucru colaborative, consolidarea cooperării între analiști și operativi, aplicarea unor noi standarde de performanță profesională. În acest context, dacă *Viziunea 2007-2010* a fost în primul rând un concept destinat transformării SRI, noua *Viziune 2011-2015* se adresează transformării profesiei și se orientează cu precădere pe resursa umană, pe îmbunătățirea activității ofițerilor într-o nouă eră, în care tehnologia devine parte din viața fiecăruia, minut cu minut.

**Reforming the Greek intelligence-security community:
new challenges
– editorial –**

Prof. John M. NOMIKOS

Director Research Institute for European
and American Studies (RIEAS) Athens, Greece.

e-mail contact: rieasinfo@gmail.com

Intelligence organizations are complex, sophisticated entities with very specific operational, managerial, and administrative requirements. An intelligence organization has a deeply layered job description that involves a mind-boggling number of priorities. In Greece, this most critical business of national intelligence has been addressed for the most part in a bureaucratic, fragmented way heavily influenced by the surrounding environment of political instability and bitter partisan politics. Greece's central intelligence bureau, now called the National Intelligence Service (NIS) has seen various incarnations depending on the political climate of any given period under study. Its predecessor, the Central Intelligence Service (CIS) was primarily deployed in domestic political infighting, suppressing communists and persons of "anti-national ideology," an involvement that reached its crescendo during the military dictatorship of 1967-74.

The period of the junta influenced deeply the way Greece's political elites came to regard the country's main intelligence agency and how they sought to bring it under strict government control. The restoration of democracy stirred many virulent antipathies and pressure for settling old scores. In 1986, a re-organization brought onboard many desirable characteristics, including the effective "de-militarization" of the service and the creation of a permanent position of a central intelligence director. The period leading up to the 2004 Athens Olympics witnessed further efforts to augment capabilities and streamline operations.

In 1999, Greek central intelligence came, for the first time in its history, under a non-military chief, a career ambassador whose appointment was hailed by the politicians of the day as yet another must-have "safeguard" in keeping the intelligence service focused on its "democratic"

obligations. Career ambassadors continue to hold the post, with only the briefest of intervals between July and October 2009, when chief of intelligence was... a senior prosecutor!

Greece is surrounded by unhappy neighbours, stuck in the middle of one of the shakiest regions of the world, faced with a clear and not too subtle Turkish threat, and exposed to an unstoppable wave of illegal arrivals that could be carrying dangerous operatives concealed within the throngs nobody can realistically expect to monitor, this country urgently needs a re-think of its overall intelligence policy and act without delay.

Unfortunately, one of the first steps of the Greek government was to place NIS under the ministry for Citizen's Protection, a cabinet department attempting to bring under the same umbrella all of Greece's law enforcement, civil defence, and intelligence resources. Subordinating intelligence agencies to cabinet ministries, instead *of keeping intelligence separate, independent, and directly accountable to the highest authority of the State*, has been cited more times than we care to remember as one significant step in the *wrong direction*.

Greece is not a great power where a "safe" political appointee as head of intelligence is surrounded by cohesive, established, loyal, and thoroughly professional communities of long-serving analysts, agents, and field operatives, thus allowing him/her to occupy most of his/her time with lofty oversight and cabinet antics. Greece's predicament is very different. It is such that even the heaviest "hats" need to put their energies full time behind pushing the cart. The government has indeed promised this is one of its primary aims. Under the current financial, political and social crisis, it remains to be seen how the government will pursue further the necessary reforms of the National Intelligence Service (NIS).

Contribuții la definirea unui cadru conceptual și metodologic al analizei de intelligence

Ionel NIȚU

Serviciul Român de Informații

e-mail: ionelnitu@sri.ro

Abstract

In the context in which most intelligence structures (especially in the Euro-Atlantic area) are trying to adjust to the new security environment, establishing a common language and implementing a “conceptual inter-operability” in relation to the analytical methodology used by either allied or partner intelligence services represent a major concern in Romania.

The need to eliminate the semantic ambiguities from the language used in the analytical area of intelligence is even more important since the dynamics of the security environment makes the institutions which have certain tasks in this area to assume new responsibilities and missions against new risks and threats. This situation implies not only language extension and reshaping but also a clear explanation in order to be more easily perceived within the intelligence analysts’ community and have a general consensus, as well.

Keywords: intelligence, counterintelligence, intelligence analysis.

În contextul în care majoritatea structurilor de intelligence (îndeosebi din zona euroatlantică) încearcă să se adapteze la noul mediu de securitate, consacrarea unui limbaj comun și instituirea unei „interoperabilități conceptuale” în raport cu metodologia analitică utilizată de alte servicii de informații aliate ori partenerere reprezintă o preocupare majoră în România.

Necesitatea formulării și definirii explicite a unor repere conceptuale se întemeiază pe preocuparea de a elimina confuziile generate de absența unui consens asupra noțiunilor și conceptelor utilizate/operabile în domeniul intelligence-ului.

Nevoia de a elimina ambiguitățile de ordin semantic din limbajul care operează în spațiul analitic al activității de intelligence se impune cu atât mai mult cu cât dinamica mediului de securitate determină instituțiile cu atribuții în domeniu să își asume noi funcții și misiuni pentru contracararea noilor categorii de riscuri și amenințări. Această situație presupune, implicit, nu doar

extinderea și remodelarea limbajului prin care se derulează orice proces analitic, ci și explicitarea acestuia în perspectiva instituirii, la nivelul comunității analiștilor de intelligence, a unui consens general.

Prin urmare, scopul acestei secțiuni este de a clarifica și sistematiza puncte de vedere și abordări științifice/academice cu privire la conceptele de bază utilizate în domeniul intelligence și resorturile intime și „tehnologia” procesului de intelligence, din perspectivă analitică.

1. Definirea principalelor noțiuni

1.1. Intelligence

Deși există o multitudine de accepțiuni ale conceptului, nici în literatura de specialitate și, după câte cunosc, nici în activitatea de zi cu zi a instituțiilor din domeniul securității naționale nu există o definiție consacrată a termenului intelligence.

→ De altfel, Sherman Kent susținea, încă din 1949, existența unei confuzii conceptuale în ceea ce privește termenul intelligence: „În condițiile date, este surprinzător faptul că nu există mai multe puncte de vedere convergente și nu se diminuează confuzia cu privire la sensul termenilor de bază. S-ar părea că dificultatea principală este legată de natura cuvântului intelligence, care a ajuns să semnifice atât activitatea persoanelor angrenate în acest domeniu, cât și produsul activității lor”¹.

Mai mult, ca urmare a dorinței autorilor de a conferi definițiilor un caracter exhaustiv, majoritatea cărților / studiilor dedicate domeniului intelligence-ului avansează definiții tot mai elaborate, dar care nu simplifică înțelegerea conceptului, ci din contră, adâncesc percepțiile diferite asupra acestuia.

→ Spre deosebire de majoritatea definițiilor, care tind să fie atotcuprinzătoare, Troy oferă una dintre cele mai sintetice definiții, susținând că intelligence-ul reprezintă „cunoașterea inamicului”².

Definiția lui Troy nu ia în calcul, însă, câteva aspecte ale conceptului intelligence. În primul rând, sunt situații în care serviciile de informații nu dețin date sau informații despre o „țintă”, ci doar supoziții fundamentate. De cele mai multe ori informațiile sunt incomplete, lacunare sau subiectul

---

¹ Kent, Sherman (1947), *Prospects for the National Intelligence Service* în *Yale Review*, No. 36, p. 117.

² Troy, Thomas F. (1992), *The Correct Definition of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 5 (Winter 1991/92), p. 433-554.

la care se referă se pretează unor multiple interpretări, fapt ce determină structurile de intelligence să avanseze supoziții, care nu au legătură cu procesul clasic de „cunoaștere”.

În al doilea rând, intelligence-ul nu se rezumă doar la cunoașterea inamicului, ci și la identificarea unor informații despre „competitori” (în domeniul economic, spre exemplu) sau „vecini pașnici” care manifestă inconsecvență în politica externă sau ale căror decizii în plan intern pot avea incidență indirectă asupra altor zone (spre exemplu, construirea unui baraj în amonte de un fluviu ar putea determina o criză a apei potabile în statele situate în aval).

În al treilea rând, definiția lui Troy nu surprinde caracterul secret al produsului de intelligence³. În esență, intelligence-ul este focusat pe informații pe care o națiune încearcă să le protejeze față de celelalte sau pe informații pe care o națiune le obține despre alta/altele prin mijloace sau metode pe care ar fi bine să nu le dezvăluie. Informațiile obținute sunt ulterior incluse într-un circuit de verificare, completare și procesare care presupune, în final, obținerea unui produs informațional transmis către factorii de decizie.

Pentru o fundamentare corectă a conceptului, voi prezenta, în cele ce urmează, câteva dintre definițiile avansate în literatura de specialitate, evidențiind caracteristicile intrinseci ale intelligence.

→ Oxford English Dictionary definește termenul intelligence drept: „ a) date și informații transmise sau obținute referitoare la evenimente, informații, știri, noutăți, în special informații cu relevanță militară; b) informație, știre; c) obținerea informațiilor; agenția destinată obținerii de informații secrete; staff-ul, persoanele angajate în acest scop; d) un departament al unei organizații de stat sau al unui serviciu militar ori naval al cărui obiectiv este obținerea de informații”⁴.

→ Sherman Kent descria intelligence-ul drept o „știință socială, care solicită o cantitate vastă de informații în scopul împiedicării dezechilibrelor

³ Taplin, Winn L. (1989), *Six General Principles of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 3 (Winter 1989), p. 477-481.

⁴ Apud Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

printr-un eveniment neprevăzut”⁵. Potrivit lui Kent, termenul *intelligence* are trei dimensiuni:

a) actul de cunoaștere (*knowledge*), proces împărțit în trei categorii generale: elementul de bază, primar, descriptiv (*descrierea lumii*), elementul curent narativ (*descrierea schimbărilor de zi cu zi din lume*) și elementul speculativ-evaluativ (*predicții asupra modului în care lumea se va schimba*);

b) organizația (*organization*) care asigură cadrul necesar funcționării ciclice a procesului de cunoaștere:

c) activitatea (*activity*) prin care serviciul de informații colectează, analizează și diseminează informațiile⁶.

În viziunea lui Kent, termenul *intelligence* se referă la acele informații și analize relevante pentru promovarea intereselor naționale de securitate, pentru formularea politicilor strategice în domeniu și pentru gestionarea amenințărilor provenind de la inamicii actuali sau potențiali.

→ Definiția propusă de Lowenthal pentru termenul *intelligence* surprinde structura tridimensională a conceptului: „intelligence-ul reprezintă procesul prin care tipuri specifice de informații importante pentru securitatea națională sunt solicitate, culese, analizate și furnizate factorilor de decizie; produsele respectivului proces; protejarea acestor procese și a acestor informații prin activități contrainformative și realizarea de operațiuni la solicitarea autorităților abilitate”⁷.

Având în vedere multitudinea definițiilor propuse în literatura de specialitate, consider necesar ca fundamentarea termenului de *intelligence* să aibă la bază identificarea elementelor asociate care determină, în esență, dimensiunea conceptului.

→ În principal, termenul *intelligence* s-a conturat prin asocierea cu **activitățile secrete**. Shulsky și Schmitt consideră că secretizarea este necesară în organizațiile din domeniul *intelligence* și reprezintă elementul esențial al activității informative: „relația dintre *intelligence* și secretizare

---

⁵ Apud Calvert, Jones (2007), *Intelligence Reform: The Logic of Information Sharing* în *Intelligence and National Security*, vol. 22, nr. 3, p. 385.

⁶ Ibid. pp. 384-401.

⁷ Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence: From Secrets to Policy*, Second edition, Congressional Quarterly Press, Washington DC, p. 8.

reprezintă elementul fundamental care individualizează intelligence-ul în raport cu alte activități intelectuale”⁸.

→ Caracterul secret al activităților de intelligence a fost reliefat într-o multitudine de definiții din literatura americană de specialitate. Astfel, într-un material apărut în 1958, în *Studies in Intelligence*⁹, sub pseudonimul H.A. Random, se evidențiază faptul că „intelligence reprezintă culegerea oficială, secretă de informații referitoare la alte țări și procesarea acestor informații, necesare pentru elaborarea și implementarea politicii externe, precum și derularea de activități acoperite în străinătate, pentru promovarea implementării politicii externe”¹⁰.

Definiția a fost completată într-un număr ulterior al revistei americane, intelligence-ul fiind definit ca procesul de „culegere și procesare a informațiilor referitoare la alte țări și la agenții acestora, care sunt necesare unui guvern pentru politica sa externă și pentru securitatea națională, desfășurarea, în exterior, de activități ce nu le pot fi imputate, în scopul facilitării implementării politicii externe, precum și protecția procesului, a produsului, a persoanelor și organizațiilor angrenate în acest proces împotriva deconspirării neautorizate”¹¹.

Și alte definiții, precum cea lansată de Comisia Brown-Aspin, reliefează importanța componentei externe, definind intelligence-ul drept „informație despre aspecte din exterior – oameni, locuri, lucruri și evenimente – de care guvernul are nevoie pentru a-și exercita funcțiile”¹².

→ Definițiile de mai sus relevă, totodată, **dihotomia intern-extern** ce caracterizează domeniul intelligence-ului. Definiția intelligence-ului din *National Security Act* din 1947 integrează cele două dimensiuni: „Termenul intelligence include «foreign intelligence» și «counterintelligence». Sintagma foreign intelligence reprezintă informația referitoare la capacități, intenții sau activități ale altor guverne sau elemente ale acestora, organizații ori persoane din exterior. Sintagma counterintelligence reprezintă culegerea de informații și activitățile de protejare împotriva spionajului, a altor

---

⁸ Shulsky, Abram și Schmitt, Gary (2008), *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași, pp. 255-264.

⁹ În acel moment, publicație internă a CIA cu caracter secret.

¹⁰ Random, H.A. (1958), *Intelligence as a Science* în *Studies in Intelligence*, p. 76, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

¹¹ Bimfort, Martin T. (1958), *A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, p. 78, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

¹² ***, *Brown-Aspin Report*, Government Printing Office, Washington DC, 1995, p. 5.

activități de informații, sabotaj sau asasinat dirijate de sau în folosul unor guverne străine ori factori componenți ai acestora, organizații străine sau persoane străine, ori a unor activități internaționale teroriste”.

→ Unele definiții ale intelligence-ului integrează termenul de **cunoaștere** sau fac trimitere directă sau indirectă la acesta. În esență, scopul activității de informații este de a cunoaște situația operativă și de a transmite factorilor de decizie informații relevante (cunoștințe noi) care să stea la baza unor decizii de acțiune.

Sherman Kent a oferit o primă definiție a intelligence-ului care face trimitere la rolul activității de informații de a elimina incertitudinile apărute la nivelul factorilor de decizie în raport cu o anumită situație sau un fenomen/eveniment și de a pune la dispoziția acestora informații pentru adoptarea și implementarea eficientă a unor măsuri de prezervare ori promovare a intereselor naționale: „intelligence-ul reprezintă datele pe care civilii și militarii noștri, de la nivelurile ierarhice de vârf, trebuie să le dețină pentru a salvagarda bunăstarea națională”¹³.

Într-unul dintre documentele CIA, destinate publicului larg, este evidențiat faptul că prin intelligence se înțelege „cunoașterea și cunoașterea anticipată a lumii ce ne înconjoară – preludiul deciziei factorilor decizionali în materie de politică din SUA, precum și al acțiunilor desfășurate de acești decidenți”¹⁴.

→ Majoritatea definițiilor pot fi circumscrise dihotomiei **produs versus proces**. Într-o primă accepțiune, putem spune că rolul intelligence-ului este de a oferi informații utile factorilor de decizie. Sir Francis Harry Hinsley, istoric și criptanalist britanic în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sintetiza funcția intelligence-ului astfel: „informația care a fost obținută, urmează a fi analizată, interpretată și pusă la dispoziția celor care ar putea-o utiliza”¹⁵.

Dicționarul de termeni militari și asociați elaborat de Statul Major General al Statelor Unite (2001, revizuit în 2007) definește noțiunea de intelligence sub forma:

a) produs rezultat din culegerea, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea și interpretarea informațiilor disponibile referitoare la țări sau regiuni străine;

---

¹³ Kent, Sherman (1949), *Strategic Intelligence for American Foreign Policy*, Princeton University Press, New York, p. VII.

¹⁴ *A Consumer's Guide to Intelligence*, CIA, 1999, p. VII.

¹⁵ Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence*, în *Studies in Intelligence*, vol. 46, nr. 3, disponibil la www.odci.gov.

b) informație și cunoștințe despre un adversar obținute prin observare, investigare, analiză sau înțelegere¹⁶.

→ Similar, FBI definește intelligence-ul ca fiind „informația analizată și rafinată astfel încât să fie utilă autorităților statului în luarea deciziilor – în special în ceea ce privește deciziile referitoare la riscurile potențiale la adresa securității naționale”¹⁷.

Potrivit acestor abordări, esența intelligence-ului constă în existența (și, implicit, eficiența) diferitelor etape de colectare, colaționare, procesare, analiză și diseminare, prin care se dă sens informației de intelligence și este făcută utilă factorilor de decizie în stat.

→ Din această perspectivă, potrivit lui Alan Dupont, intelligence-ul nu trebuie înțeles doar ca finalitate – obținerea unor informații de securitate națională – ci reprezintă și procesul prin care „informațiile sau datele sunt procesate, evaluate și distilate într-o formă care îndeplinește un scop”¹⁸.

→ Similar, Herbert Mayer susține că „intelligence-ul reprezintă ansamblul operațiilor de culegere, filtrare, analiză a datelor și informațiilor și de diseminare a produselor de intelligence cu valoare acționabilă pentru a satisface necesitățile unui consumator specific”¹⁹.

Pe palier funcțional/operațional, conceptului de intelligence îi corespunde *procesul de intelligence*, având drept obiectiv cunoașterea, prevenirea și contracararea riscurilor și amenințărilor la adresa statului de drept și a valorilor constituționale, respectiv identificarea și promovarea oportunităților de realizare a intereselor naționale.

→ Potrivit doctrinei de informații a CIA²⁰, activitatea de intelligence are ca principale funcții/obiective:

a) evitarea „surprizelor strategice”.

Obiectivul principal al oricărei comunități de intelligence trebuie să fie monitorizarea amenințărilor, forțelor și evenimentelor ale căror dezvoltări se pot constitui în amenințări la adresa existenței și integrității țării;

---

¹⁶ Disponibilă la <http://www.apd.army.mil>.

¹⁷ Disponibilă la <http://www.fbi.gov>.

¹⁸ Dupont, Alan (2003), *Intelligence for the Twenty-First Century* în *Intelligence and National Security*, vol. 18, nr.4, pp. 15-39.

¹⁹ Mayer, Herbert E. (1987), *Adevărata lume a intelligence-ului*, New York (disponibil la www.b-a.ro/vechi/intelligence.html).

²⁰ Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence. From Secrets to Policy*. Second edition, A division of Congressional Quarterly Inc. Washington, D.C., p. 98.

b) furnizarea de expertiză pe termen lung (în domenii cu incidență/relevanță pentru securitatea națională).

Raportat la caracterul „efemer” al mandatului ocupanților posturilor de decizie în administrația centrală (în medie 3-5 ani), experții din cadrul comunității de intelligence înregistrează o stabilitate mai crescută pe post (tendința fiind mai evidentă în domeniul apărării și al afacerilor externe).

Din acest motiv, agențiilor de intelligence le revine misiunea și meritul de a asigura continuitatea expertizei în materia securității naționale;

c) asigurarea suportului pentru fundamentarea politicilor cu impact strategic, realizate de beneficiarii (politicienii) legal abilitați.

Politicienilor le este necesar să li se aducă la cunoștință elemente de *background*, corelații, avertizări și evaluări de risc cu privire la posibile consecințe ale deciziilor dispuse ori preconizate. Pe de altă parte, în relația furnizor-beneficiar al expertizei de securitate este vital să existe o separație clară între palierul politic-decizional și reprezentanții agențiilor de securitate, cu respectarea principiului „need to know” (beneficiari) și a celui de neimplicare/echidistanță politică (structuri de securitate);

d) păstrarea secretului informațiilor (produselor de intelligence), protejarea mijloacelor și metodelor specifice de obținere și procesare a acestora.

Utilizarea de informații cu caracter secret constituie apanajul și specificul activității de intelligence. De aceea, este de înțeles efortul investit de agențiile de intelligence în protejarea propriilor secrete, pe de o parte, cât și în încercarea de a avea acces la secretele unor entități similare (concurrente ori adverse), pe de altă parte.

→ Conceptul de intelligence, larg uzitat în statele membre UE/NATO, nu are o traducere fidelă în limba română, cele mai frecvente sensuri utilizate în literatura de specialitate se referă la acesta ca fiind:

a) *în sens general*: procesul prin care informațiile cu relevanță pentru securitatea națională sunt culese, analizate/procesate și diseminate factorilor de decizie;

b) *în sens(uri) restrâns(e)*: b.1.) întregul context instituțional (*structural și operațional*) necesar desfășurării efective a acestui proces; b.2.) produsul rezultat în urma acestui proces, utilizat pentru susținerea intereselor și obiectivelor naționale; b.3.) acțiunile destinate protejării procesului menționat, precum și a informațiilor obținute.

De asemenea, termenului de intelligence îi sunt atribuite următoarele semnificații²¹:

- element de cunoaștere susceptibil a fi codificat pentru a fi păstrat, prelucrat sau comunicat;
- produs rezultat din culegerea, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea și interpretarea datelor avute la dispoziție referitor la domenii de interes;
- produsul analitic rezultat din procesarea datelor (informațiilor brute);
- activitatea ce generează informații prelucrate;
- titlu generic pentru spionaj.

Din rațiuni ce țin de dificultățile de traducere a conceptului printr-un termen integrator suficient de concis, de nevoia de a asigura compatibilizarea teoretică și interoperabilitatea acțională în abordarea domeniului respectiv cu partenerii străini, de necesitatea unei mai bune exploatare a literaturii de specialitate din alte țări și, de ce nu, invers (de valorificare în străinătate a preocupărilor academice românești din domeniu), este dezirabil ca acesta să fie utilizat doar în limba engleză cu referire exclusivă la problematica securității naționale.

În esență, *putem defini intelligence-ul așa cum a fost abordat cu prilejul mesei rotunde organizate de SRI în 2008*²²:

(1) *procesul* prin care informațiile importante pentru securitatea națională sunt solicitate, colectate, analizate și diseminate factorilor de decizie din stat;

(2) *produsul* rezultat în urma acestui proces, utilizat pentru susținerea intereselor și obiectivelor naționale;

(3) *forma de organizare* pentru desfășurarea acestui proces, din punct de vedere structural și al operațiunilor derulate;

(4) *protejarea* acestui proces și a informațiilor obținute prin activități de contrainformații.

Această definiție pornește de la semnificația atribuită conceptului în doctrina de securitate a comunității de informații a SUA – preluată, pe coordonate generale, în Strategia de Informații a SRI. Potrivit acesteia, intelligence-ul desemnează:

²¹ Duvac, Ion (2007), Suport de Curs *Intelligence*, Universitatea București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială – Master Studii de Securitate, București.

²² Masa rotundă cu tema „Societate, Democrație, Intelligence”, organizată de Serviciul Român de Informații, 8 octombrie 2008 (referințe în revista „Intelligence” nr. 13, decembrie 2008, București, editată de SRI).

◆ procesul prin care diferite tipuri de informații cu relevanță pentru securitatea națională sunt solicitate, colectate, analizate și puse la dispoziția beneficiarilor;

◆ produsele rezultate în urma acestui proces;

◆ activitatea de protejare a acestor procese și informații de acțiunile entităților de contrainformații;

◆ asigurarea conformității acestor operațiuni cu normele stabilite de autoritățile legal abilitate.

1.2. Counterintelligence

În sens larg, activitatea de counterintelligence (contrainformații) se referă la informațiile culese și analizate, precum și la operațiunile întreprinse pentru a proteja un stat (inclusiv activitățile propriului serviciu de informații) împotriva atacurilor venite din partea serviciilor de informații adverse.

Potrivit acestei definiții, activitatea de counterintelligence are obiective similare celei de intelligence în sine.

În sens restrâns, activitatea de counterintelligence se referă, de cele mai multe ori, strict la prevenirea culegerii de informații de către un serviciu advers.

Pentru a înțelege implicațiile determinate de culegerea de informații de către un serviciu advers, trebuie operată distincția între măsuri active și măsuri pasive.

• *Măsurile pasive* au drept scop împiedicarea adversarului de a culege informațiile dorite (prin blocarea accesului său la acestea) și poartă, de obicei, denumirea de „măsuri de securitate”.

Măsurile de securitate vizează blocarea capacității unui serviciu de informații advers de a obține informații importante, prin accesarea, exploatarea oricărui acces pe care îl poate avea la personal, documente, comunicații sau operațiuni.

În linii mari, asigurarea securității presupune:

(1) protecția împotriva eforturilor adversarului de a culege informații din surse umane sau securitatea personalului.

Securitatea personalului implică proceduri pentru verificarea potențialilor angajați înainte de angajarea lor pe posturi care le oferă acces la informații pe care un serviciu de informații advers le-ar putea considera interesante și pentru garantarea faptului că actualii angajați continuă să îndeplinească standardele necesare pentru a avea acces la astfel de informații.

Scopul principal al unei proceduri de verificare constă în evaluarea dorinței și a capacității potențialului angajat de a păstra secrete informațiile clasificate. Elementele cheie ale acestei evaluări sunt caracterul și loialitatea persoanei în cauză. Evaluarea caracterului trebuie să țină cont atât de stabilitatea mintală a individului, cât și de posibilitatea ca, dintr-un motiv sau altul, acesta să fie vulnerabil la șantaj din partea unui serviciu de informații advers;

(2) securitatea fizică – se referă la metodele utilizate pentru a împiedica accesul fizic al agenților străini la informații clasificate. Ea privește, de asemenea, securitatea locurilor în care sunt stocate informațiile clasificate și la caracteristicile sistemelor de alarmă pentru detectarea pătrunderilor neautorizate în zone cu acces restricționat și sisteme (cu parole) pentru protecția informațiilor clasificate stocate în calculatoare.

În mare parte, condițiile de asigurare a securității fizice sunt cunoscute și diferă în mică măsură de măsurile întreprinse de orice companie pentru a preveni furturile de produse, echipamente sau informații și documente interne de importanță deosebită.

O diferență majoră este, totuși, aceea că securitatea fizică are ca scop nu doar protejarea obiectelor materiale, cum ar fi documentele, care conțin informații ci și a informațiilor în sine. Acest lucru presupune controale mai severe privind accesul în zonele respective și la echipamentele folosite, având în vedere că un intrus ar putea implanta foarte ușor un dispozitiv de interceptare, iar serviciile de informații adverse ar avea astfel acces la zona restricționată. De aceea, este important ca tot ceea ce intră și iese din acea zonă să fie supus controlului.

La fel, este foarte importantă existența unor dispozitive de „examinare” a zonei pentru a detecta orice dispozitiv de interceptare. Acest lucru atrage după sine dezvoltarea unor sisteme de interceptare a conversațiilor mai greu de detectat;

(3) activități contrainformative multidisciplinare – au în vedere evaluarea eficienței resurselor adversarului pentru culegerea de informații din surse tehnice.

Cunoașterea acestor aspecte indică punctele vulnerabile ale informațiilor, comunicațiilor sau activităților și ajută la găsirea celor mai bune modalități de protejare a acestora.

Măsurile ce pot fi luate ar putea fi etichetate ca „măsurile tehnice” sau „de securitate”, și pot varia în funcție de tehnologie. Cu toate acestea, perspectiva multidisciplinară este importantă deoarece ne încurajează să privim problema din punctul de vedere al adversarului – adică să luăm în considerare întreg spectrul de resurse de care acesta dispune.

● *Măsurile de securitate active, i.e. contraspionajul* (counterespionage), vizează prevenirea acțiunilor de spionaj și înțelegerea modului în care acționează un serviciu secret concurent, în vederea contracarării și combaterii acțiunilor acestuia și culegerii de informații în scopuri proprii.

Activitatea de contraspionaj include:

- operațiuni de supraveghere – au ca scop decelarea eventualelor intenții ale unui serviciu de informații advers, prin inițierea unor operațiuni de monitorizare permanentă a ofițerilor acestuia.

Acestea încearcă să stabilească unde se deplasează ofițerii și cu cine comunică sau cu cine intră în contact. Respectivele contacte pot fi utilizate ulterior pentru derularea unei anchete;

- culegerea de informații – cea mai bună modalitate de realizare a obiectivelor contraspionajului este aceea de a culege informații direct de la serviciul advers, prin mijloace umane sau tehnice.

Din această perspectivă, activitatea de contrainformații nu este foarte diferită de activitatea de culegere de informații în general, însă are ca țintă serviciul de informații advers și nu guvernul, forțele armate sau alte instituții.

O metodă importantă de realizare a contraspionajului constă în utilizarea defectorilor și a agenților dubli.

Agenții dubli sunt agenți care, deși pretind că spionează pentru un serviciu advers, de fapt sunt controlați de către statul pe care se presupune că îl spionează. Este posibil ca ei să fi fost la origine spioni și ca urmare a deconspirării lor să fie convertiți în agenți ai țării în care au fost prinși.

Un caz aparte îl reprezintă „falșii defectori” – agenți care se oferă să spioneze pentru un serviciu de informații inamic, dar care, de fapt, rămân loiali țării lor.

Între cele două categorii se plasează persoanele care, fiind abordate de către un serviciu de informații inamic, au raportat încercarea de recrutare autorităților și au fost încurajați să intre în joc.

1.3. Analiza informațiilor

Etimologic, termenul **analiză** provine din grecescul *analysis*, care înseamnă „desfacere în bucăți”, „fragmentare în părți componente” a unui tot semnificant.

În literatura anglo-saxonă, analiza (de intelligence) include și procesul de **sinteză**, termen care derivă din *syn* (gr. „împreună”) și *tesis* (idem, „a așeza, a plasa, a poziționa”), deci „a așeza împreună” elemente disparate, pentru a genera o entitate inteligibilă prin ea însăși.

Deși analiza în sine poate fi considerată o activitate foarte veche, domeniul de referință constituie o apariție relativ recentă în sfera științelor sociale, acoperind un areal ce include lumea academică, cercetarea științifică, mass-media, managementul, marketing-ul și intelligence-ul competitiv, diplomația și, nu în ultimul rând, serviciile de informații.

Diversitatea semantică ce caracterizează conceptul de analiză generează dificultăți în demersul de definire a **analizei de intelligence**. Astfel, înainte de a analiza natura specifică a acestui concept, se impune formularea unor precizări menite să îi clarifice semnificațiile, pentru a-l poziționa, în mod adecvat, în sfera preocupărilor asociate procesului de cunoaștere.

(1) În sens larg, analiza desemnează totalitatea activităților conștiente/raționale care fac posibil orice demers de cunoaștere, reprezentând unul dintre mecanismele constitutive ale acesteia. Într-o asemenea perspectivă, analiza este prezentă, practic, în orice proces de cunoaștere sau decizie.

(2) Într-o a doua accepțiune, analiza reprezintă un demers specializat de cunoaștere și poate fi identificată în cele mai diverse domenii de activitate (economic, financiar, social, politic, militar etc.).

Din această perspectivă (în care putem vorbi de o tipologie diversificată: „*analiză economică*”, „*analiză financiară*” etc.), scopul analizei îl constituie diagnosticarea/evaluarea științifică a unor realități sociale, în vederea formulării de explicații (cât mai) fundamentate asupra naturii și resorturilor cauzale ale acestora.

(3) O a treia accepțiune a termenului de analiză este una de natură strict metodologică, care presupune un ansamblu de tehnici și metode științifice prin intermediul cărora sunt produse și evaluate secvențe/elemente de cunoaștere dintr-un domeniu determinat.

● Diferențierile fundamentale dintre zonele de utilizare determină tot atâtea definiții ale rolului și locului analizei informației în activitatea diferitelor organizații, însă există un orizont comun (cel al științelor sociale) în ceea ce privește **teoriile analizei informației**.

→ *Pozitivismul* pornește de la premisa că întregul subiect al analizei există independent de cunoașterea practicianului, iar cunoașterea practicianului despre acel subiect este dezvoltată prin observație, astfel încât rolul analizei este de a genera o explicație despre ceea ce există și nu despre ceea ce va fi sau ar trebui să fie²³. Din această perspectivă, rolul analizei de informații este unul pur descriptiv, respectiv de a interpreta informațiile existente până în acel moment și de a evidenția evoluțiile unui fenomen sau al unei stări de fapt.

→ *Post-modernismul* refuză noțiunea de adevăr obiectiv, recunoscând în schimb rolul cercetătorului de parte și participant în evoluția realității studiate. În locul „observațiilor” privind o realitate unificată, post-modernismul furnizează „interpretări” ce țin seama de structura socială și lingvistică pe care se sprijină crearea cunoașterii²⁴.

Întrucât nu există un singur model procesual pentru a putea realiza o analiză a informațiilor, indiferent de tema acesteia, abordarea post-modernistă indică faptul că întotdeauna vor fi diferite posibilități de redare și explicare a unui subiect. Din această perspectivă, post-modernismul interpretează manifestările exterioare ale diverselor fenomene și avansează posibilitatea unor realități paralele sau a coexistenței mai multor răspunsuri. Astfel, post-modernismul propune utilizarea unor metode analitice non-convenționale (metoda scenariilor, analiza ipotezelor concurente), destinate contestării gândirii tradiționaliste și proiectării unor posibile scenarii de evoluție²⁵.

→ *Realismul* încearcă să depășească problema subiectivismului inerent al analistului (valabilă atât în cazul pozitivismului, cât și al post-modernismului) prin acceptarea imposibilității unui observator imparțial al realității, investit cu abilitatea redării acesteia într-o manieră care să nu

---

²³ Gill, Peter și Phythian, Mark (2006), *Intelligence in an insecure world*, Polity Press, Cambridge, UK, pag. 22.

²⁴ Rathwell, A. (2002), *Towards Postmodernism Intelligence* în *Intelligence and National Security*, vol. 17, No. 3, pp. 87-104.

²⁵ Russell, L. Richard (2010), *Competitive Analysis: Techniques for Better Gauging Enemy Political Intentions and Military Capabilities*, în Jonson, K. Loch (ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford, University Press, pp. 375 – 388.

permite interpretări cu sensuri multiple. Soluția realismului este de a deoala - în procesul și în produsul analitic - raționamentul, metoda și sursele practicianului. Includerea acestor referințe este adesea normă obligatorie în procesele actuale de analiză a informațiilor (bibliografiile sau calificarea datelor primare fiind doar câteva exemple)²⁶.

● În **domeniul intelligence-ului**, analiza reprezintă un element constitutiv fundamental și o condiție necesară obținerii unor răspunsuri obiective și conforme cu realitatea, reflectate în informații de securitate națională, în temeiul cărora beneficiarul poate adopta decizii adecvate în raport cu evoluțiile domeniului din responsabilitate.

Analiza presupune selectarea, separarea, compararea cu alte date și integrarea, ceea ce determină transformarea formei primare a datelor și informațiilor într-un produs utilizabil de intelligence. Analiza reprezintă o componentă a intelligence-ului care exprimă valoare adăugată (plus-valoare).

Pe parcursul procesului analitic sunt evidențiate conexiunile, dar și informațiile lipsă, punctele slabe și ceea ce trebuie realizat pentru remedierea deficiențelor. Sarcina analiștilor este de a integra date/informații singulare într-un produs unitar, de a evalua informațiile în funcție de un anumit context și de a realiza produsul final care să includă aprecieri ale evenimentelor sau dezvoltări ori judecăți în legătură cu implicațiile posibile.

● În literatura de specialitate există o multitudine de definiții ale analizei de informații, majoritatea accentuând rolul definitiv al acesteia în procesul de intelligence din perspectiva informării factorilor de decizie abilitați:

a) analiza se referă la procesul de transformare a informațiilor care sunt culese în orice mod într-un produs care poate fi folosit de factorii de decizie și liderii militari²⁷;

b) analiza de informații este una dintre cele mai fascinante dar și una dintre cele mai puțin înțelese părți ale procesului de intelligence²⁸;

²⁶ Gill, Peter și Phythian, Mark, *op. cit.* p. 26.

²⁷ Schulsky, Abram și Schmitt, Gary (2008), *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași, p. 55.

²⁸ Hulnick, A.S. (1999), *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century*, Westport, Connecticut: Praeger, p. 13.

c) analiza are un rol important în cadrul procesului de intelligence, respectiv acela de a oferi informații privind probleme de securitate națională și de a fundamenta deciziile pe care trebuie să le adopte beneficiarii civili sau militari²⁹.

O altă perspectivă accentuează rolul procesului analitic ca determinant gnoseologic: „analiza reprezintă procesul de transformare a datelor brute în cunoștințe exacte, relevante și utilizabile, dar și combinația de procese prin care datele colectate sunt interpretate sistematic pentru a produce informații utile și recomandări acționale”³⁰.

Nu în ultimul rând, analiza de informații este definită prin raportare la activitatea mentală propriu-zisă de selectare și rafinare a datelor/informațiilor: „analiza de informații este, prin excelență, un proces mental, dar înțelegerea lui este îngreunată de absența conștientizării propriei activități mentale”³¹.

Din perspectiva lui Heuer, analiza de informații se ocupă, de regulă, cu situații ambigue, problemele determinate de evoluțiile din domeniul securității implicând o considerabilă proporție de incertitudine. De aceea, rolul analizei de informații este de a depăși limitele informației incomplete prin intermediul unor exerciții de judecată analitică³².

Astfel, semnificația informației este întotdeauna dată de îmbinarea funcțiilor naturii informațiilor și contextul în care aceasta este interpretată. Contextul este asigurat de analist sub forma unui set de supoziții și așteptări privitoare la comportamentele umane și organizaționale. Aceste supoziții și așteptări reprezintă factori determinanți (sub forma ideilor preconceptuale) care influențează modul de interpretare a informațiilor, în funcție de care informația este considerată relevantă sau nu. Analiza începe cu implicarea conștientă a analistului în procesul de selecție, sortare și organizare a informațiilor.

● Dificultățile identificării unei definiții general acceptate a analizei de informații au fost generate și de dihotomia recurentă în dezbaterile academice privind natura demersului analitic: *știință versus artă*³³.

---

²⁹ Lowenthal, Mark M., *op. cit.*, p. 87.

³⁰ Fleisher, Craig S. & Blenkholm, David L. (2001), *Managing frontiers in competitive intelligence*, Westport: Quorum Books, p. 80.

³¹ Heuer, Richards (1999), *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington, p. 34.

³² *Ibidem*, p. 45.

³³ Folker, Robert D. Jr. (2000), *Intelligence analysis in theater joint intelligence centers: an experiment in applying structured methods* în *Occasional Paper No.7*, Washington: Joint Military Intelligence College, ianuarie, p. 1.

→ Susținătorii primei abordări contestă calificarea „artistică” și reclamă încadrarea proceselor analitice în rigorile metodologiei științifice. Principalul argument al acestora îl constituie faptul că „arta analitică” este dependentă de capacitățile cognitive înnăscute ale individului dublate de „norocul” acestuia de a găsi un mentor și se derulează prin intermediul unor procese de tipul *trial and error* care produc rezultate (inclusiv cele pozitive) netestate și nevalidate din punct de vedere metodologic³⁴. Prin contrast, *știința* analizei informațiilor poate fi învățată, perfecționată și aplicată prin procese științifice, testate, verificate și replicabile.

→ Promotorii celei de-a doua abordări argumentează că teoretizarea generează constrângeri și creează complicații inutile, în fond, „numai cei care nu știu să gătească au nevoie de cărți de bucate și numai aceia care nu au suficientă experiență au nevoie de manuale de instrucțiuni”³⁵.

→ În practica serviciilor de informații, analiza de intelligence presupune, deopotrivă, apelul la metode analitice (convenționale sau non-convenționale), cu respectarea rigorilor științifice, și experiență, imaginație și intuiție (ceea ce în literatura de specialitate este definită neoficial drept „expertiză”).

Pe de altă parte, pentru a fi racordată atât la necesitățile de informare ale factorilor de decizie (beneficiarilor legali), cât și la modificările continue ale mediului de securitate, analiza de intelligence presupune reevaluarea periodică a metodelor și instrumentelor utilizate, astfel încât să ajute la evitarea erorilor analitice și să îmbunătățească performanța și să permită identificarea tuturor scenariilor posibile (inclusiv a celor care contravin *pattern*-urilor analitice tradiționale) și prezentarea acestora factorilor de decizie (care ar putea acționa având în vedere una sau mai multe dintre opțiuni)³⁶.

Din nefericire, prejudecățile și mentalitatea analiștilor au împiedicat, în mod repetat, identificarea celor mai bune răspunsuri la nevoile de informare ale beneficiarilor. Astfel, începând cu atacul surpriză al

---

³⁴ Johnston, Rob (2005), *Analytic culture in the US intelligence community – a ethnographic study*, Washington DC: Center for the study of intelligence, Central Intelligence Agency, pp. 17-21.

³⁵ Laquer, Walter (1995), *The uses and limits of intelligence*, New Jersey: Transaction Publishing, p. 294.

³⁶ Potrivit lui David T. Moore, investigația în gândirea critică, ca parte a procesului de analiză, reduce perspectiva unor eșecuri specifice. Moore, David T. (2006), *Gândirea critică și analiza informațiilor*, Washington, p. 81.

japonezilor asupra Pearl Harbor și până la estimarea eronată a CIA (din 2002) cu privire la armele de distrugere în masă deținute de Irak (sub regimul Saadam Hussein), lipsa gândirii critice a analiștilor americani în ceea ce privește potențialele crize a contribuit la greșeli repetate în producerea informațiilor.

Pe acest fond, David T. Moore, ofițer în cadrul Agenției Naționale de Securitate a SUA și nume de marcă al epistemologiei analitice, evidențiază insuficiența „analizei specializate”, susținând că prejudecățile și mentalitatea analiștilor, precum și supozițiile false ale acestora i-au împiedicat să identifice adevăratele intenții ale țintelor lor³⁷.

Pe baza considerentelor enunțate, *analiza de intelligence poate fi definită drept un demers specializat de cunoaștere asupra unei problematice determinate – de securitate națională –, în cadrul căruia sunt utilizate, în forme și modalități specifice, deopotrivă expertiza și experiența analiștilor, precum și metode și tehnici consacrate, în scopul formulării de explicații, estimări și prognoze argumentate, utile în fundamentarea deciziei statului.*

● Abordăm distinct **analiza de counterintelligence** (analiza contrainformativă), având în vedere că protecția integrității operațiunilor de culegere de informații este foarte greu de realizat și implică mult mai multe elemente decât deconspirarea spionilor.

De aceea, pentru protejarea sistemului de culegere de informații împotriva infiltrărilor și dezinformării, agențiile de intelligence și-au constituit structuri distincte de analiză contrainformativă, care să joace rolul de memorie a instituției și să analizeze toate aceste conexiuni.

Cea mai bună modalitate de a determina dacă sistemul de culegere de informații a fost penetrat este de a avea acces la o sursă la nivel înalt din serviciul advers (fie un agent în activitate, fie un defector).

În plus, se pot folosi indicii care sugerează penetrări de orice fel ale sistemului. Astfel, dacă o operațiune eșuează (un agent este descoperit sau un sistem tehnic de culegere de informații este compromis) într-un mod care denotă faptul că adversarul avea cunoștință despre operațiune înainte ca aceasta să aibă loc, trebuie investigate modalitățile prin care acesta a putut afla detaliile. Astfel, pot fi descoperite canale prin care informația ar fi putut ajunge la inamic (indivizi cu acces la informații sau vulnerabilități/hibe de securitate).

---

³⁷ *Ibidem*, p. 57.

Bibliografie

1. ***, (1995), *Brown-Aspin Report*, Government Printing Office, Washington DC.
2. Bimfort, Martin T. (1958), *A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, p.78, Washington (disponibil pe www.cia.gov).
3. Calvert, Jones (2007), *Intelligence Reform: The Logic of Information Sharing* în *Intelligence and National Security*, vol.22, nr.3.
4. Dupont, Alan (2003), *Intelligence for the Twenty-First Century* în *Intelligence and National Security*, vol.18, nr.4.
5. Fleisher, Craig S. & Blenkholt, David L. (2001), *Managing frontiers in competitive intelligence*, Westport: Quorum Books.
6. Folker, Robert D. Jr. (2000), *Intelligence analysis in theater joint intelligence centers: an experiment in applying structured methods* în *Occasional Paper No.7*, Washington: Joint Military Intelligence College, ianuarie.
7. Gill, Peter & Phythian, Mark (2006), *Intelligence in an insecure world*, Polity Press, Cambridge, UK.
8. Heuer, Richards (1999), *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington.
9. Hulnick, A.S. (1999), *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century*, Westport, Connecticut: Praeger.
10. Johnston, Rob (2005), *Analytic culture in the US intelligence community – a ethnographic study*, Washington DC: Center for the study of intelligence, Central Intelligence Agency.
11. Kent, Sherman (1947), *Prospects for the National Intelligence Service* în *Yale Review*, No.36.
12. Kent, Sherman (1949), *Strategic Intelligence for American Foreign Policy*, Princeton University Press, New York.
13. Laquer, Walter (1995), *The uses and limits of intelligence*, New Jersey: Transaction Publishing.
14. Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence: From Secrets to Policy*, Second edition, Congressional Quarterly Press, Washington DC.
15. Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence. From Secrets to Policy*. Second edition, A division of Congressional Quarterly Inc. Washington, D.C..
16. Mayer, Herbert E. (1987), *Adevărata lume a intelligence-ului*, New York, 1987 (disponibil pe www.b-a.ro/vechi/intelligence.html).
17. Moore, David T. (2006), *Gândirea critică și analiza informațiilor*, Washington.
18. Random, H.A. (1958), *Intelligence as a Science* în *Studies in Intelligence*, p.76, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

19. Rathwell, A. (2002), *Towards Postmodernism Intelligence* în *Intelligence and National Security*, vol.17, No.3.

20. Russell, L. Richard (2010), *Competitive Analysis: Techniques for Better Gauging Enemy Political Intentions and Military Capabilities*, în Jonson, K. Loch (ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford, University Press.

21. Shulsky, Abram & Schmitt, Gary (2008) – *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași.

22. Shulsky, Abram & Schmitt, Gary (2008) – *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iași.

23. Taplin, Winn L. (1989), *Six General Principles of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 3 (Winter 1989).

24. Troy, Thomas F. (1992), *The Correct Definition of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 5 (Winter 1991/92).

25. Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3/2002, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

26. Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence*, în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3/2002 (disponibil pe www.odci.gov).

Modalități de cooperare în domeniul intelligence în cadrul alianței nord-atlantice

Drd. Gabriela TRANCIUC
Serviciul Român de Informații
e-mail: gtranciuc@dcti.ro

Abstract

International cooperation is a controversial concept in the intelligence area, governed by the need of operational secrets such as activities, sources, means and methods which are of the utmost importance for national security. At the same time, national security can no longer be the only concern, we also have to relate to international developments even though there might not be either regional or international cooperation. If security is the main goal within the cooperation process, it cannot function if the main foundation generated by common principles and norms lack. Thus, intelligence cooperation is very much centred on the symbiosis between strategic interests and common norms.

Keywords: international cooperation, national security, intelligence.

1. Introducere

Este deja un clișeu să afirmi că, în relațiile internaționale dintre state, cooperarea a devenit un concept indispensabil. În actualul context de securitate, marcat de provocări complexe și imprevizibile, care nu mai cunosc granițe, necesitatea cooperării este o certitudine. Dacă la nivelul comunității internaționale există un consens asupra avantajelor cooperării, perspectivele sunt diferite asupra definiției acestui concept, pornind de la obiective și principii, până la formele și mecanismele de cooperare.

Teoria relațiilor internaționale oferă cel puțin două perspective asupra principalilor factori care influențează cooperarea. Curentul neorealist explică necesitatea cooperării între state pe fondul unor interese comune în fața unor amenințări de securitate, în timp ce constructiviștii susțin că relațiile între state sunt bazate pe împărtășirea unor valori și norme comune. Prin aderarea la același set de principii, poate fi explicată și funcționarea alianțelor. Instituționalizarea acestor valori comune devine foarte robustă

în fața schimbărilor politice și implicit adaptarea instituțională este mult mai ușoară decât crearea unor noi instituții. NATO este o astfel de alianță, iar abordarea constructivistă explică cel mai bine rolul Alianței Nord-Atlantice în prezent, în special privit din perspectiva adaptării la schimbările mediului politic și militar euroatlantic, precum și la noile amenințări la adresa securității.

Cooperarea internațională este un concept controversat în domeniul intelligence-ului, guvernat de necesitatea protejării secretelor operaționale (acțiuni, surse, mijloace și metode) necesare asigurării securității naționale. În același timp, securitatea națională nu mai poate fi asigurată izolat, fără raportarea la dezvoltările internaționale și în lipsa cooperării regionale și internaționale. Dacă urmărirea obiectivelor de securitate constituie principalul argument în cooperare, aceasta nu se poate realiza în absența fundamentului generat de principii și norme comune. Astfel, cooperarea în domeniul intelligence-ului este axată pe această îmbinare simbiotică între interese strategice și norme comune.

Pornind de la analiza relevanței cooperării internaționale în asigurarea securității naționale, în contextul unei abordări cuprinzătoare a conceptului de securitate, acest eseu își propune să prezinte cadrul structural și funcțional în care se desfășoară schimbul de informații în interiorul Alianței Nord-Atlantice, să sublinieze limitele, dar mai ales avantajele cooperării între structurile NATO și serviciile de informații ale statelor membre.

Modul în care schimbul de informații între comunitățile de intelligence ale statelor membre NATO se realizează în cadrul Alianței a fost puțin analizat în literatura de specialitate și merită mai multă atenție. Cooperarea internațională poate constitui o sursă epistemologică în procesul de analiză a informațiilor și de avertizare strategică și din acest punct de vedere trebuie înțeleasă utilitatea valorificării resurselor oferite în cadrul acestui proces.

2. Rolul cooperării internaționale în asigurarea securității naționale

Securitatea a devenit astăzi un concept foarte complex, care nu mai poate fi asigurat în limita granițelor naționale, având în vedere complexitatea și dinamismul noilor amenințări și riscuri. Globalizarea transformă în profunzime fundamentele mediului de securitate, caracterizat prin dinamica accelerată, complexitate și interdependență. Acțiunile și interesele statelor – în plan intern, dar și extern – sunt concurate de

emergența unor actori non-statali și dezvoltarea unor solidarități generate de interdependențe economice, influențate de multiplicarea exponențială a riscurilor și amenințărilor asimetrice.

Principalelor provocări actuale ale mediului de securitate generate de conflicte, tensiuni regionale, instabilitate, state eșuate, li se adaugă amenințările asimetrice care tind să devină tradiționale (terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată transfrontalieră), a căror principală caracteristică este reprezentată de faptul că nu pot fi evidențiate individual. Granița volatilă și difuză dintre acestea determină creșterea gradului de relaționare și interconectare și generează, implicit, dificultăți de cunoaștere și anticipare din partea instituțiilor de stat ori a organismelor internaționale, iar ulterior de prevenire și combatere atât pe dimensiunea internă, cât și pe cea externă¹.

Politicile de putere s-au transpus în noi forme de competiție și rivalitate statală sau în crearea unor mecanisme de influență sau control al deciziilor strategice, cu utilizarea extinsă a instrumentelor energetice, culturale și informaționale. Au apărut noi riscuri precum cele cibernetice și se accentuează așa-numitele riscuri de proces (criza financiară, riscurile climaterice, pandemiile, riscurile la adresa securității alimentare, riscurile demografice etc.).

În condițiile în care mediul de securitate este tot mai sofisticat și interconectat, dihotomiile clasice intern-extern și politic-militar s-au diluat foarte mult, riscurile în spațiul european și euroatlantic, inclusiv la granițele României s-au amplificat, consolidarea acțiunilor conjugate la nivel internațional devine o condiție *sine qua non* în asigurarea securității naționale. De asemenea, în acest context, serviciile de informații și securitate, ca principal avertizor și senzor de risc, care oferă cunoaștere decidenților asupra vulnerabilităților și riscurilor de securitate, asigură o componentă esențială a eforturilor instituționale de promovare a intereselor naționale și a obiectivelor de securitate.

În teoria relațiilor internaționale, cooperarea internațională este explicată prin prisma a două curente majore, care oferă perspective diferite: (neo)realismul și constructivismul. În primul caz, relațiile între state sunt explicate prin dorința acestora de a-și urmări interesele naționale, de a balansa relațiile de putere, de a obține avantaje strategice. Organizațiile internaționale reprezintă, în consecință, structuri care reflectă raportul de putere între statele membre^{2,3}. Constructiviștii consideră că acesta este rezultatul modului de

percepție a mediului de securitate al fiecărui stat și a modului în care statele înțeleg să se poziționeze în cadrul arhitecturii internaționale de securitate. Dacă politica externă a unui stat este fundamentată în termeni de putere, comportamentul acestui stat va urma această logică, dar nu este obligatoriu ca relațiile între state să fie percepute doar din această perspectivă⁴. Relațiile între state nu pot fi explicate numai în acești termeni, altfel, cum ar putea fi considerată cooperarea SUA cu Marea Britanie și relația celei dintâi cu Coreea de Nord, spre exemplu? De asemenea, odată cu sfârșitul Războiului Rece, amenințările nu mai sunt strict conectate entităților statele⁵. Au apărut provocări diverse, generate de actori non-statali, amenințări care depășesc granițele unui singur stat și care nu mai pot fi gestionate în logica echilibrului de putere. Cooperarea internațională se bazează pe ideologie, pe aderarea la un set de norme, principii și interese comune, în lipsa cărora actualele dezvoltări ale mediului de securitate și relațiile dintre anumite state nu ar putea fi explicate⁶.

3. Intelligence și cooperare internațională

3.1 Necesitatea cooperării

Gestionarea provocărilor actuale, caracterizate prin evoluții în cascadă ale fenomenelor interne și internaționale, reduce semnificativ timpul de avertizare și ciclurile clasice de decizie politică. De asemenea, noile riscuri au generat extinderea progresivă a sferei securității naționale și a rolului instituțiilor cu atribuții în domeniu, context în care serviciile de informații parcurg un amplu proces de restructurare și adaptare. În acest proces, valorificarea resurselor de cooperare devine un element cheie al oricărei arhitecturi de securitate.

În contextul globalizării informației, activitatea serviciilor de informații devine tot mai sofisticată și mai dificilă. Analiza riscurilor actuale, fie ele clasice sau asimetrice, nu se poate realiza în mod adecvat decât prin interacțiune la nivel național și internațional.

Cooperarea în domeniul intelligence-ului a dobândit în ultimii ani o importanță crescută, determinată de dinamica și complexitatea mediului de securitate în plan internațional și de necesitatea unor abordări conjugate în contracararea noilor riscuri și amenințări. Aceasta se bazează pe două dimensiuni principale:

- schimbul de informații, expertiză și analiză de securitate, evoluțiile recente evidențiind o tendință de dezvoltare a unei veritabile diplomații de intelligence;

▪ cooperarea operațională, respectiv derularea în comun a unor acțiuni specifice pentru combaterea amenințărilor de securitate, dezvoltarea acestei componente determinând o accentuare a caracterului multinațional al demersurilor de prevenire și combatere a amenințărilor.

Deși în plan practic modalitățile de realizare a celor două dimensiuni sunt diferite, în plan strategic acestea sunt strâns interconectate. Din această perspectivă, coordonarea activităților serviciilor de informații în plan internațional, prin adoptarea unui limbaj comun și a unor abordări convergente în planul formulării și implementării măsurilor adecvate de răspuns la provocările mediului de securitate actual, reprezintă un element-cheie pentru eficiența cooperării internaționale.

3.2. Principii ale cooperării internaționale

Schimbul de informații se realizează în general în cadrul aceleași „familii” (aceiași tip de instituții – servicii interne, externe sau militare). De exemplu, serviciile militare, datorită posturii defensive și necesităților informative din teatrele de operații, au avantajul schimburilor mai frecvente de informații spre deosebire de serviciile externe. Schimburile între toate aceste servicii respectă câteva reguli universale destinate să asigure și să mențină încrederea între parteneri.

Un termen des utilizat în literatura de specialitate este *quid pro quo*. Acesta se referă la înțelegerea tacită (*gentlemen's agreement*) între agențiile de informații de a schimba produse de intelligence când există avantaje reciproce⁷.

De asemenea, în planificarea și desfășurarea activităților de cooperare internațională, serviciile de informații iau în considerare principii și reguli, precum:

- pragmatismul și orientarea pe priorități – presupune ierarhizarea priorităților de cooperare în funcție de obiectivele strategice, precum și dezvoltarea cooperării pe baza existenței unor necesități reale și a evaluării eficienței acesteia;
- flexibilitatea – adaptarea activităților de cooperare la evoluțiile riscurilor și amenințărilor de securitate și la dinamica situației operative;
- eficiența – asigurarea unui echilibru optim între costuri și beneficii în relațiile de cooperare;
- coerența instituțională – asigurarea unui demers unitar și integrat în dezvoltarea, derularea și evaluarea cooperării internaționale;
- confidențialitatea – interdicția de a transmite unui terț informațiile obținute în cadrul cooperării cu un partener extern fără acordul emitentului.

La acestea se adaugă și principiul reciprocității (asigurarea că în schimbul informațiilor transmise partenerul va răspunde cu informații de aceeași valoare sau care contribuie la îndeplinirea obiectivelor de cooperare).

3.3. Obiectivele cooperării

Problema cooperării între serviciile de informații este la fel de veche ca și istoria alianțelor. Unii analiști consideră că partajarea informației echivalează cu partajarea puterii, implicit cu renunțarea la o parte a acesteia, dacă schimbul de informații nu contribuie la creșterea relevanței a celor care au împărțit informația⁸.

Cooperarea se dezvoltă pornind de la stabilirea unor obiective convergente ale partenerilor, dar pe baza unor interese strategice ale fiecăruia dintre aceștia. Astfel, cooperarea poate fi caracterizată drept procesul care asigură cadrul respectării unor norme și principii comune, pe fundamentul cărora sunt realizate interesele strategice comune, dar și cele individuale, care se pot intersecta.

Astfel, obiectivele strategice ale unui serviciu pot viza: promovarea și protejarea intereselor de securitate națională, prin consolidarea parteneriatelor strategice și a relațiilor speciale cu statele aliate; asigurarea interoperabilității acționale cu structurile de informații și securitate din țările din regiune de încredere sau din cadrul organizațiilor precum NATO și UE; valorificarea expertizei altor servicii, asistenței pe domenii de interes sau primirea de sprijin pentru rezolvarea unei probleme de securitate națională.

Obiectivele comune pot fi fundamentate pe: contribuția la asigurarea securității în regiune, sau în cazul NATO, în spațiul euro-atlantic – prin, spre exemplu susținerea procesului de stabilizare și democratizare a statelor din zonă; prevenirea și contracararea amenințărilor comune; consolidarea încrederii între parteneri etc. (acestea pot fi intersectate cu obiectivele strategice).

3.4. Forme de cooperare între serviciile de informații și securitate

Cooperarea între servicii poate fi realizată pe mai multe dimensiuni: bilaterală, multilaterală sau internațională. În general, serviciile de informații și securitate acordă atenție tuturor celor trei forme de cooperare, dar se observă o preferință a acestora pentru schimbul bilateral, datorită cerințelor operaționale.

Este necesară sublinierea diferenței între cooperarea multilaterală - care presupune, de obicei, inițiative între instituțiile de același tip, din aceeași regiune (de exemplu, Conferința Central Europeană¹), pe baza unor obiective comune, fără stabilirea unor structuri administrative permanente (întâlnirile fiind organizate pe bază de voluntariat) – și organizațiile internaționale – care beneficiază de structuri administrative complexe (secretariate, departamente responsabile de diferite probleme gestionate, comitete care reunesc statele membre și care funcționează pe baza unor programe anuale complexe) și buget propriu, implică o rețea de state (nu neapărat din aceeași regiune, dar care aderă la principii comune) și instituții din cadrul aceluiași stat membru (e.g. NATO – presupune reprezentarea permanentă a ministerului de externe, apărare, interne, serviciile de informații).

Este util de subliniat și faptul că relațiile de cooperare între servicii au cunoscut schimbări de-a lungul timpului, odată cu evoluția mediului de securitate. Sfârșitul secolului al XX-lea a fost astfel martorul depășirii culturii „nimic în afară de” și al trecerii la „totul în afară de”. Serviciile nu obișnuiau să schimbe informații, decât cele care nu reprezentau un interes deosebit pentru serviciul care le transmitea. Progresiv, schimbul de informații s-a accelerat, ajungându-se la partajarea unor informații de valoare deosebită, cu excepția celor indispensabile prezervării exclusive a intereselor naționale. Nivelul general al schimbului de informații crește astfel în paralel cu crearea unei relații de încredere între parteneri.

În cultura anglo-saxonă, paradigma schimbului de informații a pornit de la principiul *need to know* și este orientată în prezent pe *need to share*.

Evoluții nu a cunoscut numai schimbul de informații, dar și formele de cooperare. Dacă sensibilitatea și vulnerabilitatea informațiilor determina serviciile de informații să coopereze în formate cât mai restrânse, inclusiv la începutul secolului al XXI-lea, relațiile bilaterale fiind preferate, riscul scurgerii informațiilor fiind redus în această formulă, amenințările asimetrice și necesitatea combaterii lor au condus și la dezvoltarea dimensiunii multilaterale a cooperării între servicii⁹. Evenimentele din 11 septembrie 2001 au avut un impact semnificativ asupra cooperării pe probleme de terorism, aria acestor probleme extinzându-se ulterior. Amenințările clasice precum contraspionajul, dar și amenințările asimetrice transfrontaliere au devenit subiecte indispensabile în cadrul cooperării multilaterale.

---

¹ Reunește serviciile de informații civile din anumite state din Europa Occidentală, Centrală și din Balcani.

„Înainte de 9/11, schimbul de informații era bazat pe un concept tradițional al bilateralismului, dar începând cu 9/11 acesta a cunoscut o dimensiune multilaterală, deoarece un ingredient vital în combaterea terorismului este informația corectă și la timp.^{10,ii}

3.5. Evaluarea cooperării

Eficiența cooperării este un element esențial în asigurarea continuității și consolidării acesteia. Evaluarea acesteia poate cuprinde mai multe dimensiuni și instrumente, pe care serviciile le utilizează în funcție de specificul fiecăruia. În general, se urmărește evaluarea concordanței cu obiectivele și direcțiile de acțiune propuse și o abordare calitativă care poate avea la bază mai multe criterii, precum:

- constanță (schimbul de informații se realizează în baza planurilor stabilite și nu periodic sau izolat);
- reciprocitate;
- promptitudine;
- consistență și calitate:
  - să răspundă cerințelor de obiectivitate, credibilitate și oportunitate;
  - să aducă elemente de noutate și să ofere plus-valoare;
  - să sesizeze/evaluate schimbările importante în ceea ce privește caracterul, probabilitatea de materializare a amenințărilor, gravitatea sau amploarea consecințelor sau prognozează evoluțiile regionale sau globale;
  - informațiile să fie utile și valorificabile în cadrul activității operative;

Evaluarea statistică și financiară nu ar trebui să primeze, dar este un proces care ajută la conturarea unei imagini asupra cooperării, iar din punct de vedere financiar, la stabilirea priorităților, prin asigurarea congruenței obiectivelor de cooperare cu resursele disponibile.

Alte repere importante în evaluarea cooperării sunt cele legate de expertiza serviciilor și de pregătirea în comun, care oferă posibilitatea perfecționării personalului și a valorificării cunoștințelor în activitatea practică. De asemenea, sunt relevante gradul de respectare a angajamentelor asumate de cele două părți în cadrul cooperării, precum și surprinderea similitudinilor / diferențelor situațiilor operative din statele partenere pentru orientarea cooperării în viitor.

ⁱⁱ Traducere neoficială.

4. Cooperare și intelligence în cadrul NATO

Cooperarea în domeniul intelligence-ului în cadrul alianțelor este în general controversată, de aceea este util de analizat modul în care se desfășoară interacțiunea între comunitățile de intelligence în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Mulți consideră că este imposibilă cooperarea între 28 de state, explicând prin faptul că fiecare membru încearcă să-și promoveze propriile interese. De asemenea, procesul de intelligence fiind subordonat deciziilor politice, există un oarecare dezinteres al serviciilor de a transmite informații, preferându-se formatele mai restrânse care asigură și criteriile de confidențialitate. În pofida acestor neajunsuri, NATO oferă un cadru eficient de schimb al informațiilor, dezvoltând în timp structuri și capacități care să gestioneze contribuția statelor membre, principala sursă de informații a NATO, având în vedere că Alianța nu beneficiază de un serviciu de informații și de securitate propriu.

Pentru a înțelege mai bine rolul cooperării în cadrul NATO între serviciile de informații și securitate, este relevantă menționarea scopului Alianței și a evoluției acesteia. Accentul va fi plasat ulterior pe aspectele structurale și funcționale ale procesului de intelligence la NATO, pe eforturile de reformă întreprinse în domeniu, pentru a analiza în final limitele și avantajele cooperării în format aliat.

5. Ce este NATO?

Tratatul Nord-Atlantic, semnat în aprilie 1949, la Washington, institua o alianță de apărare colectivă, conform definiției din articolul 51 al Cartei ONU. Scopul imediat al NATO (Organizația Tratatului Nord-Atlantic) a fost să își apere membrii de o potențială amenințare care ar fi putut rezulta în urma politicii și sporirii capacității militare a Uniunii Sovietice. Rolul NATO era sintetizat prin dictonul Lordului Ismay (primul secretar general): *keep Americans in, Russians out and Germans down*, care a fost actualizat (*Lord Ismay dictum redivivus*) pentru a reflecta scopul curent al Alianței: *keep Americans engaged, Europeans together and Russians attached*.

Bazat pe valorile comune ale democrației, libertăților individuale și ale statului de drept, scopul declarat al NATO este acela de a asigura libertatea și securitatea tuturor membrilor săi, prin mijloace politice și militare, prin garanții comune și prin relații stabile cu alte țări (Parteneriatul pentru Pace).

NATO este o organizație interguvernamentală în cadrul căreia statele membre își păstrează suveranitatea și independența. Organizația asigură forumul în care au loc consultări pe orice probleme de securitate și în care țările iau decizii prin consens, în probleme politice și militare care le pot afecta securitatea. Mijloacele prin care Alianța își exercită politicile de securitate includ menținerea unei capacități militare suficiente pentru a asigura o apărare adecvată, o capacitate generală de rezolvare a crizelor care ar putea afecta securitatea membrilor săi și promovarea activă a dialogului cu alte state.

6. NATO – o organizație desuetă?

Rolul NATO a fost pus în discuție odată cu sfârșitul Războiului Rece, existând două dezbateri majore în teoria relațiilor internaționale asupra relevanței NATO în noul context internațional. Neorealiștii (Mearsheimer, Waltz) susțineau că NATO nu își mai justifică existența, fiind un produs al rivalității sovieto-americe. Raționamentul era că atunci când există amenințări obiective la adresa securității, statele răspund prin formarea unei alianțe. Dacă acea amenințare dispare, coeziunea alianței va slăbi¹¹. Astfel, odată cu dezintegrarea Uniunii Sovietice, NATO ar fi trebuit să-și piardă relevanța. Curentul constructivist respinge noțiunea de amenințare obiectivă și susține că percepția asupra amenințărilor nu rezultă din evaluarea obiectivă a raporturilor de putere, relațiile dintre state sunt bazate pe împărțirea unor valori și norme comune. Astfel și funcționarea alianțelor poate fi explicată prin aderarea la același set de principii.

În locul validării tezei realiste privind marginalizarea NATO ca organizație internațională¹², s-a confirmat viziunea constructivistă privind ascensiunea NATO. Așa cum afirmă Thomas Risse-Kappen (*ap. Terriff et al.*, 1999, p. 111), “percepțiile asupra amenințărilor nu apar datorită raportării cvasi-obiective la structura de putere internațională, actorii adoptă un anumit comportament pe scena internațională, în funcție de valorile și normele care guvernează procesele politice interne și care modelează identitățile partenerilor lor în sistemul internațional”ⁱⁱⁱ. Odată funcționale, alianțele adoptă valori comune, iar instituționalizarea acestor valori devine foarte robustă în fața schimbărilor politice. Astfel, din perspectivă constructivistă, NATO a suferit o trecere de la echilibrul de putere la echilibrul principiilor și valorilor. Dar NATO este mai mult decât atât.

ⁱⁱⁱ Traducere neoficială.

NATO nu a fost niciodată o simplă organizație militară¹³, o alianță clasică derivată din simpla competiție geopolitică sau conflict. NATO nu a reprezentat o simplă asociere politică de state, orientată pe proclamarea sterilă a unor principii și valori, în linie de continuitate cu tragică experiență a Ligii Națiunilor. Echilibrul între viziunea geopolitică, principiile și valorile declarate, alături de puterea militară constituie particularitatea NATO, forța imanentă care a susținut-o și a ajutat-o să se adapteze la diversele circumstanțe politice și strategice, generate fie de Războiul Rece, renașterea democrației în Europa Centrală și de Est, conflictele etnice violente din Balcani sau lupta împotriva terorismului¹⁴.

Indiferent de schimbările prin care a trecut (politice, structurale, funcționale), NATO beneficiază de un element de continuitate care susține vitalitatea Alianței și capacitatea de a se adapta evoluțiilor politice și geopolitice.

7. NATO – o alianță în transformare

NATO reprezintă structura fundamentală a securității euro-atlantice, care a demonstrat că se poate adapta continuu la cerințele contextului de securitate internațional. Tocmai această flexibilitate și capacitate de a-și dezvolta în permanență rolurile în funcție de evoluțiile mediului de securitate, așa cum s-a întâmplat după Războiul Rece sau după 11 septembrie, sunt expresia relevanței NATO în prezent.

Transformarea Alianței a devenit în timp un proces amplu, de profunzime, care a pus accent atât pe rolul strategic al NATO în sistemul internațional (trecând de la o organizație de apărare colectivă la o organizație de securitate), pe îmbunătățirea procesului de consultări și luare a deciziilor (prin flexibilizarea structurilor, reducerea birocrăției și a numărului de comitete), pe transformarea capacităților militare și a tipului de misiuni (orientarea pe forțe expediționare, interoperabile și flexibile, capabile să îndeplinească misiuni de apărare colectivă și de gestionare a crizelor), pe consolidarea relațiilor cu partenerii regionali și globali ai Alianței și nu în ultimul rând pe transformarea procesului de intelligence, pentru asigurarea cunoașterii strategice în sprijinul deciziilor politice.

8. Procesul de intelligence la NATO

Produsele de intelligence de calitate, la timp și de încredere reprezintă un ingredient esențial pentru procesul de consultări și luare a deciziilor în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Un aspect important de menționat este faptul că NATO nu deține capabilități proprii de culegere a informațiilor, cu excepția forțelor dislocate în teatrele de operații. Astfel, Alianța depinde de contribuția cu informații a statelor membre, acestea fiind integrate la nivel aliat și diseminate tuturor statelor membre și, în anumite cazuri, partenerilor care participă cu forțe în operațiuni conduse de NATO sau la programe PfP (Parteneriatul pentru Pace).

Procesul de intelligence al Alianței urmează ciclul clasic, parcurgând etapele de elaborare a cerințelor strategice, culegere, analiză, diseminare și evaluare. Așa cum se afirmă în „Strategic Vision: The Military Challenge”, “modul în care se realizează culegerea, analiza, diseminarea și împărtășirea informațiilor este critic pentru reducerea timpului de decizie între recunoașterea unui risc de securitate și întreprinderea demersurilor necesare.”¹⁵

8.1. Structuri și procese

Există în mod tradițional trei niveluri de intelligence: strategic, operațional și tactic, iar la nivelul NATO acestea se regăsesc în structuri și aranjamente instituționale pe patru niveluri: nivelul politico-strategic (structurile civile ale Cartierului General al NATO/NATO HQ), militar-strategic (structurile militare din cadrul NATO HQ, comandamentele strategice), operațional (comandamente operaționale) și tactic (forțele din teatrele de operații).

1. Nivelul politico-strategic. La acest nivel (precum și în cazul celui militar-strategic), există două tipuri de structuri care asigură sprijinul pentru consultări și decizii în cadrul Consiliului Nord-Atlantic (NAC), principalul comitet politic al Alianței (care reunește ambasadorii/reprezentanții permanenți ai statelor membre și, periodic, miniștrii de externe, ai apărării, precum și șefii de stat și de guvern): a) comitetele/grupurile de lucru, în cadrul cărora au loc consultări între reprezentanții statelor membre și b) structurile permanente ale NATO, care solicită informații de la statele membre și sprijină activitatea comitetelor, fiind de altfel și reprezentate în cadrul acestor comitete.

a) Procesul de luare a deciziilor în NAC este sprijinit, pe acest palier, de *Intelligence Steering Board* (ISB), comitet format pe structura fostului NATO HQ *Intelligence Steering Committee*, coordonat în trecut de structurile militare. Rolul ISB este de a asigura coordonarea civil-militară în domeniul informațiilor, de a identifica și prioritiza cerințele de informații pe termen mediu și lung. Toate comitetele cu responsabilități în domeniul informațiilor relaționează cu Consiliul Nord-Atlantic și Comitetul Militar (MC) prin intermediul ISB, acesta având rol de interfață, cu respectarea

integrității evaluărilor elaborate de structurile de intelligence. Președintele ISB este adjunctul Secretarului General NATO, iar în compunerea acestei structuri intră reprezentanți de nivel superior din cadrul Secretariatului Internațional și al Statului Major Internațional (structuri permanente ale NATO HQ) și al comitetelor cu responsabilități în domeniul intelligence-ului.

Reprezentanții serviciilor de informații civile se reunesc în cadrul unui comitet dedicat – *Comitetul pentru Informații Civile* (CIC), care s-a format pe componența fostului Comitet Special, care includea doar serviciile interne, la care s-au adăugat serviciile externe. Principalul scop al CIC este de a oferi consiliere NAC pe problemele legate de intelligence și de a asigura cunoașterea amenințărilor ce pot afecta Alianța.

b) Structurile permanente ale NATO care asigură sprijin în procesul de intelligence la nivel politico-strategic sunt:

Oficiul de Securitate al NATO (NOS) coordonează, monitorizează și implementează politica de securitate a Alianței. Directorul NOS este principalul consilier al Secretarului General al NATO pe probleme de securitate. Acesta dirijează forțele ce răspund de securitatea Cartierului General și este responsabil de coordonarea întregului aparat de securitate al NATO. NOS asigură și sprijin pentru activitatea CIC, având în vedere caracterul nepermanent al acestui comitet.

Unitatea pentru Informații privind Amenințarea Teroristă (TTIU) este structura dedicată problemelor legate de terorism, înființată în contextul Summit-ului de la Istanbul (2004), înlocuind o celulă temporară creată după atacurile de la 11 septembrie 2001. TTIU reprezintă o entitate permanentă, formată din experți militari și civili care analizează amenințările teroriste, în general, precum și pe cele la adresa Alianței. În plus față de legătura obișnuită cu serviciile de informații ale statelor aliate, TTIU asigură și conexiunea cu țările partenere, devenind centrul de expertiză pe terorism al NATO HQ.

În vederea eliminării dificultăților în domeniul informațiilor strategice, s-a luat decizia înființării *Unității pentru Informații*, care să asigure produse specifice în sprijinul procesului de luare a deciziilor în NAC. Noua structură include atât personal civil (preluat de la TTIU), cât și militar, precum și contribuții voluntare din cadrul serviciilor aliate de informații civile. Aceasta relaționează atât cu statele membre, care reprezintă principala sursă de informații, cât și cu celelalte structuri permanente ale NATO, care au atribuții în evaluarea amenințărilor la adresa securității euro-atlantice.

Unitatea de Legătură pentru Informații (ILU) reprezintă o structură comună a Secretariatului Internațional și a Statului Major Internațional, similară TTIU, destinată cooperării cu partenerii, în special pe probleme de terorism.

Divizia pentru Amenințări Emergente de Securitate (ESCD) este o structură nou înființată în cadrul Secretariatului Internațional al NATO (august 2010), care coordonează eforturile aliate pentru contracararea noilor amenințări. Divizia are în responsabilitate pregătirea unor rapoarte și evaluări integrate pe probleme emergente, care depășesc responsabilitatea serviciilor. Domeniile de responsabilitate, gestionate de structuri dedicate, includ securitatea energetică, combaterea terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă, la care se adaugă o capabilitate de analiză strategică.

2. Nivelul militar-strategic

a) *Comitetul Militar* reprezintă cea mai înaltă autoritate militară a NATO, formată din reprezentanții militari permanenți ai statelor membre (reunind periodic șefii de stat major), care asigură consiliere militară NAC și coordonarea strategică a comitetelor militare.

Comitetul pentru Informații Militare (MIC) este omologul militar al CIC, cu care se coordonează permanent. Împreună cu acest comitet elaborează o evaluare generală comună privind amenințările la adresa NATO.

b) *Divizia pentru Informații a Statului Major Internațional (IMS IN DIV)* asigură coordonarea, integrarea, evaluarea și diseminarea informațiilor militare la NATO HQ. Acest organism asigură întreținerea bazelor de date, având atribuții pe linia avertizării strategice, precum și în domeniul gestionării crizelor. Consiliază Comitetul Militar pe probleme strategice militare și sprijină activitatea Comandamentului Aliat pentru Operațiuni (ACO).

ACO (Allied Command Operations), denumit și *Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)* - sub comanda Supreme Allied Commander Europe (SACEUR), exercitată de SUA, de către comandantul EUCOM - reprezintă cel mai înalt nivel operațional al NATO, care asigură strategiile militare și planificarea operațională. În componența acestuia intră mai multe structuri (J1-J9), printre care și structura responsabilă de gestionarea informațiilor militare (SHAPE J2), care pregătește intelligence-ul strategic și operațional pentru operațiunile NATO. J2 sprijină de asemenea activitatea unui grup de lucru, care gestionează probleme de intelligence militar precum evaluări, tendințe tehnologice, transmiterea datelor, securitatea comunicațiilor, avertizare timpurie (cu sugrupuri pe categorii de forțe – terestre, navale, aeriene).

3. Nivelul operațional este asigurat de trei comandamente întrunite (*Joint Forces Commands*) și un număr de subcomandamente, structurate pe linii geografice, care reprezintă componentele terestre, navale și maritime. Fiecare comandament are în componență secțiuni J2/G2/A2. Acest nivel este esențial pentru sprijinul informațional al forțelor NATO dislocate în teatrele de operații.

4. Nivelul tactic este reprezentat de comandanții și forțele din teatrele de operații, care culeg informații din teren, un accent deosebit fiind plasat pe sursele deschise. Culegerea informațiilor se realizează în baza cerințelor și priorităților stabilite la nivel strategic și operațional¹⁶.

8.2. Reforma procesului de intelligence

Reforma procesului de intelligence s-a impus ca o necesitate în contextul dezvoltărilor mediului de securitate și al lărgirii Alianței. Alianții au recunoscut explicit importanța împărtășirii informațiilor pentru NATO în contextul Summit-urilor de la Praga (2002), Istanbul (2004), București (2008) și Lisabona (2010). Astfel, la reuniunea la vârf de la Praga, schimbul de informații a fost identificat drept unul dintre aspectele cheie ale cooperării dintre aliați (ca parte a pachetului de Angajamente privind Capabilitățile – *Prague Capabilities Commitment*)¹⁷, iar la Istanbul șefii de stat și de guvern au chemat la o mai bună cooperare în domeniul intelligence între statele membre, precum și la revizuirea structurilor actuale de informații la Cartierul General¹⁸. La summitul de la București s-a decis atingerea superiorității informaționale prin capabilități de rețea, care să susțină eforturile operaționale¹⁹.

Procesul de reformă a fost continuat și se află în derulare chiar și la momentul actual. Summitul de la Lisabona²⁰, prin declarația politică și lansarea noului concept strategic al NATO²¹, a confirmat importanța acordată procesului de intelligence în cadrul Alianței și a consacrat principalele progrese ale reformei: stabilirea unor noi principii în mecanismele de cooperare, cu accent pe coerență, coordonare civil-militară, integrarea informațiilor; coeziunea planificării și a stabilirii cerințelor strategice, prin crearea unui comitet unic care reunește activitatea serviciilor de informații civile și militare (ISB); asigurarea unui nivel de cunoaștere eficient în susținerea deciziilor, prin transformarea structurilor existente (Comitetul Special, care reunea doar serviciile interne s-a transformat în

Comitetul pentru Informații Civile, incluzând și serviciile externe) și crearea altora noi (Unitatea de Informații, Divizia pentru Amenințări Emergente de Securitate). Au fost eficientizate fluxurile de informații, prin coordonarea într-un program unic a activităților structurilor de informații civile și militare și este încurajat lucrul în comun, inclusiv prin elaborarea unor evaluări privind mediul de securitate, strategice, întrunite (servicii interne, externe și militare). Principalele preocupări ale structurilor de intelligence ale NATO sunt orientate pe dimensiunea amenințărilor emergente, precum securitatea cibernetică, securitatea energetică, pirateria, dar și pe amenințări clasice (contraspionajul) sau devenite deja tradiționale în cadrul Alianței (terorismul).

8.4. Limitele și avantejele cooperării în domeniul intelligence

Principala critică adusă cooperării pe dimensiunea de intelligence în cadrul NATO este că aceasta depinde de contribuția și voința politică a statelor, iar acestea sunt reticente să partajeze informații sensibile într-un cadru prea larg (în cazul NATO, cu 28 de națiuni).

Succesele cooperării sunt în general necunoscute, ceea ce duce la consolidarea mitului absenței cooperării în intelligence la nivel internațional. Statele, însă, cooperează când există premise solide care asigură încrederea între parteneri, proceduri clare și sigure de transmitere a informațiilor, iar NATO este alianța care îndeplinește cel mai bine aceste criterii în prezent.

De asemenea, se afirmă adesea că serviciile au interese proprii și nu sunt motivate să coopereze în format aliat. Este adevărat că agențiile de informații, în special cele interne au propria agendă de priorități care nu coincid cu cele ale Alianței, dar acestea sunt impuse de activitatea operațională și de necesitatea soluționării problemelor de securitate națională. În plus, nu există întotdeauna la nivelul serviciilor capacități și resurse pentru a răspunde cerințelor NATO, dar aceasta nu înseamnă că nu este posibilă cooperarea. Avantajul NATO este că integrează contribuția a peste 20 de membri, iar ceea ce nu poate oferi unul dintre membri este oferit de un altul, asigurându-se astfel o complementaritate a eforturilor.

O altă limită a cooperării în cadrul NATO o reprezintă preferința anumitor state pentru cooperarea bilaterală. Aceasta reprezintă o particularitate a serviciilor, care sunt nevoite, pe anumite cazuri operaționale, să colaboreze cu parteneri specifici, dar nu trebuie extrapolată. Alianța oferă cadrul pentru cooperare, prin schimb de informații și expertiză, în probleme importante precum contraspionaj (celebrul caz

Herman Simm^{iv}) și terorism. Alianța asigură canale de comunicații sigure și directe prin care pot fi transmise informații relevante privind securitatea trans-atlantică sau probleme specifice ale unui stat care pot afecta și alte state. De asemenea, la nivel aliat, prin reprezentanții permanenți ai statelor membre se pot crea relații apropiate între state, care permit inclusiv tratarea anumitor probleme bilaterale între aceste state.

O problemă ridicată de anumiți critici a fost că NATO dispune de o birocrație stufoasă, cu multe structuri care gestionează analize și evaluări de securitate, ceea ce face ca volumul de informații să fie greu de gestionat. Implementarea procesului de reformă a adus un plus de coerență fluxurilor informaționale și a încurajat colaborarea între structurile NATO și serviciile membre, precum și integrarea informațiilor civil-militare.

Birocrația NATO a reprezentat de asemenea obiectul de referință a altor critici. Se consideră adesea că structurile NATO au propriile interese, fie din punct de vedere al justificării atribuțiilor de lucru și a dorinței de a-și consolida relevanța în raport cu alte structuri/organizații (competiție instituțională), fie că reflectă politica unui anumit stat. Însă Alianța este formată dintr-o rețea de instituții (structuri și comitete în care statele membre sunt reprezentate) care oferă posibilitatea națiunilor de a asigura un echilibru atât din punct de vedere al reprezentativității, cât și al deciziilor politice.

De asemenea, în contextul eforturilor de transformare a procesului de intelligence, Alianța a fost criticată pentru tendința de a subordona serviciile de informații unor obiective politice. O astfel de afirmație este exagerată, având în vedere că securitatea națională rămâne un atribut exclusiv al fiecărui stat, iar serviciile sprijină deciziile de securitate națională, inclusiv din perspectiva cooperării cu Alianța. Controlul serviciilor este asigurat la nivel național și nu există mecanisme internaționale care să oblige serviciile să transmită informații pe care nu le au sau să susțină procese cu care nu sunt de acord.

Faptul că evaluările agreeate în cadrul comitetelor de intelligence NATO reprezintă suma celor mici numitori comuni a constituit adesea un argument critic la adresa interacțiunii aliate, influențată de problemele politice sensibile cu care se confruntă unele state. Pentru a surmonta acest neajuns, a fost creată o nouă unitate de informații, care să suplinească

---

^{iv} Oficial eston (șeful Departamentului de Securitate al Ministerului Apărării) descoperit în 2008 ca agent al serviciilor ruse (SVR). La nivelul Alianței a fost elaborat un raport cuprinzător privind acest caz, prin contribuția mai multor servicii.

nevoia de informații, prin evaluări neagreate, care integrează toate contribuțiile statelor membre.

O critică ferventă în context aliat este lipsa de substanță a informațiilor și evaluărilor transmise/realizate de serviciile civile, spre deosebire de serviciile militare, care sub presiunea operațională, sunt mult mai motivate să asigure informații de calitate. Aici intervine problematica surselor de informații de care beneficiază fiecare serviciu, iar pe anumite problematici serviciile civile nu pot apela decât la sursele deschise. Acestea reprezintă, totuși, o sursă importantă pentru analiza strategică și avertizarea timpurie. De asemenea, este utilă cooperarea între servicii pentru asigurarea complementarității informaționale, iar eforturile Alianței în acest sens sunt binevenite.

Cooperarea redusă cu partenerii și cu alte organizații constituie un alt aspect important al Alianței. Deși a fost consolidată interacțiunea cu partenerii care participă la operațiuni conduse de NATO (ex: Ucraina și Georgia, în Afganistan), se remarcă deficiențe în coordonarea cu alte organizații, cum ar fi Uniunea Europeană. În contextul implementării Tratatului de la Lisabona și a operaționalizării unui Serviciu European de Acțiune Externă (care își propune să dezvolte propriile capacități de analiză strategică, comparate adesea cu un serviciu de informații), NATO ar trebui să întărească relațiile de cooperare cu UE, pe baza avantajelor comparative ale fiecărei instituții.

Nu se poate afirma că există soluții perfecte în cadrul cooperării internaționale, cum nu există soluții perfecte pentru gestionarea unor situații de criză. Este dificil de a obține un consens asupra direcțiilor de acțiune, de a nivela prioritățile naționale, dar este important ca statele să promoveze cooperarea internațională în cadrul asigurat de interesele proprii de securitate și să intensifice colaborarea formală și informală, atât la nivel bilateral, cât și multilateral²², ca forme complementare de cooperare.

Promovarea dialogului și a cooperării sunt elemente cheie în consolidarea eforturilor naționale de a răspunde eficient provocărilor actualului mediu de securitate.

9. Concluzii

Mediul de securitate actual se află în continuă schimbare și prezintă surse de amenințare și insecuritate complexe, interdependente, difuze și volatile. Niciun stat, în asigurarea securității naționale, nu poate miza pe secluziune teritorială și izolare. În protejarea intereselor și valorilor naționale, statele nu pot exclude certitudinea interconectării dimensiunilor

externă și internă a securității și necesitatea cooperării și a dezvoltării unor soluții eficiente, prin solidaritate.

Serviciile de informații și de securitate, în calitate de principale instituții care asigură cunoașterea strategică pentru factorii de decizie ai unui stat, pot valorifica prin cooperare experiența, expertiza, capacitățile partenerilor internaționali, ceea ce poate contribui la consolidarea capacității proprii de analiză și avertizare strategică. Alianța Nord-Atlantică este organizația care oferă un cadru eficient de consultări, dialog și cooperare pe probleme de intelligence, iar potențialul acesteia poate fi valorificat în continuare, prin consolidarea schimbului analitic și asigurarea sinergiei civil-militare.

Henry Kissinger afirma că “adevarata diferență este între cei care-și adaptează scopul în funcție de realitate și cei care încearcă să modeleze realitatea în lumina planurilor lor”. Procesul de intelligence asigură cunoaștere și încearcă să aducă lumină și să obiectivizeze realitatea, inclusiv prin mijloace și metode secrete pentru a da posibilitatea guvernelor de a modela realitatea în funcție de obiectivele propuse și de alegerile politice făcute. În informarea acestor alegeri, în asigurarea unor avantaje competitive, sunt necesare promovarea cooperării și identificarea unor noi forme și instrumente de cooperare pentru a împiedica recrudescența vechilor amenințări și triumful celor noi. Atât Alianța Nord-Atlantică, cât și comunitățile de intelligence ale statelor membre, trebuie să asigure fundamentul acestei cooperări, prin imprimarea unei dimensiuni flexibile, practice și care să răspundă eficient intereselor de securitate comune.

Note

¹ *Global Trends 2025: A Transformed World*, National Intelligence Council, SUA, noiembrie 2008.

² Burchill, Scott, *Realism and Neo-realism în Theories of International Relations*, Palgrave, 1996.

³ Mearsheimer, John J., *The False Promise of International Institutions în International Security*, winter 1994/1995, vol. 19, no 3.

⁴ Wendt, Alexander, *Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics în International Organizations*, 46, 2, Spring 1992.

⁵ Lynn-Jones, Sean M., *Realism and Security Studies în Contemporary Security and Strategy*, ed. Craig A. Snyder, Deakin University, 1999.

⁶ Reus-Smit, Christian, *Constructivism în Theories of International Relations*, Palgrave, 2001.

⁷ Margeson, John, *Cooperation among foreign intelligence*, 12 ianuarie 2007, http://www.analyst-network.com/article.php?art_id=1462 (accesat pe 19.01.2011).

⁸ Mechoulan, Eric, *Les formes de cooperation internationale entre service de renseignement et de securite în Questions internationales*, no 35, janvier-fevrier 2009

⁹ Zivanovic, Catarina, *International Cooperation of Intelligence Agencies against Transnational Terrorist Targets*, 2008, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=96983> (accesat pe 12.01.2011).

¹⁰ Le Beau, John, interviu, George C. Marshall European Centre for Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, Germania, 20 noiembrie 2007, *ap.* Margeson, 2007.

¹¹ Terriff, T. *et al.*, *Security Studies Today*, Polity Press, 1999.

¹² Croft, S. *et al.*, *NATO's Triple Challenge în International Affairs*, 76:3, 2000.

¹³ Forster, A. and Wallace, W., *What is NATO for? în Survival*, 43:4, 2001-2.

¹⁴ Maior, George Cristian, *Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Ed, Rao, 2009.

¹⁵ Giambastiani, E.P. and Jones, James L., *Strategic Vision: The Military Challenge*, Allied Command Operations and Allied Command Transformation, 2004.

¹⁶ Korkisch, Friedrich W., *NATO Gets Better Intelligence*, Center for Foreign and Defense Policy, Vienna, aprilie 2010.

¹⁷ Prague Summit Declaration, 2002, <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm> (accesat pe 25.01.2011).

¹⁸ Istanbul Summit Communique, 2004, <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm> (accesat pe 25.01.2011).

¹⁹ Declarația Summitului de la București, 2008, http://www.summitbucharest.ro/ro/doc_201.html (accesat pe 26.01.2011).

²⁰. Lisbon Summit Declaration, 2010, http://www.nato.int/cps/en/SID-17BFE6D7-32DC645E/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease (accesat pe 26.01.2011).

²¹. NATO Strategic Concept *Active Engagement, Modern Defence*, 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (accesat pe 26.01.2011).

²². Cordesman, Anthony H. și Burke, Arleigh A., *International Cooperation in Counterterrorism: Redefining the Threat and the Requirement*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 11 martie 2010.

Bibliografie

1. ***, *Global Trends 2025: A Transformed World*, National Intelligence Council, SUA, noiembrie 2008.

2. Burchill, Scott, *Realism and Neo-realism în Theories of International Relations*, Palgrave, 1996.

3. Cordesman, Anthony H. și Burke, Arleigh A., *International Cooperation in Counterterrorism: Redefining the Threat and the Requirement*, Center for Strategic and International Studies, Washington, 11 martie 2010.

4. Korkisch, Friedrich W., *NATO Gets Better Intelligence*, Center for Foreign and Defense Policy, Vienna, aprilie 2010.

5. Lynn-Jones, Sean M., *Realism and Security Studies în Contemporary Security and Strategy*, ed. Craig A. Snyder, Deakin University, 1999.

6. Maior, George Cristian, *Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Ed. Rao, 2009.

7. Mechoulan, Eric, *Les formes de cooperation internationale entre service de renseignement et de securite în Questions internationales*, no 35, janvier-fevrier 2009

8. Mearsheimer, John J., *The False Promise of International Institutions în International Security*, winter 1994/1995, vol. 19, no 3.

9. Reus-Smit, Christian, *Constructivism în Theories of International Relations*, Palgrave, 2001.

10. Wendt, Alexander, *Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics în International Organizations*, 46, 2, Spring 1992.

Analiza de intelligence în domeniul informațiilor pentru apărare și securitate națională

Mircea MOCANU

Ministerul Apărării Naționale
Direcția Generală de Informații a Apărării
e-mail: mirmocanu@gmail.com

Abstract

More than ever, a great deal of information flood different channels towards the decisionmakers and the intelligence analyst has to cope with a growing responsibility to maintain relevance for national security.

This task brings defence analysis a shaky grounds between the political territory of solving a public issue and the shady realm of the secret services. In military analysis, somewhat far from public knowledge there is still room for clearcut actionable intelligence. However, at national security level, the analyst needs distance himself from politics and has to produce situation awareness, strategic warning and sound assessments free of political bias.

Key words: intelligence, defence, decisionmaker, analysis

1. Informațiile pentru apărare în căutarea de reforme conceptuale

Lumea contemporană pare, în prezent, confuză, în plină transformare. Caracteristici precum dinamism, flexibilitate, urgență, radicalism nu sunt suficiente în a descrie schimbările care se petrec în mediul de securitate internațional, în etapa actuală. Prea micile șanse de predictibilitate a acestor schimbări pun la încercare omul societății moderne la maximum, încercările manifestându-se simultan la nivel micro/tactic și macro/social, strategic. Deși cuvântul de ordine care definește omul, în ansamblul său, este adaptabilitatea, recente evenimente au torsionat puternic această calitate. Aceste provocări nu ocolesc analiza informațiilor pentru apărare.

După perioada de relativă acalmie a anilor '90, activitatea de intelligence a revenit ca element cheie în securitatea națională și internațională, în primii ani ai Mileniului III. Cu atât mai mult cu cât,

analiza informațiilor pentru apărare a căpătat o importanță centrală. Dacă problemele analizei constituiau, anterior, preocuparea unui număr restrâns de specialiști, după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, acestea au fost transferate în domeniul interesului public prin investigațiile oficiale și atenția acordată de mass-media¹.

Complexitatea care caracterizează perioada actuală aduce o provocare conceptuală și asupra analiștilor. După cum observa profesorul american Paul Bracken, „de-a lungul istoriei, analiștii nu au înțeles imediat logica propriei situații, în perioade de tranziție; de obicei, este necesară o perioadă lungă de dezorientare și confuzie pentru a conștientiza legitatea noii ere”².

Caracteristicile actuale ale vieții social-politice și economice mondiale, și mai ales ale mediului de securitate, impun o nouă abordare, care să permită eliminarea neajunsurilor cauzate de fixarea în paradigmele specifice Războiului Rece. Structurile specializate în asigurarea avertizării timpurii asupra riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților sunt printre primele chemate să își ajusteze în permanență instrumentele și metodele de lucru, având în vedere rolul lor diagnostic și predictiv în asigurarea securității naționale și/sau colective. Acestea ar trebui să evalueze permanent faptele, evenimentele și situațiile care se produc în evoluția acestora și să indice direcțiile cele mai probabile de evoluție ale acestora și impactul asupra securității naționale/colective.

Activitatea de intelligence are toate trăsăturile unei științe sociale³ determinată fiind de preocuparea de a analiza fenomenele de natură socială, cu scopul final de a emite predicții asupra comportamentelor lumii politice, economice, sociale și militare, pornind de la nivelul individului până la acela al unor sisteme de mari dimensiuni. Punctul comun al acestor două sfere – societatea umană și intelligence-ul – îl reprezintă schimbarea de interes securitar. Schimbarea este, poate, singura trăsătură constantă a activității serviciilor de intelligence tocmai prin acțiune, metode și produse

---

¹ Agrell Wilhelm, *Intelligence Analysis after the Cold War – New Paradigm or Old Anomalies?*, în volumul *National Intelligence Systems. Current Research and Future Prospects*, Cambridge University Press, 2009, p. 104.

² Bracken Paul, *Dominant Battlefield Awareness*, în volumul *Dominant Battlespace Knowledge. The Winning Edge*, editat de Stuart E. Johnson și Martin C. Libicki la Institutul Național de Studii Strategice al Universității Naționale de Apărare, Washington, DC, 1995, p. 59.

³ Savu Gheorge, Adrican Pârlog, *Producția de intelligence*, Editura Medro, 2008, p. 9.

rezultate în urma activității derulate. Mereu s-a procedat la reorganizări și s-au adoptat noi abordări în vederea îmbunătățirii produselor de „intelligence”, tocmai din necesitatea de a răspunde provocărilor generate de permanentele schimbări ale mediului de securitate. În urma marilor eșecuri ale activității de intelligence, s-au depus eforturi uriașe pentru a investiga și diagnostica problemele de sistem și pentru a găsi soluții în sensul reorganizării instituționale. Astfel, ciclul eșec – investigație – reorganizare a devenit un fel de maladie a începutului de mileniu, în lumea informațiilor pentru apărare⁴.

Ideea că sistemele nu se schimbă peste noapte, acestea dovedindu-și eficiența în numeroase ocazii, că este mult mai eficient a lucra cu un sistem de metode și instrumente clar definite și bine cunoscute și testate, într-un context în care schimbarea aduce atât de multă nesiguranță, reprezintă un punct de sprijin și un element de siguranță, dar și un factor inerțial, care frânează progresul instituțional. În acest sens, în lucrarea sa „Structura revoluțiilor științifice”, Thomas S. Kuhn susținea că, în cunoașterea științifică, progresul nu decurge liniar, prin acumularea continuă de noi date și concepte ci, mai degrabă, prin salturi provocate de idei revoluționare care sparg zăgăzurile vechilor paradigme și eliberează idei care anterior nu putuseră să depășească inerția sistemelor de gândire consolidate în ceea ce T. Kuhn numește „știința normală”⁵. În același sens, serviciile de informații pentru apărare caută soluții de reformă care să elibereze modul de gândire și de operare în intelligence de înțelegerea îngustă și regimentală a modelului clasic al ciclului informativ, care separă instituțional serviciile de informații pentru apărare de-a lungul delimitărilor trasate de procesul liniar de cerință – planificare – culegere – interpretare – analiză - diseminare⁶.

Percepția dominantă, nu numai la nivel tactic, este că reforma organizațională în vederea creșterii gradului de conștientizare a spațiului de luptă trebuie să urmărească modificări ale structurii formale, poate cu unele rearanjări în circuitele informaționale din cadrul acestor structuri. De aceea, strategia clasică de reformă organizațională conține trei pași, în ordinea următoare:

- schimbarea structurii formale și a responsabilităților;
- schimbarea relațiilor interpersonale și a fluxurilor informaționale;
- schimbarea atitudinilor individuale și a mentalităților.

---

⁴ Apud Agrell Wilhelm: *opera citată*, p. 93.

⁵ Apud Thomas S. Kuhn: *The Structure of Scientific Revolution*, Editura University of Chicago Press, 1962, 1970, 1996.

⁶ Apud Agrell Wilhelm: *opera citată*, p. 100.

De fapt, o reformă adevărată trebuie să implementeze acești pași în ordine exact inversă⁷.

2. Dilemele actuale ale analizei de intelligence

O altă abordare vizează provocările generate de diversitatea analizei de la concentrarea asupra evenimentelor zilnice (analiza curentă) până la abordarea de perspectivă (analiza de bază) și gândirea conceptuală, care este mai puțin independentă și neutră și mai bine ajustată la nevoile specifice ale factorilor de decizie⁸. De asemenea, diversitatea cuprinde domenii de la analiza regională la analiza amenințărilor neconvenționale, la analiza specifică activității de contrainformații, la analiza tehnologică și analiza operațională, direct în sprijinul acțiunilor armate. Schimbările fundamentale în abordarea fenomenului „intelligence” au scos în evidență limitările și eșecurile înregistrate în analiza în domeniul „intelligence”, fie că acestea s-au manifestat sub forma impredictibilității căderii blocului comunist sau întregul fenomen al „primăverii arabe 2011”, lipsa avertizărilor cu privire la pregătirea unui atac terorist, incapacitatea de a obține date și informații referitoare la intențiile unui stat de a obține arme nucleare etc.

Comunitatea de informații din Statele Unite⁹ a propus o taxonomie complexă a activității de intelligence – ca proces, produs și/sau organizație – pentru a face diferențe între *current intelligence*¹⁰ și *research intelligence*¹¹,

---

⁷ Bracken Paul: *opera citată*, p. 74.

⁸ Pârlog Adrieian, *Procesul de analiză de „intelligence”, componentă a sistemului de securitate*, Sesiunea anuală de comunicări științifice a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate „Politici și strategii în gestionarea conflictualității”, Vol. 5, *Despre orizontala și verticala securității*, 20-21 noiembrie 2008, București.

⁹ Apud Petrescu Stan, *Despre Intelligence și putere*, Editura Militară, București, 2009; CIA, *a consumer's guide to Intelligence*, pp. 4,26,27; Stephen Martin, *Homeland Security and the analysis of Foreign Intelligence*, Markle Foundation Task Force on National Security in the information Age, 15 iulie 2002; US Intelligence Community – *Who we are and what we do*, www.odci.gov/lic/functions.html.

¹⁰ Se referă la evenimentele curente, încercând să avertizeze beneficiarii asupra dezvoltării de noi tendințe raportate la mediul existent, evaluarea importanței acestor dezvoltări și previziunea asupra urmărilor imediate și a potențialelor stări de pericol din viitorul apropiat.

¹¹ Informații mai profunde decât cele anterioare, folosite pentru a susține anumite decizii și/sau operații specifice, observându-se și noile tendințe ce se dezvoltă.

între *basic intelligence*¹² și *estimative intelligence*¹³, între *warning intelligence*¹⁴ (ca subclasă a *estimative intelligence*) și *scientific and technical intelligence*¹⁵.

Totodată, această „altă abordare” a reliefat, cu mai mare acuratețe, întreaga gamă de provocări la adresa mediului de securitate național și internațional și care se propagă la toate nivelurile vieții umane. Diversitatea menționată este salutară prin beneficiile oferite de specializarea analiștilor dar comportă riscul fragmentării evaluărilor și al ratării „pădurii din cauza copacilor”. Specializarea analiștilor și caracterul științific al analizei se manifestă mai clar în domeniile analitice legate de disciplinele de culegere de informații, nu numai pentru faptul că operează cu informații obținute prin metodele specifice disciplinelor de culegere, ci și prin faptul că sunt întrebuințate în scopul acțiunilor de culegere. Astfel, analiza HUMINT este folosită în conducerea acțiunilor de culegere de la surse umane și în activitatea de contrainformații, analiza SIGINT este folosită în procesul de culegere de informații din surse electronice iar analiza IMINT și MASINT este specializată în interpretarea imaginilor și aprofundarea culegerii de informații prin achiziția și valorificarea imaginilor, respectiv a „semnăturilor” diferitelor activități, de exemplu înregistrările provenite de la sonare sau înregistrările efectelor acustice și seismice ale exploziile nucleare.

Între acestea, merită remarcată analiza de contrainformații, pentru că acest domeniu este, în același timp, analitic și operațional¹⁶, într-un proces unic, ce însoțește și activitatea de informații, ca o funcție importantă a acesteia, inclusiv ca formă de asigurare de luptă.

---

¹² Compilație structurată de date geografice, demografice, sociale, militare și politice despre țări străine.

¹³ Informații care ajută decidenții politici să depășească lacunele existente între faptele cunoscute, sugerându-li-se modele alternative în care faptele cunoscute, prezente, se încadrează, dar care și furnizează evaluări pertinente ale ordinii și probabilității unor efecte.

¹⁴ Se concentrează pe evoluțiile care pot avea efecte imediate dăunătoare asupra politicii și securității, dar care se pot extind pe termen lung.

¹⁵ Cuprinde informații referitoare la dezvoltările tehnico-științifice, la particularitățile, performanța și capacitățile tehnologiilor străine, acoperind toate științele, tehnologiile, sistemele de arme și operațiile automatizate.

¹⁶ Apud Lowenthal Mark M.: *Intelligence. From Secrets to Policy*, Editura Congressional Quarterly Press, Washington DC, 2003, p. 113.

La fel ca știința, informațiile pentru apărare operează cu incertitudini iar similaritățile sunt uneori surprinzătoare, observându-se un proces de convergență, analiza de intelligence bazându-se, din ce în ce mai mult, pe metode și competențe științifice¹⁷. Exemplele cele mai evidente se întâlnesc în domeniile de analiză cu caracter tehnic, cum ar fi analiza în domeniul proliferării armelor și capacităților chimice, biologice, radiologice și nucleare (CBRN). Dacă în analiza de profil specializat, exemplificată mai sus, aplicarea metodelor și spiritului științific este ușor de susținut, în nivelurile superioare, ale analizei integrate, de nivel strategic, analiza de informații pentru apărare trebuie să apeleze la „cultura deschisă”¹⁸ specifică științei, la libertatea inovatoare a inventatorilor. Aici, analiza de intelligence atinge nivelul superior al înțelegerii realității, unde analistul este foarte apropiat de beneficiarul de produs informativ și intervine creația în construirea de scenarii de răspuns și soluții operaționale. De altfel, în acest punct, chiar beneficiarul devine un analist pentru produsul de intelligence primit și participă, ca și analistul, la construirea de scenarii de răspuns și soluții operaționale. În acest fel, analiza, ca etapă superioară a procesării datelor și informațiilor, face parte integrantă din domeniul cognitiv al războiului bazat pe rețea, sub formele evaluate de evaluare, conștientizare și înțelegere, în sprijinul imediat și chiar părți ale deciziei¹⁹.

Orice serviciu de intelligence este preocupat de modul în care interesele statului pe care îl servește sunt amenințate, în perspectiva în care factorul militar tinde, tot mai mult, să fie interdependent de o gamă largă de aspecte non-militare. Astfel, în informațiile pentru apărare, provocarea generată de diversitatea tipurilor de analiză este integrarea acestor contribuții înalt specializate în evaluări cu valoare acțională, atât la nivel tactic cât și la nivel strategic.

Foarte importantă în analiza în domeniul informațiilor pentru apărare este și avertizarea strategică a produsului de analiză. Cunoaștem că avertizarea strategică poate fi definită ca percepția analitică și comunicarea oportună și eficientă a factorilor de decizie, referitoare la schimbările importante, care pot interveni în nivelul sau caracterul amenințărilor la adresa intereselor de securitate națională și care necesită intervenția promptă a statului pentru

---

¹⁷ Apud Agrell Wilhelm: *opera citată*, p. 112.

¹⁸ Ibidem, p. 113.

¹⁹ Roceanu Ion: *Războiul bazat pe rețea – dincolo de tehnologie*, Comunicare științifică la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura UNAp, București, 2005.

a împiedica sau limita efectele negative posibile, cu alte cuvinte scopul avertizării strategice constă în prevenirea surprinderii strategice. Aspectul care interesează este determinat de schimbările în nivelul probabilității ca un element ostil să acționeze împotriva intereselor statului sau ca evoluții nefavorabile statului să se producă și să afecteze mecanismul său de funcționare, cauzându-i pierderi.

Și în acest caz, trebuie să se păstreze un anumit echilibru, un grad ridicat de precauție a estimării cu privire la amenințări, putând însemna eșecul realizării avertizării, iar un grad ridicat de agresivitate în formularea avertizărilor ducând la alarmare inutilă. Avertizarea strategică este o permanentă și costisitoare provocare pentru comunitatea de informații și factorii de decizie.

Activitatea de intelligence joacă un rol crucial în îndeplinirea obiectivelor naționale de securitate prin menținerea ordinii și păcii, reducerii riscului de conflicte internaționale și chiar naționale, prin intruziunea violenței generate în exterior. Activitatea de intelligence este necesară pentru a detecta aceste intenții agresive ale unui adversar, în scopul definirii liniilor de acțiune și a pașilor desfășurați de acest adversar pentru a intensifica amenințarea. Pe scurt, trebuie să prevenim orice stare tensionată, pre-conflictuală, încă din stadiile de incubație, înainte ca aceasta să se amplifice. Aici trebuie subliniat rolul de avertizare timpurie al analizei, care presupune identificarea indiciilor de anomalie în activitatea adversarului cât de timpuriu posibil. La modul ideal, acest lucru trebuie să aibă loc în cursul stadiului de incubație a amenințării, când evenimentele sesizate într-o formă embrională se situează sub nivelul de anormalitate care declanșează, de obicei, alerta analistului privind evoluția unui fenomen cu semnificații securitare²⁰. Deși aceste evenimente nu își găsesc loc în avertizări, ele pot face parte din lotul de scenarii de lucru ale analistului.

3. Abordări internaționale

În ceea ce privește *informațiile pentru apărare*, această clasă trebuie abordată separat, deoarece se bucură de o serie de particularități. Conform afirmațiilor lui Charles Baker²¹, schimbările în apărare implică schimbări în

---

²⁰ Apud Martin Alain Paul: *Harnessing the Power of Intelligence. Counterintelligence & Surprise Events*, editată de The Professional Development Institute Inc, 2002, p. 97-100.

²¹ Baker Charles, *The search for European Intelligence policy*, www.fas.org.

informațiile pentru apărare, legate, fără echivoc, de domeniul militar. Superioritatea militară trebuie să includă superioritatea în informații, pentru a putea preveni potențialele conflicte și pentru a putea câștiga bătăliile. „Cele mai mari puteri militare ale lumii sunt dependente de serviciile lor de informații atunci când vine vorba de evaluări bine documentate. De aceea, informațiile au devenit o parte integrantă esențială a apărării, fie sub forma apărării securității naționale, fie a furnizării de informații către armată sau a identificării acțiunilor ostile în formare”²².

Fosta Adunare a Uniunii Europei Occidentale (UEO) considera că *informația pentru apărare* are „misiunea de a participa la prevenirea crizelor internaționale, de a realiza evaluări și estimări ale situației necesare pentru a se decide ulterior eventualele acțiuni, în special cele militare, precum și pentru a se conduce, în caz de nevoie, operațiunile militare”²³. În acest caz, particularitățile sunt date de cele trei niveluri de manifestare în intelligence: strategic, operațional și tactic.

Informația de nivel strategic va cuprinde atât informația necesară luării deciziei pe plan național – guvern, sau internațional – instituții internaționale, cât și informația necesară planificării de către Statul Major General a unei operații în sprijinul deciziilor menționate. Deci se vor colecta informații despre o anumită putere sau un anumit grup de puteri în domenii precum economie, sociologie, transporturi și telecomunicații, geografie militară, forțe armate, politică, știință și tehnologie, biografii de personalități adverse.

Informația la nivel operativ este informația de luptă necesară pentru planificarea și conducerea campaniilor și operațiunilor importante, care au ca scop atingerea obiectivelor strategice în teatrele și zonele de operații, inclusiv informațiile care privesc mijloacele militare, structura forțelor, doctrina, armamentul, echipamentele, infrastructura, instrucția și intențiile țărilor inamice sau ale diferitelor părți prezente în cazul operațiunilor de menținere a păcii.

Informația de nivel tactic se referă la informația care îi permite comandantului eșalonului tactic să pregătească și să ducă la bun sfârșit acțiunile de luptă la nivelul său (batalion, brigadă). Analiza la nivel tactic presupune cunoașterea inamicului sau a părților existente, a circumstanțelor

---

²² *Idem.*

²³ Adunarea UEO, *Informațiile europene: noi provocări – Răspuns la raportul anual al Consiliului.*

geografice și atmosferice, a atitudinii populației civile în zonele de acțiune și din jurul acestora, a doctrinei și procedeele tactice, a efectivelor, a armamentului și a materialului inamicului, a părților componente, date caracteristice despre câmpul de luptă unde vor fi desfășurate forțele.

În alte interpretări, fosta Adunare a UEO considera clasificarea informațiilor de tipul: *informația de documentare*²⁴, *informația de situație*²⁵ și *informația pentru luptă*²⁶, iar NATO distinge *informația brută de luptă*²⁷ și *informația de nivel operativ*²⁸.

Analiza, în acest caz, își va păstra calitățile de ciclu puternic iterativ, dinamic, condus de evenimente care implică studiul informației din diferite perspective în scopul examinării ipotezelor concurente și dezvoltării unei înțelegeri referitoare la riscul sau amenințarea studiată, nuanțându-se însă atribuțiile caracteristice fiecărui tip de informație.

Luând în considerare faptul că integrarea și interpretarea – ca părți ale procesului de analiză – cuprind judecăți dificile și complexe pentru a da sens informațiilor obținute, analiza în domeniul informațiilor pentru apărare este cu atât mai sofisticată, datorită factorului de precizie necesar în evaluarea militară. Totodată, este foarte important a se lua în considerare și beneficiarul acestei analize, în concret, un beneficiar mult mai precis și analitic, ce va solicita judecăți mult mai detaliate cu scopul anticipării și contracarării acțiunii potențialilor adversari, acționând oportun și eficient în anihilarea amenințărilor.

Este bine cunoscut faptul că principala caracteristică a activității unui analist din domeniul intelligence constă în abilitatea sa de a sorta un volum intens de date și a combina evenimente care par disparate pentru a realiza o interpretare corectă a unei situații și a face predicțiile aferente

---

²⁴ Colectată pe timp de pace pentru cunoașterea generală a potențialelor zone de criză și poate cuprinde mișcări politice, geografia spațiilor, forțele armate, milițiile, instalarea armatei.

²⁵ Colectată pe timpul crizei, putându-se subclasifica în funcție de nivelul de reflexie a statului-major care o folosește în informație de nivel strategic, operativ și tactic.

²⁶ Permite combatantului să conducă acțiunea din teren (evaluarea tirurilor, poziția combatanților).

²⁷ Informație despre inamic, condițiile atmosferice și geografice necesare comandamentului pentru pregătirea și conducerea operațiunilor de luptă – document NATO AAP-6/2003; AJP-2.0-Doctrina integrată de informații, contrainformații și securitate a NATO.

²⁸ Informația necesară planificării și conducerii campaniilor la nivel operativ – document NATO AAP-6/2003; AJP-2.0-Doctrina integrată de informații, contrainformații și securitate a NATO.

acesteia. La acestea se adaugă alți doi factori, care accentuează dificultatea analizei de intelligence, respectiv sensibilitatea la factorul timp și faptul că se confruntă cu o dezinformare accentuată²⁹.

Analistul va studia o țară prin multitudinea problemelor interconectate, căutând să identifice antecedentele logice și consecințele posibile ale situației, respectiv să construiască scenarii pe care le adaptează și le dezvoltă, abordând aspecte deja petrecute pentru a explica situația prezentă sau pentru a estima situația viitoare. Astfel, analistul va identifica scopurile urmărite de către un anumit actor străin (statal sau nonstatal), fie folosind *abordarea socială* (numită și teoria aplicată) – care se bazează pe studierea mai multor exemple concrete permițând acestuia o viziune dincolo de evoluții și depistarea unor tendințe superficiale, dar cu impact semnificativ în viitorul apropiat – sau *logica situațională* – care implică generarea de diverse ipoteze, bazate pe luarea în considerare a elementelor concrete ale situației reale, evitând generalizările exhaustive – sau comparația. Nu totdeauna aceste metode merg împreună, uneori chiar contrazicându-se. Unii specialiști³⁰ consideră că analiștii instruiți în *studiile zonale / regionale* au tendința de a prefera *logica situațională*, în timp ce analiștii cu o pregătire în *abordarea socială*, cum sunt cei ce operează contra amenințărilor neconvenționale, sunt mai apropiați de *tehnicele comparative și teoretice*. Analiza este un domeniu deschis transformării și, mai ales, adaptării, drept care nu trebuie să surprindă faptul că și abordările matematice complexe și-au făcut simțită prezența în această activitate. *Analiza orientată pe date* și „*data mining*” sunt potrivite anumitor domenii (cu precădere în economie) și anumitor cazuri, dar la fel de bine se potrivește în cazul analizei desfășurate pe segmentul operativ și tactic, un exemplu concludent fiind acela al estimării stării de operativitate a forțelor.

În contextul globalizării amenințărilor, în special a celor neconvenționale, important este și procesul de inter-relaționare cu alte servicii de intelligence, fie acestea interne sau internaționale. Analistul american Larry Wentz³¹ afirma că „informațiile sunt unul dintre cele mai grele lucruri de împărțit într-o coaliție”, necontând că serviciile de

---

²⁹ Savu Gheorghe, Pârlog Adrieian, *Producția de intelligence*, Editura Medro, 2008, p. 109; Garst Ronald, *Fundamentals of Intelligence Analysis*, Garst Ronald, ed., *A Handbook of Intelligence Analysis*, 2nd ed., Washington DC: Defence Intelligence College, 1989.

³⁰ Savu Gheorghe, Pârlog Adrieian, *Producția de intelligence*, Editura Medro, 2008, p. 114.

³¹ Wentz Larry: *Intelligence Operations*, <http://216.156.87.17>.

intelligence trebuie să fie subjugate îndeplinirii aceluși „greater good” specific binelui națiunii, coaliției, alianței sau binelui umanității. De aceea, cooperarea pe linie de informații pentru apărare constituie un întreg domeniu aparte, demn de o abordare separată. Pe aceste coordonate se defășoară dezbaterile între conceptele „need-to-know” și „need-to-share”, plecată de la necesitatea operațională de a pune în comun informațiile relevante, pe câmpul de luptă, în operații multinaționale.

Fundamentul domeniului intelligence – securitatea – se constituie în chiar unul dintre obstacolele realizării unei excelente cooperări între servicii. La acesta se adaugă teama că intensificarea schimburilor de informații ar putea dăuna anumitor relații privilegiate desfășurate cu parteneri semnificativi. Bineînțeles că aceste tendințe nu sunt majore pe plan internațional, dar tendințele se fac simțite cu diferite prilejuri.

În general, o comunitate de informații este preocupată nu numai de a culege prin metode specifice, dar și de a obține o cât mai largă gamă de informații, cu toate că acestea admit că nu pot acoperi toată problematica de interes pentru beneficiari.

Situațiile de ambiguitate, mai ales în domeniul avertizării, se pot clarifica prin acțiunile sub acoperire sau prin mijloace SIGINT, care ar trebui să furnizeze informații de clarificare. Din nou, reamintim că, în cazul informațiilor operative, tactice și de targeting, ținând cont că acestea aparțin mai mult domeniului militar, acuratețea va fi mai mare decât în cazul celor strategice. Acuratețea se va reflecta și în cerințele impuse analizei acestora.

Situația este firească pentru că serviciile de informații se vor concentra mereu asupra substanței și acurateții materialelor, în timp ce decidenții politici se vor orienta spre politici și evoluție, considerentele politice având câștig de cauză. Nu rare sunt situațiile în care comunitatea de informații înaintează anumite analize, considerându-le oportune în timp ce factorii de decizie nu sunt impresionați de acestea, având alte preocupări.

4. Distanța dintre analist și beneficiar

Benefică ar fi inter-relaționarea dintre beneficiar și analist ca un dialog permanent, analiștii trebuind să se aștepte la întrebări de raționament din partea beneficiarilor, posibile direcții de evoluție/acțiune în perspectiva în care, la rândul lor, aceștia trebuie să explice limitările impuse de insuficiența datelor și informațiilor (o limitare valabilă în

cazul oricărui serviciu de informații)³². Capacitatea de a face cunoscut răspunsul și transparența în succesiunea argumentării logice a evenimentelor sunt esențiale, astfel de evaluări putând fi transmise mai bine și mai ușor prin discuții deschise și dialog decât prin diseminarea unor produse analitice statice.

În cazul informațiilor pentru apărare, având în vedere natura relațiilor analist - beneficiar, pericolul ca oferta informațională a analistului să nu depășească nivelul de cunoștințe/informare al beneficiarilor este mult mai scăzut. Factorii de decizie se familiarizează mult mai ușor cu informații larg răspândite și cu aspectele cu adevărat relevante pentru evaluări de actualitate, în special atunci când avem în vedere nivelul operativ și tactic. În ceea ce privește raportarea la adevăr, acesta este aproximat din datele și informațiile pe care le deține analistul și din analiza pe care acesta le efectuează, cu mențiunea că acesta își va pune propria amprentă asupra interpretării, dar într-o manieră minimalistă. Analistul se va limita la interpretarea faptelor și evenimentelor și la formularea evaluărilor referitoare la problematică, fără însă a face recomandări beneficiarilor cu privire la calea de urmat. Analistul caută să evite subiectivitatea dată de aspectul politic al judecății beneficiarului de produs de intelligence și pericolul de a defini adevărul în funcție de beneficiar.

În domeniul informațiilor pentru apărare, cel puțin la nivel operativ și tactic, există șanse mai mici ca analiza de intelligence să își piardă din obiectivitate, diminuându-se tendința ca, pe măsură ce devin conștienți de presupunerile beneficiarilor și de preferințele acestora, analiștii să furnizeze, conștient sau nu, analize care se vor conforma preferințelor beneficiarilor. Concret, prezentarea unui adevăr necosmetizat către beneficiari este baza acestui tip de analiză.

În cazul informației de tip strategic, situația este diferită. Putem admite, în acest caz, definiția analizei oferită de către Robert Mathaus că „descompunerea unei probleme mari într-un număr de probleme mai mici și desfășurarea unei operații mentale pe date cu scopul de a se ajunge la o concluzie sau o generalizare”. Analiza va trebui să aibă în vedere atât mediul extern, cât și pe cel intern, pentru a putea determina riscurile, amenințările și vulnerabilitățile statului, așa cum sunt menționate și în Strategia Națională de Apărare 2010, pentru a putea furniza factorilor

---

³² Pivariu Cornel: *Lumea secretelor – o modalitate de a înțelege informațiile de strategie*, Editura Pastel, Brașov, 2005.

decizionali naționali sau internaționali produsele informative necesare fundamentării deciziilor. Bineînțeles că baza acestei activități constă în planul strategic de informații, aflat la dispoziția fiecărei autorități statale, fiecare din rapoartele de informații fiind subsumate acestuia. Circumstanțele în care este realizată analiza implică situații de o extremă complexitate și ambiguitate, aspectul complex și controversat fiind generat de faptul că analiștii nu sunt informați asupra intențiilor factorilor de putere din stat, și cu atât mai puțin asupra celor ale adversarilor sau ale altor actori. Totodată, atunci când sunt necesare anumite predicții, analistul va trebui să ia în considerare dacă beneficiarul este un veteran în politică sau nu, prezumând că veteranul în politică este și acesta, la rândul său, analist. În cadrul sistemului, ar trebui să se desfășoare, în mod continuu, verificări și ajustări ale analizelor și evaluărilor analiștilor de către mai mulți experți, aflați la diferite niveluri și diferiți ca mod de concepție, mulți dintre aceștia nefiind familiarizați cu modalitatea de receptare a unui anumit produs analitic de către un anumit beneficiar. Cu alte cuvinte, aceste analize, cum este cazul estimărilor la nivel național, sunt analizate de echipe mixte inter-agenții iar riscul major în acest caz este ca analiștii respectivi fie să devină politizați, fie să devină nerelevanți pentru factorii de decizie.

În ultimă instanță, scopul analizei este să ajute factorii de decizie să modeleze viitorul și nu să îl prezică, identificând oportunitățile de promovare interesele statului prin mijloace diplomatice, militare și economice, diplomație publică și prin acțiuni acoperite, vulnerabilitățile strategice și tactice ale liderilor, partidelor și grupărilor și mișcărilor ostile statului, factorii care pot fi influențați, rezultatele probabile ale cursului de acțiune adoptat și evaluând punctele forte și cele slabe ale adversarilor³³.

William Odom, fost director al Agenției Naționale de Securitate a SUA (NSA), aprecia că „analiza și producția sunt cel mai bine realizate în apropierea utilizatorilor produsului de intelligence, în mod normal prin compartimente de intelligence în cadrul organizației utilizatorului..., unde este mai bine plasată pentru a fi mai bine acordată în vederea unui răspuns

---

³³ Frățilă Ovidiu Ilie, *Capacitatea de adaptare a analizei de „intelligence” – factor determinant în condițiile evoluției actuale a mediului de securitate*, Sesiunea anuală de comunicare științifică cu participare internațională a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate „Politici și strategii în gestionarea conflictualității”, Vol. 5, *Despre orizontala și verticala securității*, București, 20-21 noiembrie 2008.

mai potrivit nevoilor utilizatorului”³⁴. Bineînțeles, acest deziderat este condiționat de resurse și nu este accesibil organizațiilor mai mici dar, de exemplu în Statele Unite, decidenții politici, inclusiv în cadrul Congresului, dispun de consilieri de intelligence puși la dispoziție de serviciile de informații. Aceștia, bineînțeles, sunt analiști.

Bibliografie

1. Intelligence Requirements, Clandestine Collection (National Strategy Information Center) Washington, 1997.
2. AGRELL Wilhelm: Intelligence Analysis after the Cold War – New Paradigm or Old Anomalies?, în volumul National Intelligence Systems. Current Research and Future Prospects, Editura Cambridge University Press, 2009.
3. BAKER Charles: The search for European Intelligence policy, www.fas.org.
4. BERKOWITZ, Bruce D. și GOODMAN, Allan: Best Truth – Intelligence in the Information Age, Yale University Press, New Haven, 2000.
5. CLARK M. Robert: A Target – Centric Approach, Intelligence Analysis, CQ Press, A Division of Congressional Quarterly inc. Washington DC, Second Edition, 2006.
6. DEARTH, Douglas H. și GOODDEN, R. Thomas: Strategic Intelligence: Theory and Application, United States Army War College, Joint Military Intelligence Training Center, Washington 1995.
7. FRĂȚILĂ Ovidiu Ilie: Capacitatea de adaptare a analizei de „Intelligence” – factor determinant în condițiile evoluției actuale a mediului de securitate, Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate „Politici și strategii în gestionarea conflictualității”, Vol. 5, Despre orizontala și verticala securității, 20-21 noiembrie 2008, București.
8. JOHNSON Stuart E. și LIBICKI Martin C.: *Dominant Battlespace Knowledge. The Winning Edge*, editat la Institutul Național de Studii Strategice al Universității Naționale de Apărare, Washington, DC, 1995.
9. KENT, Sherman: Strategic Intelligence for American World Policy, Editura Washington Press, 2002.
10. KUHN, Thomas S.: *The Structure of Scientific Revolution*, Editura University of Chicago Press, 1962, 1970, 1996.

---

³⁴ Odom William E.: *Fixing Intelligence for a More Secure America*, Editura Yale University Press, 2003, p.20.

11. LOWENTHAL Mark M.: *Intelligence. From Secrets to Policy*, Editura Congressional Quarterly Press, Washington DC, 2003.

12. MARTIN Alain Paul: *Harnessing the Power of Intelligence. Counterintelligence & Surprise Events*, editată de The Professional Development Institute Inc, 2002.

13. MEDAR, Sergiu T.: *Capabilități ale Serviciilor Moderne de Informații Militare*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.

14. ODOM William E.: *Fixing Intelligence for a More Secure America*, Editura Yale University Press, 2003.

PACE Scott, CONELL, Kevin M.: *Using Intelligence data for Environmental Needs, Balancing National Interest*, 1997, Santa Monica, California.

15. PETRESCU Stan: *Despre Intelligence și putere*, Editura Militară, București, 2009.

16. PÂRLOG Adrieian: *Procesul de analiză de „intelligence”, componentă a sistemului de securitate, Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate „Politici și strategii în gestionarea conflictualității”, Vol. 5, Despre orizontala și verticala securității, 20-21 noiembrie 2008, București.*

17. ROCEANU Ion: *Războiul bazat pe rețea – dincolo de tehnologie, Comunicare științifică la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, București, Editura UNAp, 2005.*

18. SAVU Gheorghe, PÂRLOG Adrieian.: *Producția de intelligence*, Editura Medro, 2008.

19. SCHULSKY A., SCHMITT, G.: *Războiul tăcut, introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom.

20. SHULSKY, Abram N.: *The future of Intelligence - Consortium for the Study of Intelligence*, DC Washington.

21. WENTZ Larry: *Intelligence Operations*, <http://216.156.87.17>

22. WILSON, Woodrow: *The Study of Administration / Political Science Quarterly* 2, 1987.

Spre o nouă dimensiune a culturii de intelligence: Intelligence-ul strategic

Sorin APARASCHIVEI

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: sorinapaschivei@yahoo.com

Abstract

This paper is intended to be a study case of strategic intelligence research and academic activities in the field.

The first part includes a brief history of the concept's evolution, focusing on the experience of the American Office of Strategic Services, that is the famous Department of Analysis and Research (R&A).

The second part tackles internal issues and academic profile in the field of intelligence researcher.

The last part, the subject of debate regards strategic challenges that intelligence is bound to face this century.

Keywords: intelligence strategic, surpriza strategică, informații, cercetare academică.

Evoluția domeniului

Ce este intelligence-ul strategic?

Intelligence-ul strategic a existat ca activitate încă de la apariția statului ca formă de organizare socială, deducându-se astfel ușor că activitatea are legătură cu organizarea de stat, cu interesele acestuia, definițiile moderne considerând domeniul un proces de cunoaștere și analiză necesar deciziilor la cel mai înalt nivel.

În opinia publicului, intelligence-ul strategic este asimilat noțiunii de spionaj, o imagine simplă și clară în care agentul secret trebuie să obțină informații importante cu privire la planurile luptei sau bătăliei pe care o pregătește inamicul, iar comandamentul, pe baza acestor informații, va decide acțiunile de contracarare.

Cu toate acestea, domeniul și mijloacele sale au evoluat profund.

Încă din timpul Primului Război Mondial, părțile beligerante au ajuns la concluzia că până și studiul ziarelor apărute în tabăra inamică putea fi un izvor nesecat de informații prețioase, astfel că au pornit la crearea unor organe speciale în acest scop.

Redefinirea intelligence-ului strategic se datorează însă Statelor Unite. Aici, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, s-au pus bazele uneia dintre cele mai ingenioase invenții a Războiului Rece, polivalentul departament de intelligence strategic al *Office of Strategic Services* (OSS).

În momentul înființării OSS, una din ideile principale care a stat la baza activității acestui serviciu a fost ideea nouă, foarte îndrăzneată, că savanții ar putea să înlocuiască într-o oarecare măsură spionii.

În 1943, o echipă de analiști-economiști de la R&A (OSS – *Research and Analysis*) a fost alocată Ambasadei SUA la Londra, pentru a ajuta la pregătirea raidurilor aliate asupra industriei aeronautice germane. Echipa R&A s-a apucat de lucru, a studiat după toate metodele științei efectul bombardamentelor, și a sugerat că s-ar putea obține rezultate mult mai bune dacă s-ar proceda la bombardarea directă a câmpurilor petrolifere și a instalațiilor de rafinare a țițeiului, identificate de analiștii R&A ca puncte cheie în alimentarea efortului de război nazist. Ideea nu era originală pentru OSS, dar R&A a știut să asigure un suport bine-documentat și credibilitatea deplină a acțiunilor, convingând aliații să încerce. Rezultatul, forțele Luftwaffe au fost afectate de lipsa carburanților, producția a devenit haotică, mii de tancuri și camioane fiind imobilizate. A fost un mare succes.

Sau un alt caz: După 23 august 1944, atunci când statisticile oficiale ale României au devenit disponibile, americanii au constatat că estimările din timpul războiului efectuate de R&A asupra capacității economiei țării noastre s-au încadrat într-o eroare de numai 4%.¹

Cu această ocazie, decidenții americani s-au putut convinge că oamenii de știință tratează problemele în detaliu, supun datele unui vast proces de analiză intelectuală, acuratețea informațiilor fiind principalul lor atribut.

Când au fost aduși oamenii de știință la R&A, militarii i-au catalogat drept „un grup de zăpăciți ignoranți în problemele reale ale războiului”. Nu realizau că aceștia aveau un mare avantaj, o pregătire universitară avansată, perspicacitate și curiozitatea nelimitată a omului de știință.

Din acel moment, R&A a realizat cele mai fundamentate studii pentru armata SUA. În 1942, când forțele americane se pregăteau să debarce în Nordul Africii, un tânăr istoric cu numele de Sherman Kent lucra R&A, unde superviza întocmirea studiilor specifice pentru fiecare port sau cale ferată a regiunii. Pe atunci, R&A își culegea majoritatea informațiilor din

---

¹ *War Report of the OSS*, Volume 1, introducere de Kermit Roosevelt, War Department, Washington D.C., New York, 1976, p. 177.

surse deschise, din cărți, jurnale de comerț și călătorie, statistici, almanahuri, dosare și chiar proiecte arhivate ale unor companii private. Kent și colegii săi, oameni de știință, erau printre puținii ofițeri ai intelligence-ului american care realizau din plin valoarea utilizării resurselor oferite de Biblioteca Congresului, locul unde atunci se puteau găsi cele mai bune informații.

Deși, inițial, desconsiderați, cercetătorii de la R&A au sesizat rapid problemele unui mediu dominat de secret și preocupări secrete, în care cei mai mulți dintre analiștii serviciului își desfășurau activitatea într-o relativă izolare, stare ce ducea la un rezultat inevitabil: activitatea analiștilor militari nu se putea compara cu cea desfășurată de profesorii experimentați sau de profesioniștii din business racordați la mediul academic, deveniți experți în cercetarea și exploatarea surselor deschise.

Prin urmare, Sherman Kent a avansat și susținut ideea că avantajele strategice nu pot fi dobândite decât printr-un intelligence organizat pe baze academice, idee ce a prins rădăcini în lumea intelligence-ului de peste Ocean.

De menționat că Sherman Kent era profesor la Universitatea Yale, un mediu ce devenise propice pentru recrutarea viitorilor cercetători și savanți. Henry Kissinger, consilier pe probleme de securitate națională al președintelui Nixon, spunea despre Kent că „acesta părea a folosi mai mult cărțile talmudice, decât rapoarte și documente politice reale”, CIA considerându-l astăzi drept cel mai bun recrutor din istoria sa, alături de Arnold Wolfers, ultimul profesor de Relații Internaționale la Pierson College.²

De asemenea, cel mai bun centru de recrutare al spionilor, atât pentru *Office of Strategic Services* (OSS), cât și pentru *Central Intelligence Agency* (CIA), a fost universitățile americane, în special Yale³.

După mărturia contemporanilor, William Donovan, directorul *Office of Strategic Services*, a reușit să „reunească cele mai luminate minți din domeniul academic și de analiză, specialiști pe care i-a rugat, împrumutat sau furat din laboratoarele universităților, institutelor și muzeelor.” Serviciul de Cercetare și Analiză al OSS a adus împreună „starurile” colegiilor și facultăților americane. Puteai întâlni, în birourile Serviciului de Cercetare și Analiză, purtând o discuție aprinsă, pe istoricul Sherman Kent și analistul politic Evron Kirkpatrick, la o întâlnire a comitetului Diviziei Economice îi puteai găsi pe Charles Hitch, Emile Despres, Charles Kindelberger și

---

² Eric Frattini, *CIA. Ferma din Langley*, Editura Tritonic, București, 2009.

³ Cel mai mare expert în materie de contrainformații al CIA, James Angleton, era licențiat tot la Yale.

Richard Ruggles. În alte birouri, îi vedeai lucrând pe Norman O. Brown - scriind un raport despre politica greacă, istoricul John King Fairbank - studiind unele aspecte ale politicii externe chineze, filozoful Herbert Marcuse - analizând structura socială germană, sau antropologul Cora DuBoise - tratând problema colonialismului european în Asia⁴.

Donovan arăta că se pot obține informații relevante din cărți, reviste și documente publicate de către guvernele altor țări, precum și cu ajutorul diferitelor metode de analiză în intelligence. De pildă, spunea Donovan, evidența și analiza numerelor de serie pentru piesele motoarelor de la tancurile capturate a permis să se stabilească posibilitățile industriei producătoare de tancuri a unui anumit stat inamic. În felul acesta, sarcina unui ofițer de informații nu constă atât în obținerea unor informații unice, cât în completarea prin cercetare a informațiilor primite din alte surse.

Ideea – a constituit o dezvoltare firească pentru altă idee propusă de Donovan. El sugera că între atribuțiile principale ale serviciilor de intelligence trebuie să se afle și aceea de a-i asigura pe factorii politici cu susținerea necesară pentru elaborarea planurilor strategice, atât în vederea operațiunilor militare, cât și pentru acțiunile diplomatice din timp de pace.

Conform lui Donovan, pe lângă sarcinile tactice, serviciile de intelligence trebuiau să treacă și la culegerea de date științifice referitoare la situația geografică, economică, socială, politică și militară a țărilor vizate, informații ce trebuiau evaluate, apreciate și interpretate. Apoi, soluțiile considerate juste puteau fi aplicate de decidenții politici, a căror activitate trebuie bazată pe fapte verificate. Care anume fapte? Pe acelea care permit să se stabilească posibilitățile, intențiile și politica statelor țintă.

De menționat, nici informațiile românești nu erau străine de concepția vremii promovată de școala americană de intelligence. Unul dintre angajații Serviciului Secret din România povestea că la cea dintâi întrevvedere cu Mihail Moruzov a reținut la acesta un fapt care la „izbit” din primul moment, socotindu-l, apoi, ca fiind caracteristic pentru modul cum judeca el realitățile politice:

„Pereții biroului lui Moruzov erau în majoritate tapițați cu diferite hărți (România, Europa, Mapamond), însă cea mai apropiată de masa sa de lucru, și cea mai mare, era o hartă etnografică a Europei, care cuprindea, mai estompat redat, frontierele politico-administrative ale continentului

---

⁴ Roger Hilsman, *Strategic Intelligence and National Decisions*, Glencoe, Illinois: The Free Press, 1957.

nostru. În schimb, avea răspândirea diferitelor popoare, seminții, în culori din al căror contrast și armonii se reflecta izbitor această răspândire. O astfel de hartă putea, în unele cazuri, să fie cheia pentru explicarea diferitelor întâmplări istorice legate de zbaterea popoarelor pentru concordarea ariei etnice cu cea politică. Am avut intuiția, nota respectivul angajat, că acest șef al unui serviciu de strictă specialitate are, totuși, o poziție de istoric, care caută să meargă la cauza cauzelor și la rațiunile explicative adâncite ale istoriei, depășind prezentul și încercând a fi contemporan ori sincron cu viitorul”⁵.

Mediul, funcțiile și scopurile intelligence-ului strategic

Unul din obiectivele intelligence-ului strategic, este de a afla ce intenții au competitorii și care sunt capacitățile de care aceștia dispun pentru a desfășura activități care pot vulnerabiliza statul și interesele apărute. Deducem, astfel, că funcția principală a intelligence-ului strategic este aceea de apreciere, avertizare și prognoză, de prevenire a surprizei strategice, conceptul fiind destul de familiar celor care sunt interesați de intelligence-ul guvernamental.

Urmărind evoluția evenimentelor, intelligence-ul strategic alcătuiește un „tablou” al situației prezente, pe baza căruia este apreciat viitorul și evoluția probabilă a acestuia, cum influențează acesta asupra intereselor de stat și, în consecință, ce măsuri sau politici trebuie adoptate.

Pentru Sherman Kent, intelligence-ul strategic este un domeniu ce se ocupă la nivel înalt de problemele externe ale statului: „este o cunoaștere menită să asigure bunăstarea națională, implicând decizii la cel mai înalt nivel civil și militar”⁶.

Alți doi specialiști, Bruce Berkowitz și Allan Goodman, definesc intelligence-ul strategic ca „fiind o imagine de ansamblu despre viitor, necesară oamenilor de stat în planificarea viitorului”⁷.

Plecând de la aceste definiții, intelligence-ul strategic presupune necesitatea creării unui sistem ale cărui caracteristici principale sunt:

- Previzionarea - abilitatea de a înțelege amenințările sau oportunitățile la adresa statului;

---

⁵ N. D. Stănescu, *Întâmplări și oameni din Serviciul Secret*, București, Editura Enciclopedică, 2002, pp. 194-195.

⁶ Sherman Kent, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1949.

⁷ Bruce D. Berkowitz and Allan E. Goodman, *Strategic Intelligence for American National Security*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1989.

- Imagine de ansamblu - capacitatea de a conceptualiza măsurile care trebuie implementate la nivel național și internațional;
- Capacitate cognoscibilă - abilitatea de a percepe, sintetiza și integra informațiile necesare realizărilor politice la nivel statal;
- Interesul național - lucrătorii serviciilor de informații trebuie să fie siguri că activitatea și realizările lor sunt folosite în interesul comun al societății;
- Parteneriat și cooperare - comunitatea de intelligence aparține întregii comunități statale, deci, structurile componente trebuie să coopereze și să interacționeze atât la nivel național cât și la nivel internațional.

Înmulțirea „surprizelor strategice”, și a consecințelor lor, a semnalat analiștilor și decidenților că este nevoie de o abordare diferită, racordată la posibilitățile tehnice și cunoștințele societății actuale, adaptată la noile schimbări structurale, care să aibă în vedere extinderea procesului decizional (în special pe orizontală), specific unei societăți care funcționează tot mai mult în rețea⁸.

A apărut nevoia de a avea la dispoziție tot mai mult un intelligence anticipativ, ca posibil instrument de corectare, prin decizie oportună, a condițiilor ce pot conduce la apariția riscurilor grave de securitate.

Se observă că producția actuală de intelligence a devenit mult prea tactică, gândirea oamenilor a devenit mult prea tactică. Oamenii au renunțat la strategii, ei se concentrează mult prea mult pe problemele curente. În anii 1990, intelligence-ul american utiliza 60% din timp pentru producția pe termen lung, astăzi, el nu mai acordă decât 20-25%⁹, în condițiile în care statele trebuie să posede o tot mai bună cunoaștere a lumii, a relațiilor internaționale, să perceapă obiectiv mediul internațional și să cunoască procesul de luare a deciziilor strategice.

Intelligence-ul strategic este cel care caută să definească interesele naționale, principalele amenințări și oportunități, analistul fiind acela care identifică evenimentele sau zonele „calde” ce pot pune în pericol atingerea

---

⁸ Ruud Smits (Utrecht University), *The New Role of Strategic Intelligence*, în „Strategic Policy Intelligence: Current Trends, the State of Play and Perspectives - S&T Intelligence for Policy-Making Processes”, Institute for Prospective Technological Studies (IPTS), EU, December 2001.

⁹ John G. Heidenrich, *The State of Strategic Intelligence, The Intelligence Community's Neglect of Strategic Intelligence*, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no2/the-state-of-strategic-intelligence.html>.

acestor interese. Analistul descrie actorii care se opun intereselor naționale, posibilele răspunsuri ale acestora și potențialele costuri ale unor acțiuni întreprinse în apărarea intereselor naționale.

Ca în orice afacere, negocierile de orice fel se duc în spatele ușilor închise, treaba intelligence-ului este de a obține informații despre orice fel de aspect care intră în contradicție cu interesele strategice ale societății, dificultatea fiind de a identifica ceea ce trebuie făcut pentru aceasta. În cele mai multe cazuri, identificarea odată efectuată trebuie să rămână ascunsă, în timp ce decidenții pun în aplicare planurile de contracarare, obiectivul principal fiind avantajul strategic/competitiv.

Beneficiarii direcți ai intelligence-ului strategic sunt persoanele care domină și pun în practică politica țării, în primul rând oamenii de stat: președintele, membrii guvernului și consilierii lor cei mai importanți. Tot aici, găsim însă și o armată uriașă de funcționari, începând cu persoanele care ocupă posturi înalte în administrația de stat și până la angajații aflați pe trepte oarecum inferioare ierarhiei funcționărești: conducătorii de departamente regionale, demnitari ai cancelariei președintelui, funcționari superiori ai ministerelor și serviciilor de securitate și apărare etc.

Prin urmare, activitatea departamentului de intelligence strategic se desfășoară la scară națională/internațională. El sprijină conducătorul de stat și funcționarii din imediata sa apropiere la rezolvarea problemelor planificării naționale, la asigurarea securității naționale, atât pe timp de pace cât și pe timp de război. Menirea intelligence-ului strategic este de a feri statul de surprizele strategice, este o formă de cunoaștere care oferă soluții de avans, compatibile intereselor statului, pe termen mediu și lung. Influența sa determină direcții ale trend-urilor politicilor internaționale, în vederea adaptării statului la cerințele viitorului.

În funcție de interesele, potențialul și mărimea unui stat, intelligence-ului strategic poate fi ofensiv sau defensiv. Marile puteri, se presupune, vor promova mereu un intelligence ofensiv, în timp ce, evident, statele mici vor promova un intelligence defensiv. Înțelegem astfel ideea lui Sherman Kent: intelligence înseamnă cunoaștere, iar cunoașterea înseamnă putere.

Trebuie spus că serviciile de informații nu pot oferi răspuns la toate problemele dificile. George Tenet spunea că „doar 60 la sută din registrul de probleme conexe securității naționale pot fi cunoscute și anticipate, și asta în cel mai bun caz”. Conform aceleiași surse, serviciile de informații încearcă să ofere un tablou realist al unei situații date, de cele mai multe ori rezultatul fiind unul impresionist, arareori conținând tușe și contururi bine reliefate.

Capacitatea de generare a acestor impresii este fundamentală însă. În acest scop, orice națiune trebuie să acorde atenția și resursele necesare în mod constant, nu doar în vremuri de criză. Neglijarea sectorului nu poate fi corectată imediat. Investițiile făcute astăzi – în dezvoltarea componentei umane a culegerii de informații strategice – s-ar putea să producă rezultatele scontate abia peste decenii. Însă, dacă ignori aceste cerințe, mai târziu costurile vor crește exponențial, atât în plan material cât și în vieți omenești.¹⁰

Sunt și specialiști care consideră o greșeală asimilarea analizei strategice cu analizele pe termen lung, deoarece evoluțiile recente din mediul de securitate ar arăta că schimbări majore (așa-numitele „surprize strategice”) pot interveni adesea „intempestiv”, consumându-se în intervale scurte de timp, cu impact similar celor cu o dezvoltare „istorică”, de lungă durată. Consider, din capul locului, greșită o astfel de abordare, deoarece se pleacă de la o înțelegere greșită a problemei. Nu trebuie uitat că, intelligence-ului strategic este destinat să ofere o imagine de ansamblu, proiecții pe termen lung, predicții și măsuri preventive. Dacă acest lucru nu se produce din timp (deci, nu intempestiv), atunci înregistrăm surpriza strategică, adică dovada supremă a nepregătirii în domeniu. Astfel, cei care susțin că surprizele strategice apar intempestiv, asimilează de fapt nepregătirea cu ghinionul.

Domeniul „informării curente” versus domeniul „intelligence strategic”

O problemă importantă cu care se confruntă serviciile de informații o constituie corelația dintre informarea curentă (tactică) și cea strategică. Problema nu prezintă noutate, având aceeași vechime ca și intelligence-ul statal, însă neglijarea celei din urmă a avut, are, și va avea consecințe catastrofale, după cum o dovedesc evenimentele istorice.

În lumea dinamică actuală, se observă clar tendința și preferința decidenților politici, a conducătorilor serviciilor de informații, de a se orienta covârșitor asupra activităților de soluționare a problemelor curente. Astfel, din dorința de a fi în miezul evenimentelor, de a fi „omul zilei” sau de a face pe placul unui beneficiar influent al informațiilor, aceștia se ocupă cu prioritate de obținerea informațiilor referitoare la prezent și viitorul

---

¹⁰ George J. Tenet, *În mijlocul furtunii. Anii mei la CIA*, Editura SCRIPTA, București, 2010, p. 480.

apropiat, situație ce are ca finalitate subestimarea problemelor ce pot să apară pe termen mediu și lung. Pentru mulți dintre aceștia, „operele academice” elaborate de intelligence-ului strategic sunt mult prea îndepărtate de problemele curente („sunt în afara mandatului”).

Din aceste motive, natura muncii de informații devine diferită, informarea curentă preferând ca metode rapiditatea și sinteza, de multe ori duse la extrem. Din sute sau zeci de pagini, cu date și informații aflate la dispoziție, analiștii informării tactice se străduiesc ca materialele întocmite să nu depășească două pagini, fiind conștienți că, după adoptarea unei hotărâri, informațiile respective chiar dacă sunt juste nu mai au nicio valoare pentru decident. De aceea, rapiditatea și concizia sunt aici la mare preț, de unde tendința ca departamentele informării curente să fie „valorizate” într-o măsură mai mare decât departamentele intelligence-ului strategic.

Selectarea analiștilor pentru serviciile de informații devine, astfel, o problemă complexă. Un bun cercetător ar putea fi puțin pregătit sau cu totul inutil pentru prelucrarea informațiilor curente, activitate care cere, cum se vede, oameni energici, operativi, care știu să reacționeze rapid în orice problemă, cu toate că în această privință ar putea fi depășiți în acuratețe și profunzimea raționamentelor de cei care se ocupă cu munca de cercetare. Experiența arată că puțini oameni sunt capabili să facă ambele activități.

În cazul nostru, al analistului tactic, pregătirea intelectuală a acestuia se dezvoltă într-un mediu izolat, el lucrează deseori „în orb”, descoperă lucruri deja cunoscute de știință și poate comite erori care ar putea fi evitate. Prin urmare, este pe deplin posibil ca un practician care a lucrat mulți ani pe o anumită problemă, bazându-se pe experiența sa limitată, să se lase ispitit în a se considera un specialist în toate problemele domeniului respectiv. Promovat, practicianul se poate socoti apoi capabil să facă prognoze tot atât de precise pentru întreg serviciul, sau chiar pentru întreaga țară. În acest caz, el nu admite măcar ideea că experiența sa cognoscibilă, privind problemele strategice, ar putea fi mai mică decât cunoștințele unui modest cercetător sau profesor.

Americanii sunt printre primii care au înțeles că succesele raportate de Germania în timpul Războiului Mondial s-au datorat folosirii pe scară largă a savanților în serviciul de informații, naziștii având posibilitatea să prevadă evenimentele și să influențeze evoluția lor.

De aceea, reforma intelligence-ului american a început cu clarificarea acestei probleme.

Introducerea metodelor științifice de cercetare, a produs schimbări spectaculoase în procesul de culegere a informațiilor, drept urmare:

serviciile au început să acorde din ce în ce mai multă atenție analizei de intelligence, analiștii au înțeles că războiul și pacea au devenit „totale”, că rezolvarea problemelor actuale necesită operațiuni distincte de identificare, separare, disecare, reasamblare și sintetizare, toate după cele mai noi metode ale științei.

Analiștii de la R&A sunt cei care au dovedit că fără cercetare științifică, nu există intelligence performant, ci doar eșecuri sau surprize strategice, fapt ce i-a determinat să susțină atragerea cu precădere a oamenilor de știință în domeniu, atenționând că o cunoaștere superficială nu ajută la nimic.

Intelligence-ul strategic s-a apropiat astfel mult de munca savanților, a căror activitate, după cum se știe, nu este nici concisă și nici simplistă.

Deși este greu de stabilit ce tip de lucrători sunt necesari pentru activitatea informării curente, se poate spune totuși că majoritatea savanților, profesorilor și a cercetătorilor nu corespund acestui scop, ei preferând să studieze o anumită problemă ani în șir, în liniște și fără stres. A-l pune pe cercetătorul adevărat să comenteze evenimentele curente, înseamnă să-l condamni la o muncă grea și neplăcută. În afară de aceasta, ofițerii informării curente nu prea au obiceiul închinării în fața cuvântului tipărit, în timp ce oamenii de știință consideră acest lucru ca definitoriu.

Totuși, părerea lui Sherman Kent era că nu ar trebui să existe un clivaj între informarea curentă și cea strategică, ambele trebuie să coexiste și să se completeze reciproc. La nivelul deciziei politice, informarea curentă trebuie să-i țină la curent pe beneficiari cu ultimele evenimente, să urmărească în mod continuu evoluția acestora, să acopere lacunele ivite din cauza factorului timp, iar la nivel strategic, serviciile de informații trebuie să stabilească posibilitățile strategice, atât a statelor pe care le servesc, cât și a statelor pe care le spionează, și să identifice punctele cele mai vulnerabile ale statelor respective.

Cine sunt cei care gândesc pentru mâine?

Gândurile noastre sunt direcționate de accesul la informație, la informația relevantă, la rândul ei, informația dictează ce gânduri și ce acțiuni sunt disponibile. De aceea, lipsa unei cunoașteri ample, științifice, constituie un handicap pentru cercetare. Fără accesul complet la informațiile relevante, utilizatorii acestora trăiesc și acționează într-o lume a imaginarului, le lipsește capacitatea de a-și comunica gândurile și

experiențele prin intermediul simbolurilor, ceea ce îngreunează foarte mult schimbul de informații.

Or, intelligence-ul strategic necesită o astfel de gândire abstractă, bazată pe cunoaștere amplă și sistematizată. Firește, a nu se crede că oamenii ce activează în domeniul informării curente sunt mai puțin dotați intelectual decât cei din domeniul intelligence-ul strategic. Diferența, constă doar în metodele și mijloacele diferite utilizate în cele două tipuri de activități, care, după cum am observat, determină moduri de gândire și creație diferite (fiecare fel de a munci, are felul său de a gândi).

Cercetătorul acționează abia după ce interesul științific față de o anumită problemă a apărut.

În primul rând, el trebuie să formuleze just obiectul de studiu. Cu această ocazie, bazându-se pe cunoștințele deja existente, este necesar să stabilească dacă problema respectivă nu a mai fost cumva cercetată anterior. Cercetătorul trebuie să-și canalizeze eforturile spre ceea ce prezintă cu adevărat interes. Procesul de alegere a unei direcții corecte de cercetare, constituie de fapt construirea ipotezei de lucru. Cercetătorul trebuie să-și înceapă activitatea prin adoptarea ipotezei de lucru, în primul rând pentru că fiecare problemă este constituită dintr-un număr uriaș de fapte din care cercetătorul trebuie să selecteze doar faptele care interesează. Ipoteza sa de lucru nu este altceva decât o presupunere insuficient de bine formulată, iar tendința de a realiza scopul propus impune cercetătorului să-și precizeze la maxim ipoteza. După ce și-a formulat problema și și-a definit ipoteza de lucru, cercetătorul, cu ajutorul gândirii logice, se străduiește să stabilească unde și în ce împrejurări pot fi găsite faptele necesare care să confirme sau să infirme ipoteza adoptată. După această etapă, cercetătorul trece la o culegere minuțioasă a tuturor faptelor. Dacă în urma acestei operații află numai acele fapte care confirmă ipoteza preconizată de el, cercetătorul ajunge la concluzia că ipoteza este corectă. Dacă faptele adunate infirmă ipoteza, el este obligat să recunoască inconsistența ei și să renunțe la ea. Dacă cercetătorul, așa cum se întâmplă frecvent, va afla alte noutăți factice, trebuie să reconsidere totul și să modifice ipoteza adoptată ținând seama de toate faptele descoperite, sau să adopte o nouă ipoteză. După aceea, cercetătorul începe din nou să caute argumentele necesare. Dacă este satisfăcut de rezultatele obținute, le va da publicității. În situația când cercetătorul nu este în stare să adune toate materialele de care are nevoie, va face cunoscută ipoteza sa sub forma unei ipoteze de lucru, în speranța că ea va interesa pe alți cercetători și îi va determina să continue activitatea în domeniu.

Cam așa arată un proces ideal de cercetare. În realitate, lucrurile sunt mult mai complicate.

Cercetătorul intelligence-ului strategic, asemenea tuturor cercetătorilor, se găsește în fața haosului, se agită în toate direcțiile, comite multe greșeli și, în cele din urmă, începe studiul, dispunând de 2-3 ipoteze destul de confuze și deseori contradictorii, care îl obligă să adune un număr colosal de date inutile, care de cele mai multe ori nu fac decât să îngreuneze calea spre adevăr, în loc să facă lumină. Cercetătorul se străduiește până la epuizare în căutarea soluțiilor problemei, combină la nesfârșit tot felul de alternative, renunță la presupunerile anterioare care i se păreau plauzibile sau chiar adevărate. În final, cercetătorul ajunge să creadă că a realizat o mare victorie dacă, în procesul analizei, descoperă o sclipire a unei corelații realmente noi și importante între anumite fapte izolate.

Cercetătorul este omul de știință care și-a însușit temeinic cunoștințele acumulate de omenire, de aceea, este îndoielnic să credem că el va căuta să descopere lucruri deja descoperite sau că va nimeri în capcane deja cunoscute. El va ști să se folosească cu mai mult succes de împrejurările favorabile și să dezvolte ipoteze juste. Cunoscând bine domeniul științific sau o anumită teorie, cercetătorul nu numai că vizualizează ce înseamnă domeniile neexplorate, dar și ce anume trebuie luat în considerație pentru motivarea renunțării la o teorie predominantă, și în ce fel este important de făcut acest lucru. În procesul științific, orice descoperire nouă se bazează pe o descoperire anterioară. Îmbogățirea cunoștințelor se aseamănă cu construcția unui zid, fiecare bloc trebuie să se sprijine pe alt bloc, iar cu cât se înalță zidul el are nevoie de o bază cât mai solidă. Contribuția fiecărui cercetător la știință, se bazează pe temeliile științifice create de predecesori, de aceea, fiecare om, care dorește sporirea cunoașterii, trebuie să cunoască bine cuceririle științifice din trecut, cel puțin în domeniul care-l interesează nemijlocit.

Cugetarea, pregătirea teoretică, o bună cunoaștere a legilor gândirii, acestea sunt armele pe care le aduce cercetătorul în elaborarea produselor de analiză strategică. Inconvenientul omului de știință este că el are puține posibilități de verificare a ipotezelor sale, și în afară de acesta, cel puțin din punctul de vedere al practicienilor, el este mai puțin interesat de rezultatele finale și mai mult explicațiile cauzale ale problemei rezolvate. Evident, lucrul cel mai dorit îl constituie îmbinarea celor două forme de cunoaștere, cea acumulată din cărți și cea acumulată din practică.

Este necesar, astfel, să se facă diferența între cunoașterea avansată și stadiile incipiente ale acesteia, este nevoie să gândim în termeni piramidali,

să stabilim o ierarhie a cunoașterii în care să așezăm pe nivele valorice: datele, informațiile, cunoașterea și înțelepciunea.

1. *Datele*: alcătuiesc materialul nuclear de bază, esențialul fizic care poate fi stocat, mutat și manipulat;

2. *Informațiile*: alcătuiesc un aranjament de date care dobândesc însemnătate în anumite contexte particulare, informațiile „spun ceva”;

3. *Cunoașterea*: reprezintă experiența mentală angajată în informare, cunoștințele există doar în interiorul creierului uman și fiecare parte a acestuia posedă părți unice din cunoașterea umană în ansamblu;

4. *Înțelepciunea*: reprezintă cel mai înalt stadiu al cunoașterii, capacitatea de a te folosi de cunoștințele acumulate pentru a stimula perspicacitatea și a învăța din experiență.

De regulă, pe baza acestei ierarhii, oamenii înțelepți sunt mai bine plătiți decât oamenii informați, oamenii informați mai bine răsplățiți decât mânăitorii informației, ultimii mai bine remunerați decât procesatorii datelor.

După cum observăm, procesul cunoașterii științifice, în speță intelligence-ul strategic, este unul deosebit de complex. Am insistat asupra acestuia, pentru a sublinia importanța omului de știință, a intelectualului, în procesul actual al analizei strategice. Adevărat, luată singular pregătirea teoretică nu este suficientă, dar nici nu se poate concluziona că nu ar avea importanță, deoarece, probabil, un cercetător pregătit va fi mereu într-o situație de avantaj față de unul nepregătit.

În 1951, istoricul Sherman Kent a demonstrat că cinci istorici de la Yale au putut realiza un vast material documentar privind posibilitățile de luptă ale armatei americane utilizând doar surse deschise, fapt ce a produs consternare în rândul militarilor (Raportul Yale)¹¹. Prin acest exemplu, nu mi propun să laud profesia de istoric, însă consider că Sherman Kent este printre primii care au realizat calitățile acesteia aplicate muncii de intelligence. Mai mult ca în orice profesie socio-umană, istoricul este cel care lucrează cu cauzalități și actori. Cercetarea istorică nu lucrează niciodată fragmentat, ci plenar și cronologic. Pentru istoric, identificarea problemei, culegerea informațiilor, selecția, interpretarea, analiza, sinteza și explicația sunt principalele etape de lucru, fără de care disciplina n-ar exista. Istoricul, mai

---

¹¹ The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis, Occasional Papers: Volume 1, Number 1, Sept. '02, *Improving CIA Analytic Performance: Strategic Warning*, Jack Davis, Sherman Kent Center; www.cia.gov/.

mult ca oricine, știe că evenimentul în sine, fie el și „surpriză strategică”, nu va putea fi pe deplin înțeles fără a înțelege cauzele care l-au generat.

Și încă o calitate a istoricului, obligatorie în serviciile de informații: loialitatea față de țară. Nu poți studia istoria țării tale, nu-ți poți sacrifica ani din viață, dacă nu ai un minim de respect și dragoste față de țara unde te-ai născut. Sunt sentimente și calități proprii istoricului. La Facultatea de Istorie nu te înscrii ca să câștigi bani, altele sunt disciplinele mercantilismului.

Martin Petersen, fost director adjunct executiv al CIA, arăta recent că, în baza celor 40 de ani de carieră în CIA, a învățat că modul de gândire influențează modul de acțiune, ceea ce presupune că munca analistului trebuie concentrată mai puțin pe realizarea tabloului general al situației și mai mult pe înțelegerea a ceea ce se întâmplă. Pentru Petersen, analiza de intelligence începe când specialistul se oprește din „povestit” și începe „să explice”, eșecul nu apare în momentul în care nu se prevede viitorul, ci când nu sunt evaluate tendințele și presupunerile. Când analistul se concentrează pe „tactic”, el eșuează în a vedea „perspectiva strategică”. Analistul nu este „plătit” pentru ceea ce știe, ci pentru capacitatea sa de a se gândi la ceea ce știe („sursele” nu sunt intelligence, și nici substitut pentru expertiză).¹²

Un alt exemplu este dat Stephen J. Blank, expert la Institutul de Studii Strategice al US Army War College. Referindu-se la evenimente din Nordul Africii și Orientul Mijlociu, Blank a apreciat că acestea au reliefat „eșecurile fundamentale” ale procesului de intelligence. El a atras atenția asupra faptului că, în audierea în fața Senatului american (10 martie 2011), James Clapper, directorul Comunității de Informații, a oferit o declarație cu un nivel calitativ scăzut, respectiv „genul de document analitic pe care orice persoană care citește *The New York Times*, *The Financial Times* sau *The Economist* îl poate realiza”. Cauza acestei situații, consideră Blank, este că tinerii analiști din intelligence ai Statelor Unite sunt prea afectați de etnocentrism (nu cunosc în amănunt istoria, profilul geopolitic, cultura spațiilor pe care le analizează) și sursele lor de informare sunt din ce în ce mai slabe calitativ (a dispărut jurnalismul introspectiv, analitic și investigativ de profunzime, locul lui fiind luat de informații tabloidizate).

---

¹² Martin Petersen - *What I Learned in 40 Years of Doing Intelligence Analysis for US Foreign Policymakers*/ <https://www.cia.gov>.

Concluzia lui Blank: Statele Unite au nevoie de servicii de informații care, pe palierul analitic, să realizeze materiale mai complexe decât „simple colaje de presă”.¹³

Relația dintre intelligence-ul strategic, politică și politicieni

Activitatea și fundamentele intelligence-ului strategic au suferit schimbări radicale, modificări de structură și concepție, cauzate de translația de la amenințările politico-militare spre cele politico-economice. În timpul Războiului rece, intelligence-ul strategic era concentrat pe amenințările și evoluțiile provenite din cele două blocuri politico-militare rivale, fapt ce a dus la o anumită specializare a acestuia. Astăzi, amenințările la adresa statelor sunt transnaționale, dinamice și mult diversificate – combaterea terorismului, a traficului de persoane, a migrației ilegale, a contrabandei, a spionajului economic, a traficului de substanțe halucinogene, a comerțului ilegal cu armament, a celui cu substanțe periculoase (NBC) etc., necesită din partea autorităților cunoștințe vaste, de specialitate, la cel mai înalt nivel științific.

După atacurile din 11 septembrie 2001, s-a înregistrat o nouă abordare în a folosi intelligence-ul în sprijinul politicului, încercându-se o redefinire a relației între cele două domenii. S-au căutat noi căi, pentru ca politicul să interfereze mai mult cu intelligence-ul. S-a inaugurat o nouă epocă de reforme și control, democrația dorind să monitorizeze mai eficient serviciile.

Decidenții actuali doresc un intelligence mult mai flexibil și mult mai diversificat, care să-i ajute în realizarea obiectivelor naționale. Prin natura activităților desfășurate, aceștia pot identifica probleme care pot fi interesante pentru comunitatea de informații. În același timp, se înțelege, atribuțiile serviciilor de informații și cele ale politicienilor trebuie bine delimitate, serviciile să răspundă de furnizarea faptelor, în timp ce decidenții de elaborarea și implementarea politicii.

Serviciile de informații nu trebuie amestecate în politică. Oamenii de stat trebuie să primească informațiile așa cum sunt, fără „cosmetizări”, aceștia trebuie să înțeleagă că intelligence-ul strategic este știință, nu poezie. Pentru aceasta, serviciile de informații trebuie să fie independente. Dacă un serviciu de informații este implicat în politică, el va avea tentația de a culege și analiza informațiile astfel încât să justifice, sau să legitimeze, politica

---

¹³ Asia Society - Stephen Blank - *Fundamental Flaws in US Intelligence*/17 martie 2011.

desfășurată de cei care-l girează sau li se subordonează. În acest sens, fiind eșecul CIA cu privire la „existența” armelor de distrugere în masă în Irak.

Serviciul de informații nu trebuie să impună soluții-decizie decidenților pentru a nu denatura faptele, acestea sunt și trebuie să fie apanajul oamenilor de stat.

În schimb, analiștii informării strategice trebuie să se aplece asupra oportunităților care de deschid politicii externe a statului, să propună soluții politice susceptibile a fi adoptate. Pot exista situații când un om de stat are o idee și însărcinează serviciul de informații s-o argumenteze cu datele și informațiile necesare, dar de regulă oamenii de stat evită acest lucru, temându-se ca ofițerii de informații să nu interfereze prea mult cu politica. Apoi, nu trebuie omis faptul că oamenii de stat au în subordine proprii lor experți în diferite probleme externe.

Sherman Kent, considerat părintele intelligence-ului strategic, aprecia că analiștii trebuie să se afle cât mai aproape de elaborarea și desfășurarea politicilor statale, de însăși oamenii de stat, dar fără să intervină în luarea deciziilor. La rândul lor, decidenții trebuie să conștientizeze rolul serviciilor de intelligence, care nu culeg informații numai de dragul informațiilor, ci pentru a contribui la rezolvarea unor probleme practice.

Viitorul

Să scrii despre viitor, este evident o chestiune incredibil de problematică pentru că acesta nu există încă. Totuși, toate acțiunile statale au o anumită finalitate. Când cineva investește se așteaptă la profit. În cazul României, depinde de potențialul statului și viziunea politică a decidenților care investiții vor fi alese, deci ce produse de intelligence vor fi comandate.

În trecut, Alvin Toffler era considerat nonconformist, astăzi, el a devenit un important consultant pentru comunitățile militare și de spionaj din lume. Multe din previziunile sale, referitoare la rapiditatea transmiterii de informații, acceptarea căsătoriilor homosexualilor și accelerarea ritmului de producere a catastrofelor ecologice, s-au adevărat în anii care au urmat.

George Friedman, un futurolog actual în vogă, ne propune o incursiune în viitorul acestui secol, atrăgându-ne atenția că la sfârșitul secolului trecut s-a întâmplat ceva remarcabil. Pentru prima dată în istorie, axa comercială a Atlanticului a egalat axa comercială a Pacificului. Rezultatul, spune Friedman, prima parte a istoriei noului secol va fi marcată

de luptele în jurul a doi poli. Una, va fi reprezentată de încercarea de a forma coaliții de puteri secundare care vor încerca să controleze Statele Unite, iar cea de-a doua, va fi a Statelor Unite care vor încerca să împiedice formarea oricărei astfel de coaliții.

În acest context, din lucrarea lui Friedman, desprindem în vecinătatea României trei probleme strategice cu care, inevitabil, țara noastră se va confrunta pe parcursul acestui secol: Rusia, Polonia și Turcia, deci, ar putea rezulta încă de acum o anumită orientare/reorientare a intelligence-ului nostru strategic.

Zbigniew Brzezinski are și el predicțiile sale, el identifică următoarele probleme: trezirea politică globală, mutarea centrului puterii globale din Lumea atlantică spre Orientul Îndepărtat, amenințarea problemelor globale, precum modificarea climatului și a mediului înconjurător, sărăcia și inechitatea: „Așa arată provocările la care ar trebui să riposteze America, iar supraviețuirea ei va depinde de felul cum va reacționa la acestea”.¹⁴

Nu lipsită de importanță, este și problema multipolarității. Dacă lumea se va învârti în jurul mai multor centre de putere, evident că ordinea mondială nu poate fi menținută sau impusă de organisme unice de exercitare a puterii sau a dreptății, cum se încearcă a fi Organizația Națiunilor Unite și Consiliul de Securitate. NATO și UE sunt tocmai creații ale politicii multipolare.

Este de așteptat, astfel, ca aceste organizații să intre în concurență sau în negocieri cu organizațiile celorlalte centre de putere, viitorul echilibru și stabilitatea mondială se vor obține numai prin jocurile făcute de aceste centre de putere și organizațiile aferente.

Prin urmare, intelligence-ul strategic va trebui să depisteze din timp factorii și problemele care duc la schimbarea lumii și, totodată, să indice mecanismele prin care lumea perimată va trebui schimbată.

Cu siguranță, toate acestea vor face obiectul de studiu al analiștilor intelligence-ului strategic și vor da tendințele în domeniu. Rămâne de văzut locul pe care-l va ocupa intelligence-ul strategic în cadrul priorităților interne și internaționale.

O problemă ar mai fi unitatea de comandă, intelligence-ul strategic ar putea renaște sub o coordonare unitară. Actuala politică a separării informațiilor interne de cele externe, este una specifică statului național

---

¹⁴ Zbigniew Brzezinski, Brent Scowcroft, *America și Lumea. Conversații despre viitorul politicii externe americane*, Editura ANTET, 2009, pp. 7-8.

incipient, autarhic, practicant al unei economii de subzistență. Într-o lume globalizată și competitivă, bazată pe mobilitatea liberă a cetățenilor, capitalurilor și a forței de muncă, un sistem bicefal de intelligence este depășit și ineficient. Astăzi, majoritatea vulnerabilităților și amenințărilor la adresa statului și a societății sunt de natură transnațională. Nu putem veni să spunem că nu ne interesează întregul, ci doar anumite părți, când scopul general al serviciilor de informații este acela de a servi interesele majore ale statului-societate.

Prin urmare, statul va trebui să-și adapteze capacitățile de intelligence strategic, să le plieze/flexibilizeze după natura amenințărilor. Pentru a fi competitive, serviciile de intelligence trebuie să se inspire tot mai mult din cercetarea academică și din modul de funcționare al multinaționalelor din zona de business (intelligence competitiv).

Bibliografie

1. Alexander Bard, Jan Söderqvist, *Netocrația, Noua elită a puterii și viața după capitalism*, Editura PUBLICA, București, 2010.
2. Eric Frattini, *CIA. Ferma din Langley*, Editura Tritonic, București, 2009.
3. George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, Săptămâna Financiară, București, 2009.
4. John G. Heidenrich, *The State of Strategic Intelligence, The Intelligence Community's Neglect of Strategic Intelligence*, (disponibil pe <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi->).
5. Michael S. Goodman, *Studying and Teaching About Intelligence: The Approach in the United Kingdom*, în: „Studies in Intelligence”, Journal of the American Intelligence Professional, Volume 50, Number 2, 2006.
6. Per V Jenster & Klaus Solberg Seilen, *Market Intelligence, Building Strategic Insight*, Copenhagen Business School Press, 2009.
7. Roger Hilsman, *Strategic Intelligence and National Decisions*, Glencoe, Illinois: The Free Press, 1957.
8. Russell G. Swenson, *Politicization and Persuasion: Balancing Evolution and Devolution in Strategic Intelligence*, Center for Hemispheric Defense Studies, Research and Education in Defense and Security Studies, 2003.

9. Ruud Smits (Utrecht University), *The New Role of Strategic Intelligence*, în „Strategic Policy Intelligence: Current Trends, the State of Play and Perspectives – S&T Intelligence for Policy-Making Processes”, Institute for Prospective Technological Studies (IPTS), EU, December 2001.

10. *Strategic Intelligence, Windows into a Secret World*, An Anthology, Edited with Introductions by Loch K. Johnson, University of Georgia School of Public and International Affairs, and James J. Wirtz, Naval Postgraduate School, Roxbury Publishing Company Los Angeles, California, 2004.

11. Joseph W. Wippl, Donna D'Andrea, *The CMO in the CIA's National Clandestine Service*, , Online publication date: 17 June 2010.

12. Zbigniew Brzezinski, Brent Scowcroft, *America și Lumea. Conversații despre viitorul politicii externe americane*, Editura ANTET, 2009.

Premise academice ale culturii de securitate și intelligence

conf. univ. dr. Ella Magdalena CIUPERCĂ
Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”
e-mail: ellaciuperca@yahoo.com

Abstract

In an extremely fragmented and divided postmodern age, as the contemporary one is, the narrowness of mind and the inertia of thoughts, accepted in another century, may be genuine threats to national security of any country. Although such an accusation may seem unsubstantiated or exaggerated, the explanation is simple: the inability to be in harmony with "the spirit of the time", the lack of an adequate response to everyday events, whether exceptional or not, hanging upon the same previously tested behavioural patterns may be inappropriate in a society primarily defined by its accelerating rhythm of changes and will certainly trigger disasters. This is the main argument which advocates for the need to articulate a specific domain of intelligence and start building a strong security culture among citizens. A major role, in this context, belongs to the academic environment.

Keywords: intelligence, security, intelligence studies, security culture.

Introducere

Dezbaterea de idei referitoare la semnificația și interdependențele unor termeni precum securitate, intelligence, spirit civic, relații internaționale, responsabilitate socială a devenit, în epoca de după Războiul Rece și în contextul unei societăți informaționale în permanentă expansiune, o constantă a mediului de analiză, fie acesta academic, jurnalistic sau de nivel comun.

Interesul suscitât de această problemă este însă doar o imagine în oglindă și o măsură a modului în care sunt percepute efectele posibile ale unei proaste gestionări a acestor relații sau, chiar, a unei insuficiente sau ineficiente exploatare a dimensiunilor pe care acestea le oferă.

Fragmentarea specifică epocii postmoderne permite interpretări diverse, combinări și recombinații multiple ale acestor probleme; dar, în

contextul de necesitate imperioasă a unei originalități specifice și a unor spirite analitico-sintetice de anvergură capabile să cuprindă întreaga pleiadă de intersecții conceptual pragmatice și de efecte circumscrise, îngustimea spiritului și inerțialitatea unor tipare de gândire specifice unui alt veac pot constitui, în sine, veritabile amenințări la adresa siguranței naționale ale unei țări.

Acuzația poate părea nefundamentată sau exagerată, dar explicațiile sunt simple: incapacitatea de a fi în acord cu „spiritul timpului”, lipsa de reacție adecvată la evenimentele cotidiene, excepționale sau nu, agățarea cu obstință de tipare anterior probate, dar poate depășite într-o societate definită în primul rând prin accelerarea geometrică a ritmului schimbărilor pot constitui cauze ale declanșării unor catastrofe.

Securitate și intelligence în sec. XXI

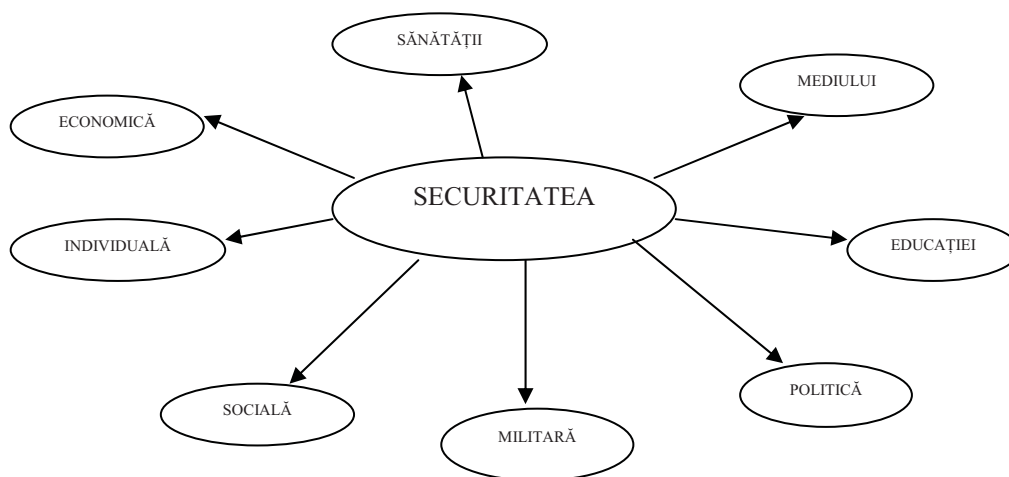
Expansiunea domeniului securității este un parametru important al acestei noi situații. Înțelesurile acestui termen au cunoscut de-a lungul timpului traiectorii relativ schimbătoare, în funcție de epoca la care ne raportăm, fiind derivate din specificul contextelor sociale și istorice corespunzătoare. Diferențele cele mai importante au fost determinate de ierarhia valorilor specifică societății în discuție (accentul pus pe individ, grup, națiune sau mapamond) și de modalitățile diferite de asigurare a securității.

După Războiul Rece abordarea tradițională a securității a cunoscut o transformare structurală profundă. Suflul postmodernist s-a făcut simțit și în această zonă: școlile de gândire tradiționale s-au unificat, amenințările anterioare s-au metamorfozat în riscuri de securitate, iar domeniul securității s-a extins, înglobând în cuprinderea sa mai multe sfere ale socialului.

Prin urmare, în ciuda faptului că pentru o perioadă foarte îndelungată componenta militară a securității a fost cea mai importantă dimensiune a acesteia, evoluțiile globale recente au trecut o astfel de abordare în desuetitudine, iar aspectele politice, economice, sociale și de mediu specifice securității au fost tot mai accentuate (Buzan, 2000).

În actuala schemă a securității sunt incluse noțiuni precum națiune, identitate, religie, antiterorism, iar abordarea acestora este realizată pe sectoare (politic, militar, economic, societal, de mediu), pe complexe de securitate regionale, pe regimuri de securitate internaționale în cadrul global al sistemului internațional ca întreg.

În prezent, cele mai importante amenințări la adresa securității sunt preponderent de tip nonmilitar: guvernarea incompetentă, corupția, crima organizată, insecuritatea granițelor, traficul și comerțul ilegal (de arme, droguri, contrabanda, traficul de persoane), migrația ilegală, conflictul etnic și religios, proliferarea armelor de distrugere în masă, diminuarea resurselor naturale (ex. apa, petrolul) și, desigur, terorismul.

Securitatea unei comunități este evaluată pe baza unor indicatori precum securitatea economică (accesul la resurse, finanțe și piețe, în vederea asigurării/menținerii unui nivel acceptabil de bunăstare și putere a statului), a hranei, sănătății, mediului (contracurarea efectelor schimbărilor climatice, prevenirea pierderii biodiversității, a epuizării resurselor naturale, diminuarea poluării de orice fel), comunității, educației, securitatea personală, politică (stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiei care le legitimează), militară (capacitatea statului de a dispune de un potențial militar ofensiv și defensiv în măsură să răspundă nevoilor sale de apărare și să asigure, în același timp, descurajarea potențialilor inamici), socială (protejarea și bunăstarea populației și conservarea tradițiilor de limbă, obiceiuri culturale și religioase).

Modul de abordare al intelligence-ului este, la rândul său, tributar modificărilor substanțiale pe care conceptul de securitate le-a suferit în ultimele două decenii și a faptului că, în prezent, națiunile trebuie să facă față unei game extrem de diverse de amenințări (Pherson, 2009, 9). Ca și consecință, serviciile de informații au fost nevoite să devină mai vizibile în spațiul public, iar problematica intelligence-ului a devenit din ce în ce mai prezentă în peisajul contemporan.

Intelligence: către o disciplină academică

Paradigma deschiderii, pe care serviciile de informații au fost puse în situația de a o accepta, a fost impusă pe scena publică de evoluțiile specifice epocii globalizării. Dacă pentru modelul clasic al intelligence-ului secretul, dublat de utilizarea de tehnologii costisitoare reprezintă pilonul operațional principal (Sebe, 2009), în prezent suntem martorii unor mutații fără precedent produse în sfera activităților specifice serviciilor secrete. Desecretizarea unor informații și oferirea lor către opinia publică este doar unul dintre posibilele exemple.

Gândirea academică referitoare la problematica intelligence-ului a fost, la rândul său, divizată în conformitate cu aceste evoluții. Cele două Școli importante de gândire în intelligence (*Școala Ortodoxă de gândire în intelligence* și *Școala Revizionistă de gândire în intelligence*) își dispută, argumentat, întâietatea. Așa cum sugerează și numele lor, principiile și ideile pe care le promovează sunt conforme cu epoca în care au fost generate. Școala Ortodoxă, de factură tradiționalistă, de exemplu, consideră că intelligence-ul este caracterizat de anumite patologii și pentru că este foarte greu de obținut, statul este foarte expus în cazul atacurilor surpriză. Dimpotrivă, punctul de vedere al Școlii Revizioniste este diferit în sensul că este acreditată ideea că orice atac surpriză reprezintă consecința eșecurilor anterioare ale comunității de intelligence și, prin umare, învățând din lecțiile trecutului, erorile pot fi evitate.

Pentru construirea unei paradigme bine articulate a domeniului, este necesar să se acumuleze toate punctele de vedere teoretice de acest tip. Din păcate, până în prezent, majoritatea specialiștilor au fost mai interesați de găsirea răspunsurilor la întrebarea “De ce au apărut eșecurile de intelligence?” și au fost mai puțin interesați de crearea unei paradigme de abordare a acestui domeniu.

În privința motivelor care au condus la eșecuri, practicienii cunosc foarte bine răspunsurile. Dar acest tip de cunoaștere este realizată punctual și nu într-o modalitate elaborată prin care succesele și eșecurile să fie descompuse în părți componente și generalizate, astfel încât să devină posibilă extragerea de teorii ce pot fi particularizate ulterior pentru situații foarte diferite (Honig, 2007). Studiarea științifică a acestor chestiuni ar trebui să conducă la stabilirea unor sisteme eficiente de acțiune și avertizare timpurie eficiente pentru contexte diversificate.

Directorul SRI, George Cristian Maior (2009, 5) sublinia că unul dintre motivele pentru care intelligence-ul nu s-a bucurat de recunoaștere academică până în prezent este derivat din secretivitatea presupusă de acest proces. Și totuși, acest impediment a fost depășit în epoca contemporană, datorită interesului publicului și al societății, în general, dar și pentru că organizațiile de intelligence au manifestat o mai mare deschidere și au dorit să aibă o relație mai transparentă cu beneficiarii și cu opinia publică.

Una dintre consecințele orientării către societatea civilă este o rafinare conceptuală nemaintâlnită anterior în cazul termenului de „intelligence”. În prezent, în literatura de specialitate sunt identificate și diferențiate mai multe tipuri de intelligence (http://www.knowledgeinform.com/pages/CI_Glossary.htm):

- **business intelligence-ul** este un domeniu emergent care vine în ajutorul deciziilor de afaceri prin analiza activității interne a organizației, a nevoilor consumatorilor, a procesului de decizie etc.;

- **intelligence-ul competitiv**, considerat adesea ca fiind sinonim cu business intelligence-ul, se caracterizează prin obținerea avantajului competitiv, a atuului concurențial pe piață. Include analiza deciziilor prezente și viitoare ale rivalilor, acțiunile acestora, piața, furnizorii și alte aspecte specifice domeniului. De altfel studiarea concurenților a primit încă o denumire specifică – **intelligence competitor**;

- **contraintelligence-ul** este denumit și **intelligence defensiv** și se referă la activitățile organizate destinate protejării de acțiunile de intelligence ale concurenței sau ale altui stat;

- **intelligence-ul pieței**: vizează studierea pieței pe care operează actorul social;

- **intelligence-ul strategic** este preocupat de organizație ca sistem și vizează efecte pe termen lung determinate de activitățile acesteia;

- **intelligence-ul tactic** are obiective pe termen scurt și este direcționat asupra unor aspecte punctuale ale activității organizației;

- **intelligence-ul estimativ** vizează estimarea capabilităților sectoriale ale altui actor și are ca principal obiectiv determinarea anticipativă a reacțiilor acestuia în diferite situații;

- **intelligence-ul de avertizare** implică evaluarea amenințărilor, analiza surprizei, a eșecurilor de intelligence și a altor indicatori ai unei posibile crize (de exemplu, în urma monitorizării unui anumit teritoriu sunt identificați indicii care au potențial de a genera o criză);

- **intelligence-ul combinat** presupune conjugarea eforturilor interdepartamentale sau interministeriale pentru acoperirea unui spectru complex de subiecte.

Prin urmare, în sens larg, intelligence-ul vizează managementul datelor, informațiilor și cunoștințelor necesare pentru a realiza analize prin care se descoperă anumite fapte, evenimente în legătură cu care se dorea menținerea secretului în diferite domenii de activitate.

În timp, acest proces a cunoscut mai multe etape (Waltz, 2003, 2, *apud* Marinică, Ivan, 2009, 40):

- până în 1700, intelligence-ul era concentrat pe culegerea informațiilor prin intermediul surselor umane acoperite;

- în perioada 1700-2000, informațiile erau colectate de la distanță prin intermediul surselor tehnice;

- după 2000, activitatea de intelligence se realizează prin noduri de rețea fiind utilizate proceduri de control a acestora;

- în viitor, se preconizează că activitatea de intelligence se va derula pe bază de cunoaștere, prin activități de control a percepțiilor în scopul influențării și determinării deciziilor oamenilor.

Treptat, importanța socială a bunei funcționări a intelligence-ului a fost conștientizată de majoritatea statelor lumii, indiferent de gradul de dezvoltare al acestora. Importanța identificării oportune a diferitelor amenințări sau vulnerabilități care amenință continuitatea vieții comunității și a avertizării statului în legătură cu acestea a fost deja probată în diferite momente ale istoriei universale când intelligence-ul a făcut diferența dintre pace și război, dintre stabilitate sau criză.

În prezent, în conformitate cu paradigma transparenței serviciilor de informații, amintită anterior, se operează cu ipoteza de lucru conform căreia fiecare cetățean trebuie să cunoască sarcinile, responsabilitățile, metodele și consecințele acțiunilor specifice intelligence-ului.

Obiectivul acestei reconfigurări paradigmatică presupune, în primul rând, fundamentarea culturii de securitate, conceptualizată ca o coordonată esențială a fiecărui stat modern. De altfel, încă din 1949 Sherman Kent insista asupra necesității de a reconsidera ideea conform căreia studiile de intelligence sunt destinate doar specialiștilor din domeniu, orice cetățean putând fi considerat, din punctul său de vedere, o țintă potrivită acestui tip de educație.

Evoluțiile prezentului și traiectoria pe care s-au înscris studiile de intelligence până în prezent confirmă această abordare: există o întreagă pleiadă de cărți, dicționare, enciclopedii (inclusiv *The Complete Idiot's Guide to Spies and Espionage*), articole, reviste, filme, emisiuni televizate etc. referitoare la acest subiect.

În tot mai multe state, serviciile de informații și-au înființat propriile universități și au făcut parteneriate cu instituții de educație deja recunoscute pentru înființarea unor programe de studiu în domeniul intelligence-ului și al securității. Însăși Central Intelligence Agency desfășoară conferințe și mese rotunde pe astfel de teme. Cele mai importante demersuri în această direcție sunt regăsite în Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Israel, Canada, Germania, despre care se poate afirma că au fondat adevărate centre de studiere a securității și intelligence-ului.

Aceste programe de studii sunt arhitecturate astfel încât să formeze specialiști în domeniul intelligence-ului, în domeniul ordinii publice sau în cel al securității corporatiste. Direcțiile prioritare de studiu sunt diversificate, unele axându-se pe furnizarea unei perspective istorice și teoretice, altele pe dezvoltarea unor abilități de culegere a informațiilor.

Stafford Thomas (1988, 3) diferențiază studiile de intelligence în funcție de specificul abordării care fundamentează fiecare demers de acest tip:

- abordarea funcționalistă: studiază ciclul intelligence-ului necesar unei strategii conforme cu sec. XXI, fiind interesată în special de activitățile, procesele și tehnologiile intelligence-ului;

- abordarea istoricistă/biografică: se focalizează pe studierea momentelor istoriei care au fost influențate major de produsele furnizate de intelligence, fie acestea pozitive sau negative (de exemplu, controversatele referitoare la Irak, războiul din Falklands, diferite situații apărute în timpul Războiului Rece în lupta cu URSS);

- abordarea structurală: este interesată cu precădere de studierea dezvoltării instituționale a comunității de intelligence;

- abordarea politică: se referă la modul în care intelligence-ul preventiv are capacitatea de a influența deciziile factorilor politici în domeniul contraterorist sau în alte sectoare. Sunt examinate etica colectării, împărțirii, a utilizării publice a intelligence-ului în contextul strategiilor contrateroriste.

Inițial, programele de studii în domeniul securității și intelligence-ului au fost focalizate asupra explicării teoriilor intelligence-ului și descrierii istoriei sale, concomitent cu însușirea metodele necesare în colectarea informațiilor și în analiză.

Spre deosebire de abordarea tradițională, programele de intelligence contemporane includ, cu precădere, detalierea modului în care se desfășoară colectarea informațiilor, contraspionajul, acțiunile acoperite, analiza informațiilor etc. și insistă asupra importanței includerii aplicațiilor practice și a lumii reale în planurile programelor de studii. În acest context, una dintre criticile cele mai virulente îndreptate de către Școala Revizionistă către cea Ortodoxă este că nu a acordat suficientă atenție semnalelor din teren care sugerau posibilitatea unor eșecuri de intelligence și care ar fi permis evitarea acestora dacă ar fi fost valorificate în mod eficient. Deși domeniul intelligence-ului nu prezintă încă parametrii specifici unei științe, în accepțiunea clasică a termenului, o teorie a intelligence-ului ar putea fi elaborată prin sinergia optimismului revizionist și a pesimismului ortodox.

În spațiul românesc, George Maior (2009, 8) militează pentru armonizarea și complementarizarea a trei abordări de studiere a intelligence-ului – cea istorică, cea legală (raportul libertate – securitate, cu accent pe protejarea drepturilor individuale) și cea teoretică.

Inovația științifică și cercetarea fundamentală și aplicativă pot fi realizate în direcții precum: organele administrative desemnate să se ocupe de misiunile de intelligence, importanța acestor organisme în sistemul de apărare al statelor și în aparatul de securitate, competențele profesionale necesare pentru realizarea misiunilor în intelligence, modalitățile de colectare a informațiilor, evaluarea calității informațiilor, modul în care produsul de intelligence este luat în considerare sau nu de către autorități, modul în care statele informează referitor la proiectele sale militare și politice și la gradul de realizare a interesului național, gradul în care este constituită cultura de intelligence, relația între comunitate și activitatea de intelligence etc.

Admiral Lacoste sugerează, la rândul său, câteva teme principale de cercetare în intelligence: documentarea, elaborarea și luarea deciziei, abordarea metodologică a intelligence-ului, activitatea internă a serviciilor

secrete, bussiness intelligence, procesul informării și războiul informațional, criminalitatea și ordinea publică, etica și deontologia, libertățile civile, jurnalismul investigativ și cultura.

John Gannon (2008, 215) încuraja palierul decizional al comunității de intelligence să își sporească eforturile în sensul unei mai mari investiții în creșterea expertizei resurselor umane de care dispun, cu o componentă importantă în direcția dezvoltării mediului științific. Creșterea expertizei resurselor umane și parteneriatele cu lumea științifică trebuie să constituie un obiectiv principal al comunității de intelligence. Interesul crescut față de studiile de intelligence a condus la inaugurarea a foarte multe programe de nivel „bachelor” sau „master” în întreaga lume, inclusiv în spațiul românesc.

Formarea culturii de securitate în context democratic este un proces global care presupune implicarea instituțiilor specializate, dar și a mass media, precum și a cetățenilor. Țara noastră a integrat în *Viziunea Strategică 2011-2015* aspecte de acest gen în referirile la disparitatea demografică și efectele determinate de aceasta, riscurile ecologice, efectele dimensiunii științifice și tehnologice asupra securității (nanotehnologii, biotehnologii, robotică etc.), efectele volumului și vitezei de propagare a informației și a ratei de perisabilitate a informației, generalizarea utilizării inovației ca bază de evoluție a societății, schimbarea cutumelor de difuzare a informației de la modele tradiționale, preponderent ierarhice către cele mai flexibile, inclusiv în mediul virtual, includerea informației în categoria factorilor de producție, creșterea dependenței societății de tehnologie, de infrastructura și sistemele informatice și de comunicații și modul în care influențează riscurile și amenințările tradiționale.

Ca și consecință, misiunile asumate de către Serviciul Român de Informații, respectiv cunoașterea și anticiparea amenințărilor, prevenirea și limitarea riscurilor, protecția statului și a cetățenilor atât în mediu fizic, cât și virtual, contracararea acțiunilor ostile, promovarea intereselor naționale și a valorilor de securitate sunt, la rândul lor, influențate semnificativ de aceste noi linii directoare de abordare a securității. Eforturile susținute derulate în direcția dezvoltării culturii de securitate sunt augmentate de o astfel de abordare modernă a intelligence-ului și se concretizează în programele oferite de instituția de învățământ a Serviciului, de parteneriatele acesteia cu alte instituții academice din țară, dar și în inițiative independente ale diferitelor organisme care au conștientizat necesitatea și importanța unor astfel de demersuri.

Bibliografie

1. Buzan, B. (2000). *Popoarele, statele și teama*, ed. a II-a. Chișinău: Editura Cartier.
2. Gannon, J.C. (2008). Managing Analysis in the Information Age. În R.George, J.B. 3. Bruce (eds.). *Analyzing Intelligence: Origins, obstacles, and innovations*. Washington, DC: Georgetown University Press.
3. Honig, O.A. (2007). A new direction for theory-building in intelligence studies. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 20, 699-716. http://www.knowledgeinform.com/pages/CI_Glossary.htm.
4. Kent, S. (1949). *Strategic Intelligence for American World Policy*. Princeton, NJ.: Princeton University Press.
5. Lowenthal, M. (2000). *Intelligence: From Secrets to Policy*. Washinton DC: CQ Press.
6. Maior, G.C. (2009). Istoricism, legalism și teoretizare în studiul intelligence-ului. *Revista Română de Studii de Intelligence*. 1-2, 5-8.
7. Marinică, M., Ivan, I. (2009). De ce Intelligence. *Revista Română de Studii de Intelligence*. 1-2, 33-46.
8. Pherson, R.H. (2009). Rethinking National Security in a Globalizing World: A New Ecology. *Revista Română de Studii de Intelligence*. 1-2, 9-16.
9. Schreier, F. (2010). *Transforming intelligence services making them smarter, more agile, more effective and more efficient*. Viena: National Defence Academy Austrian Ministry of Defence and Sports
10. Sebe M. M. (2009). *Intelligence guvernamental și privat pentru competitivitate și securitate națională*. București: Editura ANIMV.
11. Thomas, S.T. (1988). Assesing Current Intelligence Studies. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 2 (2), 239.
12. Waltz, E. (2003). *Knowledge Management in the Intelligence Enterpris*. Boston: Artech House.
13. Warner, M. (2002). Understanding our craft. Wanted: A definition of intelligence. *Studies in Intelligence Journal*, 46 (3).

Adevăr și ficțiune în cultura de intelligence

Lect. univ. drd. Karin MEGHEȘAN

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: ani@sri.ro

Abstract

Intelligence is popular so it is obvious that we should want to reveal the influence of popular culture on intelligence activities. Intelligence must relate to a complex of environmental variables and the public is a particularly important variable. Our working assumption is that the spytainment industry is an important force in shaping public perception on intelligence, perception that ultimately affects everything from intelligence performance and producers-consumers relations to funding of personnel and human sources recruitment.

Keywords: popular culture, intelligence, spytainment, stereotypes, public perception.

Poate să vi se pară ciudat, dar am să încep acest articol prin a vă pune câteva întrebări. Ați auzit de James Bond, Jason Bourne, Jack Ryan, Alex Ryder, Jack Bauer sau Nikita ?

Dar de Identitatea lui Bourne, Recrutul, Jocuri de spioni, Casino Royal, Misiune Imposibilă, Alias și 24?

Ce legătură poate fi între lumea strălucitoare și deseori frivolă a Hollywood-ului și activitatea unui ofițer de informații din partea estică a Europei? Cum ar putea un răsunător succes editorialistic sau cinematografic să influențeze activitatea serviciilor secrete?

Sau de ce trebuie să ne intereseze toate aceste aspecte, când problematica din domeniul intelligence este atât de vastă, complexă și în orice caz mult mai „serioasă”? La toate aceste întrebări am să încerc să ofer răspunsuri argumentate pe parcursul acestui material.

Cultura populară¹ a jucat, în ultimul secol, un rol deosebit de important în conturarea atitudinilor publice sau oficiale față de intelligence. Câteva dintre cele mai repute servicii de informații din lume își datorează înființarea oficială și chiar prestigiul unor fenomene de masă și culturii publice. Spionomania declanșată în urma deja celebrei Afaceri Dreyfuss², și „reactivată” în 1914 pe fondul anxietății francezilor față de vulnerabilitatea lor la acțiunile de spionaj (anxietate alimentată de literatura de profil³), a determinat reconfigurarea întregului sistem francez de intelligence.

Mari iubitori ai secretului, cetățenii Albionului au demonstrat, de-a lungul zbuciumatei lor istorii, un apetit deosebit pentru tot ce este legat de spionaj, conspirații și amenințări la adresa Imperiului Britanic. Ca orice putere imperială interesele de securitate globale necesitau un interes global în materie de intelligence. Ar fi corect însă să menționăm și faptul că englezii s-au dovedit și cei mai „înțelegători” cetățeni atunci când a fost vorba de opacitatea activității de informații. În anul 1909, pe fondul unor temeri (manifeste atât la nivelul opiniei publice cât și în declarații oficiale) față de posibilele acțiuni de spionaj împotriva țării lor, britanicii înființează Biroul de Informații Secrete (predecesorul celebrului MI5).⁴

---

¹ Prin cultura populară înțelegem acel grup de idei, opinii, credințe, atitudini care sunt considerate ca preferate printr-un consens neoficial în cadrul unui curent principal al unei anumite culturi. În lucrarea *“Teorii culturale și cultura populară”* Editura Pearson Longman, 2009, John Storey consideră că, în general, definirea culturii populare se realizează prin contrast cu alte concepte acceptate ale culturii. Datorită influenței mass-media, cultura populară este astăzi percepută ca fiind echivalentă cu cea de masă sau cea comercială, deoarece conține o dominantă dimensiune cantitativă și în general este considerată ca reziduu al culturii înalte (rezultatul unui act de creație individuală).

² Afacerea Dreyfuss reprezintă unul dintre cele mai semnificative momente din istoria contemporană a Franței. Arestarea lui Alfred Dreyfuss și condamnarea sa pe viață pentru înaltă trădare, a polarizat, pentru câteva decenii, întreaga societate franceză. A. Dreyfuss cetățean francez, de origine evreiască, militar în armată a fost acuzat de spionaj în favoarea Germaniei, într-o perioadă în care traumele psihice ale războiului franco-prusac încă nu dispăruseră.

³ Pentru detalii referitoare la influența Afacerii Dreyfuss și a literaturii de spionaj asupra intelligence-ului francez, vezi Michael Miller, *Shanghai on the Metro: Spies, Intrigue and the French*, Berkley, CA, University of California Press, 1994, pp. 21-36. Afacerea Dreyfuss disponibilă și wikipedia.

⁴ pentru detalii referitoare la începuturile instituționale ale intelligence-ului britanic vezi Christopher Andrew, *Secret Service: The Making of the British Intelligence Community*, London, Sceptre, 1991, pp. 67-137 și E.Frattini, MI6, Editura Tritonic, 2008.

Chiar dacă serviciile secrete americane, au un trecut instituțional, nu foarte îndelungat,⁵ istoricii din domeniul intelligence consemnează aportul informațiilor în câștigarea Războiului de independență și preocuparea deosebită a primului președinte american, George Washington pentru operațiunile secrete.

Unul dintre cele mai cunoscute (datorită prestigiului și nu transparenței) și mai temute servicii secrete din lume este Mossad-ul (serviciul de informații externe al Israelului). Ca multe alte organizații similare, Mossad-ul datorează cetățenilor israelieni, educației și percepției lor asupra pericolelor, o mare parte a prestigiului de care se bucură.

Au existat așadar, în istoria națiunilor, momente de pericol, momente de tensiune, momente în care cetățeanul și-a dorit să fie mai bine protejat iar decidentul, strategul, militarul să aibă la îndemână cât mai multe informații, să dețină o cunoaștere cât mai profundă a mediului pentru a fi capabil să adopte decizii bazate cât mai mult posibil pe certitudini.

Cultura populară, opinia publică și percepția acutizării unor pericole nu au influențat doar crearea serviciilor de informații. Evoluția lumii intelligence din ultimii 60-70 de ani a fost, în mod constant, marcată de percepțiile, atitudinile, sentimentele, credințele publicului larg față de intelligence (activitate, organizații, cunoaștere-secret). Dacă înainte de cel de-al doilea război mondial, activitățile de intelligence desfășurate de adevărați profesioniști, ce proveneau cel mai adesea din elita intelectuală a unui stat nu reprezentau priorități pe agenda legislativelor sau pentru structurile instituționale guvernamentale, desfășurarea ostilităților din timpul conflagrației precum și noua hartă a intereselor și a puterilor la nivel global a determinat legiferarea generalizată și apariția unor noi structuri organizatorice în domeniul informațiilor. Până la explozia industriei de

---

⁵ În 1947, considerat anul de debut al Războiului Rece, se reconfigurează *Grupul Centralizat de Informații secrete CIG* și ia ființă *Biroul pentru Operațiuni Speciale-OSO*. *Legea Securității Naționale*, votată la data de 26 iulie 1947, prevedea înființarea *Agenciei Centrale de Informații-CIA* „în scopul coordonării activităților de spionaj desfășurate de diferitele departamente și agenții guvernamentale naționale”, directorul CIA având și funcția de director al comunității americane de informații.

entertainment din anii 50-70, raportarea cetățenilor la serviciile de informații putea fi considerată ca neutră. Care sunt cauzele schimbării raportării neutre?

În a doua jumătate a secolului 20, clasică cultura populară a căpătat un puternic accent comercial, de masă, în primul rând datorită trecerii de la „galaxia Guttenberg” la era tehnologiei informației. Mass-media azi are o forță de influențare mult mai mare decât cărțile secolului trecut deoarece ea se adresează unui spectru mult lărgit al populației și face apel la întreg echipamentul psihic al individului. Omul de azi trăiește în mijlocul unui uragan de imagini caleidoscopice; toate imaginile recepționate de spectator se păstrează, formând o parte din *banca generală de informații* despre lume. Dar care sunt aceste informații referitoare la intelligence pe care le stocăm conștincioși? Sunt informațiile care impresionează, cele spectaculoase, cele care vin să întărească acel tipar mental (corect sau mai puțin corect în raport cu realitatea) preexistent, referitor la serviciile de informații. Se stochează informația care atrage. De unde obținem această informație „atrăgătoare” referitoare la intelligence? Din cărți, din filme, din seriale sau documentare de televiziune.

Lucrările de ficțiune (fie ele romane, filme sau seriale de televiziune) au format, fără doar și poate, în mentalul colectiv, imaginea ofițerului de informații, a spionului, a trădătorului sau a serviciului de informații. Cunoașterea și înțelegerea din domeniul intelligence, se datorează în proporție de 98% lucrărilor de ficțiune. Procentul celor care preferă obținerea informațiilor din surse autorizate, științifice în materie de intelligence este nesemnificativ. Industria de entertainment poate fi considerată, în cele mai multe cazuri, responsabilă de formarea opiniilor, atitudinilor, credințelor referitoare la acest domeniu atât de important din viața unei națiuni – intelligence.⁶

---

⁶Dacă aveți curiozitatea de a întreba orice tânăr cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani cine este *James Bond* o să vă răspundă că este un spion britanic, căruia îi plac Martini-ul sec și mașinile AstonMartin dar dacă întrebați ce reprezintă controlul serviciilor secrete într-o societate democratică o să vi se dea probabil unul dintre următoarele răspunsuri: Nu știu, o „aiureală”, o păcăleală! Pentru un test și mai simplu întrebați „cu ce credeți că se ocupă zi de zi un ofițer SRI” Răspunsurile date cred că s-ar putea constitui într-un reper de plecare în construcția unor **politici inteligente** de PR – management al unor **structuri de intelligence**.

Poveștile de aventuri cu spioni, romanele și filmele de spionaj, spy-
icon-urile hollywoodiene (Bond, Bourne, Bauer, Ethan Hunt⁷) au constituit o „fixație” a culturii populare occidentale atât în perioada Războiului Rece cât și după.

În mod paradoxal, cu toate că majoritatea cercetătorilor din domeniul intelligence recunosc importanța acestui fenomen, intitulat chiar *spytainment*, abordarea științifică a implicațiilor acestui fenomen contemporan asupra relației intelligence-guvernare, intelligence-decizie politico-militară, intelligence-cetățean a fost, până de curând, rareori întâlnită în lucrările de specialitate.⁸ În ultimii 3-4 ani s-a remarcat, însă, o creștere a interesului specialiștilor din domeniul intelligence sau din cel al științelor politice, pentru această abordare analitică tridimensională ficțiune – realitate – intelligence.

Această manifestare bruscă a interesului față de influența industriei de ficțiune asupra activității de intelligence se datorează, în opinia mea, unui complex de cauze dintre cele mai diverse.

În primul rând, odată cu sfârșitul (oficial) Războiului Rece, serviciile occidentale de intelligence și-au pierdut, într-un anume fel, busola morală a activităților pe care le desfășurau. Nu numai că se schimbau regulile jocului, jocul însuși se schimba. Ținta hard a activităților de intelligence occidental, URSS (KGB și GRU) și armata de vasali, formată din serviciile secrete ale țărilor satelit, se dezintegrau. Serviciile de intelligence, din est sau din vest, se reformau, se modernizau, se adaptau la noile realități ale mediului internațional.

---

⁷ *James Bond* – eroul spion aflat în slujba reginei Marii Britanii, creație a autorului Ian Fleming. Seria filmelor Bond a început în anii 50, în rolul scripitorului spion fiind distribuiți, de-a lungul celor 60 de ani, actorii, Sean Connery, Roger Moore, Timothy Dalton, Pierce Brosnan și Daniel Craig. Ultimul Bond, *Quantum of Solace* a intrat pe marile ecrane în 2008. *Jason Bourne*, spionul american, creație a scriitorului Robert Ludlum (*Identitatea lui Bourne*, *Supremația lui Bourne*, *Ultimatumul lui Bourne*). Rolul spionului amnezic a fost interpretat în anii 80 de Richard Chamberlaine iar în remarke-urile realizate, începând cu anul 2005, de Matt Damon. *Jack Bauer* este personajul principal al controversatului serial de televiziune „24” (2009) și este interpretat de Kiefer Sutherland. *Ethan Hunt* este numele unui alt erou spion din blockbuster-ul *Misiune imposibilă* (1/1996, 2/2000), interpretat de Tom Cruise.

⁸ Cu câteva notabile excepții: James Der Derian, *The CIA, Hollywood, and Sovereign Conspiracies*, în *Queen Quarterly*, vol.10, nr.2, 1993, p.343, Jeremy Black, *The Geopolitics of James Bond*, *Intelligence and National Security*, vol.19, nr.2, 2004, pp. 135-146, Nigel West, *Fiction, Faction and Intelligence*, *Intelligence and National Security*, vol. 19, nr. 2, 2004, pp. 122-134.

În lumea ficțiunii, acest proces prin care treceau serviciile de intelligence se reflectă în ponderea scăzută a filmelor de spionaj, a romanelor de gen, în care eroul luptă împotriva unor conspirații sovietice ce vizează distrugerea lumii. Ofițerul KGB, cu ochii reci, calculat, fără principii etico-morale, îndoctrinat sau doar ipocrit, cu o inteligență sclipitoare sau doar un foarte corect birocrat cu o inteligență medie, dispare atât din filele romanelor cât și de pe marile ecrane. Locul lui va fi luat (după 2001) de un alt personaj⁹ - clișeu, musulmanul¹⁰. Această permutare a atenției către lumea islamică a coincis cu identificarea noului inamic al serviciilor de intelligence-terorismul.¹¹

---

⁹ Industria divertismentului (film, televiziune, literatura beletristică) are în lumea contemporană o influență deosebită în construcția stereotipurilor și prejudecăților. Nu voi insista asupra acestor concepte deosebit de utile în înțelegerea rolului ficțiunii în construcția tiparului cognitiv și afectiv cu ajutorul căruia ne raportăm la intelligence deoarece ele fac subiectul unei vaste literaturi din domeniul sociologiei, psihologiei și psihologiei sociale (pentru detalieri vezi *Stereotipuri, Discriminare și Relații Intergrupuri*, Richard Y. Bourhois coord., Polirom, 1997, pp. 97-155)

¹⁰ Pentru detalii referitoare la stereotip, prejudecată și influență socială, induse prin film, vezi proiectul de cercetare "Hollywoodul și lumea arabă în secolul XXI – propagandă și stereotipizare", Merfu Dan, lucrare de licență, Biblioteca A.N.I. "Mihai Viteazul", 2010 (autorul realizează o analiză pertinentă a filmelor: *Siriana*-2004, *Babel*-2006, *Rendition*-2007, *Body of Lies*-2008, *Traitor*-2008, *The Hurt Locker*-2009) și Jack Shaheen, *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People*, Ed. Olive Branch Press, 2001.

¹¹ Dacă ar fi să ne permitem o predicție legată de următorul personaj clișeu hollywoodian, acesta va fi de origine asiatică, preluându-se o parte din stereotipurile celui de al doilea război mondial – apetit pentru cruzime, nepăsare în fața morții, îndoctrinare duală (capitalism/comunism), personalitate controversată (om cultivat, monden-fiară în lumea afacerilor și în cea a secretelor), eventual cu abilități excepționale în domeniul IT.

În lipsa „măsurilor active”¹² derulate de sovietici pentru a distruge democrațiile occidentale, industria cinematografică americană s-a axat pe două abordări ale tematicii de intelligence. Una reprezentată de blockbusterele tip *Misiune imposibilă*¹³ și „modernizatele” James Bond - *Casino Royale* și *Quantum of Solace*¹⁴ iar cealaltă, pe care am îndrăzni să o numim istoricist romanțată, în care se pornește de la fapte, personaje reale

---

¹² în terminologia de specialitate măsurile active sovietice își găsesc corespondentul în acțiunile acoperite anglo-saxone și reprezintă mijloace, metode, și forme ale activității de intelligence de la dezinformare, propagandă și psyops la lovituri de stat, sabotaj și eliminare fizică. Conform directivei National Security 10/2 din 18 iunie 1948, apud. Christopher Andrew, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and American Presidency from Washington to Bush*, London, HarperCollins, 1995, p.173 (în traducere la Editura All, 1998, CIA și Casa Albă), prin acțiuni acoperite înțelegem: propagandă, război economic, acțiuni preventive directe, incluzând sabotajul, demolări, măsuri de evacuare, acțiuni subversive împotriva unor state ostile, inclusiv acordarea asistenței mișcărilor de rezistență autohtone, gherilelor și grupurilor de eliberare sau de refugiați, asistență și ajutor material, logistic și acțional grupărilor autohtone anti-comuniste. În actuala lege americană se exclude conceptul de subversiv iar acțiunile acoperite devin: activitățile guvernului SUA realizate în scopul de a influența condițiile politice, economice, militare din afara granițelor atunci când se intenționează neimplicarea publică, oficială a guvernului american (plausible denial). În practica serviciilor secrete sovietice termenul de acțiuni acoperite, „covert action”, este înlocuit cu cel de măsuri active. Măsurile active porneau de la dezinformare (care în doctrina sovietică se puteau materializa în diferite acțiuni: provocarea-provokatsiya, penetrarea-proniknovenniye, fabricarea-fabrikatsiya, diversiunea-diversiyya, folosirea agenților de influență-agent po vliyaniyu-agent vliyaniya, dezinformarea-dezinformatsiya și combinația-kombinatsiya - combinația reprezentând realizarea unor legături sau combinarea mai multor operațiuni cu scopul de a îmbunătăți rezultatele urmărite - Heuer Richards J, Jr, *Soviet Organization and Doctrine for Strategic Deception* în B.D. Dailey și P.F.Parker, *Soviet Strategic Deception*, Lexington, M.A, D.C.Heath, 1987, p.25) pentru detalii, vezi: Richard Aldrich, *The Hidden Hand: Britain, America and Cold War Secret Intelligence*, London, John Murray, 2001, John Barron, *KGB: The secret work of soviet secret agents*, The Reader's Digest Press, 1974, Thierry Molton, *Le KGB en France*, Grasset, Paris, 1986, Stephen Dorril, *MI6 – Fifty Years of Special Operations*, London Fourth Estate, 2000, A. Shulsky și G. Schmitt, *Războiul tăcut*, Polirom, 2008, pp. 124-158.

¹³ *Misiune Imposibilă* (I-1996, II-2000) cu Tom Cruise în rolul superagentului Ethan Hunt, un film ce abundă în efecte speciale, scene incredibile de cascadorie, gadget-uri, fără să neglijeze însă abordarea clasică a trăirilor, sentimentelor deseori contradictorii ale eroului principal. *Misiune Imposibilă*, ca și celelalte filme de gen, nu are nimic în comun cu realitatea activității de intelligence.

¹⁴ Pentru prima dată în istoria de peste 60 de ani a Bond-urilor, super spionul britanic renunță la imaginea spionului fără sentimente, fără remușcări și adoptă o postură „umanizată”, părând a avea probleme etice ce duc chiar până la insubordonare (un subiect abordat în filmele anilor 2000 este cel al ofițerului măcinat de probleme de conștiință, ce va aplica propriile lui metode pentru protejarea națiunii, nerespectând ordinele organizației din care face parte, organizație prezentată deseori ca un monolit birocratic).

ce sunt transformate în așa fel încât încasările și box-office-ul să fie pe măsura așteptărilor mogulilor cinematografilei. În această a doua categorie se înscrie controversatul film al celebrului Robert de Niro, *The Good Shepherd* (2006)¹⁵. Dacă block-buster-ele sunt în mod evident nerealiste, filmele ce-și arogă un puternic caracter istoric, dar mizează pe puterea ficțiunii, pot produce efecte dezastruoase în mentalul colectiv. Chiar dacă imaginea publică a CIA-ului a avut de suferit în urma lansării filmului menționat, efectul pozitiv, din punctul meu de vedere, este poziția luată de profesioniștii din domeniul intelligence față de industria divertismentului. Pentru prima dată a apărut un număr al unei reviste de specialitate dedicat în întregime analizei fenomenului, *Intelligence and National Security*¹⁶, *Spying in film and fiction*. Analisti, foști ofițeri, istorici ai CIA, au tratat într-o manieră științifică (dar nu suficientă) impactul acestei industrii asupra percepției corecte a rolului, locului și necesității serviciilor de informații într-o societate democratică. Numărul special al amintitei reviste a plecat de la ideea lansată anterior¹⁷ (2007) la Conferința *Spying in film and fiction* la Centrul de Studii Internaționale - David M. Kennedy. În cadrul conferinței au lecturat personalități marcante ale intelligence-ului: Christopher Andrew, Loch K. Johnson, Wesley K. Wark, Frederick P. Hitz sau Nicholas Dujmovic. Cred că ar fi interesant de analizat (economia materialului de față nu permite acest demers) modul în care organizațiile de intelligence răspund acestor provocări lansate de industria filmului (și nu numai), deoarece nu este vorba numai de imaginea unor instituții la un moment dat ci de percepția publică a acestora, de

---

¹⁵ Filmul se dorește a fi o prezentare a începuturilor Agenției Centrale de Intelligence, CIA, cu o distribuție impresionantă, capabilă să asigure încasări de milioane de dolari. Personajele filmului sunt figuri emblematice ale începuturilor activității de informații din S.U.A.: Allan Dulles, Richard Bissel, James Angelton, Richard Helms. Istoricul CIA, Nicholas Dujmovici, critică dur pelicula și implicit abordarea profesiei în filmele hollywoodiene, în paginile a două reviste de prestigiu, *Studies in Intelligence*, vol.51.nr.1, 2007, pp. 47-54 (disponibil <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no1/the-good-shepherd.html>) și *Intelligence and National Security*, vol. 23, nr. 1, 2008, articolul *Hollywood, Don't You Go Disrespectin' My Culture: The Good Shepherd versus real CIA history*, pp. 25-41.

¹⁶ *Intelligence and National Security*, vol. 23, nr. 1, februarie 2008.

¹⁷ Primul titlu, de acest gen, care atrage atenția cercetătorilor, este cel al lucrării *Beyond Bond: Spies in fiction and film*, W. Alan Britten, Editura Praeger, 2005. Lucrarea menționată, dedicată stereotipului spionului în film și în literatura beletristică, a fost precedată de o lucrare axată pe studiul imaginii spionului și organizațiilor de spionaj în televiziune, *Spy Television*, Greenwood Publishing Group, 2004.

raportare a cetățeanului la activitățile de intelligence, de încrederea populației în oamenii ce desfășoară acest gen de activități. În general se merge pe principiul *no comment*, considerându-se că activitatea secretă trebuie să rămână secretă, ignorându-se faptul că lipsa unui răspuns poate spori valoarea de adevăr a unor simple supoziții, scenarii conspiraționiste etc. În cazul României nu putem vorbi de o industrie națională a divertismentului preocupată de acest subiect. Chiar dacă imaginea serviciilor românești este construită exclusiv de către media autohtonă, acest fapt nu înseamnă că publicul românesc nu este afectat în percepțiile sale asupra intelligence de către industria holywoodiană.

Organizațiile de intelligence au avut întotdeauna o reacție ambivalentă față de construcția imaginii lor de către industria divertismentului. Pe de o parte nu au încercat niciodată să demonteze stereotipul spionului sau organizației, așa cum a fost el impus încă din anii 40-50¹⁸. Iar aceste stereotipuri se dovedesc a fi deosebit de puternice, datorită în primul rând acelei culturi comerciale, de masă, populare despre care menționăm la începutul articolului. Stereotipul spionului¹⁹, stereotipul de gen (în memoria colectivă este și acum prezentă imaginea la *femme fatale* a femeii spion²⁰) și imaginea serviciilor secrete induse prin ficțiune (film,

---

¹⁸ Alfred Hitchcock (a regizat nu mai puțin de 7 filme referitoare la activități de spionaj intelligence) a fost unul din pionierii filmului de gen, plasându-l ca subgen al filmului de thriller-suspans.

¹⁹ Până și utilizarea cuvântului spion ca înlocuitor al oricărei alte denumiri referitoare la un angajat al organizațiilor secrete guvernamentale, reprezintă tot un stereotip. Este mult mai avantajos să utilizezi termenii *film de spionaj* în loc de film referitor la activități și situații informative specifice organizațiilor cu responsabilități în protejarea securității națiunii, *roman de spionaj* în loc de roman referitor la activitatea unei organizații de informații din țara X, *spion* în loc de ofițer de contrainformații sau ofițer analist sau ofițer de informații externe/interne, *spionaj* decât “colectarea secretă sau oficială și procesarea informațiilor referitoare la țări străine pentru a constitui un fundament informativ necesar formulării și implementării politicilor externe și coordonării activităților sub acoperire peste hotare”. Cuvântul *spion* (cei interesați pot lectura și extraordinara lucrare *Spionul* a autorului Alain Dwerppe) are fără doar și poate și anumite conotații negative, legate de activitatea situată uneori/deseori dincolo de limitele etice și morale general acceptate. Etica și moralitatea în activitatea de intelligence se constituie de altfel într-un alt subiect important al dezbaterilor din literatura de specialitate.

²⁰ Ideea conform căreia aceste stereotipuri sunt uneori acceptate și promovate chiar de către serviciile guvernamentale de informații este susținută și de imaginea postată pe pagina oficială a CIA în secțiunea dedicată copiilor – un personaj de bandă desenată, femeie, îmbrăcată în clasicul treni, rujată puternic cu un ruj de culoare roșie, vorbind probabil la un telefon camuflat în pantoful cu toc înalt. Chiar dacă imaginea postată nu este cea mai

roman, chiar filme documentare) au avut efecte din cele mai nebănuite resimțite de-abia astăzi. Tinerii de ieri, fascinați de “lumea spionajului” așa cum apare ea în lucrările de ficțiune, sunt cei ce ocupă astăzi poziții cheie în angrenajele decizionale ale statului, militare sau civile. Așteptările lor față de rolul și misiunile intelligence au fost formate sub influența culturii populare din domeniu. Așa cum Amy B. Zegart²¹ observa, explozia fără precedent a mixurilor dintre mitul și realitatea spionajului a avut două efecte importante asupra politicilor din domeniu: în primul rând construcția acelor scheme cognitive ce glisează cu ușurință între considerarea agențiilor de intelligence ca fiind instituții omnipotente și în cazul producerii unui eveniment de genul *focus event-ului*,²² așa cum este el înțeleș în științele politice, aceleași agenții să fie considerate incompetente. Fără a exagera prea mult credem că inclusiv deconspirările celebre ale ofițerilor sau acțiunilor clandestine (cel mai recent fiind cazul Valerie Plame-ofițer CIA sub acoperire²³ și Dr. Ashraf Marwan²⁴ – sursă umană de importanță deosebită a AMAN-ului Serviciul de Intelligence Militar – Israel) sunt cauzate de o înțelegere superficială a activității, tradiției, rolului intelligence.

În ultimii ani, conștienți de impactul acestor efecte asupra relațiilor dintre producători și beneficiari ai intelligence, dintre cetățeni și serviciile de informații, oficiali ai Departamentului Apărării, ai F.B.I.-ului și mai ales ai C.I.A. au dezvoltat o rețea complexă de legături cu lumea Hollywood-ului. CIA are un birou special de legătură cu Hollywood-ul. Mellissa Boyle Mahle (ofițer CIA - în cea mai înaltă funcție ierarhică deținută până acum de

---

potrivită din punct de vedere al stereotipurilor de gen, nu putem să nu recunoaștem că mesajul transmis este conceput în raport cu publicul țintă și mai ales nu putem să nu ne întrebăm de ce nu preluăm și în România acest obicei al construcției unei secțiuni destinate copiilor, în cadrul paginilor oficiale web. Vezi și articolele *Sex, Spies and Stereotypes* varianta electronică L.A Times, 27 mai, 2003 și *Movie stereotype of Dangerous Spy*, varianta electronică Washington Post, 3 iulie 2010.

²¹ Amy B.Zegart, *Spytainment: The Real Influence of Fake Spies*, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, vol. 23, nr. 4, pp. 599-622.

²² Eveniment ce stimulează schimbări profunde organizaționale și politice. Pentru detalii vezi Thomas Birkland, *After Disaster: Agenda Setting, Public Policy and Focusing Events*, Georgetown University Press, 1997.

²³ Vezi pentru detalii Tyler Drumheller, *Pe marginea prăpastiei*, Editura Minerva, 2008, pp. 171-174.

²⁴ Vezi pentru detalii Uri Bar-Joseph, *The Intelligence Chief who went Fishing in the Cold: How Maj.Gen. Eli Zeira Exposed the Identity of Israel's Best Source Ever*, în „*Intelligence and National Security*”, vol. 23, nr. 2, aprilie 2008, pp. 226-248.

o femeie) a fost consultant de specialitate pentru producția cinematografică *Salt*²⁵ (Angelina Jolie). Acest film reprezintă din punctul meu de vedere un semnal legat de noile orientări hollywood-iene în materie de spionaj, deoarece marchează revenirea conflictului tradițional ruso-american, atingând o „coardă sensibilă” a americanilor – cârțile, agenții aflați în conservare.²⁶

Responsabilii în resurse umane ale unor instituții americane din domeniul securității, apărării și intelligence, au declarat că formarea acestei viziuni populare asupra serviciilor secrete are un impact deosebit inclusiv în recrutarea noilor angajați sau în orientarea și controlarea agenților. Cultura populară ne oferă acele scheme primare de raportare la un eveniment, la o activitate, chiar la realitate. Cei ce-și doresc (sau cei ce sunt solicitați) să activeze în serviciile de intelligence au formate deja anumite tipare cognitive, afective și chiar axiologice după care se raportează la intelligence. Studiile și cercetările nu au reușit încă să releve dacă schemele cognitive influențate de cultura populară au efecte pozitive sau negative în planul recrutării personalului și surselor din activitatea de intelligence. Așa cum am mai menționat²⁷, diferența dintre mit și realitate poate da naștere frustrărilor, poate influența capacitatea de adaptare și poate determina apariția disonanței cognitive. Efectele ficțiunii le resimțim și atunci când vorbim despre cultura de intelligence/securitate sau asumarea responsabilității cetățenești în domeniul intelligence²⁸, gestionarea activităților cu surse secrete umane și chiar selecția și recrutarea personalului serviciilor.

---

²⁵Unul din sfaturile oferite de ofițerul CIA face referire la folosirea excesivă în filmele de spionaj a telefoanelor celulare „Get rid of the cell phones. Cell Phones are an operational threat!”

²⁶ Printr-o ciudată coincidență, filmul *Salt* a fost lansat în plin scandal mediatic legat de arestarea unor cetățeni americani sub acuzația că sunt agenți în adormire-sleeper agents ai SVR - serviciul de spionaj al Federației Ruse. La douăzeci de ani de la sfârșitul oficial al războiului rece s-au reluat schimburile “profesionale” între colegii ruși și americani. În data de 27 iunie 2010, agenții au fost arestați în SUA în data de 9 iulie 2010 au fost schimbați la Viena cu patru cetățeni ruși (conform presei, prizonieri politici), iar în ziua de 23 iulie se lansa filmul *Salt*.

²⁷ Vezi lucrarea *Flexible Intelligence and Higher Education*, sesiunea internațională de comunicări științifice AFASES 2010, Brașov, 27-29 mai 2010.

²⁸ Este vorba despre *citizens as intelligence volunteer* din literatura anglo-saxonă și pe care am putea să-l interpretăm ca preluarea voluntară de către cetățeni a inițiativei în materie de intelligence și securitate națională.

Este interesant de analizat, în acest context, materialul²⁹ prezentat cu pseudonime, de către foști absolvenți ai Academiei CIA, material ce face referire directă la unul dintre cele mai celebre filme ce tratează acest subiect al recrutării personalului – *The Recruit*³⁰. Ofițerii CIA ce analizează „realismul” filmului pomenesc de paranoia manifestă în film față de „testarea” permanentă a cursanților, diferențele notabile dintre ceea ce se face cu adevărat la cursurile *Fermei* și ceea ce este prezentat în film.³¹ Din nefericire s-a constatat că și în România, cei mai mulți dintre candidații Academiei Naționale de Informații au fost influențați în decizia lor de a se alătura serviciilor de intelligence, de filmul menționat anterior.

Revenind la discuția referitoare la cauzele atenției sporite acordate de către serviciile de informații producțiilor cinematografice, vom aborda un subiect îndelung dezbătut – teoria conspirației. Americanii (și nu numai ei) au nutrit întotdeauna o neîncredere aproape „patologică” față de guvernul central³² (federal). Anchetele Congresului american, ce au avut în „vizor” activitatea serviciilor, au dezvăluit publicului larg numeroase situații în care, cu acceptul Guvernului, serviciile au desfășurat operațiuni ce depășeau, cu mult, mandatul instituțional specific într-o societate democratică. În ceea ce îi privește pe americani, teoria conspirației este alimentată și de ambiguitățile legate de responsabilitățile intelligence-contraintelligence ale FBI³³ și CIA, fără a mai detalia aici și angoasa întregii societăți civile americane dar și globale față de imensele și atât de secretizatele capacități

---

²⁹ Material accesibil on-line în *Studies in Intelligence* vol.53, nr.2 Supliment de vară, 2009, accesibil la <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/>.

³⁰ *The Recruit* (2003) cu Al Pacino și Colin Farrell în rolurile principale.

³¹ autorul analizei recunoaște că prezentarea antrenamentelor, pregătirii de bază așa cum sunt ele de fapt, nu are nimic atât de spectaculos încât să aducă importante succese de box-office, ba chiar această pregătire de bază poate fi considerată uneori foarte plictisitoare.

³² O lucrare foarte bine documentată, pe acest subiect este cea a autorului Gary Wills, *A Necessary Evil: A History of American Distrust of Government*, New York, Simon and Shuster, 1999.

³³ F.B.I-Federal Bureau of Investigation și C.I.A. Central Intelligence Agency, își dispută încă responsabilitățile în materie de contraspionaj și contrainformații, deoarece din punct de vedere legal C.I.A are competențe doar în plan extern, iar F.B.I. este și o instituție de aplicare a legii. Conceptul *homeland security* introdus după 11 septembrie 2001, precum și înființarea D.N.I-Directorate of National Intelligence (instituție ce preia rolul de coordonator al întregii comunități americane de informații, rol deținut până atunci de CIA), par să fi redus o parte dintre tensiunile legate de protecția securității americane pe teritoriul SUA.

ale N.S.A.³⁴ Neîncrederea populației în serviciile de informații vine și din permanenta amenințare a politizării acestora. Istoria a dovedit deseori, că nu numai regimurile totalitare utilizează serviciile de informații în scopuri politice, personale. De la scandalul Watergate și până la scandalul armelor de distrugere în masă din Irak, fie că a fost vorba de supravegherea oponentilor politici din interior sau doar de susținerea unor anumite politici (interne sau externe), serviciile americane au eșuat deseori în menținerea „firului roșu” între politică-politicieni și analiști-manageri în intelligence, iar Hollywood-ul profită din plin de pe urma acestor eșecuri. *Spytainment-ul*³⁵ prezintă politicile internaționale, ca o permanentă luptă pentru supraviețuire, în prim planul căreia se află serviciile de intelligence, organizații monolitice, opace, suspicioase, fapt ce afectează profund imaginea serviciilor, politicile de transparență ale acestora, politicile de recrutare și chiar cultura de securitate la nivel național.

Bibliografie

1. Aldrich, Richard. *The Hidden Hand: Britain, America and Cold War Secret Intelligence*, London, John Murray, 2001.
2. Andrew, Christopher, *CIA și Casa Albă. Serviciul secret și președinția americană de la George Washington la George Bush*, Editura ALL, 1998.
3. Andrew, Christopher, *Secret Service: The Making of the British Intelligence Community*, London, Sceptre, 1991.
4. Black, Jeremy, *The Geopolitics of James Bond*, Intelligence and National Security, vol.19, nr.2, 2004, p.135-146.
5. Britten W. Alan, *Beyond Bond: Spies in fiction and film*, Editura Praeger, 2005
6. Der Derian, James, *The CIA, Hollywood, and Sovereign Conspiracies*, în *Queen Quarterly*, vol.10, nr.2, 1993, p.343.
7. Frattini, Eric, *MI6*, Editura Tritonic, 2008.
8. Miller, Michael *Shanghai on the Metro: Spies, Intrigue and the French*, Berkley, CA, University of California Press, 1994.
9. Storey, John, *Teorii culturale și cultura populară*, Editura Pearson Longman, 2009.
10. West, Nigel, *Fiction, Faction and Intelligence*, „Intelligence and National Security”, vol. 19, nr. 2, 2004, pp. 122-134.
11. Wills, Gary, *A Necessary Evil: A History of American Distrust of Government*, New York, Simon and Shuster, 1999.
12. Zegart, Amy B., *Spytainment: The Real Influence of Fake Spies*, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, vol. 23, nr. 4, pp. 599-622.

---

³⁴ National Security Agency.

³⁵ Industria de divertisment având în prim plan tot ceea ce este legat de spionaj.

Rolul intelligence în asigurarea securității nucleare: cazul Cernobâl

Roxana TUDORANCEA

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: rtudorancea@dcti.ro

Abstract

As the first part of an extensive research project related to the civil branch of nuclear power and the nuclear security at the beginning of 21st Century, this paper is dedicated to Chernobyl nuclear disaster. Our approach is one of lessons about the past from the crisis management point of view, focusing on political behavior and the management model followed in response if such events were to occur again. In this regard, our work-paper is shortly exposing a large-scale, general model for industrial disasters, based on Chernobyl experience and designed by David Marples who is closely analyzing Chernobyl case and its implications. Some documents from the Soviet Archives, recently revealed, to the public about the construction of nuclear power plant. This issue caught our attention as much as it involved KGB and these documents provide explanatory and understanding patterns in the way to act that was practiced by the Soviet regime.

Keywords: nuclear power plant, nuclear security, industrial large scale accidents, crisis management, affected communities recovery.

Introducere

Martie 2011 a fost un moment definitiv în geneza prezentului material. Evenimentele care au perturbat activitatea la centrala nucleară de la Fukushima, în urma cutremurului și a tsunami-ului din Japonia, fără îndoială, ne-au făcut pe fiecare dintre noi să ne amintim de episodul tragic al dezastrului de la Cernobîl, de la producerea căruia, o lună mai târziu, în aprilie 2011, aveau să se împlinescă 25 de ani și să ne punem întrebarea firească în ce măsură putem vorbi despre securitate deplină în condițiile folosirii energiei nucleare, chiar și în scop pașnic, industrial?

Fukushima a pus în alertă comunitatea internațională, cu atât mai mult cu cât sub ochii noștri desfășurătorul „stângaci”, al evenimentelor de prime time news avea loc într-o societate ultratehnologizată. În asemenea condiții, nu numai marile industrii producătoare de energie electrică pe baze nucleare, ci orice stat care dispune chiar și de o singură centrală-atomo electrică ar trebui înainte să găsească argumente în favoarea imunității sale la asemenea situații de criză, să poată să răspundă, după o analiză justă și cu deplină responsabilitate, la întrebări precum: *cât de pregătită este societatea noastră să depășească un episod dezastruos de tipul unui accident nuclear? Autoritățile naționale cu atribuții în domeniu pot fi descrise după principiul „omul potrivit la locul potrivit”, din punctul de vedere al competenței dar și al pregătirii pentru adoptarea unui comportament adecvat, atât pe linie de prevenire, cât și în situații limită, în caz de criză majoră sau evenimente fără precedent? Cât de bine își îndeplinesc instituțiile vizate acest rol? Sunt respectate normele internaționale în materie și nu se uită faptul că orice tehnologie, testată și evaluată sigură, la un moment dat, în evoluția sa, e afectată de uzură? S-a învățat ceva din experiențele trecutului?*

Raportându-ne la prioritățile Serviciului Român de Informații, nu putem exclude din dezbatere faptul că, în contextul abordării problemei riscurilor pentru securitatea nucleară națională, tot în martie 2011, două noi priorități au fost alocate SRI pentru perioada următorilor 5 ani, între ele și *securitatea nucleară*. Dacă prevenirea riscurilor pe acest palier va beneficia din partea SRI de deplină atenție și întregul concurs, nu trebuie să ometem faptul că activitatea de prevenire, la nivel național trebuie întregită și cu capacitatea și abilitatea unor instituții direct răspunzătoare de a se confrunta și a gestiona situații fără precedent.

Din cele expuse anterior recunoaștem complexitatea demersului nostru și ne propunem, în scopul asigurării unei cât mai bune înțelegeri a problematicii tratate, o expunere episodică. Un prim episod încearcă să răspundă la una dintre întrebările formulate anterior, aceea dacă: *S-a învățat ceva din experiențele trecutului?*

Apreciat drept „un eveniment istoric care a furnizat lecții de o valoare nemăsurată pentru industria nucleară și filosofia riscului”¹ Cernobîlul

---

¹ „It was a historic event that provided invaluable lessons for nuclear industry and risk philosophy.” Zbigniew Jaworowski, *Observations on Chernobyl disaster and LNT*, International Dose-Response Society, Dose-Response no. 8, 2010 ([http:// www.groenerekenkamer.nl/rkfiles/images/hemobylandLNT.pdf](http://www.groenerekenkamer.nl/rkfiles/images/hemobylandLNT.pdf)).

face, înainte de toate, obiectul unei lecții despre comportamentul spontan – dezorganizat adoptat ca răspuns la o criză majoră.²

Demersul nostru nu este dedicat descrierii modului în care accidentul s-a produs, părților afectate din infrastructura centralei sau evoluției nivelului radiațiilor - sunt date arhiprezente în literatura de mai mari sau mici dimensiuni scrisă de 25 de ani încoace despre Cernobîl. În focusul nostru intră *comportamentul adoptat de autorități în caz de dezastru* și, în mod special, comportamentul autorităților comuniste devenite victime ale propriului sistem ultracentralizat - un sistem care, de altfel, va colapsa la câțiva ani după producerea accidentului - autorități total nepregătite pentru gestionarea unor dezastru de o asemenea anvergură și care au demonstrat lipsă de responsabilitate în multiple situații, în acest caz, de la modul în care a fost construită centrala până la reacțiile imediate post-accident, evacuarea populației, sau măsurile adoptate pe termen mediu și lung, fără să excludem, comportamentul adoptat față de comunitatea internațională, marcat de emblema: *Război Rece*.

Importanța „fundației”

La momentul producerii accidentului, centrala nucleară de la Cernobîl era cea mai veche din Ucraina și singura care funcționa încă după modelul de reactor de tip RBMK; în 1986 de la Cernobîl era generată cea mai mare parte din energia electrică din URSS produsă pe baze nucleare; modelul, inițial de utilitate militară, destinat producerii de materiale în cadrul programului sovietic de înarmare nucleară, a fost readaptat folosinței civile în anii '70.³

---

² Marples David, *The Chernobyl Disaster: Its Effects on Belarus in Ukraine*, în Mitchell James K. (ed.), *The Long Road to Recovery: Community Responses to Industrial Disaster*, United Nations University Press, 1996, Capitolul 7 - *The accident and its immediate aftermath*, la <http://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uu211e/uu211e0h.htm> Trăsătura dominantă a perioadei imediate post - accident a fost confuzia. Potrivit declarațiilor martorilor, nici măcar personalul centralei nu a conștientizat semnificația catastrofală a accidentului în momentul producerii lui. Directorul Centralei nu a realizat că explozia s-a produs chiar în unitatea reactorului.

³ David Marples, *The Chernobyl Disaster... , The accident and its immediate aftermath*. Centrala nucleară de la Cernobîl era compusă din două seturi de reactoare gemene finalizate și un al treilea set neterminat încă, situat la 400m. depărtare; autoritățile sovietice vizau înlocuirea reactorului RBMK cu modelul mult mai răspândit de tipul VVER.

Cele mai multe probleme asociate centralei nucleare de la Cernobîl înainte de 1986 au fost legate de modul de construcție și de munca din interiorul sitului centralei. Declasificarea unor materiale de arhivă în anii '90 a făcut cunoscut faptul că problemele legate de construcție erau *suficient de serioase pentru a reprezenta un pericol la adresa mediului înconjurător*. Defectele de construcție au fost puse, în genere, pe seama modului dezorganizat în care industria sovietică opera, demonstrând faptul că nici chiar edificiile de importanță militară nu beneficiau de certitudinea securității construcției, nefiindu-le acordată atenția tehnică necesară.⁴

Între cele mai citate documente pe subiect se numără un Raport KGB, citat des de la declasificarea lui în 1992, care specifică că, în concordanță cu „informațiile aflate în posesia KGB, defecte de proiectare și încălcări de construcție și tehnologie în ansamblu au survenit în variate locuri la construcția celei de-a doua unități generatoare, la Centrala atomo-electrică de la Cernobîl, ceea ce poate duce la evenimente nefericite și accidente.” Între altele, se menționează că: „pilonii structurali din încăperea care adăpostește generatorul au fost ridicați cu o deviație de până la 100 de mm față de axele de referință [...]”, condiții în care conexiunea dintre piloni pe orizontală este absentă. Similar sunt constatate și specificate deviații la instalarea panourilor verticale, faptul că nu s-au respectat indicațiile proiectanților la amplasarea plăcilor de pe acoperiș; sunt precizate o serie de alte aspecte negative care țineau de modul de operare pentru unele structuri din ansamblul centralei atomo-electrice etc.. Aspecte extrem de grave sunt subliniate în Raport, exemplificăm: „Conducerea Directoratului Construcției

---

⁴ Ibidem. Citând dintr-un Raport KGB din 1979 (asupra căruia vom insista ulterior), făcut public în 1992, prin care sunt scoate în evidență multiple defecte în construcția ansamblului unității primului reactor, Marples aduce în discuție defectele/ deviațiile de construcție în diverse secțiuni ale Centralei și subliniază faptul că deviațiile de construcție la ansamblul Centralei nu au constituit un element de noutate în momentul declasificării documentelor, ci că au fost dezvăluite de diverse surse, printre care citează: ziarul ucrainean *Literatura Ukraina*, în care, chiar înainte de accident, la 27 martie 1986, Lyubov Kovalevska, jurnalist din Pripiat publica un articol despre defectele de construcție ale celui de-al cincelea reactor al Centralei, sau opinia susținută de omul de știință, dizident comunist, Zhores Medvedev, portivit căruia din rațiuni pur politice cel de-al patrulea reactor de la Cernobîl a fost pus în funcțiune înainte de data stabilită oficial și fără să fie efectuate testele adecvate de securitate apud. David Marples, *Chernobyl and Nuclear Power in the USSR*, St. Martin's Press, New York, 1986, pp. 118-124 și Zhores Medvedev, *The Legacy of Chernobyl*, W.W. Norton, New York, 1990, p. 12.

nu a acordat atenția cuvenită fundației de care depinde în mare măsură calitatea întregii construcții” sau că: ”Drumurile de acces la Centrala atomoelectrică de la Cernobîl necesită reparații urgente”.⁵

În Raport se mai precizează că: „Directorul adjunct al Directoratului Construcții, Tovarășul V.T. Gora a dat instrucțiuni de consolidare a fundației în multe locuri în care rezistența la apă în plan vertical a fost afectată. Abateri similare de la normele de construcție au fost permise și în alte secțiuni, cu acordul Tovarășului V.T. Gora și al Directorului grupului de construcții, Tovarășul IU. L. Matveev. Deteriorarea capacității de rezistență la apă poate să conducă la infiltrații de apă în stație și prin pânza freatică la contaminarea radioactivă a mediului înconjurător”.⁶

O serie de alte aspecte negative furnizate de Raport se refereau și la o monitorizare necorespunzătoare a regimului echipamentului de protecție, cu repercursiuni directe asupra muncitorilor prin înregistrarea a numeroase accidente de muncă și afectarea programului de lucru.⁷

Ca răspuns la sesizările KGB, Ministerul Energiei și Electrificării (MINENERGO USSR) a format o Comisie specială condusă de adjunctul Ministrului, F. V. Sapozhnikov, în scopul verificării calității construcției și a muncii în ansamblu la prima unitate a centralei de la Cernobîl. În timpul unei vizite de două zile, 5-6 martie 1979, a fost inspectată starea construcției

---

⁵ Raport – *Defecte de construcție la Centrala nucleară de la Cernobîl*, Comitetul Securității Statului, KGB (KGB Ucraina) către Comitetul Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, Direcția Generală, 21.02.1979, semnează Președintele Comitetului Securității Statului, KGB, IU. Andropov. Părți din Raport sunt disponibile on-line, în facsimil, în limba rusă la adresa <http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html> (la această adresă este disponibilă o secțiune a arhivei sovietice din fondul Bibliotecii Congresului SUA); în textul tradus și în limba engleză abundă detaliile de ordin tehnic, exemplificăm: „Wall panels have been installed with a deviation of up to 150 mm from the axes. The placement of roof plates does not conform to the designer's specifications. Crane tracks and stop -ways have vertical drops of up to 100 mm and in places a slope of up to 8°.”

⁶ Ibid.

⁷ Ibid. The cement plant operates erratically, and its output is of poor quality. Interruptions were permitted during the pouring of especially heavy concrete causing gaps and layering in the foundation. [...]Construction of the third high-voltage transmission line is behind schedule, which could limit the capacity utilization of the second unit. [...]As a result of inadequate monitoring of the condition of safety equipment, in the first three quarters of 1978, 170 individuals suffered work-related injuries, with the loss of work time totalling 3,366 worker-days”.

și a structurilor centralei. S-au constatat „încălcări ale tehnologiei de construcție și deviațiile de proiectare au fost documentate.”⁸

Pentru fiecare caz în parte au fost adoptate soluții specifice de inginerie a construcției, pentru a căror punere în practică, autoritățile vizate s-au implicat „în scopul eliminării deviațiilor și pentru a face ca structurile să fie conforme cu specificațiile proiectului original și cu documentele normative.” Unele deviații au fost corectate, iar pentru îndeplinirea măsurilor încă în desfășurare, Comisia a fixat un program strict. S-a constatat, totodată, buna funcționare a centralei în prezent și faptul că nici în viitor nu ar exista impedimente în funcționarea ei. Ținând cont de elementele specifice centralei nucleare și acordând o importanță de prim plan credibilității și securității operațiunilor sale, Ministerul Energiei și Electrificării (MINENERGO USSR) a emis un ordin pentru întărirea monitorizării standardelor tehnice și respectarea calității și muncii în ansamblul centralei de la Cernobâl.⁹

În formularea propriei opinii cu privire la ancheta declanșată ca urmare a sesizării KGB, CCPCUS confirmă la rândul său, defectele de construcție. Într-un document de sinteză pe această problemă, CCPCUS specifică faptul că cele mai multe dintre aceste nereguli de construcție au fost date în vileag de Inspectoratul Institutului „Gidroproekt” și de inspecția tehnică de la fața locului și că ele au fost documentate. Se adaugă, de asemenea, în același document, că pentru creșterea calității muncii în ansamblu la centrală și pentru întărirea controlului asupra pericolelor de incendiu sau iradiere Ministerul a publicat instrucțiuni speciale în care se stipulează: verificarea strictă a calității muncii de la construcția centralei, prin Comisia specială, constituită de Minister, îmbunătățirea calității legislației cu privire la regimul inspecțiilor, pregătirea personalului tehnic,

---

⁸ Notă – *Verificarea condiției structurale a primei unități a Centralei atomo-electrice de la Cernobîl* (Cernobîl AES), Ministerul Energiei și Electrificării (MINENERGO USSR) către Comitetul Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, 16.03.1979, semnată de adjunctul Ministrului, P. P. Falaleev, disponibilă în limba engleză la <http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html>. Ministerului Energiei și Electrificării - MINENERGO USSR i se subordona Centrala nucleară de la Cernobîl; MINENERGO USSR era responsabil cu industria producătoare de energie electrică și cu îndeplinirea cerințelor din Planul cincinal în sectorul energetic; la conducerea lui se afla în această perioadă P. S. Neporozhni.

⁹ Ibidem.

întărirea procedurilor prevăzute în caz de incendiu și monitorizarea respectării măsurilor de securitate.¹⁰

Acțiune centralizată sau descentralizată¹¹ - același rezultat

Potrivit propagandei sovietice industria nucleară a țării era *imună* în fața accidentelor și mai mult decât atât, făcându-se comparație cu Vestul, se susținea ferm faptul că un accident nuclear nu se putea petrece în URSS; mergând pe acest raționament pregătirea pentru accidente specifice domeniului nuclear era una minimală. Centrala de la Cernobîl, asemenea altor grupuri nucleare industriale de pe teritoriul Uniunii Sovietice ducea lipsă de echipament de protecție, dispozitive de tip *Geiger* necesare monitorizării radiațiilor și o procedură aplicabilă în cazul unui accident sever. O pregătire adecvată, se pare, se făcuse numai pentru incidente de tipul izbucnirii unor incendii de mici dimensiuni în interiorul centralei sau accidentării minore a muncitorilor.

Același tip de *laxitate* a fost aplicată regulamentului din interiorul centralei, în sensul că unor operatori le-a fost permisă acțiunea de demontare a unor dispozitive de importanță vitală pentru securitatea stației (plăcuțele de grafit), în condițiile în care, numai personalul cu rol cheie în conducerea centralei (Directorul centralei, inginerul șef) ar fi fost pregătit pentru desfășurarea unor acțiuni cu grad de pericolozitate sporit, asemenea celei desfășurate de operatori, deși ea a fost catalogată drept *un control de rutină*.¹²

Un anunț¹³ oficial cu privire la accident a fost dat de Moscova la 2 zile¹⁴ după producerea lui (28.04.1986); evacuarea populației din Pripiat a

---

¹⁰ Notă (Sumar): *Defecte de construcție la Centrala atomo-electrică de la Cernobîl (Cernobîl AES)*, Comitetul Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, 23.03.1979, semnată de Președintele Secției Construcții a CCPCUS, V. Frolov, disponibilă în limba engleză la <http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html>.

¹¹ Subtitlul are în vedere și perioada în care fostele Republici Socialiste Sovietice Ucraina și Belarus au fost puse în situația de a gestiona singure, pe termen lung, efectele dezastrului, în condițiile dezmembrării URSS. Nu s-au înregistrat schimbări notabile; din contră, unele aspecte au fost agravate în perioada de tranziției, pe fondul schimbării regimurilor politice și crizei economice generate de schimbare.

¹² David Marples, *The Chernobyl Disaster..., The accident and its immediate aftermath*

¹³ Ibidem. Se anunța cu această ocazie numirea unei Comisii speciale, însărcinate cu „lichidarea consecințelor accidentului” condusă de Boris Shcherbina.

fost hotărâtă la 40 de ore după producerea accidentului. Aceste două aspecte demonstrează faptul că „Moscova a manifestat igoanță față de dezastrul de la Cernobîl o bună perioadă după producerea lui”. Mai mult decât atât, se pare că autoritățile din Ucraina¹⁵ au anunțat prompt Moscova despre accident, dar nu a existat o reacție rapidă din partea Moscovei. Cele mai multe păreri înclină să aprecieze că autoritățile sovietice centrale nu au realizat gravitatea și implicațiile majore ale accidentului; în același timp, nici autoritățile sovietice de la nivelul republicilor - RSS cele mai afectate de dezastru: Ucraina și Belarus - nu au fost doritoare să desfășoare inițiative independente ca răspuns la criză.

Evacuarea

Schimbări în gestionarea situației au început să se înregistreze abia după 2 mai 1986, dată care a culminat cu vizita unor reprezentanți ai Biroului Politic (Nikolai Ryzhkov și Yegor Ligachev) la Cernobîl; s-au

---

¹⁴ Reacția autorităților sovietice de a nu recunoaște accidentul decât constrânși de împrejurările internaționale în care apar informații despre producerea lui, cu întârziere, este tipică pentru ceea ce Karl Weick (preluând din teoriile mediului organizațional și transpunând în propria abordare la teoria sensemaking, prin prezentarea evoluției sindromului Battered Child Syndrom -BCS) prezenta drept *the fallacy of centrality*, reflectată prin formula: *If I don't know about this event, it must not be going*. Găsim aici lipsa capacității de a recunoaște problemele reale, cu atât mai puțin de a le soluționa, lipsă determinată de un mod de comportament caracterizat prin secretomania excesivă și care a contribuit substanțial la erodarea sistemului sovietic, egocentrismul și rezistența unui sistem intrat în faza de început de colaps. Dacă Weick discuta despre cum reputația personală este implicată prin modul în care vedem o problemă, noi am transpus ideea la reputația unui regim – cel sovietic, incapabil să recunoască că ar avea vreo problemă decât atunci când s-a dovedit a fi prea târziu. Weick. K. E, *Sense-making in organizations*, Sage Publications, London, 1995, pp.1-6 (<http://www.google.com/books>).

¹⁵ Ibid. În 1986 conducerea Ucrainei era reprezentată de Oleksandr Lyashko care ocupa funcția de Premier și Volodymyr Shcherbytsky pe funcția de șef de partid; Volodymyr Shcherbytsky – *aparatic* de eră Brejnev - a avut o activitatea aproape nulă în perioada imediată producerii accidentului, desfășurând 3 vizite scurte la Cernobîl, fără să emită nici o declarație importantă legată de accident; potrivit opiniei lui D.Marples, cu câteva excepții individuale, „comportamentul membrilor partidului său în cazul accidentului a fost unul confuz, temător și incapabil să furnizeze un răspuns la situația de urgență.” Ceea ce s-a decis a fost practic așteptarea ordinelor Moscovei.

purtat discuții cu autoritățile ucraineene și s-a decis evacuarea populației de pe o distanță de 30 de km, din aria limitrofă centralei.¹⁶

Limita de 30 de km stabilită pentru evacuare, după cum s-a dezvoltat ulterior, a fost aleasă în mod arbitrar, „fără să acopere întreaga arie grav afectată de valul radioactiv”. Ceea ce s-a raportat a fost faptul că 135.000 de persoane au fost evacuate între 27.04.1986 și 31.05.1986, dar acest fapt nu a însemnat că evacuarea a fost una de succes astfel încât evacuații să ajungă în zone sigure, ferite de contaminare; astfel, 45.000 de persoane evacuate au fost transportate dinspre sudul oblastiei Gomel (Belarus) spre nord, zonă în care s-a dovedit ulterior, s-a înregistrat un înalt nivel al radiațiilor, o zonă practic puternic contaminată; la fel s-a întâmplat și în cazul evacuirilor din Ucraina, evacuații au fost mutați în apropierea raionul Poleskoe, zonă la scurt timp puternic afectată de valul radioactiv răspândit asupra întregii Europe. În aceste condiții, evacuații au trebuit să fie mutați din nou din noile locuri de rezidență. Mai mult decât atât, ceea ce nu s-a știut atunci a fost faptul că numărul populației evacuate reprezenta numai o parte din totalul populației care trăia în zonele contaminate.¹⁷

Se pare că această arie de 30 de km a fost stabilită de cei doi reprezentanți ai Biroului Politic din rațiuni pur locative, ținându-se cont doar de locuințele disponibile pentru evacuați, ceea ce denotă un mod rudimentar de a lua decizii, o lipsă totală de experiență în a trata o situație complexă și de a decide în consecință, fără să mai menționăm faptul că în cadrul acestei decizii un rol important cântărea opinia formulată de oamenii de știință, dată fiind natura dezastrului. Ori problema exclusivă a asigurării locuințelor pălea vizibil dacă se conștientizau proporțiile dezastrului, dacă se ținea cont

---

¹⁶ Ibid. Cernobâlul - district în oblastia Kiev - atingea în 1986 o populație de 10.000 de locuitori; la 12 mile nord de Cernobâl era amplasată centrala nucleară; la 2 mile de ansamblul construcțiilor centralei, se situa orașul Pripiat în care sălășluia o comunitate constituită în anii '70 din muncitorii de la centrală, cu o populație estimată pentru 1986 la cifra de 45.000 de locuitori; la 8 mile nord de Pripiat era situată frontiera dintre RSS Ucraina și oblastia Gomel din RSS Belarus; căile de acces înspre/dinspre centrală se aflau într-o situație precară, realitate constatată și în documentele de arhivă citate anterior; de asemenea, lipsa amplasării unor spitale în vecinătatea Centralei a avut importante consecințe negative după producerea accidentului, în condițiile în care răniții afectați grav de radiații au fost transportați până la Kiev, iar răniții cu arsuri grave, pe calea aerului, până la Moscova. Cifrele cu privire la populație furnizate de D.Marples aparțin Comitetului de Stat pentru Statistică al RSS Ucraina și se referă la anul 1984.

¹⁷ Ibid.

de consecințele radiațiilor asupra stării de sănătate a populației¹⁸, dacă atenția autorităților se concentra pe acțiuni de răspuns la dezastru și nu pe ascunderea lui.¹⁹

Dealtfel, un element important care a cântărit în luarea acestei decizii a fost faptul că atât în interiorul Uniunii cât mai ales în afara ei nu s-a dorit să se lase impresia de anormalitate – totul a fost cât se poate de normal, de la plimbarea copiilor în parc în primele zilele de la accident, la organizarea întrecerilor sportive muncitorești locale, sau la organizarea celebrelor manifestații populare în ziua de 1 Mai 1986.

„Strategia” regimului sovietic

În contrast cu modul ezitant și dezorganizat de comportament fizic în acțiunile de răspuns post - dezastru, acțiunea agențiilor sovietice de propagandă a fost una mult mai decisivă, caracterizată prin trei tipuri diferite de răspuns: *reasigurarea publică, abaterea atenției de la critică (față de modul în care s-a produs accidentul) și cooperarea selectivă cu agențiile externe.*²⁰

Mai întâi și-au făcut simțită prezența acțiunile destinate asigurării opiniei publice că situația creată nu reprezenta pericol ci este ținută sub control, asigurări furnizate într-un ton optimist, total lipsit de realism.

---

¹⁸ Între studiile perioadei actuale care oferă o evaluarea științifică a efectelor radiațiilor asupra stării de sănătate, explicarea ipotezelor și rezultatelor obținute, precum și a diverselor estimări oferite pe parcursul celor 25 de ani, recomandăm: Zbigniew Jaworowski, *Observations on Chernobyl after 25 years of Radiophobia*, 21st Century Science & Technology, Summer 2010 (<http://probeinternational.org/library/wp-content/uploads/2011/03/Observations-on-Chernobyl-21st-Century-1.pdf>) sau Zbigniew Jaworowski, *Observations on Chernobyl disaster and LNT*, International Dose-Response Society, Dose-Response no. 8, 2010 (<http://www.groenerekenkamer.nl/grkfiles/images/ChernobylandLNT.pdf>).

¹⁹ Nu putem să nu ne permitem aici un scenariu, deși el ar putea fi interpretat *science fiction* având în vedere relația autorități – cetățeni sub regimul sovietic: poate că evacuarea populației și implicit problema locuințelor ar fi avut mai multe șanse de reușită (accentuăm aici insuccesul acțiunii din prisma efectului dezastruos avut de evacuare prin expunerea populației la radiații), dacă guvernul sovietic, după ce ar fi recunoscut latura catastrofală a accidentului în mod public, ar fi desfășurat doar o *campanie patriotică*, pentru care avea experiența deceniilor, *îndemnând* ca fiecare familie sovietică dintr-o zonă sigură să adăpostească o familie de evacuați. Latura practică a întregii acțiuni se rezuma la mijloace și costuri de transport, oricum desfășurate în acțiunea de *evacuare dus – întors* întreprinsă, însă presupunea o bună organizare și capacitatea persoanelor aflate în poziția de a decide de a trata o situație complexă.

²⁰ David Marples, *The Chernobyl Disaster..., The accident and its immediate aftermath.*

Asemenea tip de *informare publică* s-a manifestat din mai 1986 și a continuat și în anul următor, scopul fiind acela de a da impresia de normalitate, dusă la extremă prin încercarea de *a fi indusă* chiar de la locul accidentului.²¹

Decizia Ministerului sovietic al Sănătății a fost aceea de a nu furniza informații legate de accident imediat după producerea lui. În condițiile în care dezastrul de la Cernobîl a căpătat la scurt timp proporții internaționale, guvernele străine și oamenii de știință și-au exprimat disponibilitatea de a acorda sprijin; în acest context a fost necesar să fie făcute publice unele cifre legate de numărul victimelor, însă declarațiile cu privire la victime nu au fost unele lipsite de controverse.²²

Mult timp după producerea accidentului, controversa a fost o caracteristică de bază și pentru datele transmise de autoritățile sovietice cu privire la nivelul radiațiilor. În ziua în care ministrul sănătății din Ucraina, Anatolii Romanenko, dădea asigurări la Radio Kiev, că radiațiile la Cernobîl se situează în limitele naționale și internaționale, se mai înregistra, printr-o nouă explozie, *o erupție neașteptată de material radioactiv* de la reactorul distrus (09.05. 1986), fiind afectată o arie de până la 40 de mile din vecinătatea centralei. În același spirit de mascare a realității, în Ucraina și Belarus, la 13 mai 1986, se raporta că nivelul radiațiilor rămâne același ca înainte de accident²³, fiind nevoie să se recunoască abia după 3 ani că

---

²¹ Ibid. Cetățenii evacuați au fost informați că această măsură va fi valabilă doar trei zile pentru ca să-și ia cu ei cât mai puține bunuri personale și să fie scurtată durata realizării evacuării. Pe fondul informațiilor eronate furnizate de autorități, la scurt timp după recunoașterea producerii accidentului, oamenii au fost privați de cele mai elementare cunoștințe cu privire la modul în care ar trebui să-și protejeze sănătatea și să acționeze în asemenea cazuri; în regiunile din aria de 30 de km evacuată au continuat activitățile din agricultură sau industrie normale, elemente care probează încă o dată lipsa de responsabilitate a autorităților.

²² Cifrele s-au limitat la categoriile de victime aflate în vizorul opiniei publice din spitale, între echipajele de stingere a focului, între muncitorii care au sărit în ajutorul echipelor de pompieri. Cifrele declarate oficial au fost inițial de 6 morți (numărul morților crescând până în vara anului 1986 la 31) și 35 de răniți grav.

²³ Ibid. apud Sakharov, Andrei, *Memoirs*, Vintage Books, New York, 1992, p.608. În *Memoriile* sale renumitul om de știință Andrei Sakharov, recunoaște cu rușine propria greșeală făcută prin a cădea victimă acestei *campanii de asigurări false date publicului de autoritățile sovietice*, dovedind ignoranță în interpretarea datelor, în sensul că nu a admis ipoteza că, în mod deliberat cifrele nu reflectă realitatea. În ansamblu, Sakharov apreciază că cifrele prezente în presa sovietică cu privire la nivelul radiațiilor au fost cu cel puțin un procent sub limita reală a lor. Faptul că un savant precum Sakharov a fost captivul acestei campanii de false reasigurări publice (potrivit căreia consecințele accidentului de la Cernobîl sunt limitate și strict ținute sub

rapoartele făcute publice în această perioadă, cu privire la nivelul radiațiilor au fost incomplete sau eronate, în condițiile în care cercetători independenți au făcut măsurători în zone rurale din aceste republici unionale infirmând aceste rapoarte.

Și dincolo de granițele URSS se încerca aceeași inducere a stării de normalitate, cu toate că a doua explozie de la reactorul nr.4 nu a fost recunoscută oficial până în iunie 1989 și nici nu a fost menționată în Raportul sovietic înaintat Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA) în august 1986, Raport pe care observatorii din afară îl apreciau drept o dovadă de deschidere din partea liderilor sovietici.²⁴

Rolul jucat de Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) și fizicienii străini a oferit, la rândul său, suficiente controverse; ajungându-se ca și Directorul General AIEA, Hans Blix să fie *inclus printre actorii* acestei campanii de false asigurări. În conferința de presă ținută după prima sa vizită la Kiev (05 mai 1986), Blix declara că „viața în apropierea Cernobîlului se desfășoară normal, școlile au fost deschise și sunt mulți turiști străini pe străzi. Nu după mult timp, terenurile din apropiere vor fi recultivate și așezările din jurul centralei vor fi sigure pentru locuit.” La 11 mai 1986 oamenii de știință care au vizitat situl dezastrului țineau o conferință de presă și dădeau asigurări că la Cernobîl *situația se stabilizează*.²⁵

Concluzii: Managementul crizelor și modelul Marples

Bazându-se pe *experiența Cernobîl*, David Marples construiește un model general, aplicabil, pe scară largă, accidentelor industriale cu implicații internaționale, accentul fiind pus pe răspunsurile oferite în asemenea cazuri, în cadru organizațional, fie răspunsuri de natură politică, fie răspunsuri bazate pe latura legală.²⁶

---

control) demonstrează eficacitatea obținută de sovietici prin desfășurarea ei. Marples citează și anumite publicații locale cu declarații asemănătoare.

²⁴ Marples David, *The Chernobyl Disaster... The accident is "under control"*, apud. Medvedev, Zhores. 1990. *The Legacy of Chernobyl*. New York: W.W. Norton, p. 65.

²⁵ Ibidem

²⁶ Marples David, *The Chernobyl Disaster...*, Capitolul 7, *Stages of crisis management*. Lucrarea căreia acest capitol aparține, citată anterior: *The Long Road to Recovery: Community Responses to Industrial Disaster* a apărut ca rezultat al Proiectului de cercetare: *Community Responses to Industrial Hazards*, desfășurat în cadrul Environment Programme, United Nations University. Între obiectivele majore urmărite de proiect s-au numărat studierea cazurilor în care s-a înregistrat dezmembrarea societală, cauzată de o serioasă contaminare a mediului, sau schimbul de informații și învățăminte cu privire la

Stagiile diferite de management în situații de criză sunt dependente de natura specifică a accidentului. Variabila esențială nu este reprezentată aici de magnitudinea unei crize ci de natura organizațiilor responsabile implicate, făcând distincția între responsabilitatea corporatistă – legală ca natură în managementul de criză și partea responsabilă reprezentată de un guvern, caz în care managementul de criză va fi unul predominant politic în natura lui. Autorul consideră că, surprinzător, caracterul regimului politic (totalitar, democratic) nu are un impact semnificativ în managementul situațiilor de criză și argumentează prin prezentarea similitudinilor între acțiunile unor guverne precum SUA, Marea Britanie și URSS în asemenea cazuri.

Prin urmare, se constată că răspunsurile adoptate de guvernele confruntate cu situațiile de criză, apropiată celei de la Cernobîl, politic și legal, sunt asemănătoare. Tipică este negarea magnitudinii crizei și încercarea de a ascunde sau clasa datele în legătură cu criza, în mod special cele legate de efectele crizei, pe termen scurt și lung, asupra sănătății. Clasa conducătoare/ guvernării nu-și acceptă, legal sau operațional, cuplabilitatea față de producerea unui dezastru. În cazul Cernobîl, după mult timp, guvernele din Ucraina și Belarus au dat publicității documente oficiale cu privire la compensațiile acordate rezidenților din comunitățile contaminate. Guvernul sovietic nu a acceptat niciodată responsabilitatea totală față de consecințele Cernobîlului, în mod special în aspectele lui internaționale, legate de extinderea valului radioactiv asupra întregii Europe și afectarea radioactivă a anumitor comunități. Refuzând să-și asume vina, guvernul sovietic a fost urmat pe acest drum atât de băătorit și de viitoarele guverne naționale din fostele republici unionale.

Acțiunea victimelor în managementul crizelor joacă un rol important și este o temă care re apare atât în termeni politici cât și legali, putând

---

procesul de refacere urmat de societate după asemenea experiențe. O preocupare deosebită a fost dedicată abordării unor episoade nefaste de acest tip ca *lesson learnt*, în scopul evitării lor în viitor, sau în cazul în care ele nu pot fi evitate, învățămintele de această natură să favorizeze o mai ușoară refacerea pentru comunitățile afectate. Dedicată categoriei *dezastrelor surpriză*, cartea se concentrează pe problemele relativ neglijate în procesul de refacerea pe termen lung în cazul dezastrelor industriale și face apel la *un nou sistem de conceptualizare și management în cazurile de hazard și dezastru industrial*. Pe lângă *modelul propus*, autorul emite, de asemenea o serie de observații de valoare, relevante pentru perioada post-dezastru în subcapitolul: *Suggestions for a general model of recovery from industrial accidents*.

mobiliza de la un număr mic de indivizi până la organizații de mari proporții precum Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare - OECD sau Agenția Internațională pentru Energie Atomică – AIEA, însă, aceeași dinamică a intereselor care determină acțiunea se aplică și aici.

Chiar dacă nu este total independentă, mass-media reprezintă un alt factor important în managementul crizelor; este în principal o forță reactivă puternic obligată în multe situații, să fie dependentă de sursele apropiate de la fața locului. În condițiile în care asemenea situații se mișcă rapid și se schimbă într-un ritm alert, mass-media se află în poziția de a furniza informații, pe care în circumstanțe obișnuite, de normalitate le-ar respinge nefiind justificate sau neputându-se corobora.

Marples consideră că un model la scară largă de accident industrial este imposibil de cuantificat, în condițiile în care multiple elemente depind de acțiunea părților responsabile și de reacția victimelor. *Întrebarea cheie nu se referă la modul în care un accident este condus/gestionat ci de ce este el condus/gestionat după o anumită stereotipie?*

Grupurile de interes implicate în orice accident industrial constau în trei categorii: învinuții/damnații (operatori, conducători de obiectiv), toți cei socotiți că au fost afectați (victimele) și un grup *nesigur* reprezentat de mass-media. În cazul celor mai multe accidente industriale acțiunile fiecărui grup sunt deosebit de consecvente și urmează un model identificabil de conflict care se dorește a fi soluționat.

În atenția noastră vor intra în perioada următoare, sub genericul de *Securitate Nucleară*: o analiză a evenimentelor recente de la Fukushima destinată surprinderii modului în care reglementările internaționale în materie de securitate nucleară civilă sunt formulate, au fost aplicate pe caz și dacă ele au suferit modificări, direct influențate de dezastrul de la Cernobîl; un studiu asupra perspectivelor industriei energiei nucleare în secolul XXI menit să surprindă principalele tendințe manifestate în domeniu după evenimentele de la Fukushima și dezbaterile alimentate pe acest fond la nivel internațional, comunitar și național; cu această viziune asupra trecutului și asupra contextului internațional din domeniu ne vom concentra atenția asupra situației existente în materie de securitate nucleară civilă în cadrul național, printr-un studiu dedicat României.

Bibliografie

1. ***Biblioteca Congresului SUA, *Defecte de construcție la Centrala nucleară de la Cernobîl AES*, Raport - Comitetul Securității Statului, KGB, 21.02.1979 (<http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html>).
2. ***Biblioteca Congresului SUA, *Verificarea condiției structurale a primei unități a Centralei atomo-electrice de la Cernobîl (Cernobîl AES)*, Notă - Ministerul Energiei și Electrificării (MINENERGO USSR), 16.03.1979 (<http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html>).
3. ***Biblioteca Congresului SUA, *Defecte de construcție la Centrala atomo-electrică de la Cernobîl (Cernobîl AES) - Sumar* - Notă, Comitetul Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, 23.03.1979 (<http://www.ibiblio.org/pjones/russian/Chernobyl.html>).
4. Jaworowski Zbigniew, *Observations on Chernobyl after 25 years of Radiophobia*, 21st Century Science & Technology, Summer 2010 (<http://probeinternational.org/library/wp-content/uploads/2011/03/Observations-on-Chernobyl-21st-Century-1.pdf>).
5. Jaworowski Zbigniew *Observations on Chernobyl disaster and LNT*, International Dose-Response Society, Dose-Response no. 8, 2010 (<http://www.groenerekenkamer.nl/grkfiles/images/ChernobylandLNT.pdf>).
6. Mitchell James K. (ed.), *The Long Road to Recovery: Community Responses to Industrial Disaster*, United Nations University Press, 1996 (<http://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uu211e/uu211e0h.htm>).
7. Țarcă Ștefan(dr.), *Mecanisme internaționale de supraveghere și control în domeniul neproliferării armelor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă*, Editura Lumina Lex, București, 2002.
8. Weick. K. E, *Sense-making in organizations*, London: Sage Publications, 1995.

Un deceniu de la 9/11

Conf. univ. dr. Nicolae IANCU
Serviciul Român de Informații
e-mail: iancu.nicu@gmail.com

Motto

*„A construi poate
însemna o sarcină lentă și
laborioasă de ani de zile. A
distruge poate fi actul necugetat
al unei singure zile.”*

(Winston Churchill)

Abstract

Theoretical review of security concepts has increased constantly in the last few years. Security literature is vast but, all of a sudden analysis indicators become obsolete or irrelevant have. Establishing general available characteristics of the security remains a challenge. The security events dynamics poses an overwhelming challenge for the decision makers' political agenda priorities. The wide range of risks and rhythm of significant security events determine a difficult enterprise for security theories. A scientific analysis of the security evolutions entails a profound historical introspection and an appropriate understanding of the security events with significant impact over the global evolutions.

Probably in the next period of time, hundreds of papers will be written regarding the period since 9/11. The aim of this paper is neither to identify the causes of the 9/11 event nor to establish the utility and the implementation level of subsequent measures planed to prevent similar events in the future. This paper aims to provide a perspective over the security context of the last 20 years, period of time dramatically divided in two decades by the unprecedented shock and suffering in the history of the United States from 9/11.

Keywords: September 11, 2001; „Iron Curtain”; globalization; intelligence; security environment; NATO; New World Order; Cold War; Security, terrorism; European Union.

Deceniul dinainte de 9/11

La sfârșitul anilor '80 totul părea controlabil și relativ ușor de înțeles. Divizarea sferelor de influență în două blocuri militare separate, simbolic, de o cortină de fier și standardizarea factuală a tipului de acțiune pe frontul Războiului Rece au produs o erodare a gândirii strategice anticipative printr-o modelare excesivă a prognozelor de securitate și o constanță pregnantă a indicatorilor de referință în realizarea analizelor strategice, operaționale sau tactice. Știm astăzi cât de aproximative au fost estimările reperelor de forță cuantificate în balanța de putere: numărul de componente nucleare, nivelul operațional real al diviziilor blindate, mobilitatea și puterea de foc a unităților combatante, eficiența rețelelor informative, calitatea informațiilor etc. Dar în anii '80 acestea reprezentau fundamente inexorabile ale prognozelor de securitate. Gradul de certitudine al mediului de securitate părea foarte ridicat, o posibilă provocare majoră din partea uneia dintre părți fiind doar o ipoteză abstractă a teoriei jocurilor de război.

Principalele caracteristici ale mediului de securitate din perioada Războiului Rece pot fi sintetizate astfel: existența unui singur inamic major care reprezenta o țintă simplă și inertială (previzibilă); presiune de timp scăzută; existența unor analiști mult mai experimentați, rodați pe o tematică staționară; surse de informații bine stabilite (Cooper, 2005). În baza acestor caracteristici, analiștii de *intelligence* au fost capabili să creeze baze de date relevante și să se concentreze pe tematici clar conturate și bine organizate. Aspectele culturale, societale și umane erau subjugate dimensiunii statale, iar dinamica relațiilor ierarhice era cunoscută și nu suferea schimbări majore.

Dezmembrarea surprinzătoare a Uniunii Sovietice a dăruit întreg acest eșafodaj peste noapte. Dintr-o dată lumea s-a trezit într-un context mult mai complex și, în mod cert mai confuz, dominat de o unică superputere, Statele Unite ale Americii, pe fondul apariției unor amenințări la adresa securității în forme cu totul noi. Destrămarea Uniunii Sovietice a condus în primul rând la apariția unor noi state, fenomen propagat și în afara granițelor unionale, ceea ce a dus implicit la apariția unor zone cu identitate proprie, disponibile pentru acaparare în interiorul sferelor de influență. Procesul de transformare a granițelor a generat în mod inerent și declanșarea unor tensiuni latente de natură istorică, culturală sau etnică. Nevoia crescândă de asigurare a unei stabilități în regiunile bogate în resurse energetice a determinat apariția unor noi modalități de manifestare a dominației prin soluții inedite de asociere a statelor poziționate în afara

cadrelor oferite de organizațiile internaționale existente. Formele extrem de dure de manifestare a terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă, amenințările specifice spațiului cibernetic, izbucnirea unor conflicte armate pe spații extinse din Balcani și până în Extremul Orient sau din Caucaz până în sudul Africii au pus sub semnul întrebării viabilitatea procedurilor clasice de proiectare a agendelor de securitate națională.

Într-un timp foarte scurt s-a conturat un nou spectru de amenințări complet diferit de riscurile de securitate prevalente în timpul Războiului Rece. Însă, în ultima decadă a secolului XX, metodologiile de analiză și prognoză nu au mai ținut pasul cu evoluțiile mediului de securitate. Principala diferență a fost determinată de „caracterul foarte pronunțat de incertitudine în ceea ce privește obiectivele adversarilor, viteza și nivelul de manifestare a acțiunii” (Goldman, 2001). Mai mult, apăruseră incertitudini determinate de tehnologiile ce trebuie contracarate și de fenomenologia conflictului prezumat. Ecuția complexă a incertitudinii a concurat la imposibilitatea stabilirii cu obiectivitate a scalei riscurilor în manifestarea amenințărilor. Perioada a fost marcată de o serie de eșecuri majore ale intelligence-ului de nivel strategic. Incapacitatea de avertizare timpurie a fost reliefată de inexistența armelor chimice irakiene, invocate ca principală sursă de insecuritate în regiunea Orientului Mijlociu începând cu 1991. De asemenea, inconsistența analizelor de intelligence a condus la proliferarea pronunțată a armelor de distrugere în masă, la manifestarea violentă a terorismului strategic începând cu atentatul asupra turnurilor World Trade Center din 1993, la punerea în practică a programului nuclear nord-coreean în 1994, la apariția rețelei globale a fundamentalismului islamic începând cu 1996, la intrarea Indiei și Pakistanului în rândul statelor deținătoare de arme nucleare în 1998 și în final la atacul fără precedent asupra simbolurilor democrației și puterii americane din 11 septembrie 2001 (Cooper, 2005) (Fukuyama, 2007) (Brzezinski, 2008).

Deși această lucrare nu își propune să detalieze cauzele care au făcut posibilă producerea atacurilor de la 11 septembrie, nu poate fi neglijat contextul instituțional al agențiilor americane de securitate după căderea zidului Berlinului. Nevoia definirii unui nou adversar și imperativul deținerii poziției de lider al informației strategice în susținerea deciziilor politice au favorizat apariția unei competiții acerbe între agenții. Pe lângă poziționarea în cadrul sistemului de securitate, devine esențial accesul la resursele bugetare. „Bugetul este cea mai importantă declarație politică a oricărui guvern. Partea de cheltuieli a bugetului ne spune « cine ce primește » din fondurile publice, iar partea de venituri ne spune « cine

suportă costurile »” (Mintzberg, 2008). Atunci când în „partea de cheltuieli” se găsesc serviciile de informații, publicul devine mult mai sensibil, iar guvernării trebuie să găsească un limbaj ancorat în sistemul de valori al națiunii prin formularea de priorități ale securității naționale ca fundamente ale bunăstării cetățeanului. După ’90, competiția pentru obținerea de resurse financiare s-a reflectat în incapacitatea definirii priorităților pentru securitate și într-o slabă coordonare a activităților de culegere și analiză a informației (Cooper, 2005). Consecința iminentă a fost acutizarea disfuncțiilor în cooperare, identificate printre principalele cauze ale eșecului anticipării atacurilor teroriste de la 11 septembrie. Cauza lipsei de comunicare dintre agențiile de intelligence a fost atribuită de specialiști factorului uman, mecanismele de cooperare fiind prevăzute în mod corespunzător de cadrul legislativ, în deplin acord cu principiile „nevoii de a cunoaște”, respectiv „nevoii de a disemina”, după cum relevă un raport destinat Comisiei 9/11, declassificat în 2009 (Grewe, 2004).

Căderea Zidului Berlinului a însemnat și schimbarea sistemului lent care dominase politica internațională după finalul celui de-al Doilea Război Mondial cu un sistem nou, „foarte bine uns și interconectat”, numit globalizare (Friedman, 2008). Să ne amintim totuși că înainte de globalizare s-a vorbit, este adevărat pentru scurt timp, despre un alt concept, „noua ordine mondială”. Acest concept asumat de președintele Bush senior a marcat o perioadă agitată în care s-a produs fragmentarea progresivă a Uniunii Sovietice, finalizată odată cu votul a 50 de milioane de locuitori ai Ucrainei pentru independență, la 1 decembrie 1991, dată ce poate fi considerată momentul de debut al supremației globale a Statelor Unite. Zbigniew Brzezinski sintetizează sugestiv conceptul de „nouă ordine mondială”:

O sintagmă ce avea avantajul de a însemna multe lucruri pentru mulți oameni. Pentru tradiționaliști, „ordinea” sugera stabilitate și continuitate; pentru reformatori, adjectivul „nouă” implica o reșezare a priorităților; pentru internaționaliștii idealiști, accentul pus pe „lume” comporta mesajul benign potrivit căruia universalitatea reprezintă steaua călăuzitoare a politicilor. (Brzezinski, 2008)

După rafinarea modelelor intelectuale ale noilor evoluții s-a cristalizat viziunea privind globalizarea. Ultimii zece ani ai secolului trecut au consemnat deschiderea a numeroase piețe globale, guvernate preponderent de încrederea investitorilor decât de puterea tradițională a statului. Avântul tehnologiilor concomitent cu expansiunea democrației în

lume au oferit oportunități unice pentru dezvoltare. În sine globalizarea pava un traseu cu sens unic spre democrație. Thomas Friedman conchide:

Acest nou sistem al globalizării – în care zidurile dintre țări, piețe și discipline sunt dărâmate într-o măsură tot mai mare – constituie un stadiu fundamental nou al noilor probleme, iar singura cale de a-l analiza, de a-l înțelege și de a-l explica este arbitrarea tuturor celor șase dimensiuni [piețele financiare, politica, cultura, securitatea națională, noile tehnologii și mediul înconjurător] accentuând perspective diferite, în momente diferite și în situații diferite, dar înțelegând întotdeauna că interacțiunea tuturor acestora reprezintă, cu adevărat, trăsătura definitorie a relațiilor internaționale actuale. De aceea, numai un globalist poate conecta în mod sistematic diferitele puncte, poate recunoaște sistemul globalizării și poate pune astfel ordine în haos. (Friedman, 2008)

În această simbioză globalizare-democrație, securitatea a căzut în mod inerent pe planul secund, în primul rând ca urmare a avântului economic al piețelor emergente. Fluxurile financiare impresionante și ratele de creștere economică care demolau orice teorie a raționalității au determinat declararea triumfului definitiv al liberalismului și economiei de piață ca cel mai eficient mijloc de organizare socială, fiind practic anunțat sfârșitul istoriei (Fukuyama, 1998). Era pusă sub semnul întrebării însăși viabilitatea statului ca fundament al teoriei relațiilor internaționale. Securitatea mai putea fi acceptată doar din perspectiva conceptului de *soft power* al lui Joseph Nye, construit pe valori, cultură, politici și instituții în scopul „atragerii” și „cooptării” în contrast cu „coerciția” și „acapararea”. Globalizarea are, bineînțeles, propria formă de manifestare a riscurilor, de la simplele neplăceri ale unei vieți excesiv de dinamice la vulnerabilitățile imense ale infrastructurilor vitale ale societății și dilema privind rolul securității private în asigurarea securității naționale.

Liberalizarea extinsă a piețelor a determinat în primul rând o competiție acerbă pentru accesarea resurselor energetice, în mod natural limitate. Primul deceniu al erei postindustriale anticipată încă de la începutul anilor '80 de Alvin Toffler, a marcat o perioadă de redesenare a faliiilor geostrategice din perspectiva necesității de a surprinde rolul și influența factorilor energetici sau impactul spațiului cibernetic asupra raționalului. A fost perioada bugetelor masive pentru stabilizare și reconstrucție, îndreptate spre regiunea Europei de Est și preponderent spre spațiul ex-sovietic pentru

ținerea sub control a armelor de distrugere în masă și izolării sau dezamorsării conflictelor înghețate. Această ultimă decadă a secolului XX a fost etapa proliferării formatelor multilaterale de cooperare și dialogului. Alianța Nord-Atlantică era mai puternică decât oricând. Comunitatea Europeană își consolida integrarea. Au fost anii dinamizării construcției europene, la 7 februarie 1992 se semna Tratatul de la Maastricht prin care se instituia Uniunea Europeană, urmând o perioadă de 15 de ani extindere, de la 12 state fondatoare la 27 de state, odată cu aderarea României și Bulgariei, în 2007.

Retorica primilor ani de după căderea Zidului Berlinului era că America și Europa vor juca împreună rolul de administrator global, într-o realitate strategică determinată de un parteneriat atlantic irefutabil. Acest parteneriat excedea cu mult dimensiunea apărării colective. Apartenența la acest spațiu asigura, în sine, suficiente garanții de securitatea încât state precum Suedia sau Finlanda să se simtă confortabil cu statutul lor de neutralitate, necesitatea intrării în NATO rămânând o simplă premisă de analiză teoretică. În schimb, statele care veneau din spatele Cortinei de Fier și-au stabilit ca principal obiectiv politic accesarea în Alianță. În iulie 1997, Polonia, Cehia și Ungaria au fost invitate oficial să adere la NATO, la numai două luni după nașterea *Consiliul Permanent Comun NATO-Rusia*, care avea să devină, în 2002, *Consiliul NATO-Rusia*, for de dialog politic cu „obiectivul de intensificare a acțiunilor comune în zone de interes reciproc și de a acționa împreună împotriva riscurilor și amenințărilor la adresa securității”¹ Un astfel de dialog era imposibil de acceptat în urmă cu numai un deceniu.

Ascensiunea Asiei era percepută ca o realitate a unei evoluții raționale pe termen lung, iar rolul principal în acest areal urma să fie deținut de Japonia, ca al treilea pilon al democrației „occidentale”. China cunoștea primele evoluții ale unei transformări sociale orientată spre încurajarea prudentă a inițiativei private, pe fondul dificultăților induse de menținerea controlului politic asupra tuturor regiunilor din interiorul propriilor granițe. În 1994, China primea din partea Statelor Unite clauza națiunii celei mai

---

¹ NATO-Russia Relations: A New Quality, Declaration by Heads of State and Government of NATO Member States and the Russian Federation, <http://www.nato.int/docu/basicctxt/b020528e.htm>.

favorizate din care fuseseră eliminate prevederile referitoare la drepturile omului și i-a deschis astfel drumul spre Organizația Mondială a Comerțului, fundament al extraordinarelor evoluții economice viitoare.

Din perspectiva interesului prezentei lucrări, nu trebuie neglijat faptul că destrămarea Uniunii Sovietice a avut un impact determinant asupra echilibrului din Orientul Mijlociu, urmare a dispariției sprijinului pe care URSS îl acorda statelor arabe, în special Irakului și Siriei în disputa acestora cu Israelul. Procesul de pace israeliano-palestinian a cunoscut evoluții sinuoase. De asemenea, înfrângerea sovieticilor în Afganistan a creat un vid de securitate în această regiune, care ulterior se va dovedi determinant pentru evoluțiile globale. La mijlocul anilor '90 Iranul semnează cu Rusia parteneriatul pentru construirea centralei Bushehr, profilând astfel o nouă sursă majoră de tensiune în Orientul Mijlociu. În aceeași perioadă, talibanii ocupă Kabulul instituind un regim fundamentalist islamic asupra unui stat puternic divizat pe criterii tribale. Terorismul îndreptat împotriva Occidentului și în special asupra Statelor Unite se intensifica pe măsură ce evoluțiile politice din regiune mergeau din ce în ce mai mult spre extreme.

Deceniul de după 9/11

La un deceniu de la sfârșitul Războiului Rece a avut loc cel mai dramatic act terorist din istorie, atunci când, la 11 septembrie 2001, Statele Unite au fost atacate în interiorul propriilor granițe de grupul islamist radical al-Qaeda. Ziua de 11 septembrie 2001 a determinat schimbarea fundamentală a modului de percepere a nevoii de securitate. Thomas Friedman evidențiază tragismul momentului 11 septembrie punându-l în antiteză cu data de 9 noiembrie 1989:

Gândindu-mă la ultimii 15 ani, în care lumea s-a aplatizat, mă frapează faptul că viața ne-a fost puternic schimbată de două date: 9.11 și 11.9, care reprezintă cele două forme rivale de imaginație ce acționează astăzi în lume: imaginația creatoare a lui 9 noiembrie și imaginația distrugătoare a lui 11 septembrie. Una a dărâmat un zid și a deschis ferestrele lumii [...] prin care privim. A făcut accesibilă o jumătate de planetă și i-a transformat pe locuitorii de acolo în potențiali parteneri și concurenți. Cealaltă a distrus World Trade Center, închizându-i pentru totdeauna ferestrele spre lume și ridicând între oameni alte ziduri, invizibile și solide, tocmai când credeam că 9 noiembrie le-a nimic pentru totdeauna. (Friedman, 2008)

Starea de confuzie la nivelul politicii mondiale care a urmat după 11 septembrie 2001 și noua abordare agresivă a strategiei de securitate de către Statele Unite au creat presiune asupra guvernelor din întreaga lume pentru a-și defini poziția față de atitudinea ofensivă de luptă împotriva terorismului impusă de Washington. Alternativele au fost clar exprimate de regimul neoconservator al lui George W. Bush: în lupta împotriva forțelor terorii nu există neutralitate, cine nu este alături de Statele Unite se situează pe poziția de a fi împotriva sa. Această atitudine extrem de tranșantă a făcut ca cea mai mare parte a decadelor de după 11 septembrie 2001 să fie marcată de influența deciziilor administrației americane în domeniul securității globale. Administrația Bush a inițiat măsuri politice de amploare, care au schimbat fundamental atât poziția statului american în relația cu proprii cetățeni, cât și poziția Statelor Unite în plan global. Deciziile fără precedent în domeniul securității pornesc de la adoptarea de către Congres a „Patriot Act” și merg până la invadarea Afganistanului și Irakului. Este epoca manifestării unui nou model de utilizare a forței din perspectiva manierei de formulare a direcțiilor de acțiune pentru reducerea riscurilor și eliminarea amenințărilor la adresa securității naționale. Prin documentele strategice ale securității naționale este asumat dreptul Statelor Unite de a utiliza în mod neîngrădit forța împotriva statelor considerate inamici ai democrației și libertăților fundamentale ale omului, fiind astfel adoptată strategia atacurilor preventive, în detrimentul atitudinii reactive ca răspuns la agresiuni².

Imensa concentrare de resurse de securitate în regiunea Orientului Mijlociu Extins și în Afganistan în deceniul ce a urmat după 11 septembrie pare să susțină în totalitate teoria lui Huntington referitoare la rolul determinant al „conflictului civilizațiilor” în evoluția politicii globale de după sfârșitul Războiului Rece. Sunt vremurile de apogeu ale hegemoniei americane globale. Militarii americani au fost dislocați în comandamente și baze militare noi din Caucaz până în Filipine și din Cornul Africii până în Asia Centrală. Practic Statele Unite au trupe combatante desfășurate pe toate continentele și exercită controlul asupra tuturor oceanelor lumii. Părea să fie epoca îngemănării succesului tuturor doctrinelor expansioniste americane, Wilson, Truman, Carter, Bush I și Bush II. Amplitudinea la care a ajuns puterea Statelor Unite este surprinsă elocvent de Zbigniew Brzezinski:

---

² Dreptul la acțiune preemtivă din doctrina Bush 2002.

Autoîncoronarea președintelui american ca Lider Global a fost un moment al timpului istoric, chiar dacă nu o dată precisă în calendar, având loc după prăbușirea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece. Președintele american a început să se comporte pur și simplu ca lider global, fără a avea vreo binecuvântare internațională oficială. Presa americană l-a proclamat ca atare, străinii s-au aplecat în fața lui, iar vizita la Casa Albă (ca să nu mai vorbim de Camp David) a devenit punctul culminant din viața politică a oricărui șef de stat sau de guvern. Călătoriile prezidențiale în străinătate au adoptat pompa expedițiilor imperiale, întrecând cu mult, din punctul de vedere al amplitudinii și exigențelor legate de securitate, ceremonialul omologilor. (Brzezinski, 2008)

Totodată, perioada de după 11 septembrie produce o puternică disoluție a autorității organizațiilor de securitate consolidate și general recunoscute. Este momentul în care aceste organizații sunt considerate prea birocratice și inerte pentru ritmul de transformare a mediului de securitate și atunci când se manifestă disfuncții, un sistem privit prin intermediul caracteristicii de autoreglare, poate căuta noi forme de manifestare. O astfel de formă de asociere conjuncturală a statelor care își are sorginea în atacurile de 11 septembrie este Coaliția internațională de luptă împotriva terorismului sau Coaliția de voință, constituită pe imperativul promovării și protejării drepturilor fundamentale ale omului și principiilor democrației occidentale. Această schimbare de paradigmă a securității este surprinsă extrem de rațional de Fareed Zakaria:

Statele Unite nu au avut nevoie de restul lumii sau de vechile mecanisme de legitimitate și cooperare. Noul imperiu global era cel care trebuia să creeze o nouă realitate – și acest argument a funcționat. Formula care explică politica externă a lui Bush este simplă:

Unipolaritate + 11 septembrie 2001 + Afganistan = Unilateralism + Irak (Zakaria, 2009)

Campania din Afganistan a beneficiat de o largă susținere populară în Statele Unite și de un sprijin internațional aproape unanim. A fost un

moment încărcat de emoție la scară globală. În schimb, deși o parte a apropiaților președintelui George W. Bush promovau cu vehemență necesitatea unui atac asupra Irakului ca o consecință logică a invaziei Afganistanului, această opțiune a fost extrem de controversată pe scena politică americană și pe plan internațional³. Guvernul taliban din Afganistan care adăpostea liderii Al-Qaeda și găzduia taberele de antrenament ale teroriștilor a fost răsturnat rapid de intervenția militară a Statelor Unite și aliaților săi. După un an și jumătate, regimul de la Bagdad a lui Saddam Hussein a fost spulberat, la rândul lui, de o puternică invazie terestră a trupelor americane. La 1 mai 2003, președintele Bush anunța obținerea victoriei în Irak printr-un discurs susținut în mod simbolic pe USS Abraham Lincoln⁴, în timp ce, secretarul apărării Donald Rumsfeld, anunța încetarea acțiunilor majore de luptă din Afganistan⁵. Au urmat operațiunile de asigurare a securității și reconstrucție a celor două țări, care au consumat și consumă și astăzi resurse uriașe.

Campania globală de luptă împotriva terorismului a ținut prima pagină a agendelor de securitate ale întregului Occident în prima jumătate a primului deceniu al secolului XXI. Cele două fronturi din Irak și Afganistan au prins ca într-un clește un alt adversar extrem de ostil al democrației, Iranul, care se presupune că devenise o sursă de alimentare și tranzit a forțelor insurgente din cele două țări, deci principalul factor de insecuritate a regiunii, statut amplificat și de continuarea programului său nuclear. În acest context de securitate regională, Israelul începe, în 2003, construirea zidului de securitate la granița cu teritoriile locuite de palestinieni, urmare a acordului celor două părți pentru o soluție care implică existența a două state.

Începutul noului secol a însemnat și continuarea unei perioade de puternic avânt economic global, cu rate de creștere accentuată în aproape

---

³ Adjunctul secretarului apărării, Paul Wolfowitz, a susținut tranșat necesitatea unui atac asupra Irakului, dar ideile sale au fost puternic combătute de secretarul de stat Colin Powell, fost șef al Statului Major General al Forțelor Armate ale SUA în perioada primului război din Golful Persic din 1991. Se pare că președintele Bush l-a încurajat pe Wolfowitz să-și amplifice discursul privind necesitatea unui nou război în Irak, alături de Condoleezza Rice, consilierul pentru securitate națională de la Casa Albă și Lewis Libby, șef de cabinet al vicepreședintelui Richard „Dick” Cheney. De asemenea, în plan internațional, Franța, Germania și Rusia și-au declarat față de dezacordul privind invazia Irakului.

⁴ <http://uspolitics.about.com>; <http://www.cbsnews.com> etc.

⁵ <http://www.foxnews.com>.

toate regiunile. Se remarcă ascensiunea Chinei susținută de o politică externă concentrată exclusiv asupra comerțului. Pe acest fond, China începe să capete un profil geostrategic din ce în ce mai relevant. Se remarcă, de pildă, interesul său pentru construirea relațiilor economice cu Africa, continent cu bogate resurse naturale, în special petrol și gaze. Unii analiști atribuie cotele de creștere economică record ale unor state africane tocmai relațiilor acestor țări cu China. Numai că această expansiune economică a Chinei pe teritoriul continentului african se realizează pe spațiul economic, politic și militar ocupat odinioară sau în prezent de unele state europene și de Statele Unite. Acest lucru va conduce în mod inerent la fricțiuni a căror formă de manifestare sau anvergură este încă greu de anticipat. În egală măsură, China a devenit eficientă din punct de vedere diplomatic în arealul geografic de care aparține, construindu-și cu abilitate în ultimii 20 de ani o nouă poziție, de „largă responsabilitate”, urmare a unei politici de „ascensiune pașnică”, ca etapă intermediară spre câștigarea poziției de lider regional. În fapt, Beijingul nici nu își dorește această poziție în prezent, rămânând concentrat pe menținerea dinamicii economice în detrimentul asumării unor responsabilități extinse în planul securității regionale, zonă pe care ar intra în conflict de interese strategice cu cele ale Statelor Unite și ale Japoniei. Deocamdată relațiile dintre Statele Unite, Uniunea Europeană și China sunt în stadiu de *status quo*. Relația economică americano-chineză, în special, este una de dependență reciprocă. China are nevoie de piața americană pentru a-și vinde produsele, în timp ce Statele Unite au nevoie de finanțele chineze pentru echilibrarea datoriei externe. În mod evident securitatea este profund determinată de acest tip de relații economice complexe pe o piață care excede cadrul formelor clasice de organizare statală și induce noi dimensiuni de referință și analiză.

Nu pot trece la formularea câtorva concluzii fără a reaminti faptul că, în 2008, s-a produs cea mai gravă criză financiară a lumii din 1929 până în prezent, care a deschis calea unei puternice recesiuni economice globale. Acest moment de încercare pentru principiile economiei de piață și ale liberului schimb poate oferi și oportunitatea unor reflecții asupra cauzelor și urmărilor succesului sau ale eșecului deciziilor strategice. Fareed Zakaria valorifică această stare de incertitudini economice pentru a face o profundă introspecție a ultimilor 20 de ani:

În ultimele două decenii ne-am petrecut mult timp și investim energie și atenție făcându-ne griji cu privire la crize și colapsuri în economia

mondială, la terorism, șantaj nuclear și război în peisajul geopolitic. Este firesc – faptul că ne pregătim pentru ce e mai rău ne poate ajuta să îl prevenim. Și, într-adevăr, am primit câteva vești proaste – de la războaiele din Balcani și Africa la terorismul din întreaga lume, crizele economice din Asia de Est, Rusia și, cel mai grav, din Statele Unite. Dar, concentrându-ne asupra perspectivelor negative, am rămas, totodată, nepregătiți pentru multe dintre marile probleme cu care ne confruntăm: care nu sunt roadele eșecului, ci ale succesului. Faptul că trăim într-o lume a dezvoltării economice sincrone ridică o serie de dileme complexe și cu potențial letal. (Zakaria, 2009)

Concluzii

După 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului ne găsim în etapa în care experții militari și civili pe de o parte, factorii de decizie politică pe de altă parte și toți împreună, caută elementele comune de limbaj pentru consolidarea unei noi arhitecturi de securitate. Redefinirea securității, identificarea corectă a factorilor de risc și amenințărilor și definirea unei noi taxonomii a domeniului devin astfel fundamentale pentru abordarea strategică a securității și apărării. Reformulările conceptuale se dezvoltă în două direcții, una extensivă și una intensivă, determinate de extinderea ariei de cuprindere și aprofundarea studiului securității. Prin extinderea ariei de cuprindere a studiului securității se înțelege includerea impactului politicii interne, a situației economice și a instituțiilor internaționale asupra securității, în condițiile menținerii statului ca principial referențial. Aprofundarea studiului securității are în vedere creșterea relevanței cognitive a individului și a identității sale sociale. Evoluțiile actuale pot fi văzute ca o întoarcere la originile gândirii dialectice a securității, bazată pe discursul epistemic.

În prezent, este aproape unanim acceptat că viitorul va însemna ascensiunea „restului”. Dar aceasta presupune un proces îndelungat și anevoios. Statele Unite vor avea în continuare un rol vital în relațiile internaționale, alături de Uniunea Europeană, China, India, Brazilia, Rusia și alte țări aflate în ascensiune. Rolul acestora se va manifesta în mod pregnant la nivel regional, dar influențele globale nu vor fi de neglijat. Aceste influențe vor fi în mod evident diferite de statutul clasic de superputere. Caracteristicile defnitorii vor fi dialogul, cooperarea și compromisul, iar

formele de manifestare a puterii se vor concretiza în impunerea agendelor de securitate și dimensionarea parteneriatelor politice, economice sau militare. Se poate accepta, ca o concluzie, că are loc un proces de transformare sistemică ce poate conduce, fără a fi încă siguri de asta așa cum afirmă Barry Buzan, la „a patra nouă ordine mondială” a sistemului internațional postmodern (Buzan & Little, 2009).

Bibliografie

1. Brzezinski, Z. (2008). *A doua șansă*. Ploiești: Editura ANTET XX PRESS.
2. Bush, G. W. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America*.
3. Buzan, B., & Little, R. (2009). *Sistemele internaționale în istoria lumii*. Iași: POLIROM.
4. Cooper, J. R. (2005). *Curing Analytic Pathologies: Pathways to Improved Intelligence Analysis*. Washington D.C.: Center for the Study of Intelligence.
5. Djuvara, N. (2008). *Războiul de șaptezeci și șapte de ani și premisele hegemoniei americane (1914-1991)*. București: HUMANITAS.
6. Friedman, T. L. (2008). *Lexus și măslinul*. Iași: POLIROM.
7. Fukuyama, F. (2007). *After the Neocons. America at the Crossroads*. London: Bookmarque Lmtd.
8. Fukuyama, F. (1998). *Sfârșitul istoriei și ultimul om*. București: Editura Univers.
9. Goldman, E. O. (2001). New Threats, New Identities and New Ways of War, The Sources of Change in National Security Doctrine. *Journal of Strategic Studies*.
10. Grewe, B. A. (2004). *Legal Barriers to Information Sharing: The Erection of a Wall Between Intelligence and Law Enforcement Investigations*. Washington D.C.: Commission on Terrorist Attacks Upon the United States.
11. Kolodziej, E. A. (2007). *Securitatea și relațiile internaționale, traducere de Ramona-Elena Lupu*. Iași: POLIROM.
12. Mintzberg, H. (2008). *Ascensiunea și declinul planificării strategice*. București: Publica.
13. Toffler, A. (2009). *Power Shift*. New York: Bantam Books.
14. Toffler, A. (2008). *The Third Wave*. New York: Bantam Books.
15. Zakaria, F. (2009). *Lumea postamericană*. Iași: POLIROM.

Social media și schimbările politice din Orientul Mijlociu

drd. Cristian NIȚĂ

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: cnita@dcti.ro

Abstract

Social media that played a key role in the revolutions in the Arab world witnessed a 30 per cent growth in the first three months of the year, according to the second Arab Social Media Report (ASMR). Arab Facebook users reached 27.7 million and active twitters raised to 1.1 million in the first quarter of the year, according to the Dubai School of Government. During this period regional Twitter trends focused primarily on events unfolding during the Arab uprisings. Social media and its ability to influence grassroots civic engagements, participatory governance models and new social dynamics have been under intense debate in the Arab world in 2011.

The growth of social media and the shift in usage trends have played a critical role in mobilising, empowering, shaping opinions and influencing change among the youth in the Arab world. A critical mass of young and influential social media users exists today, who lead the shift of usage trends from social into political nature across the region.

Keywords: social media, Middle East, Facebook, Twitter.

Introducere

În prezent, toate formele de politică, afaceri, cultură, mass-media, de securitate au un singur numitor comun: deciziile lor depind de informații. Fiecare organizație, fiecare națiune va supraviețui în măsura în care va reuși să transforme informația în cunoaștere. *Rețelele de socializare on-line* sunt reprezentative pentru această creștere exponențială a rolului informației în societate prin simplul fapt că integrează tehnologie, interacțiune socială și creație prin cuvinte, fotografie, video și audio. Aceasta este o globalizare virtuală care unește domenii și oameni cu naționalități, tradiții și viziuni diferite, ceea ce contează fiind ceea ce te definește în interacțiunea cu ceilalți. Din această perspectivă, rolul rețelelor de socializare în cadrul protestelor și revoluțiilor recente care au avut loc în zona Orientului Mijlociu a înregistrat

un interes considerabil din partea cercetătorilor și mediilor academice. Rețelele de socializare au contribuit la schimbările de regim și evoluțiile politice rapide din regiunea amintită, prin facilitarea organizării și comunicării între protestatari, precum și derularea campaniilor de nesupunere civilă și acțiunilor de stradă.

Recentele schimbări politice din Tunisia și Egipt au înregistrat o creștere în ceea ce privește utilizarea rețelilor de socializare precum „Facebook” sau „Twitter”, facilitând organizarea și comunicarea între protestatari, precum și desfășurarea campaniilor de nesupunere civilă și acțiunilor de stradă.

Analizii sunt surprinși de abilitatea rețelilor sociale de a depista evenimentele și de a cuprinde o serie variată de locații și perspective în același timp.

În ianuarie 2010, secretarul de stat american Hillary Clinton a luat cuvântul la Newseum din Washington pentru a prezenta o idee de care Departamentul de Stat a devenit foarte atașat: abilitatea Internetului de a răspândi libertatea și democrația. *„Vrem să punem aceste instrumente în mâna unor oameni care le vor folosi pentru a avansa democrația și drepturile omului. Numiți-o Agenda pentru Libertatea Internetului: ideea că tehnologia poate reuși să deschidă lumea, acolo unde eforturile offline au eșuat”*¹. Faptul că administrația lui Barack Obama a îmbrățișat o asemenea idee nu a fost surprinzător: președintele S.U.A. a fost ales și datorită utilizării rețelilor de socializare în campania electorală.

În fața regimurilor autoritare, mobilizările populare nu mai trec prin structurile clasice, care sunt partidele (dacă există) sau mass-media. Protestele antiguvernamentale din 2009 din Iran, Moldova și din regiunea Xinjiang (China) - încurajate toate, în diferite grade, de tehnologiile de comunicare și rețelele de socializare - au susținut ideea că Internetul este, așa cum a spus Hillary Clinton, *„un instrument vital pentru avansarea democrației”*. În Moldova, în aprilie 2009, „Facebook”, „Twitter”, rețeaua socială „Live Journal” și simplele SMS-uri au jucat un rol determinant în mobilizarea împotriva regimului.

Un fenomen asemănător a fost constatat în Belarus. Aproape 30.000 de persoane au protestat împotriva rezultatului alegerilor prezidențiale din 19 decembrie 2010. Scrutinul a fost câștigat cu aproximativ 80% din sufragii de președintele autoritar, Aleksandr Lukașenko, aflat la putere de 16 ani, în fața a nouă candidați ai opoziției, care au denunțat fraude de amploare. Această

---

¹ Evgheni Morozov, „Libertate.gov”, în periodicul *Foreign Policy România*, nr. 20, 01.01.2011.

mobilizare s-a datorat, în cea mai mare parte, rețelelor de socializare, mass-media de stat prezentând orice critică adusă regimului lui Aleksandr Lukașenko drept un sabotaj orchestrat de străinătate².

Guvernele străine urmăresc ce se scrie pe *peretele virtual*. Atât state democratice, cât și cele autoritare caută acum să-și apere „suveranitatea informațională” de companiile americane, mai ales de cele percepute a fi în relații strânse cu guvernul SUA. Motoarele de căutare pe Internet, rețelele sociale și chiar e-mail-urile sunt considerate tot mai adesea industrii strategice care trebuie protejate de controlul străin. Rusia este pregătită să investească circa 100 de milioane de dolari pentru a construi o alternativă internă la Google. Autoritățile iraniene iau în calcul o idee similară, după ce au interzis *Gmail* și au lansat propria clonă de *Facebook*, numită *Velayatmadaran*, denumită după adepții *velayat*-ului. Chiar și Turcia, un aliat al SUA, plănuiește să creeze o adresă și un cont de e-mail, gestionat de guvern, pentru fiecare cetățean turc, pentru a slăbi dependența populației de furnizorii americani de astfel de servicii.

În cazul Orientului Mijlociu, până aproape de 1970, guvernele țărilor arabe erau frecvent înlăturate, întrucât trupele aflate sub controlul unor colonei nemulțumiți se îndreptau spre capitale, ocupau sediile instituțiilor de stat și posturile de radio, după care anunțau impunerea unui „nou regim”. Sirienii au „experimentat” trei astfel de lovituri de stat numai în 1949³.

De-a lungul timpului, regimurile au învățat să se protejeze prin intermediul serviciilor de informații, să se bazeze pe încrederea în membrii familiei și tribului. Acest mecanism complex de putere a rezistat peste patru decenii, dar a reprezentat un tip de stabilitate închistată.

Dacă, în prima revoltă arabă (1916-1918), construcția protestelor populare a durat aproape un an, în 2010-2011, acestea s-au extins foarte rapid. Patru elemente catalizatoare au sta la baza protestelor și schimbărilor de regim:

- participarea activă a rețelei de televiziune „Al-Jazeera”;
- utilizarea rețelelor de socializare Twitter și Facebook, a blogurilor și, într-o măsură mult mai mare, a rețelelor de telefonie mobilă din statele respective;
- organizarea extraordinară asigurată de Frăția Musulmană care, prin moscheile afiliate acesteia, a mobilizat protestanții religioși, inclusiv pe femei;
- reacția tardivă a regimurilor arabe.

---

² *Le Monde*, 18.01.2011.

³ *The Jerusalem Post*, 19.01.2011.

Numitorul comun al acestor caracteristici a fost accesul la informației și rapiditatea cu care aceasta s-a răspândit la toate nivelurile societății. Dincolo de informațiile necostisitoare, detaliate și la timp, Internetul mai oferă și detalii referitoare la discuții sau înțelegeri secrete (de exemplu, telegramele diplomatice ale SUA postate prin intermediul WikiLeaks). Aceste instrumente au determinat în Tunisia, în decembrie 2010, apariția unei „intifade” virtuale care a înlăturat rapid un regim autoritar. Spre deosebire de revoluția iraniană din 1978-1979, care a necesitat un lider carismatic, milioane de oameni pe străzi și un întreg an de eforturi, evenimentele din Tunisia s-au derulat rapid și au constituit un exemplu pentru opinia publică din alte state arabe.

Înregistrările video ale manifestațiilor fără precedent din Tunis, Cairo sau Bahrain, prezintă imagini care surprind indivizi, majoritatea tineri, dotați cu telefoane mobile de ultimă generație. Accesul la acest tip de tehnologie a permis postarea acestor imagini în timp real pe Facebook, Twitter, Flickr sau YouTube. La rândul lor, posturile de televiziune locale sau regionale, precum Al-Jazeera, au preluat aceste înregistrări și le-au difuzat în scopul amplificării mesajelor protestatarilor.

Rețele și conexiuni sociale – rolul mediei arabe în derularea evenimentelor

În contextul în care televiziunile panarabe Al-Arabia și Al-Jazeera s-au implicat în declanșarea și amplificarea protestelor din regiunea Orientului Mijlociu, presa de stat din aceste state a încercat să evite mediatizarea evenimentelor și a numărului de protestatari, inclusiv prin cenzurarea sau întreruperea emisiunilor posturilor de televiziune menționate.

Vizionarea emisiunilor de știri la televiziunile panarabe este un lucru foarte popular în țările arabe, mai ales printre tinerii cu educație superioară, care au fost principalii conducători ai protestelor (aceștia urmăresc emisiunile TV aproximativ 3 ore pe zi, iar în vacanțe, peste 60% dintre ei petrec peste 6 ore uitându-se la televizor).. Potrivit unui sondaj realizat în 2010 la cea mai mare universitate din Libia, Al-Fateh, emisiunile de știri panarabe sunt cele mai dominante în topul preferințelor. De asemenea, prin intermediul acestor canale de televiziune panarabe, oamenii pot viziona inclusiv filme, seriale și show-uri de divertisment.

Unul din motivele dependenței de televiziune este legat de faptul că un procent ridicat din populație se află în șomaj. De altfel, în regiune s-a înregistrat una dintre cele mai ridicate rate de șomaj la nivel mondial în 2010, cu 18 milioane de persoane fără un loc de muncă (Organizația Arabă a Muncii, 2010).

Protestele sociale din Orientul Mijlociu au fost influențate și de schimbările care au loc în domeniul emancipării femeilor în societate. Potrivit postului de televiziune „Al-Jazeera”, evenimentele actuale sunt mai ales „revoluții feministe”, în condițiile în care jumătate dintre studenții universităților arabe sunt femei și o parte din ele au participat activ la organizarea protestelor din Tunisia și Egipt, au trimis mesaje pe Facebook și au informat despre desfășurarea evenimentelor pe blogurile lor.

În urmă cu 10 ani, vizionarea telenovelelor arabe era o ocazie pentru reunirea familiilor. În prezent, o parte din familii au în mod curent două televizoare, iar tinerii urmăresc emisiunile preferate, separat de părinți și bunici. Semnificativ este faptul că teme sensibile prezentate i-au ajutat pe oameni să cunoască mai bine nivelul de corupție și sărăcie din societate. S-au extins formatele tv tip *reality-show* cum ar fi „SuperStar”, au apărut programe de divertisment de 24 de ore, unde sunt criticate guvernele, fapt cu implicații deosebite în maturizarea politică a opiniei publice.

Printre realizatorii emisiunilor populare, cu impact asupra opiniei publice se află și Amr Chalid, care are 2,5 milioane de fani pe Facebook și a cărui predică este urmărită pe „YouTube” de peste 11 milioane de persoane. Inițial contabil, ulterior un adept fervent al Coranului, Chalid folosește un limbaj popular cu accent pe problemele concrete ale oamenilor. În discursurile sale adoptă o atitudine pozitivă față de Occident și lumea modernă, condamnăm dur terorismul. Revista „Time” îl înscrie regulat în top 100 al celor mai influenți oameni din lume, iar „Foreign Policy” în top 10 al celor mai influenți intelectuali.

Un loc și mai important în topurile revistelor îl ocupă Jusuf Al-Karadavi, în vârstă de 84 de ani, cunoscut drept *muftiul global*. Emisiunea sa „Sharia și viața” este urmărită regulat de peste 40 de milioane de musulmani, iar cuvintele sale pot scoate lumea în stradă. De exemplu, când s-au publicat caricaturi ale profetului Mohamed în ziarul danez Jyllands Posten, acesta a cerut musulmanilor să reacționeze și, în aceeași seară, au fost incendiate ambasadele și magazinele occidentale.

„Al-Jazeera” a fost prima televiziune care a transmis izbucnirea revoltelor, fiind martora evenimentelor și împiedicând amplificarea represiunii, în condițiile în care regimurile au fost nevoite să-și modereze reacțiile de teama unor sancțiuni internaționale.

Acestor aspecte li se poate adăuga rolul rețelei de telefonie mobilă. Micah Sifry, cofondator al site-ului „techPresident”, un blog consacrat politicii

și tehnologiilor, nota într-un recent articol că pătrunderea telefoanelor mobile este mai importantă decât cea a Internetului în Orientul Mijlociu, fapt datorat nivelului scăzut de trai care reduce posibilitatea achiziționării calculatoarelor și facilitează mai degrabă cumpărarea telefoanelor mobile. „*Cel mai important factor în evenimentele care se derulează pare să fie puterea care se consolidează a unei generații care nu este doar tânără, ci și locuiește la orașe, dispunând de telefoane mobile*”.

Rolul blogosferei în dinamizarea mișcării contestatare

Blogurile specializate au fost de asemenea în avangarda mișcării de contestare. Enumerăm doar câteva:

- *Arabist* este un blog extrem de popular pentru comentariile sale asupra politicii egiptene. Adesea considerat „provocator”, este un blog util și pentru monitorizarea evoluției postrevoluționare a Egiptului. Cel care administrează acest blog este Issandr el-Amrani, un jurnalist independent și comentator pentru mai multe publicații internaționale;

- *Saudiwoman* este un blog creat de Eman al-Nafjan, ca răspuns la opiniile specialiștilor non-arabi și non-saudiți asupra vieții și culturii din regat. „*Pentru mine acest blog este o piață de desfacere și o modalitate prin care îmi exprim preocupările despre orice... inclusiv despre islamofobie, încălcări ale drepturilor omului, mișcarea feministă în Arabia Saudită, conflictul israelo-palestinian*”. Blogul *Saudiwoman* a fost nominalizat la categoria „Cel mai bun blog din Asia” în anul 2011, la Bloggies;

- *Mahmood's Den* este blogul creat de Mahmood Nasser Al-Yousif, cunoscut drept „Blogfather-ul” Bahrainului. Al-Yousif a fost arestat recent și reținut pentru scurt timp de către autoritățile din Bahrain. El își descrie blogul ca „încercarea unui arab de a se confrunța cu decalajul cultural, de a aduce o schimbare”;

- *Rantings of a Sandmonkey* a fost un blog anonim, până în momentul în care autorul său, Mahmoud Salem, l-a făcut public după ce a fost atacat în Piața Tahrir din Cairo, în timpul demonstrațiilor pro-democrație din luna februarie 2011. *Rantings of a Sandmonkey* a câștigat premiul pentru „Cel mai bun blog în limba engleză” la premiile Deutsche Welle;

- *Black Iris* este blogul creat de Naseem Tarawnah, denumit după floarea națională a Iordaniei. Tarawnah, care locuiește în Amman a scris: „am creat acest blog, printre altele, pentru a aborda problemele Iordaniei, de la politic la social. Este o cronică a extraordinarei metamorfoze care a început în Iordania”. Tarawnah este, de asemenea, co-fondator al *Tiber*, o platformă online în limba arabă. *Black Iris* a câștigat de două ori premiul pentru cel mai bun blog din Orientul Mijlociu;

- *LivefromGaza: 360 km² de haos* este blogul Linei al-Sharif, studenta la Universitatea Islamică din Gaza. Lina, care a înființat LivefromGaza în anul 2007, a declarat: „scopul blogului meu este să reflecte viața în Gaza, în general, și în special viața mea. Cea mai mare realizare a blogului este că a oferit șansa oamenilor din Gaza să relateze despre situația cu care se confruntă”⁴.

Social media – catalizatorul schimbărilor

Este cert că *social media*, mai exact rețelele de socializare, blogurile și rețelele de telefonie mobilă au contribuit la răsturnarea regimurilor tunisian și egiptean, fără a mai vorbi de mișcările în curs din Libia, Algeria, Bahrain, Iran, Iordania, Maroc și Yemen. Pentru tânărul cybermilitant și angajat al „Google”, Wael Ghonim, unul dintre simbolurile revoltei populare din Egipt, rețelele sociale au jucat fără îndoială un rol preponderent în căderea lui Hosni Mubarak. „Fără Facebook, Twitter, Google, YouTube, nu s-ar fi întâmplat asta”, a afirmat acesta în cadrul emisiunii „60 de Minute” difuzată de postul american „CBS”. Administrația Obama este și ea conștientă de rolul web-ului în mișcările care schimbă harta politică a Orientului Mijlociu. Alec Ross, consilierul secretarului de stat Hillary Clinton în materie de noi tehnologii, a estimat recent că rețelele sociale au jucat un „rol important” în evenimentele survenite în Tunisia și în Egipt, însă „nu tehnologia a creat aceste mișcări. N-am asistat la revoluții Facebook sau Twitter. Tehnologia a accelerat cursul evenimentelor. O mișcare care ar fi putut tipic să ia luni sau ani a fost comprimată într-o perioadă mult mai scurtă. *Che Guevara secolului XXI* este rețeaua mondială. Nu mai este nevoie doar de o singură figură carismatică pentru a galvaniza și organiza mișcările”.

Efectul de domino în alte țări vorbitoare de arabă deja este vizibil, fie că vorbim de Egipt, fie de Siria, fie de Bahrein sau de Yemen. Acest tip de lovitură de stat rapidă, aparent ușoară și relativ fără vărsare de sânge poate inspira însă și pe reprezentanții islamului radical să acționeze identic în alte state din regiunea Marelui Orient Mijlociu.

Derularea propriu-zisă a evenimentelor – studii de caz: Tunisia, Egipt

Tulburările din Tunisia s-au declanșat la 17 decembrie 2010, pe fondul creșterii prețurilor la alimentele de bază, atunci când un tânăr de 26 de ani, Mohamed Bouazizi, s-a autoincendiat în semn de protest contra abuzurilor

⁴ „Top 10 bloguri din Orientul Mijlociu”, www.hotnews.ro, 15.04.11.

administrației după ce fructele și legumele pe care le comercializa i-au fost confiscate de poliție pentru că nu avea permis de vânzare. Din ziua în care Mohamed Bouazizi s-a autoincendiat, timp de trei săptămâni, au avut loc numeroase manifestări de solidaritate în întreaga țară, proteste care au degenerat, bilanțul neoficial fiind de 70 de morți și sute de răniți. În condițiile în care mass-media era cenzurată, singura opțiune a opoziției, oricum destul de fragilă, a fost popularizarea mesajelor diplomatice publicate pe site-ul Wikileaks, prin intermediul rețelilor de socializare și a blogurilor. Mai mult, „mișcarea hacker pro-WikiLeaks”, condusă de rețeaua „Anonymous”, a anunțat la 04.01.2011, că a lansat atacuri informatice împotriva site-urilor web ale premierului și guvernului său, serverului principal DNS al țării și infrastructurilor telematice ale Tunisiei. Reacția autorităților nu a întârziat să apară. În decembrie 2010, în Tunisia, Agenția de Internet Tunisiană, companie de stat, restricționa accesul utilizatorilor la mai multe site-uri de știri și bloguri, curând după începerea protestelor. Mulți jurnaliști nu și-au mai putut accesa e-mail-ul, blogul personal sau pagina de Facebook. Mai mult, provider-ul tunisian a utilizat un cod prin care a avut acces la parolele conturilor de Facebook, Google sau Yahoo. După cum relatau jurnaliști din Tunisia, aceste parole au fost folosite pentru a intra pe site-uri și a șterge conținut, liste de „prieteni”, grupuri sau chiar contul cu totul. Potrivit „World Internet Stats”, peste un sfert dintre tunisieni folosesc Internetul, iar peste 2 milioane dintre aceștia au profil pe Facebook. Încercarea autorităților de a bloca accesul la Internet și arestarea câtorva bloggeri și activiști on-line, care au postat pe YouTube cântece critice la adresa regimului, combinația de emisiuni tv live și de știri pe Internet, au fost fatale pentru regim.

Inspirați de revoltele din Tunisia, numeroși egipteni au acționat pentru răsturnarea regimului autoritar al președintelui Hosni Mubarak.

Ca și în Tunisia, protestele din Egipt au fost organizate cu ajutorul rețelilor de socializare Facebook și Twitter. Pe Facebook, 90.000 de oameni au aderat la „revoluție”, dar nu toți au luat parte la protestele de pe 25 ianuarie 2011, declarată „zi de revoltă împotriva torturii, sărăciei, corupției și șomajului” (60% dintre utilizatorii de Facebook din Egipt au sub 25 de ani). Conform surselor media, conducerea Facebook a pus paginile activiștilor egipteni anti-Mubarak sub protecție specială pentru a le proteja de atacuri din partea serviciilor guvernamentale egiptene. Conform informațiilor obținute de publicația americană *The Daily Beast*, mai mulți oficiali de rang înalt din cadrul Facebook au fost implicați, alături de reprezentanți ai protestatarilor și membri ai unor ONG-uri pro-democrație. Imediat după începutul protestelor de la

Cairo, în 25 ianuarie, administratorul paginii „We Are All Khaled Said”, unul dintre principalele canale de comunicare și organizare ale protestatarilor, a cerut ajutorul Facebook pentru a-și proteja pagina de un eventual atac informatic din partea autorităților egiptene.

Autoritățile au reacționat imediat, serviciul de microblogging Twitter a fost blocat pe teritoriul egiptean, la o zi după ce confruntările dintre zeci de mii de manifestanți (mobilizați pe Internet) și poliție s-au soldat cu patru morți⁵, iar semnalul de telefonie mobilă a fost bruiat sau sistat în totalitate. Pe 28 ianuarie 2011, ora 00,34 (ora locală), Egiptul a fost deconectat de la Internet. Practic, din acel moment, nimeni din lume nu a mai putut accesa vreo adresă de Internet egipteană și aproape nici un egiptean nu mai avea conexiune la Internet. Egiptul a dispărut instantaneu de pe harta Internetului. Au rămas active doar conexiunile unui provider care asigura bursa din Cairo. „Conform legislației egiptene, autoritățile au dreptul să dea un astfel de ordin, iar noi suntem obligați să ne supunem”, a declarat a doua zi reprezentantul Vodafone Egypt. Pe 3 februarie 2011 erau arestați patru dintre cei mai importanți cyber-activiști de pe Facebook.

Televiziunile Al-Arabya și Al-Jazeera, care au transmis și ele rapid informații despre proteste, au contribuit la răspândirea revoltelor în întreaga lume arabă⁶.

Potrivit analiștilor, cele două televiziuni, dar și rețelele de socializare au contribuit semnificativ și la moda protestelor prin autoincendiere. Muhammad Bouazizi nu a fost primul tunisian care și-a dat foc în semn de protest. Din motive similare, în martie 2010, s-a incendiat și Abdesslem Trimech, un vânzător din Monastir (Tunisia). Înregistrarea video care prezintă incendierea lui Bouazizi a fost postată pe Facebook, a fost transmisă pe postul de televiziune „Al-Jazeera” și a fost urmărită de peste 40 milioane de telespectatori. Ca efect, în primele săptămâni de proteste din statele arabe, cel puțin 13 oameni și-au dat foc în semn de protest față de sărăcie și dictatura din țările lor. Au recurs la această metodă oameni din Algeria și Maroc până-n Yemen. Doar în Egipt s-au înregistrat cinci cazuri de autoincendiere.

Fenomenul, care are un impact emoțional major asupra maselor, a dus la o adevărată dezbatere între clerici dacă autoincendierea este sau nu acceptată de islam. Universitatea Al-Azhar a transmis un comunicat în care se spune că sharia nu acceptă autoincendierea ca semn al revoltei.

⁵ Bogdan Munteanu, „Egiptul, tot mai aproape de o revoluție stimulată de Twitter și Facebook”, în cotidianul „Gândul”, nr. 1772, 27.01.2011.

⁶ Magda Crișan și Eliza Frâncu, „Zilele Mâniei zguduie dictaturile din lumea arabă”, în cotidianul „Adevărul”, nr. 6381 din 27.01.2011, pag. 16 și 17.

Un alt factor care nu trebuie ignorat este conexiunea dintre protestatarii arabi on-line și mișcarea sârbă *Otpor*, care a avut ca rezultat crearea „Mișcării 6 aprilie”, vârful de lance al revoluției egiptene.⁷ „Mișcarea din 6 aprilie” a fost pregătită de specialiștii sârbi de la *Otpor*, care l-au îndepărtat și pe Miloșevici. De la începutul revoltei împotriva lui Hosni Mubarak, în Piața Tahrir au fost văzuți membri ai mișcării fluturând steagul „*Otpor*”. Mohammed Adel, un blogger de 22 de ani, a declarat pentru televiziunea Al Jazeera că a fost în Serbia și s-a instruit în organizarea manifestațiilor pașnice și în cele mai potrivite moduri de a se opune brutalității serviciilor de securitate. Când s-a întors în Egipt, la sfârșitul anului 2009, Adel deținea un ghid al activităților subversive, pe care l-a transmis și celorlalți membri ai „Mișcării din 6 aprilie” și organizației de opoziție Kifaya.

Popovici, un vechi specialist al nesupunerii civile și al rezistenței pașnice, care a fondat, în 1998, la Belgrad, mișcarea *Otpor* („Rezistența”), a recunoscut că a format tineri egipteni ai „Mișcării din 6 aprilie”. Popovici conduce de câțiva ani Centrul pentru Acțiuni și Strategii Nonviolente Aplicate (CANVAS), cu sediul la Belgrad, unde lucrează mulți veterani ai *Otpor*. CANVAS este finanțat, printre alții, de fundația Freedom House a lui George Soros și de Institutul Internațional Republican. Despre CANVAS, presa internațională a scris că s-a implicat în majoritatea „revoluțiilor colorate” din fostul spațiu sovietic, de la „Revoluția trandafirilor” din Georgia, în 2003, la cea „Portocalie” din Ucraina, în 2004, și până la cea a „Lalelelor” din Kârgâstan, în 2005. Mișcarea democratică de protest din Egipt a fost lansată pe Facebook la 6 aprilie 2008, cu scopul de a genera în rândul opiniei publice egiptene ideea de a aduce modificări Constituției egiptene.

Primele informații despre legăturile Mișcării 6 aprilie cu guvernul american au fost divulgate de WikiLeaks, prin intermediul a două telegrame, datând din noiembrie 2008, respectiv ianuarie 2010. Acestea arată clar relația strânsă dintre Ambasada SUA din Cairo și activiștii egipteni. Bloggerul Israa Abdel Fattah, cofondator al „Mișcării din 6 aprilie”, este menționat, în cea de-a doua telegramă, că ar fi participat la un training organizat de Freedom House, la Washington. Programul, numit „Noua generație”, a fost finanțat de Departamentul de Stat american și de USAID, cu scopul de a forma „reformatori politici și sociali”. Purtătorul de cuvânt al „Mișcării din 6 aprilie”,

---

⁷ Viorica Marin, „Cătălina Mihai Liderii revoluției egiptene, școliți de sârbi”, cotidianul „Adevăru”, nr. 6412 din 04.03.2011.

Adel Mohammed, a declarat într-un interviu pentru Al Jazeera că a urmat un stagiu la CANVAS în vara anului 2009 și că acolo s-a familiarizat cu tehnicile de organizare și de comportament ale mulțimii în fața violenței poliției.

Mai mult, site-ul mișcării egiptene conține o listă lungă de indicații de comportament care trebuie adoptate de membrii săi în cazul în care sunt arestați de poliție. Această listă amintește de ghidul „Luptei nonviolente în 50 de puncte” a CANVAS. Otpor aplică o ideologie de rezistență individuală nonviolentă teoretizată de filosoful și politologul american Gene Sharp. El este supranumit „Machiavelli al nonviolentei”, iar lucrarea sa „*De la dictatură la democrație*” a stat la baza tuturor revoluțiilor din spațiul ex-sovietic. Disponibilă în 25 de limbi, între care și arabă, această carte poate fi consultată gratuit pe Internet. Prima sa ediție a fost publicată în 1993 și destinată dizidenților birmanezi din Thailanda, iar ultima ediție a fost publicată în 2010.

Iranul – un model pentru regimurile autoritare din Orientul Mijlociu

Pentru a preîntâmpina repetarea evenimentelor din iunie 2009 și declanșarea unor demonstrații asemănătoare celor din Tunisia sau Egipt, unde rețelele de socializare au jucat un rol extrem de activ, Iranul a lansat oficial, la sfârșitul lui ianuarie 2011, o unitate de poliție destinată special combaterii criminalității informatice, a cărei misiune este de a contracara rețelele sociale care propagă, conform șefului poliției, Esmail Ahmadi Moghaddam „revolte și spionaj”.⁸ „Prin aceste rețele sociale în țara noastră, grupurile antirevoluționare și disidente s-au găsit, au stabilit contacte cu țările străine și au declanșat revolte”, a continuat Ahmadi Moghaddam, referindu-se la protestele din iunie 2009. Prima echipă iraniană de supraveghere a Internetului este deja operațională la Teheran, celelalte secții de poliție din țară fiind dotate cu propriile unități. Poliția informatică monitorizează grupurile antirevoluționare sau disidente care s-au folosit de rețelele sociale de pe Internet în 2009 pentru a lansa manifestații împotriva realegerii contestate a președintelui Mahmoud Ahmadinejad.

Iranul este unul dintre principalii utilizatori ai Internetului în regiunea Orientului Mijlociu. Un studiu al unei companii suedeze care se ocupă cu statisticile privind răspândirea Internetului în lume - *Royal Pingdom* - a plasat Iranul pe locul 13 printre țările în care penetrarea acestuia a avut cel mai mare succes. Republica Islamică are aproximativ 33,5 milioane utilizatori, depășind chiar Italia.

⁸ Iuliana Enache, „Iranul lansează o unitate de poliție pentru combaterea criminalității informatice”, agenția de știri Mediafax, 24.01.2011.

Pentru autoritățile iraniene, stăpânirea labirinturilor web-ului este esențială din două puncte de vedere: pe de o parte este o armă ofensivă împotriva opoziției politice, iar, pe de altă parte, este un scut protector împotriva atacurilor cibernetice, de genul virusului Stuxnet, despre care Iranul a afirmat că are ca obiectiv sabotarea programului său de îmbogățire a uraniului.

Aceasta constituie o parte a ceea ce republica islamică numește *soft war* - care include încercarea de stopa influențele culturale ale occidentului și câștigarea superiorității în spațiul cibernetic în raport cu grupurile de opoziție.

O serie de experți pun însă la îndoială capacitățile Iranului în acest domeniu al Internetului aflat în continuă evoluție, ei afirmând că acesta întâmpină greutăți din cauza lipsei de inovații în domeniul computerelor pe plan intern și dificultăți în a găsi programatori competenți și hackeri dispuși să muncească pentru regim. „Fără o industrie puternică a computerelor pe plan intern, este puțin probabil că Iranul va putea să-și dezvolte capacități semnificative în domeniul cibernetic”, a afirmat Derek Reveron, profesor de afaceri în domeniul securității naționale la „War College” din Rhode Island.

Iranul, totuși, pare să investească resurse considerabile pentru a-și spori forțele de supraveghere a spațiului cibernetic. Se presupune că principala forță militară și economică a Iranului, Garda Revoluționară are legături cu secreta „Armata Cibernetică”, apărută ca instrument de contracarare a atacurilor violente din partea website-urilor și blogurilor opoziției, după contestata realegere a președintelui Mahmoud Ahmadinejad. O serie de factori de decizie iranieni doresc acum, potrivit unor surse, să sporească fondurile și să recruteze cât mai mulți hackeri pe care să îi includă în rândul miliției paramilitare Basij din „Garda Revoluționară”, binecunoscută pentru rolul său de respingere a protestatarilor.

Se presupune că „Armata Cibernetică” a fost implicată în atacurile împotriva „Twitter”, a motorului chinezesc de căutare „Baidu” și a blogului „TechCrunch Europe”. Armata Cibernetică a fost acuzată de blocarea site-urilor reformiste și chiar de atacarea website-ului cunoscutului canal de televiziune „Farsil” din Dubai.

* * *

*

Concluzionând, transformările politice continue din regiunea Orientului Mijlociu au scos în evidență rolul crucial pe care rețelele de socializare l-au jucat în sprijinirea organizării politice a indivizilor. Acestea au amplificat starea de nemulțumire existentă și au accelerat schimbările regimurilor de tip dictatorial.

Bibliografie

1. Evgheni Morozov, „Libertate.gov”, în periodicul *Foreign Policy România*, nr. 20, ianuarie 2011.
2. Lazăr Vlăsceanu (coordonator), Bogdan Voicu, Marian-Gabriel Hâncean, Ioana-Alexandra, Mihai Rusu, Cătălin Lazăr, Dan Chiribucă, *Elaborarea modelului teoretic și informatic generic pentru o problemă de securitate națională*, București, decembrie 2010.

**Transforming Hamas.
Risk Analysis on the Transition from
a Terrorist Organization to a Political Party**

Aitana BOGDAN

Oana SPRÎNCENATU

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: aitana.bogdan@gmail.com

e-mail: oanasprincenatu@yahoo.com

Motto

*„Allah is its goal, the prophet
is its model, the Koran is its
constitution, jihad is its path and death
for the sake of Allah is its most coveted
desire”*

(Hamas leader)

Abstract

The present study aims to construct a risk analysis of Hamas' transition from a terrorist organization to a political party in the context of the 2006 Palestinian parliamentary elections. The main argument of the paper is that this transition may constitute a risk to the Palestinian political system, as it generates threats that could materialize in considerable damage at a systemic level. In order to accomplish this goal we employ a qualitative method of risk analysis developed by RAND Corporation in order to measure terrorist risk, which is entitled TRAM (Terrorist Risk Analysis Method) and which we will attempt to adapt in order to satisfy the methodological requirements of this paper.

Keywords: terrorism, Islamic fundamentalism, political party, TRAM.

I. Theoretical overview:

The need for such a paper appeared in the absence of relevant studies in this field. Although, there are a significant number of scholars who have studied the transition of terrorist organizations (especially Islamist groups) to political parties their work was not aimed at elaborating a structured and comprehensive framework of analysis that would enable the measurement of risks associated with this process. The most important of these researchers are: Khaled Hroub, Alastair Crooke, Beverly Milton-Edwards, Shaul Mishal și Avraham Sela, Matthew Lewitt, Robert Satloff and Martin Kramer.

The arguments put forth by these scholars vary considerably, encompassing the entire spectrum of possible approaches, from the ultra-optimist perspective of Khaled Hroub, who is a staunch supporter of Islamist participation on the political arena (as this would lead to moderation) to the pessimist perspective of Robert Satloff, who depicts the official acknowledgement of Hamas' transformation into a legitimate political party as a grave error, considering the terrorist background of this organization.

Furthermore, there is a noticeable difference of perspective between authors such as Beverley Milton-Edward, a scholar coming from the academic field who employs a theoretical framework of analysis and Matthew Lewitt, former member of an American intelligence organization who displays a pragmatic approach focusing on the tactical and strategic elements.

For a better understanding of the current debates surrounding the issue of Islamist participation in elections we will briefly summarize the main arguments brought by these scholars. According to Khaled Hroub, the presence of Hamas on the Palestinian political arena can be considered a positive evolution because it will lead to the creation of a system of checks and balances within the Palestinian political system. The large number of votes received by Hamas is a proof of the high level of popular support enjoyed by this organization, which Hroub considers to be an incentive for Hamas to act in the best interest of its supporters. Moreover, Hamas' integration will lead to an increase in the level of political pluralism within the Palestinian Territories, Hamas acting as a viable alternative to the already consolidated secular parties¹.

In Alastair Crooke and Beverley Milton-Edwards's view the peace with Israel can only be reached with the help of strong popular support, which implies the active participation of all important political actors in the

---

¹ Khaled Hroub, "A 'New Hamas' through its New Documents", *Journal of Palestinian Studies*, vol. 35, no.4, Summer 2006, p. 6.

Palestinian Territories. Therefore, Hamas' transition to a political party can be considered the first step towards achieving this goal. It is important to mention that Hamas has undergone a significant ideological transformation, materialized in the elaboration of a political program that is significantly different from its 1988 Charter. Both scholars believe it is not possible to make accurate predictions on the future impact of Islamist organizations on the Palestinians in the Gaza Strip and West Bank, albeit it is clear that preserving the current socio-political conditions will only lead to an increase in the power of attraction of Islamist ideology for the Palestinian people².

On the other hand, Robert Satloff warns about the perils of allowing Hamas to participate in peace negotiations as a legitimate partner, for he believes this organization will never officially acknowledge the state of Israel. Terrorist organizations lack the capacity of transforming themselves, although they can sometimes display a certain strategic flexibility and occasional moderation. Once in power, Hamas will start by fighting corruption and improving social services, but at the same time it will gradually attempt to Islamize the Palestinian society. In conclusion it is Satloff's belief that Hamas' electoral victory will lead the Palestinian political system away from the path of democracy³.

A similar position is adopted by Matthew Levitt who has emphasized the fact that Hamas' participation in the electoral process is nothing but an efficient method of achieving its main objectives – undermining the secular authority and achieving the complete islamization of the Palestinian society⁴.

The same argument is embraced by Martin Kramer who characterizes Hamas' ideological transformation as simple rhetoric. Moreover, the readiness in winning the elections allowed Hamas to preserve intact its military wing, so that it now has the ability to achieve three of its main objectives: eliminating Fatah from the Palestinian political arena, islamizing Palestinian society and

---

² Alastair Crooke, Beverley Milton-Edwards, "Elusive Ingredient: Hamas and the Peace Process", *Journal of Palestine Studies*, vol. 33, no. 4, pp. 39-52, p. 42.

³ Robert Satloff, "Hamas Triumphant: Implications for Security, Politics, Economy and Strategy", *Policy Focus*, Washington Institute for Near East Policy, no. 53, February 2006, pp. 1-63, p. 5.

⁴ Matthew Levitt, *Hamas: Politics, Charity and Terrorism in the Service of Jihad*, The Washington Institute for Near East Policy, 2006, p. 240.

imposing its own political project (especially in what concerns Palestine's relations with Israel)⁵.

Based on the aforementioned arguments we have attempted to identify the main threats generated by Hamas' transition to a political party and establish correlations with the perceived vulnerabilities of the Palestinian political system, while evaluating the possible consequences issuing from the materialization of these threats.

To the best of our knowledge there are no risk analyses on the transition of terrorist organization to political parties, albeit there are numerous such studies addressing the terrorist threat in a wide variety of fields, such as critical infrastructure, nuclear attacks and the protection of classified information. In this respect, RAND Corporation has distinguished itself as a center for research, developing a multitude of efficient analytical tools, including the TRAM method applied in this paper.

II. Conceptual delimitations:

The current study employs two fundamental concepts: *terrorist organization* and *political party*, which we will proceed to explain in order to facilitate the understanding of the arguments presented further on. As the academic community has not yet reached a consensus on the meaning of the two concepts, we will include here several short definitions in the attempt to identify the distinct characteristics of each.

There are multiple definitions for the concept "political party", albeit the prevalent ones belong to Max Weber, George Bourdeau and Dimitrie Gusti (in Romanian sociology). According to Max Weber, political parties are "*associations in which membership rests on formally free recruitment. The end to which its activity is devoted is to secure power within an organization for its leader in order to attain ideal or material advantages for its active members*"⁶.

Georges Burdeau in his *Traité de science politique* defines political parties as a group of individuals, sharing the same political views who strive to impose a point of view that would attract large number of citizens and to obtain power or at least influence it.

---

⁵ <http://www.martinkramer.org/sandbox/2006/03/power-will-not-moderate-amas/> accessed on 28.06.2011.

⁶ Max Weber apud Richard Swedberg, Ola Ageball, *The Max Weber Dictionary. Key words and central concepts*, Stanford University Press, 2005, p.194;

Finally, Dimitrie Gusti considered political parties to be organizations whose final objectives are influencing state power, in view of promoting the political, economic, ideological, cultural interests of some groups, social classes, local, ethnical and religious communities⁷.

All these definitions enable us to conclude that the main characteristics of political parties are the following: they form and act on the basis of voluntarism, their activity is focused on acquiring, preserving, exercising, controlling and influencing political power, they have organizational and leadership structures, their activity is based on a political program and they display social mobility (entry and exit of members is allowed).

On the other hand the attempt to define the concept “*terrorist organization*” poses even more difficulties, because of the controversies surrounding this phenomenon. The Webster Dictionary provides a broad definition of the concept, stating that an organization is defined as terrorist when it resorts to violent means to fulfill a set of political objectives⁸.

Although political parties and terrorist organizations are both forms of political organization, the difference between the two are significant, especially in what concerns the instruments they employ and the objectives proposed. While political parties represent peaceful forms of political activity (at least in the case of parties active in democratic regimes), terrorist organizations employ illegal violent means both against state authorities and civilians⁹.

However, in spite of these conceptual differences, reality shows us that drawing a clear-cut line between the two types of organization is often a challenge. This difficulty is illustrated by the example of the Japanese terrorist organization, Aum Shinrikyo, which for a short period of time had been involved both in selecting and promoting candidates for local elections and in organizing the Sarin gas terrorist attack at the Tokyo underground¹⁰.

Another point of convergence between the two types of organizations can be identified by drawing up a short analysis of their historical origins. Hence, on the European continent political parties and modern terrorist

---

⁷ Dimitrie Gusti, *Partidul politic. Sociologia unui sistem al partidului politic*, in "Doctrina politice contemporane", Cultura Natională Publishing House, Bucharest, 1926, p.4.

⁸ <http://www.webster-dictionary.org/definition/terrorist%20organization> accessed on 26.06.2001.

⁹ Leonard Weinberg, Ami Pedahzur, Arie Perliger, *Political Parties and Terrorist Groups*, Routledge, 2009, p. 1.

¹⁰ *Ibid*, p. 2.

organizations have developed in parallel starting with the last decades of the 19th century, while in Africa and the Middle East the appearance of the two organizations is intimately connected with the fight for autonomy and liberty after the end of colonialism¹¹.

Therefore, it comes as no surprise the fact that there have been numerous cases in which a successful transition between the two types of organizations has been accomplished (from a political party to a terrorist organization and the other way around).

Although there isn't a lot of data available on this subject, scholars such as Leonard Weinberg and Ami Pedahzur have managed to identify four factors which could lead to such a transition: transformation of the political regime, state repression, problems inherent to the nature of their enterprise, amnesty offered by governments to individuals and groups willing to give up violence and participate in the conventional political process¹².

III. Political context

On January 25th 2006 elections were held for the Palestinian Legislative Council, the legislative body of the Palestinian Authority. These were the first elections for the PLC after 1996 as they had been repeatedly postponed due to the Israeli-Palestinian conflict. At the elections participated voters from the Gaza Strip, West Bank and East Jerusalem¹³.

Final results showed that Hamas had won 44.45 percent of the votes compared to the ruling-Fatah's 41.43 percent. This meant that Hamas had a majority of 132 available seats which enabled it to form its own government having a parliamentary majority. The Palestinian Prime-Minister in place then, Ahmed Qurei resigned, but at the request of President Mahmoud Abbas preserved his seat until February 19th, when Hamas leader, Ismail Haniya formed a new government¹⁴.

Following the elections, the Quartet (US, UN, EU and Russia) threatened to cut funds to the Palestinian Authority if Hamas did not recognize Israel, disarm and reject terrorism¹⁵.

---

¹¹ *Ibid*, p. 13.

¹² *Ibid*, p. 21.

¹³ <http://www.globalsecurity.org/military/world/palestine/pa-elections2006.htm> accessed on 26.06.20011.

¹⁴ *Ibid*.

¹⁵ *Ibid*.

Hamas' decision to participate in the 2006 Palestinian parliamentary elections surprised many analysts, especially as Hamas did not participate in the 2004 presidential elections, following the death of Yasser Arafat. Nevertheless, the group achieved very good results in the 2005 municipal elections, receiving almost half of the total number of votes, a result which encouraged them to participate in the 2006 parliamentary elections. The decision was publicly announced in March 2005 and shortly afterwards the electoral platform of the Change and Reform Party (the name under which Hamas participated in the elections) was drafted. The platform begins with a political justification concerning the organization's change of stance¹⁶.

Therefore the first four paragraphs of the Electoral platform's preamble are entirely devoted to explaining the logic behind Hamas' decision to enter the Palestinian political arena. Several arguments are listed, the most important of them being the need to defend Islam, the duty to reform the Palestinian reality and alleviate the suffering of the Palestinian people, the desire to shield the people from corruption as well as to strengthen national unity and Palestinian internal affairs¹⁷.

Moreover, Hamas argues that this decision is a part of their strategy to liberate the Palestinian Territories and accomplish the return of the Palestinian people. The Change and Reform Party will endeavor to build an advanced Palestinian civil society based on political pluralism and the rotation of power¹⁸.

The fourteen-page electoral platform of the Change and Reform Party is the broadest and the most detailed presentation of Hamas' political vision. The preamble is followed by 17 articles and a separate section entitled "*Our Principles*": internal politics, external relations, administrative reform and fighting corruption, legislative policy and reforming the judiciary, public freedoms and citizen rights, education policy, religious guidance and preaching, social policy, media and culture policies, women, children and family issues, youth issues, housing policy, health and environment policy, agriculture policy, economic, financial and fiscal policies, labor issues and transport and border crossings¹⁹.

---

¹⁶ Khaled Hroub, "A 'New Hamas' through its New Documents", *Journal of Palestinian Studies*, vol. 35, no.4, Summer 2006, p.6.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Ibid.*

IV. Terrorist Risk-Analysis Method (TRAM)

Terrorism risk can be viewed as having three components: the *threat* to a target, the target's *vulnerability* to the threat and the *consequences* should the target be successfully attacked.

Threat

People and institutions can constitute threats when they have both the intention and the capability of damaging a target. The threat to a target is the probability that a specific target is attacked in a specific way during a specified period. Neither intentions without capabilities nor capabilities without intentions pose a threat. Threat only exists when both are manifested together in a person or organization²⁰.

Measure (Threat): *The probability that a specific target is attacked in a specific way during a specified time period, or*

$$\text{Threat} = P(\text{attack occurs})^{21}$$

A complete description of all possible threats to which a target is exposed would be almost impossible to elaborate, as it should take into consideration all the possible types of attacks. Furthermore, we should take into consideration the fact that measuring threat includes a high level of uncertainty²².

After acquiring political power following the 2006 Palestinian elections and its transformation into a political party, Hamas' actions can materialize into threats towards the Palestinian political system. The organization fulfills the two necessary criteria which determine its inclusion in the category of threat: intentions and capabilities.

Hence, an analysis of the organization's 1988 Charter reveals the group's Islamist character and its intentions to transform Palestine into an Islamic state by using all available means, including jihad. Its transition to a political party and the success in the 2006 elections have led to the fulfillment of the second criteria, as Hamas began to have access to the necessary resources for implementing its political vision.

---

²⁰ Henry H. Willis, Andrew R. Morral, Terrence K. Kelly, Jamison Jo Medby, *Estimating Terrorist Risk*, Rand Center for Terrorism Risk Management Policy, 2005, p. 6.

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

The target in this case is the Palestinian political system, which starting with 2006 is exposed to a series of threats generated by Hamas' transition from a terrorist organization to a political party.

A first possible threat is represented by the adoption of measures which may lead to the islamization of the Palestinian society. One of the main instruments necessary for the materialization of this threat is the introduction of the Sharia (the Islamic law) as the official law of the state. At present, secularism is very present in the Palestinian society, which distinguishes itself also through a tolerant religious climate. The systemic damage in this case is represented by the appearance of an intolerant religious climate, the outbreak of inter-confessional conflicts and violations of civil rights and liberties.

The second major threat is represented by the possible transformation of the Palestinian Territories into a rogue-state. As a ruling party, Hamas can refuse to conform to international norms in the field of human rights, as well as adopt an unyielding stance during the Israeli-Palestinian peace negotiations. Such an evolution will destabilize even more the already fragile political equilibrium in the region, increasing the probability of another military conflict between Israel and Hamas on the model of the previous ones. The human and economic costs of such a conflict would be great, leading to a possible collapse of the Palestinian political system. Moreover, the group can resort to state resources in order to financially and logistically support the activity of Islamist groups in the region while at the same time transforming the Palestinian Territories into safe havens for terrorists forced into exile from their own countries.

The last threat is the transition towards authoritarianism of the current political regime in Palestine. With the help of the recently acquired political power Hamas can attempt to impose an authoritarian or even dictatorial regime, in the attempt of eliminating its political adversaries (especially secular nationalist parties). The main damage in this case is represented by the elimination of political pluralism and the deceleration or even surcease of democratic transition in Palestine.

Vulnerability

In Haimes' opinion, vulnerability is the manifestation of the inherent states of the system (e.g., physical, technical, organizational, cultural) that can result in damage if attacked by an adversary. A target's vulnerability

can be articulated as the probability that an attack of a given type will be successful once it has been launched²³.

Measure (Vulnerability): *The probability that damages (where damages may involve fatalities, injuries, property damage, or other consequences) occur, given a specific attack type, at a specific time, on a given target, or*

$$\text{Vulnerability} = P(\text{attack results in damage} \mid \text{attack occurs})^{24}$$

It is important to mention that when using TRAM, the magnitude of the damage incurred is not important, as we are employing a simplified understanding of the concept “vulnerability”, in which an attack is considered successful if it produces damage and failed if it does not.

In the present study, the vulnerabilities identified at the level of the Palestinian society can be associated to all the threats mentioned as resulting from Hamas’ transition to a political party. Therefore, the action of introducing measures that will lead to the islamization of the Palestinian society and the transformation of Palestine into a rogue state can have a high level of success considering the fact that Palestinian institutions are not based on a democratic tradition, they are recently created and as such are very vulnerable because of the special status of the Palestinian Territories (they do not have complete independence or sovereignty).

Moreover, there are no coherent legal provisions regarding the separation of powers and the role played by religion in political life.

Another vulnerability that could increase the rate of success of Hamas’ attempt to Islamize Palestinian society or make the transition towards authoritarianism is the large popular support enjoyed by the organization. Hence, Hamas can achieve its objectives without having to face popular resistance.

Consequences

“*Consequence*” is defined as the magnitude and type of damage resulting from successful terrorist attacks²⁵.

Measure (Consequence): *The expected magnitude of damage (e.g., deaths, injuries, or property damage), given a specific attack type, at a specific time, that results in damage to a specific target or,*

---

²³ Haines apud Henry H. Willis, Andrew R. Morral, Terrence K. Kelly, Jamison Jo Medby, *Estimating Terrorist Risk*, Rand Center for Terrorism Risk Management Policy, 2005, p. 7.

²⁴ Henry H. Willis, Andrew R. Morral, Terrence K. Kelly, Jamison Jo Medby, *Estimating Terrorist Risk*, Rand Center for Terrorism Risk Management Policy, 2005, p. 7.

²⁵ *Ibid*, p.8.

Consequence = E(damage | attack occurs and results in damage)²⁶

Consequences can be expressed in terms of fatalities, injuries, economic losses, or other types of damage. They are influenced by a wide variety of factors, which are difficult to measure due to the high level of uncertainty²⁷.

The threats generated by Hamas' transformation into a political party can have both political and symbolic consequences. For example, the increase in the number of Islamic fundamentalists in the Palestinian Territories and even the increase of the Muslim population (as a result of forced conversions or the appearance of a climate of religious intolerance), the decrease in the number of political parties (process of elimination of political opponents), increase in the number of Islamist organizations and/or terrorist on the territory of the Palestinian state and in its proximity.

Furthermore, the actions of Hamas can generate human casualties and property damage, in the case of an outbreak of inter-confessional conflicts or military clashes with the State of Israel.

Consequently, risk can be defined as a function of threat, vulnerability and consequences.

Measure (Terrorism Risk): *The expected consequence of an existent threat, which for a given target, attack mode, and damage type can be expressed as*

$$\text{Risk} = P(\text{attack occurs})$$

$$* P(\text{attack results in damage} \mid \text{attack occurs})$$

$$* E(\text{damage} \mid \text{attack occurs and results in damage})$$

$$= \text{Threat} * \text{Vulnerability} * \text{Consequence}^{28}$$

In other words, terrorism risk represents the expected consequences of attacks taking into account the likelihood that attacks occur and that they are successful if attempted²⁹.

---

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid*, p. 10.

²⁹ *Ibid.*

V. Existent mechanisms for countering the identified risks:

The Palestinian society has a tradition of religious tolerance, which makes it impervious to attempts of islamization.

On the other hand, Hamas is well-known for its social work. The majority of experts in the field agree that from its beginnings, Hamas had a dual structure: a military wing coordinating the organization of terrorist attacks and an administrative one involved in the promotion and development of social projects (building schools, hospitals). Hamas' dedication towards improving the socio-economic conditions of the Palestinian people reduces the probability of transforming the Palestinian Territories into a rogue state.

In addition, their actions are considerably limited by the presence of secular alternatives— strong nationalist parties that can help preserve equilibrium on the Palestinian political arena, as well as by the control exercised by international actors such as the United States, UN and the European Union. These actors have conditioned the granting of funds for the Palestinian state to the limitation of terrorist activity and protection of human rights.

Another important risk-countering mechanism is the inherent constraint accompanying political activity. In order to preserve a high level of support among the Palestinian people, Hamas must elaborate policies that lead to economic growth, so that it is forced to redirect the majority of its funds to the social and economic sectors (construction of infrastructure, investment stimulation, and industrial development, the creation of functional health and education systems). All these limit the operational capacity of the organization and considerably reduce the resources it can allocate to its military wing and implicitly to its terrorist activity.

TRAM's especially designed for evaluating terrorist risk which raises some problems when attempting to translate this method in another field. The main obstacle can be encountered in the process of defining the concept of "damage" produced as a result of a threat. If in the case of terrorist attacks, their magnitude can be measured with a certain degree of precision (number of victims, value of destroyed goods), the object of this study is much harder to measure (the damage is much harder to quantify).

Additionally the level of uncertainty for this analysis is very elevated, as there is insufficient information concerning the internal mechanisms of terrorist organization and the manner in which the decision-making process takes place.

VI. Conclusions:

The present analytic product can be used both as a starting point for researchers interested in elaborating a methodological framework for the risk analysis of the transition of terrorist organizations to political parties and as a point of comparison for intelligence practitioners interested in testing their own risk analyses on the subject.

Five years have passed from Hamas' victory in the 2006 Palestinian elections and still it is difficult to assess the impact of this transition on the Palestinian political system. In spite of the implicit domestic conflicts between Hamas, the secular parties and Mahmoud Abbas, the leader of the Palestinian Authority there are no clear proofs that Hamas' leaders intend to take concrete steps towards the materialization of the threats aforementioned.

Nevertheless, in the last years the Palestinian state had to face several threats generated indirectly by Hamas' electoral victory, threats which were derived from the fact that most of the actors on the international arena perceived this political evolution as a proof of the fact that the Palestinian society as a whole embraces the values of Islamic fundamentalism and accepts the efficiency of Islamic terrorism as an instrument of achieving their main political objectives. One of the consequences was that the international community imposed economic sanctions on the Hamas government which had a devastating impact on the Palestinian economy. But the most serious one by far was the 2008 Gaza War between Hamas and Israel, which led to the death of approximately 1400 Palestinian victims (the majority of which were civilians) and the massive destruction of Palestinian infrastructure as a result of Israeli bombings³⁰.

However, we must remember that the validation or invalidation of such a risk analysis can be achieved only after a significant period of time has passed and on the other hand we must keep in mind that there still are many extraneous factors that this study, because of time and space limitations does not include.

---

³⁰ United Nations, *Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories. Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*, September 15th 2009, p. 106.

Bibliography

1. CROOKE, Alastair, MILTON-EDWARDS, Beverley, “Elusive Ingredient: Hamas and the Peace Process”, *Journal of Palestine Studies*, vol. 33, no. 4, pp. 39-52.
2. GUSTI, Dimitrie, Partidul politic. Sociologia unui sistem al partidului politic, in "Doctrina politica contemporana", Cultura Natională Publishing House, Bucharest, 1926.
3. HROUB, Khaled, “A ‘New Hamas’ through its New Documents”, *Journal of Palestinian Studies*, vol. 35, no.4, Summer 2006.
4. LEVITT, Matthew, Hamas: Politics, Charity and Terrorism in the Service of Jihad, The Washington Institute for Near East Policy, 2006.
5. SATLOFF, Robert, “Hamas Triumphant: Implications for Security, Politics, Economy and Strategy”, *Policy Focus*, Washington Institute for Near East Policy, no. 53, February 2006, pp. 1-63.
6. SWEDBERG, Richard, AGEBALL, Ola, *The Max Weber Dictionary. Key words and central concepts*, Stanford University Press, 2005.
7. WEINBERG, Leonard, PEDAHZUR, Ami, PERLIGER, Arie, *Political Parties and Terrorist Groups*, Routledge, 2009.
8. WILLIS, Henry H., MORRAL, Andrew R., KELLY, Terrence K., MEDBY, Jamison Jo, *Estimating Terrorism Risk*, RAND Corporation, 2005.
9. United Nations, *Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories. Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*, September 15th 2009.
<http://www.martinkramer.org>
<http://www.webster-dictionary.org>
<http://www.globalsecurity.org>

Conflicte înghețate în regiunea extinsă a mării negre. O analiză de risc

dr. Bogdan-Alexandru TEODOR

Mihai SOFONEA

Valentin-Ionuț NICULA

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

teodorbogdanalexandru@gmail.com

intell.spaces@gmail.com

vale.nicula@gmail.com

Motto:

„It is always wise to look ahead, but difficult to look further than you can see”.

(Winston Churchill)

Abstract

The issue of frozen conflicts constitutes a vulnerability in the Black Sea region. The purpose of this paper is to identify the possible evolutions in the field of security and to avoid strategic surprises by using the risk analysis method. Finally, some recommendations are included and they aim to lead to the normalization of the situation in the region.

Keywords: frozen conflict, Black Sea region, Caucasus, risk analysis.

Introducere

Existența conflictelor înghețate reprezintă un factor de vulnerabilitate în regiunea extinsă a Mării Negre. Scopul prezentei lucrări, fără a avea pretenția unei abordări exhaustive, este acela de a identifica unele posibile evoluții în planul securității și de a evita surprizele strategice, utilizând metoda analizei de risc. Demersul debutează cu prezentarea punctuală a câtorva repere care marchează situația din zonă, trecând apoi în revistă unele precizări teoretice și eventualele repercusiuni asupra securității europene. În final, se prezintă câteva recomandări ce ar trebui să conveargă către normalizarea situației din regiune.

Dacă se ia în calcul doar criteriul geografic, regiunea cuprinde cele șase state riverane Mării Negre (România, Ucraina, Rusia, Georgia¹, Turcia și Bulgaria). Totuși, termenul de „extins” face trimitere mai degrabă la aspecte de ordin politico-economic, decât geografice, astfel încât trebuie incluse țări precum Republica Moldova², Armenia, Azerbaidjan³ și Grecia,

---

¹ Medar T. Sergiu, *Evaluări asupra situației de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXV, nr. 11-12, 2006, p. 15-19. În Georgia se mențin tensiunile dintre puterea centrală și republicile separatiste Osetia de Sud și Abhazia, dar perspectiva unui război al puterii centrale cu acestea este redusă. Guvernul georgian dorește să acorde o autonomie lărgită celor două republici separatiste, în timp ce autoritățile de la Thivali și Suhumi cer recunoașterea independenței. Președintele georgian, M. Saakashvili, a declarat că dorește integrarea Abhaziei și Osetiei de Sud prin mijloace pașnice. În acest scop, a propus un plan de reglementare „pas cu pas” a conflictelor, în trei faze: restabilirea încrederii, demilitarizarea zonelor de conflict și internaționalizarea operațiunilor de menținere a păcii din Georgia. Abhazia și Osetia de Sud beneficiază de sprijinul Moscovei, care este interesată de menținerea acestora în interiorul actualelor state, ca subiecți politico-administrativi de orientare moscovită, controlabili și manevrabili, ușor de transformat în importanți factori de presiune. Prezența militară rusă și dependența economică rămân în continuare importante pârghii folosite de Moscova în acest sens. Evoluțiile din ultima perioadă de timp au crescut tensiunile între Moscova și Tbilisi.

² Medar T. Sergiu, *Evaluări asupra situației de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXV, nr. 11-12, 2006, p.15-19. Teritoriul estic al R. Moldova se află sub controlul total al regimului separatist condus de Igor Smirnov. Cu sprijinul, puțin disimulat, al Moscovei, autoritățile secesioniste transnistrene își consolidează pozițiile politico-financiare proprii și continuă să-și exprime și să-și susțină atitudinea separatistă, gestionând dictatorial o regiune propice derulării activităților de crimă organizată, în care sunt încălcate drepturile omului și normele de drept intern și internațional. Conflictul transnistrean se menține înghețat. Reluate în toamna anului 2005, după mai mult de un an de la blocare, negocierile dintre R. Moldova, regimul separatist transnistrean, Federația Rusă, Ucraina și OSCE au adus elemente noi doar în domeniul administrativ, fiind acceptate la reuniuni, cu statut de observator, UE și SUA. Separatiștii transnistreni și-au atins obiectivul de a fi recunoscuți ca parte la negocieri, fapt care le conferă un statut apropiat de cel de subiect de drept internațional.

Statutul de observator al reprezentanților UE și SUA nu le conferă acestora drepturi similare cu ale Federației Ruse și liderilor separatiști: participarea la luarea deciziilor, drepturile de vot și de veto, posibilitatea de a-și impune poziția în reglementarea conflictului. Acest fapt permite Moscovei și Tiraspolului să continue acțiunile de menținere a trupelor ruse pe teritoriul național al R. Moldova și să prelungească negocierile, până la întrunirea unei conjuncturi favorabile realizării obiectivului ruso-transnistrean. Referendumul din Uniunea Serbia-Muntelegru, prin care Muntelegru s-a separat de Serbia, a făcut ca regimul totalitar de la Tiraspol să încerce să folosească acest model ca precedent pentru asigurarea independenței Transnistriei. Această variantă a fost susținută de Moscova, care își dorește un aliat fidel cât mai aproape de granița NATO și cea a Uniunii Europene.

datorită importanței lor politice, economice și strategice. Așadar, Regiunea Extinsă a Mării Negre (REMNE) se întinde de la Balcani până la Marea Caspică, devenind una din cele mai dinamice zone din perioada post-Război Rece și post-Uniunea Sovietică.⁴

2. Abordări teoretice

Dispariția URSS a constituit principalul factor favorizant al declanșării tendințelor separatiste din Caucaz, fenomen cu care chiar autoritățile sovietice s-au confruntat în anii '80. Intervenția trupelor ruse ca

---

³ Medar T. Sergiu, *Evaluări asupra situației de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXV, nr. 11-12, 2006, p.15-19. Situația din Nagorno-Karabah este dominată de un conflict interstatal complex, părțile implicate, Armenia și Azerbaidjan, având poziții ireconciliabile, iar susținerea din partea Federației Ruse fiind orientată mai mult către Armenia. Numărul incidentelor în zona liniei de armistițiu a crescut, dar, pe termen foarte scurt, nu există riscul unui conflict de amploare. Autoritățile de la Stepanakert au declarat ca acceptă doar două variante: obținerea independenței Nagorno-Karabah-ului sau unirea cu Armenia. Azerbaidjanul solicită reintegrarea provinciei Nagorno-Karabah și se pronunță pentru o soluționare în etape a acestei situații. Într-o prima etapă, este prevăzută eliberarea de către forțele armene a raioanelor azere din jurul provinciei ocupate de armeni. Pe de altă parte, Erevanul a subliniat că, fără recunoașterea dreptului la autodeterminare a poporului din Nagorno-Karabah, nu intenționează să facă nici o concesie, iar acordul final privind soluționarea conflictului trebuie să proclame acest drept, care să fie recunoscut de Comunitatea Internațională. Federația Rusă nu dorește să devină un partener „neacceptabil” pentru vreuna din părți, fiind gata să ia parte, ca mediator și garant, la stabilirea unor înțelegeri între Armenia și Azerbaidjan. Federația Rusă urmărește să-și mențină implicarea în negocieri și posibilitatea de influențare. Cele două părți vor încerca să amâne cât mai mult ajungerea la un acord final de pace, întrucât acest lucru presupune acceptarea unor compromisuri, ce ar putea conduce la creșterea nemulțumirii în rândul populației și la amplificarea unor curente antigubernamentale. Uniunea Europeană consideră că independența teritoriului Nagorno-Karabah și ieșirea sa din componența Azerbaidjanului se pot realiza numai pe baza dreptului internațional, și solicită guvernelor celor două țări să se abțină de la folosirea forței și să prezinte propuneri constructive pentru reglementarea acestuia. O serie de analiști au încercat să facă analogii între conflictul din Nagorno-Karabah și cele din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud, pentru o soluționare cu rețetă unică, preluată din Balcanii de Vest. Conflictul din Balcanii de Vest sunt conflicte care au la bază divergențele etnice, ceea ce nu este cazul conflictelor înghețate din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud. Conflictul din Nagorno-Karabah este un conflict între două entități statale (Azerbaidjan și Armenia), ceea ce nu este cazul în Balcanii de Vest.

⁴ Alexandra Sarcinschi, Cristian Băhnăreanu, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (Zona Mării Negre și Balcani)*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura UNAP, București, 2005, p. 39.

mediator între părțile implicate a contribuit la apariția *conflictelor înghețate*.⁵

Sintagma de „conflict înghețat” desemnează o situație conflictuală acută, dar fără recurs la violența armată pe scară largă, din cauza epuizării reciproce a combatanților în faza anterioară de conflict militar și/sau a descurajării exercitate de prezența unei puteri regionale sau a unei mari puteri din afara sistemului. Părțile se percep ca fiind, în continuare, în situația de a avea scopuri incompatibile și miza este de tip „joc cu sumă nulă”. Prin urmare, principala preocupare a fiecăreia este de a acumula putere, atât prin consolidare economică și politică, la nivel intern, prin înarmare, cât și prin eventuale alianțe cu alte state; și de a-și ameliora poziția relativă față de adversari. Rezolvarea finală a conflictului este amânată voluntar, în așteptarea unei conjuncturi favorabile când adversarul va fi convins sau constrâns să cedeze.⁶

Potrivit celor mai noi abordări teoretice în domeniul cunoașterii strategice⁷, un prim pas în acest demers îl reprezintă stabilirea caracteristicilor unui fenomen pentru a-l putea introduce în categoria factorilor generatori de risc. Utilizând aceste delimitări teoretice, vom prezenta câteva abordări de ordin geopolitic și geostrategic privind Regiunea Extinsă a Mării Negre.

În opinia lui Oleg Serebrian, Marea Neagră, poziționată la confluența a două religii, cea creștină și cea islamică, dar și între două mari familii de popoare, slave și turcice, deține un hinterland important, având ca factori favorizanți enclavizarea regiunii și depărtarea față de Ocean. Marea Neagră și spațiul său adiacent constituie un vector determinant în construirea concepțiilor strategice, politice și economice ale unei mari puteri mondiale, Rusia, și ale puterilor regionale, Ucraina și Turcia⁸.

---

⁵ Heinrich H.G. *Frozen Crisis in the Caucasus: Can the Circle Be Unsquared*, Diplomatic Academy, Viena, 2001, p. 109, apud Ionel Nițu, *Provocări la adresa analizei strategice. Studiu de caz: implicațiile războiului ruso-georgian asupra echilibrului de putere în Eurasia*, în *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 3/octombrie 2010, București, p.12

⁶ Șerban Filip Cioculescu, *Dileme strategice, politice și juridice ale „Conflictelor înghețate” din zona lărgită a Mării Negre*, „Infosfera”, anul I, nr. 4/2009, p. 37.

⁷ George Cristian Maior, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică*, Editura Rao, București, 2010, p. 38.

⁸ Oleg Serebrian, *Va exploda Estul? Geopolitica spațiului pontic*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1998, p. 10 apud Marius Hanganu, Ion Stan, *Transcaucazia în ecuația securității din zona Mării Negre*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2009, p.15

În context mai larg, Europa de Est și implicit zona extinsă a Mării Negre, a constituit, după sfârșitul primului război mondial și schimbările de ordin geopolitic și geostrategic pe care acesta le-a indus, un element important în ecuația securității internaționale. Halford Makinder a sintetizat această ecuație a relațiilor internaționale astfel: „Cine stăpânește Europa de Est, stăpânește heartland; Cine stăpânește heartland, stăpânește Insula Mare a Lumii; Cine stăpânește Insula Mare a Lumii, stăpânește Lumea”.⁹

Schimbările profunde ale mediului de securitate în zona centrală și sud-est europeană, din ultima perioadă, au fost influențate de evoluția relațiilor internaționale din spațiul european, asiatic și transatlantic. Considerăm utilă expunerea câtorva caracteristici ale acestui mediu de securitate:

- menținerea și extinderea unor zone cu grad ridicat de risc;
- existența unor crize negestionate suficient, fapt ce amplifică pericolul reizbucnirii acestora sau al apariției altora noi;
- persistența sau escaladarea unor dispute interne care pot degenera în conflicte cu tendințe clare de internaționalizare;
- perpetuarea și încurajarea unor revendicări teritoriale și a curentelor de autonomie a unor comunități etnice, religioase sau culturale;
- extinderea ariei de influență și de existență a fundamentalismului islamic, ceea ce amplifică instabilitatea ariei balcanice;
- existența în apropiere a unor zone de instabilitate ca: Orientul Mijlociu, statele desprinse din fosta Iugoslavie, Caucazul ori Transnistria.¹⁰

3. Posibile implicații asupra securității europene

Evenimentele din Orientul Mijlociu și Africa de Nord induc riscul ca Uniunea Europeană să piardă din vedere situația din vecinătatea sa estică, în special regiunea Caucazului de Sud. Războiul ruso-georgian din august 2008 reprezintă un exemplu de inflamare a situației din regiune, și modul în care astfel de evenimente pot avea impact asupra restului Europei. În ciuda unor astfel de evenimente, Europa continuă să accepte situația existentă, considerând statu quo-ul din regiune ca fiind sustenabil. În fapt orice instabilitate regională poate afecta grav securitatea europeană, iar acceptarea

---

⁹ Halford Makinder, *Democratic Ideals and Reality*, 1919, apud Iulian Lăzărescu, Constantin Onișor, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Vitezul”, București, 2011, p. 91

¹⁰ Iulian Lăzărescu, Constantin Onișor, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Vitezul”, București, 2011, pp. 104-105

situației prezente constituie un risc pe termen mediu și lung. În context, Uniunea Europeană trebuie să abordeze unele din cauzele profunde ale problemelor din regiune, care includ conflictele prelungite, proasta guvernare, crima organizată și traficul de droguri și de ființe umane, subdezvoltarea economică, permițând celor trei țări din Caucazul de Sud (Armenia, Azerbaidjan și Georgia) integrarea în proiectele politice și economice europene. Această situație va necesita acțiuni îndrăznețe, o strategie mai nuanțată pentru gestionarea relațiilor cu Rusia, și o abordare multilaterală, globală a securității.¹¹

Importanța Caucazului de Sud în contextul securității europene și globale a constituit un subiect de discuție în perioada ce a urmat sfârșitului Războiului Rece. Armenia, Azerbaidjan și Georgia au fost considerate „călcâiul lui Ahile” al Uniunii Sovietice, în perioada când reprezentau granița dintre blocul comunist și NATO. Printre moștenirile fostei U.R.S.S. se numără și cele trei regiuni separatiste: Abhazia și Osetia de Sud desprinse din cadrul Georgiei, și Nagorno-Karabah din Azerbaidjan. Cele două regiuni georgiene au fost recunoscute de Rusia, Nicaragua, Venezuela și Nauru, în timp ce Nagorno-Karabah a rămas nerecunoscută, dar continuă să aibă sprijinul Armeniei. Situația ambiguă a celor trei regiuni separatiste constituie o amenințare pe termen lung la adresa securității regionale, dar și globale. Datorită proximității este o amenințare mai ales la adresa Uniunii Europene.¹²

În cazul Ceceniei, instabilitatea persistă și manifestă tendința de a se răspândi în regiunea Caucazului de Nord. Degradarea condițiilor socio-economice, o situație politică instabilă, și creșterea tensiunii religioase au făcut din Caucazul de Nord o regiune sensibilă la insurgența islamistă și activitățile teroriste. Strategia de modernizare pentru Caucazul de Nord lansată de Moscova în 2008, nu a reușit să inverseze situația până în prezent. Regiunea reprezintă o provocare tot mai mare la adresa stabilității și securității Rusiei și ale arealului învecinat. Și totuși, insecuritatea,

---

¹¹ Dennis Sammut, Amanda Paul, *Adressing the security challenges in the South Caucasus. The case for a comprehensive, multilateral and inclusive approach*, în Policy Brief, martie 2011, disponibil la adresa: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/128153/ipublicationdocument_singledocument/c42b7777-4475_45c4-b706-8063ebf7414d/en/pub_1249_addressing_the_security_challenges_in_the_south_caucasus.pdf; accesat în data de 30.06.2011.

¹² *Ibidem*.

terorismul, și instabilitatea persistă în regiune. Mai mult aceste fenomene s-au extins, incluzând cea mai mare parte din restul Caucazului de Nord, cu intensitate sporită în cadrul republicilor Daghestan, Ingușetia și Kabardino-Balkaria. În plus, grupările extremiste din Caucazul de Nord și-au reluat acțiunile teroriste, vizând ținte din alte regiuni ale Rusiei. Amintim atacul cu bombă, în ianuarie 2011, asupra terminalului celui mai mare aeroport din Moscova.¹³ Din această cauză, există o îngrijorare crescândă privind posibilitatea realizării unor noi atacuri teroriste în contextul Olimpiadei de iarnă din 2014, găzduite de orașul Soci, situat în apropiere de regiunea Caucazului de Nord.

Cauzele violențelor din Caucazul de Nord sunt mult mai adânci și manifestă tendința de a se multiplica. În acest moment, autoritățile ruse nu reușesc să gestioneze în mod adecvat această instabilitate care are repercusiuni în privința securității regionale dar și internaționale.

Pe aceeași linie, insecuritatea din regiunea Caucazului de Nord poate fi urmărită retrospectiv până la mijlocul anilor '90. După dispariția Uniunii Sovietice, Republica Cecenă și-a declarat independența față de Federația Rusă, determinând Moscova să lanseze o campanie militară la scară largă, cu scopul de a reinstala ordinea constituțională. În anii următori, după încheierea acestei campanii militare, mișcarea separatistă din interiorul Ceceniei s-a transformat dintr-o mișcare secesionistă într-una de insurgență de inspirație islamistă. Principală cauză a instabilității actuale din regiunea Caucazului de Nord nu o reprezintă separatismul, ci fuziunea dintre contextul social general și extremismul de tip islamist. Într-adevăr, extinderea geografică a dislocărilor societale din Caucazul de Nord a condus la o proliferare a celulelor și grupărilor teroriste islamiste, conturându-se o rețea pan-nord-caucaziană cunoscută sub numele de „Emiratul Caucazului” care are ca obiectiv principal crearea unui singur stat islamic pe teritoriul Rusiei și în zonele învecinate.¹⁴

Starea de insecuritate este generalizată în regiunea Caucazului de Nord, principalii factori ce conduc la acte de violență fiind diferiți de la o

---

¹³ Aglaya Snetkov, *Russia's North Caucasus: an arc of insecurity*, în „Security Policy”, nr. 95, iunie 2011, publicație a Institutului ETH Zurich, disponibil la adresa: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/129846/ipublicationdocument_singledocument/08894eb9-cfaa-46bb-ba43-3c237d4ca539/en/CSS_Analysis_95.pdf; accesat în data de 26.06.2011.

¹⁴ *Ibidem*.

republică la alta. În Daghestan violența este în primul rând o consecință a divizării societății pe baze religioase, mai precis se datorează ciocnirilor dintre grupările islamiste, unele acceptând influențele modelelor din exterior, în timp ce altele sunt susținătoarele formelor tradiționale ale islamismului din Caucazul de Nord, în special a sufismului¹⁵. Ingușetia este dominată de tensiuni și violențe motivate de dezamăgirea la nivelul societății față de lideri, percepuți ca fiind reprezentanții Moscovei și preocupați doar de satisfacerea propriilor interese pecuniare. Aceste tensiuni s-au acutizat în contextul schimbărilor la nivelul conducerii locale din anul 2009. În Kabardino- Balkaria divizarea societății are o motivație de natură etnică, fiind legată de o permanentă dispută între cele două grupuri etnice principale, kabardinii și balkarii, miza disputei fiind exercitarea controlului asupra pârghiilor puterii din republică.¹⁶

Caucazul de Nord poate fi privit, de asemenea, ca o sursă de instabilitate și o componentă majoră a activității teroriste din spațiul ce se întinde din Orientul Mijlociu, Eurasia și până în Asia de Sud. O componentă a acestei realități o constituie pericolul radicalizării tinerilor din regiunea Caucazului ce se deplasează în Orientul Mijlociu pentru a urma diverse forme de școlarizare, dezvoltând aici relații cu grupări afiliate Al-Qaeda, din regiunea extinsă a Orientului Mijlociu și Afganistan. Situația instabilă din Caucazul de Nord, continuă să fie o cauză a tensionării relațiilor dintre Rusia și partenerii săi europeni, în special în ceea ce privește acordarea de azil și asigurarea respectării drepturilor omului.¹⁷

4. Analiza de risc

4.1. Scenarii de evoluție

Analiza scenariilor, ca metodă a analizei de risc, este un proces prin care sunt evaluate evenimente viitoare posibile prin luarea în considerație a unor rezultate alternative/scenarii, fiind potrivită în abordările “multirisc”.

---

¹⁵ Curent principal al misticiei musulmane, apărut în sec. VIII în Arabia și Persia ca reacție împotriva islamismului, cu caracter anticlerical și ascetic, sursa: <http://dexonline.ro/definitie/sufism>; vezi și <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571823/Sufism>

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Aglaya Snetkov, *Russia's North Caucasus: an arc of insecurity*, în „Security Policy”, nr. 95, iunie 2011, publicație a Institutului ETH Zurich, disponibil la adresa: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/129846/ipublicationdocument_singledocument/08894eb9-cfaa-46bb-ba43-3c237d4ca539/en/CSS_Analysis_95.pdf; accesat în data de 26.06.2011.

Totodată, oferă ingredientele și metodologia de a evalua scenarii pentru riscuri dintr-o perspectivă multidisciplinară.

Metoda scenariilor este utilizată, în general, pentru explorarea posibilelor condiții de manifestare a unei situații plecând de la un set de propuneri/ipoteze de lucru, fiecare scenariu reprezentând un viitor plauzibil distinct. În activitatea de informații, scenariile reprezintă „tipare-model” ale obiectivului/evenimentului analizat, scopul alcătuirii unui scenariu fiind evidențierea unor factori majori care influențează viitorul, în vederea anticipării și formulării unui răspuns adecvat.¹⁸

Ținând cont de manifestarea *realpolitik*-ului pe eșcherul relațiilor internaționale, în general, și, în particular, în cazul Rusiei și al altor mari actori interesați de evoluția spațiului aflat în discuție, în analiza de față am optat pentru dezvoltarea variantelor „*worst case scenario*”. Totodată, am încercat să evidențiem posibile trenduri de evoluție a situației din zonă, în special cele care ar putea afecta interesele de securitate ale României. Pe aceeași linie, considerăm că varianta pesimistă ajută mult mai bine în conturarea și calibrarea unor măsuri strategice, deoarece se elimină riscul apariției surprizelor „neplăcute”.

În pofida unei posibile dezvoltări optimiste a contextului geopolitic din REMN, rămâne utilă afirmația lui John F. Kennedy că „singura certitudine neschimbată este că nimic nu este cert și de neschimbat”, care justifică demersul de lua în considerare scenariile pesimiste.¹⁹

Pentru modelarea scenariilor am folosit drept variabile principale situația politică din Republica Moldova, respectiv accesarea la putere a forțelor comuniste sau democratice, precum și posibilă recrudescență a mișcărilor islamice din REMN, care prin augmentare, se pot repercuta asupra mișcărilor privind revendicările teritoriale, subsecvente conflictelor înghețate din acest areal geopolitic. Ca și variabile secundare, am utilizat:

---

¹⁸ Mandel T.F. Future Scenarios and Their Use Corporate Strategy apud Ionel Nițu, Provocări la adresa analizei strategice. Studiu de caz: implicațiile războiului ruso-georgian asupra echilibrului de putere în Eurasia, în „Revista Română de Studii de Intelligence”, nr. 3/octombrie 2010, București, p. 9.

¹⁹ George Cristian Maior, discurs susținut în deschiderea seminarului regional „O abordare sinergetică a cunoașterii strategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre”, organizat la București de Serviciul Român de Informații în cooperare cu Universitatea Harvard, în perioada 4-5 aprilie 2011, disponibil la adresa: <http://www.sri.ro/subpagini/429/discursul-domnului-ambasador-george-cristian-maior-directorul-serviciului-roman-d.html>, accesat la data de 01.07.2011.

interesul Federației Ruse de păstrare a influenței în Regiune, prin menținerea unui cordon sanitar între aceasta și statele occidentale membre ale NATO și UE; riscul de contagiune al mișcărilor de protest din MENA; precum și interesul SUA și al UE de a deveni actori principali în REMN. Acest interes este determinat de importanța geostrategică a regiunii prin prezența rutelor de transport a hidrocarburilor din Orient către Europa, dar și de dorința de a contracara întărirea poziției Federației Ruse precum și de a asigura o zonă de stabilitate la granița UE.

Scenariul I

Premisă: alegerile din Republica Moldova sunt câștigate de forțele comuniste, fapt care duce la orientarea politicii externe a acestui stat spre Federația Rusă.

Consecința: ca urmare a acestei orientări, se dă curs solicitărilor separatiste ale autoproclamatei Republici Transnistrene și Chișină-ul recunoaște Republica Moldovenească Nistreană drept stat independent. Această recunoaștere duce la dezamorsarea conflictului existent între Republica Moldova și regiunea separatistă, întărind și mai mult poziția Federației Ruse în zonă. Se confirmă astfel interesele și rolul său activ jucat pe parcursul derulării conflictului.

Worst case scenario: Odată consolidat flancul său dinspre statele Tratatului Atlanticului de Nord, Federația Rusă plănuiește și realizează o mișcare strategică, ca răspuns la amplasarea scutului american anti-rachetă pe spațiul României: baza militară de rachete anti-balistice lângă Tiraspol. Pe această cale, se tensionează din nou relațiile dintre SUA și statele Uniunii Europene, pe de o parte și Federația Rusă, de cealaltă parte. Aceasta tensionare survine pe fondul acestei mișcări strategico-militare, considerată defensivă de Rusia, dar și pe fondul relațiilor comerciale tot mai mult marcate de „șantajul” energetic pe care statul estic îl practică față de principalii actori europeni, prin scumpirea gazului și raționalizarea livrărilor, mai ales în perioadele de iarnă.

Termenul posibil de realizare a acestui scenariu se înscrie în intervalul 2015-2020.

Scenariul II

Premisă: Criza constituțională din Republica Moldova este depășită și forțele democratice câștigă alegerile parlamentare.

Consecințe: Republica Moldova beneficiază de un sprijin sporit din partea Uniunii Europene și al României pentru integrare în structurile

europene. În același timp, autoproclamata republică transnistreană nu acceptă orientarea Republicii Moldova către UE, fiind sprijinită de Federația Rusă.

Republica Moldova încheie negocierile de aderare la UE și este acceptată ca stat membru cu drepturi depline în structurile europene. Totodată, Chișină-ul nu recunoaște autoritatea Tiraspolului asupra Regiunii Transnistrene, invocând lipsa de legitimitate a acestui regim și nerecunoașterea de către comunitatea internațională.

Worst case scenario: Pe acest fond, apar incidente izolate la graniță atunci când noile trupe ale poliției de frontieră ale Republicii Moldova încearcă să-și impună autoritatea și să stabilizeze/securizeze granița externă a UE. În urma acestor incidente, survine reacția trupelor militare transnistrene, care determină reacția armatei de la Chișinău, în primă fază. Ulterior, Republica Moldova cere sprijin din partea Comisiei Europene. În focul conflictului intră și federația Rusă, pentru a susține demersurile de apărare ale forțelor transnistrene, iscându-se astfel un conflict zonal între UE și Rusia.

Termenul posibil de realizare a acestui scenariu se înscrie în intervalul 2020-2025.

Scenariul III

Premisă: Urmând exemplul țărilor din MENA²⁰ și precedentul Kosovo, în Nagorno-Karabagh izbucnește un conflict religios, stârnit de o grupare radicală islamistă. Pe lângă substratul religios, aceasta revendică ulterior alipirea enclavei la Azerbaidjan.

Consecință: Focarul de conflict se extinde ulterior la Georgia, în regiunea Osetia de Sud, fiind implicată și Federația Rusă. Ulterior, pe acest fond și în condițiile în care Republica Moldova nu devine membru UE, neîndeplinind criteriile de aderare ale UE, Chișină-ul trimite trupe în

---

²⁰ George Cristian Maior, discurs susținut în deschiderea seminarului regional „O abordare sinergetică a cunoașterii strategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre”, organizat la București de Serviciul Român de Informații în cooperare cu Universitatea Harvard, în perioada 4-5 aprilie 2011: „Dinamicile pe care le putem observa în nordul Africii și Orientul Mijlociu arată indubitabil că inclusiv mările care păreau să fie calme, așa cum era Mediterana, pot fi tulburate de furtuni dintr-un moment în altul. Este așadar nu doar necesar ci și înțelept să alocăm timp și efort meditării strategice în cazul unei mări înconjurată și bântuită încă de *conflicte înghețate*”. disponibil la adresa: <http://www.sri.ro/subpagini/429/discursul-domnului-ambasador-george-cristian-maior-directorul-serviciului-roman-d.html>, accesat la data de 01.07.2011.

Transnistria pentru a-și restabili autoritatea pe întreg teritoriul republicii. Acest fapt atrage după sine intervenția Rusiei în sprijinul autoproclamatei republici transnistrene.

Worst case scenario: Drept reacție la acest lanț de evenimente, Consiliul de Securitate al ONU se întrunește pentru a hotărî trimiterea de trupe pentru restabilirea situației în Regiunea Extinsă a Mării Negre și protejarea civililor afectați de activitățile militare din teatrele de operațiuni, dar Rusia își folosește dreptul de veto. Se constituie ulterior o alianță ad-hoc de state europene, direct sau indirect interesate de stabilitatea din zonă (România, Turcia, Germania, Bulgaria și SUA), care trimite trupe în zonă.

Termenul posibil de realizare a acestui scenariu se înscrie în intervalul 2020-2025.

4.2. Posibile soluții/recomandări

În contextul seminarului regional „O abordare sinergetică a cunoașterii strategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre”, organizat la București de Serviciul Român de Informații în cooperare cu Universitatea Harvard, în perioada 4-5 aprilie 2011, domnul ambasador George Cristian Maior a apreciat că „trebuie să depășim stadiul de înțelegere ulterioară, de cunoaștere istorică, *să exploatăm lecțiile învățate și să trecem mai departe, la anticipare și prognoză* (s.n. – T.B., S.M., N.V.). Nu ne mai putem permite stagnări în domeniul deciziei politice. Trebuie să facem pași concreți în promovarea unei ordini și culturi a cooperării în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Iar acesta este un intens demers politic care poate fi declanșat prin cunoaștere strategică.”²¹

Conform unui raport emis de Comisia privind Marea Neagră²², în cursul anului 2010, au fost formulate următoarele recomandări, în scopul îmbunătățirii situației din Regiunea Extinsă a Mării Negre:

---

²¹ *Ibidem.*

²² Mitat Çelikpala, *Security in the Black Sea Region. Policy Report II*, disponibil la adresa: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/115942/ipublicationdocument_singledocument/2719bb2a-a7b4-47a0-a097-7066d1850c1f/en/2010_PolicyReport-2.pdf; accesat în data de 27.06.2011. Comisia privind Marea Neagră s-a constituit ca o inițiativă a societății civile, ce și-a început activitatea în ianuarie 2009, pe baza unui program comun elaborat de către Fundația Bertelsmann (Germania - Gütersloh), Fondul Mării Negre pentru Cooperare Regională (BST-GMFUS), București; Fundația pentru cercetare în domeniul politicilor economice (TEPAV) din Turcia - Ankara, și Centrul Internațional pentru Studii al Mării Negre (ICBSS), Atena. Printre membrii Comisiei privind Marea Neagră se numără un fost vice-prim-ministru, foști miniștri,

- Regiunea Mării Negre ar trebui să fie transformată dintr-un mediu de securitate competitivă într-unul care stimulează și întărește cooperarea regională. Din acest motiv, toate inițiativele internaționale sau regionale de cooperare ar trebui să fie sprijinite, după cum ar trebui să fie susținută transformarea cooperării în structuri care pot juca un rol în domeniul securității. În scopul stabilirii unei atmosfere de încredere reciprocă, politicile globale și regionale, care scot în evidență concurența și provoacă tensiune și neîncredere ar trebui să fie stopate.

- Sunt necesare politici care pot preveni transformarea tensiunilor din regiune în conflicte armate. În acest scop, trebuie să existe hărți ale dotărilor militare pentru toate statele din regiune. În plus, se impune introducerea anumitor restricții de natură politică și militară, în scopul de a susține un echilibru regional. La nivel internațional structurile de securitate ar putea fi foarte utile mai ales dacă avem în vedere dezvoltarea unor mecanisme de prevenire.

Ar putea fi, de asemenea, util să se stabilească mecanisme internaționale de monitorizare proactivă în regiunile care se pot transforma cu ușurință în zone de conflict. În cazul în care acest mecanism nu funcționează, trebuie să existe, de asemenea, un alt mecanism internațional, care va împiedica alți actori să se implice în conflict și cât mai repede posibil și să asigure încetarea focului între beligeranți.

- Gestionarea resurselor energetice ar trebui să fie abordate în termeni de cooperare și nu de concurență, impunându-se necesitatea existenței unei structuri de cooperare care să includă toate statele din regiune. O organizație regională care să poată coordona cooperarea între țările producătoare, cele de tranzit și țările consumatoare ar constitui cu siguranță o contribuție pozitivă pe termen lung la stabilitatea regională. Realizarea unui mecanism colectiv conceput pentru a oferi securitate rețelei tot mai extinse de conducte care traversează regiunea ar putea constitui, de asemenea, un factor determinant pentru cooperarea regională.

- Toate aceste măsuri trebuie adoptate ținând cont de următoarele aspecte: lupta împotriva terorismului, traficul de ființe umane și contrabanda cu arme, care sugerează restului lumii că regiunea este o sursă de instabilitate. Țările din afara regiunii ar trebui să ofere sprijin ferm pentru funcționarea

---

foști și actuali parlamentari, cercetători și cadre didactice universitare din întreaga regiune a Mării Negre, Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii.

mecanismelor de cooperare regională care au rolul de a soluționa aceste probleme. Cooperarea dintre agențiile de intelligence constituie un factor vital în acest context.

Concluzie

La realizarea unui viaduct, arhitecții creează macheta, inginerii de structuri calculează rezistența solului și a materialelor, conform teoriilor și standardelor tehnice și, în cele din urmă, constructorii pun în aplicare planul.

Mutatis mutandis, în edificarea unei arhitecturi de securitate, se pot identifica aceleași etape: crearea designului instituțional revine organizațiilor naționale și transnaționale implicate în zonă, verificarea rezistenței și a viabilității este în sarcina expertizei din mediul de intelligence, care trebuie să supună viitoarea construcție testării teoretice, prin identificarea posibilelor riscuri și amenințări, rezultate atât din designul propriu-zis, cât și din caracteristicile mediului în care se vrea aplicat; în cele din urmă, dacă a trecut testele teoretice, de risc și rezistență, arhitectura este construită de factorii decidenți, la nivel local.

Rezultă de aici importanța demersului teoretic de identificare a posibilelor riscuri legate de conflictele înghețate din Regiunea Extinsă a Mării Negre, în contextul nevoii de reconfigurare a unei noi arhitecturi de securitate, care să aducă beneficii tuturor actorilor implicați. Totodată, acest demers nu trebuie despărțit de aspectele acționale, pentru a nu se rata momentele oportune și pentru a nu deveni caduce rezultatele dobândite din activitatea teoretică, odată crescută viteza schimbărilor pe scena relațiilor internaționale în epoca globalizării.

Bibliografie

a) Lucrări de specialitate

1. Hanganu Marius, Ion Stan, *Transcaucazia în ecuația securității din zona Mării Negre*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2009.
2. Lăzărescu Iulian, Constantin Onișor, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Vitezul”, București, 2011.
3. Maior George Cristian, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică*, Editura Rao, București, 2010.

4. Petrescu Stan, *Mediul de securitate global și euroatlantic*, Editura Militară, București, 2005.

5. Sarcinschi Alexandra, Cristian Băhnăreanu, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (Zona Mării Negre și Balcani)*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura UNAP, București, 2005.

b) Articole

1. Cioculescu Șerban Filip, *Dileme strategice, politice și juridice ale „Conflictelor înghețate” din zona lărgită a Mării Negre*, „Infosfera”, anul I, nr. 4/2009.

2. Maior George Cristian, discurs susținut în deschiderea seminarului regional „O abordare sinergetică a cunoașterii strategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre”, organizat la București de Serviciul Român de Informații în cooperare cu Universitatea Harvard, în perioada 4-5 aprilie 2011.

3. Medar T. Sergiu, *Evaluări asupra situației de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXV, nr. 11-12, 2006.

4. Mitat Çelikpala, *Security in the Black Sea Region. Policy Report II*, Commission on the Black Sea, 2010.

5. Nițu Ionel, *Provocări la adresa analizei strategice. Studiu de caz: implicațiile războiului ruso-georgian asupra echilibrului de putere în Eurasia*, în Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 3/octombrie 2010, București.

6. Sammut Dennis, Amanda Paul, *Adressing the security challenges in the South Caucasus. The case for a comprehensive, multilateral and inclusive approach*, în „Policy Brief”, martie 2011.

7. Snetkov Aglaya, *Russia's North Caucasus: an arc of insecurity*, în „Security Policy”, nr. 95, iunie, 2011.

c) Surse Internet

www.britannica.com

<http://dexonline.ro>

www.isn.ethz.ch

www.sri.ro

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Misiune și conținut. Revista Română de Studii de Intelligence (RRSI) este dedicată studiilor de intelligence și disciplinelor științifice conexe, cu scopul de a facilita crearea unui forum de dezbateră pentru mediile profesional, academic, politic și public.

RRSI este o publicație nepartizantă și nonprofit care nu pledează în favoarea sau împotriva vreunei poziții, responsabilitatea pentru ideile prezentate aparținând în exclusivitate autorilor.

Politica de evaluare. RRSI acceptă doar editoriale, articole și recenzii care nu au fost anterior publicate.

Editorii și redactorii RRSI selectează materialele transmise de autori și, acolo unde este cazul, le ameliorează prin dialog constructiv, doar cu acceptul acestora din urmă, asigurând astfel corectitudinea și valoarea științifică a materialelor ce urmează a fi publicate. Evaluarea calității academice a materialelor se face în anonim ("blind review"), corespondența dintre evaluatori și autori realizându-se doar prin intermediul e-mailului ani@sri.ro. RRSI garantează că lucrările nu sunt respinse/modificate pentru că ideile exprimate sunt contrarii altor studii publicate anterior sau pozițiilor evaluatorilor, ci doar în cazul în care nu fac dovada cercetării științifice.

RRSI asigură confidențialitatea pentru materialele respinse de la publicare, precum și pentru modificările aduse acestora.

Pregătirea materialelor pentru publicare

1. Forma de prezentare a lucrării

Articolele propuse spre publicare în RRSI se prezintă atât în format fizic, cât și în format electronic pe adresa Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”: Șos. Odăi nr. 20, sector 1, București, ani@sri.ro.

Textul trebuie redactat cu caractere Times New Roman de mărimea 12, dublu spațiat. Prima pagină trebuie să conțină titlul lucrării și afilierea autorului (nume și prenume, titlu științific, apartenența la o instituție/asociație/organizație, precum și adresa de e-mail).

Articolul va fi însoțit de un abstract (de până la 100 de cuvinte) și de cuvinte-cheie (keywords), ambele într-o limbă de circulație internațională.

Toate referințele bibliografice trebuie precizate (parentetic, note de subsol etc.).

Autorii sunt responsabili pentru obținerea oricărei permisiuni referitoare atât la publicarea unor materiale din alte surse, cât și la respectarea oricăror restricții sau proceduri care țin de locurile de muncă unde activează ori au activat.

Odată publicat, materialul intră în proprietatea RRSI, iar fiecare autor primește câte un exemplar al numărului RRSI în care i-a fost publicată contribuția.

Aranjarea în formatul de carte tipărită a textului, figurilor și tabelor se face, de regulă, de către personalul de specialitate al Editurii Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”.

Pentru citate se folosesc ghilimele („ – pentru deschidere și ” – pentru închidere).

Figurile se numerează. Titlul figurii se scrie cu un corp mai mic cu 2 pt decât textul de bază, imediat sub aceasta, fără spații, după care se dă explicația figurii, respectiv a graficului și se precizează sursa, dacă este cazul.

Tabelele dintr-o lucrare trebuie să aibă o prezentare unitară. Se recomandă ca fiecare să fie numerotat și să aibă un titlu. Titlul se scrie drept și centrat deasupra tabelului. Numerotarea tabelului se face deasupra titlului. Titlul tabelului se scrie cu un corp mai mic decât textul de bază. Dacă există tabele care cuprind note, acestea se vor scrie imediat după tabel, nu la piciorul paginii și nici în interiorul tabelului.

În cazul referințelor bibliografice din text, ordinea datelor este următoarea: numele și prenumele autorului, titlul, volumul/ediția, editura, localitatea, anul, locul citat. Dacă lucrarea nu are autor, se trec trei stelute liniare (***) sau numele instituției sub egida căreia a apărut lucrarea.

2. Referințe bibliografice

Bibliografia se plasează la sfârșitul articolului, după anexe.

De regulă, lucrările se scriu în ordinea alfabetică a numelor autorilor, numerotându-se cu cifre arabe urmate de punct; când sunt doi sau mai mulți autori pentru o lucrare, regula privitoare la ordinea alfabetică este valabilă doar pentru primul nume.

Titlul lucrării se scrie exact cum este tipărit în publicația citată, cu mențiunea că în cazul limbii române ortografia trebuie actualizată conform normelor Academiei Române.

De regulă, ordinea datelor este următoarea: numele și prenumele autorului, titlul lucrării, volumul / ediția, editura, localitatea, anul.

O publicație
a Institutului Național de Studii de Intelligence
al Academiei Naționale de Informații
Mihai Viteazul